M1049

Biblioteca ...
0 - MAR 2014

GRAI ŞI SUFLET

22

REVISTA „INSTITUTULUI DE FILOLOGIE ŞI FOLKLOR"

PUBLICATĂ

de

OVID DENSUSIANU

VOL. VII

BUCUREŞTI
Atelierele SOCEC & Co., S. A.
1937

72374

CUPRINSUL

	Pag.
C. Brăiloiu, Bocete din Oaş	1
Ov. Densusianu, Cuvinte referindu-se la locuinţe primitive: *argea, bordei, cătun*	85
Al. Vasiliu, Din argoul nostru	95
M. Gregorian, Graiul din Clopotiva	132
I. A. Candrea, Glosar megleno-romîn	194
Luca Preda, Cercetări dialectale în Dolj	231
T. Gîlcescu, Folklor din Gorj	249

ÎNSEMNĂRI ŞI RECTIFICĂRI

Ov. Densusianu	Asupra transformărilor lui *ct, cs* lat. în l. romînă	271
	Rom. *boroacă*	275
	Rom. *caier*	„
	Vrom. *rutes*	277
	Rom. *strănut* (adj.)	279
	Expresia *cu şoşele, cu momele*	281
	Prov. *brau*, sp., it. *bravo* etc.	282
I. A. Candrea	Rom. *acătare*	283
	Rom. *Agachi*	285
	Rom. *Barbu*	„
	Rom. *buiestru*	287
	Rom. *lepădă*	288
	Rom. *tatin(ă), iarba-lui-Tatin*	289
	Cu privire la *oacăr*	291
	It. *lucherino*	„
	Sp. *nueza*, port. *norça*	292

Preţul revistei, prin abonament, e de 400 lei; în streinătate 50 fr. francesi.

Manuscrisele, publicaţiile şi revistele în schimb se trimit D-lui Ov. Densusianu: Bucureşti, III, Str. G-ral Lahovari 40.

Abonamentele se adresează administraţiei revistei, Bucureşti II; 56 b, Spl. Independenţei.

GRAI ŞI SUFLET

GRAI ŞI SUFLET

REVISTA „INSTITUTULUI DE FILOLOGIE ŞI FOLKLOR"

PUBLICATĂ

de

OVID DENSUSIANU

VII

BUCUREŞTI
Atelierele SOCEC & Co., S. A.
1937

72374

BOCETE DIN OAȘ

Am ales acest material, pentru studiul repertoriului funebru popular din Țara Oașului, din culegerea de muzică populară făcută la fața locului în 20-25 mai 1934 și întregită în iarna aceluiași an la București, unde *Societatea compositorilor romîni* a adus cîțiva țărani oșeni pentru înregistrarea unor discuri de gramofon.

Pentru o mai bună înțelegere a faptului artistic (musical și poetic) al cîntărei la mort, am strîns, pe lîngă versuri și melodii, o samă de lămuriri despre ritualul funebru, despre tecnica și estetica bocirei, despre psihologia bocitoarelor etc. În întregul lui, mănunchiul acesta de documente cuprinde deci: 1. texte poetice (citate mai jos cu prescurtarea „tx.", urmată de numărul fiecăruia); 2. melodii (citate mai jos cu prescurtarea „mel.", urmată de numărul fiecăreia din ele); 3. convorbiri și unele însemnări răzlețe; 4. fișele personale ale informatorilor. Material iconografic lipsește, din nefericire. Într'unul singur din satele cercetate am aflat un mort: fata Jugă Mărie din Certeza, dar în odaia întunecoasă unde a cîntat mama copilei bocetul tx. 1, nu s'a putut fotografia.

Textele poetice (ca și melodiile) sînt toate bocete, deși repertoriul funebru oșean mai cuprinde pe alocuria și cîte un „verș". Lipsa de timp a împiedecat culegerea versurilor.

Am clasat textele după gradul lor de „realitate": întîi bocetele cîntate la căpătîiul unui mort; apoi cele cîntate ca la un mormînt închis („la cruce"); apoi cele reconstituite din memorie; în sfîrșit „mostrele" de bocet: fragmente felurite care au fost dictate și la culegerea cărora am întrebuințat un

chestionar; locul întrebărilor îl arată în text semne de întrebare. Bocetele pentru morţi adevăraţi le-am numit: „la tată“, „la frate“ etc., cele pentru morţi închipuiţi: „*ca* la tată“, „*ca* la frate“ etc. În interiorul grupurilor am clasat bocetele după înrudirea dintre bocitoare şi mort: tată, mamă, soţ, fiu, fiică, frate, soră. Am cuprins sub aceeaşi cifră numai bocete de acelaşi fel, cîntate de aceeaşi informatoare.

O asemenea orînduire presupune negreşit cunoaşterea menirei fiecărui text şi a prilejului culegerei lui. Dacă nu ştim, de pildă, că un anume bocet s'a scris „asupra faptului“, la îmmormîntare, l-am putea asemui, pe bună dreptate, cu o reconstituire; şi tot astfel, o reconstituire ar putea fi luată drept un bocet „real“, dacă nu se arată că a fost dictată la cerere. Asemenea, dacă un bocet de pomenire nu cuprinde formulele tipice ale bocirei de după moarte (ca descrierea soartei jalnice a bocitoarei etc.), sau dacă nu ni se spune că este menit unui mort îngropat, am putea crede că ne aflăm în faţa unei reconstituiri. Şi în aceeaşi măsură, versurile spuse liniştit, la rugămintea culegătorului, se aseamănă cu cele cîntate sub stăpînirea unei dureri puternice.

Bocetele din Oaş sînt, în adevăr, ţesute toate dintr'o samă de motive poetice tradiţionale, cunoscute tuturor: „ştie fitečine“. Este cîte un *cîntec* pentru oricare împrejurare şi pentru oricare mort. Pentru anume morţi: „de prunc“, „la mamă bătrînă“, „de fecior“, „de fată fecioară“ etc. Pentru anume împrejurări: *cîntece* la cei morţi departe („în cătane“, de pildă) etc. Pentru anume clipe ale îmmormîntărei: „cînd vine popa“, la intrarea în cimitir, „cînd sosesc la groapă“ etc. Ba chiar pentru anume anotimpuri: „încă primăvara este un cîntec frumos“. Bocitoarele aleg şi împreună formulele moştenite după bunul lor plac artistic: „care cum služăşte mintea“. Improvisaţiile nu lipsesc cu totul, dar se mărginesc, de cele mai multe ori, la cîteva versuri (ca în tx. 2, v. 7-14 sau în tx. 5, v. 9-11). Minunata poveste versificată a izgonirei Mariei Mihoc din casa părintească trebue privită ca o operă de artă cu totul neobişnuită.

Versurile cîntate la fonograf le-am repetat şi la texte,

atît spre a ocoli trimiterile la melodii, cît şi spre a înlesni comparaţia, plină de învăţăminte, a versurilor dictate şi cîntate ale aceloraşi fragmente poetice. În redactarea tuturor textelor notate după cîntarea înregistrată sau neînregistrată fonografic (ceea ce se arată ori prin numărul fonogramei ori prin menţiunea „cîntat") s'au păstrat toate prefacerile datorite cîntărei: repetiţii, silabe de anacrusă, silabe de întregire. Adausurile musicale s'au tipărit cursiv.

Deseori, anacrusele se deosebesc anevoie de versul propriu zis, fie că una şi aceeaşi silabă este întrebuinţată cînd ca anacrusă:

de || Bunulioru meu găzduţă,

cînd ca primă silabă (accentuată) a versului:

De scoală-te într'un cot

sau: Uă, peste drum aruncat

sau chiar: *n* || Da şi ce s'a fa' puiuţu?

fie că silaba de anacrusă rămîne, metric vorbind, despărţită de vers:

uă || Mîndruca mami, mîndrucă,

dar se cuprinde, ritmic vorbind, în rîndul melodic:

Uă, mîndruca mami, mîndrucă.

Cîteodată, pe un rînd melodic lărgit, s'au cîntat chiar 10 silabe, dintre care 2 de anacrusă:

metric: oa de || Ia-ţi puiucu în brăţucă,

melodic: Oa de ia-ţi puiucu în brăţucă.

sau chiar:

metric: î uă de || Cum să trăesc în lumuţă?

melodic: î || Uă de cum să trăesc în lumuţă?

De aici oarecari şovăeli ale notaţiei.

Îndoelile arătate privesc în aceeaşi măsură şi musica.

Textele musicale sînt transcrierile unor fonograme păstrate în Arhiva de folklor a *Societăţei compositorilor romîni*, unde poartă numerele arătate pentru fiecare din ele: „fgr 2178b" etc. sau: „disc S 533c" etc. M'am folosit iarăşi de notaţia sinoptică descrisă în *Despre bocetul dela Drăguş:* melodia întreagă se scrie pe un singur rînd, iar la repetiţii nu se însemnă decît variaţiile ei (cele ritmice arătîndu-se numai prin

semne de durată); versurile se înşiră şi ele silabă sub silabă a celui dintîi rînd melodic şi sub notele legate de acele silabe.

Regulele ortografice amintite n'au putut însă fi urmate întocmai de data aceasta, din pricina libertăţei foarte mari a cîntărei Oşenelor. Aici, acelaşi element melodic nu este, în adevăr, mereu legat de acelaşi element metric. Un anume fragment al melodiei cade, de pildă, odată pe a 7-a, altădată pe a 8-a silabă din vers. Se punea deci întrebarea dacă, la orînduirea verticală a strofelor melodice, trebue să ne călăuzim după textul poetic şi să scriem întotdeauna silabă sub silabă, fără să luăm în samă fragmentul melodic cîntat pe fiecare din ele, ori dacă trebue să ne călăuzim după musică şi să scriem întotdeauna silabele textului sub fragmentul melodic corespunzător din prima strofă melodică. Fiind vădită precumpănirea musicei asupra poesiei în bocetele oşăneşti, îndreptarul ortografic ales în cele din urmă a fost melodia. Oricum, verticalismul notaţiei nu putea fi aci absolut.

Unul din foloasele de căpetenie ale acestei notaţii apare lămurit în textele noastre musicale: desluşirea automată a formei.

Melodiile de bocet din Oaş sînt strofice, dar cîntăreţele le mînuesc atît de arbitrar încît desfiinţează uneori cu totul strofa. Aşa, de pildă, o melodie în care strofa se alcătueşte din 2 rînduri melodice, A şi B, cîntarea a destrămat-o astfel: A A A A A B A B A B A B A B A B B B A B A B B A B A B A B B A A A (mel. 1 b), alta de acelaşi fel: B A B B B A B B B B B B A B B A B B B A B B B B A B (mel. 1 f), iar într'o a treia (mel. 1 d) B a ieşit la iveală tîrziu şi numai de două ori (ceea ce dovedeşte cît de greşită ar fi fost înregistrarea numai a unui scurt fragment). Toate acestea se văd în texte dela cea dintîi privire.

Semnele diacritice musicale întrebuinţate sînt: ↓ şi ↑ pentru sunete puţin prea grave sau prea acute ,ᵒ şi ᵕ pentru o uşoară lungire sau scurtare a unui sunet, ○ pentru anularea unui semn sau a unui element ornamental, ↗ pentru urcarea unui sunet în timpul emisiunei, ~~ pentru un sunet tremurat. Schimbările indicaţiilor metronomice rămîn în fiinţă pînă la o nouă

schimbare, deasemenea şi schimbările cheilor. Cînd informatoarea a urcat intonaţia în timpul cîntărei, am întrebuinţat, în adevăr, mai multe chei, spre a nu fi nevoit să scriu din nou melodia, care, deşi transpusă, rămîne aceeaşi întocmai. Plînsul şi suspinele s'au însemnat deasupra portativului; durata lor s'a măsurat.

Melodiile au fost clasate după însuşirile lor musicale: întîi în două grupuri, după cele două tipuri melodice întîlnite în Oaş (aci 1 şi 2), deosebite mai ales prin sunetul de cadenţă al rîndului melodic A; apoi după ambitus; în sfîrşit după ritm, pornind dela cel mai simplu, adică cel mai apropiat de o înşirare de optimi.

Culegerea aceasta am făcut-o în colaborare cu H. H. Stahl, care a alcătuit împreună cu mine chestionarul pentru convorbiri şi pentru culegerea textelor dictate, a stenografiat toate convorbirile, a notat tx. 23 şi o bună parte a tx. 1, 18 şi 21.

TEXTE POETICE [1]

I

La fiică

Certeza — Inf.: văduva lui Jugă Flori
21. 5. 34, orele 18, 15.

Cîntat [2]

. . . . . .

Nu mă poz, mîndra mami,

. . . . . .

[1] Unele inconsecvenţe din texte (ca *d'*, *n'* dinaintea lui *e*, *i*, dar alteori *d*, *n* ş. a.) nu vor trebui considerate ca greşeli de transcriere, sînt variaţiuni de pronunţare a aceluiaşi informator. Asemenea inconsecvenţe se observă mai ales la textele în parte cîntate şi fonografiate, în parte dictate: vocala *e* d. e. este pronunţată în timpul cîntărei mai deschis ori mai închis decît în vorbirea curentă şi unele consoane abia se aud uneori.

[2] Bocetul a fost notat după cîntarea inf. la căpătîiul fiicei sale moarte, Jugă Mărie, 13 a. († 20. 5. 34). Bocirea a început la intrarea culegătorilor în casă. Textul este dat în forma fragmentară în care a putut fi notat. Melodia, însemnată din fuga condeiului, era următoarea:

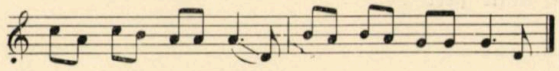

Textul nu a putut fi întregit de către inf.

ţoi |: Duce-te-ai la tată-tău, :|
Mîndruca mămicuţă*o*.
. . . . nu ţi-a dat.
Da s'a dus tătuca tău.
ţoi . . . . mămuliucă,
Că mult m'az putut oki
ţoi |: Şi tu şi tată-tău, Mări. :|
ţoi Ţucu-te, mămuliucăi.
ţoi Ce e 'n lume mai amară?
Mortiţa de primăvară,
ţoi Pe frunzitu codruluţ,
ţoi Pe cîntarea cuculuţ.
ţoi Sara dac' a 'nsăra,
ţoi Cu tată-tău ai cina
Şi tată-tău te-a 'ntreba
Că ce fac Nuţa şi D'iurca.
. . . . . .
Mîndra mami . . .
ţoi De vinerea noaptea,
Da nu ţ-ai deslis gura,
N'ai grăi' cu mumucuţa,
Nu, nu, nu, Măriţo, da.
Luminiuca mę, Mări,
O rămaz mama cu tri,
Da io nu m'am supăra*tu*,
. . . . . .
Că sîn mărişori, zău.
Ş'amu-i o lumuţă ră,
|:*ţoi* Tri puiuţ d'a ţinerę. :|
ţoi Luminuţa mę, Mări,
|: Că rău m'ai putut celui. :|

Dictat [1]

Mămuca tę-a scos afară
Şi-ai auzit cucu iară
Şi-ai zîs: „mie nu mi-a cînta iară".

C'aşa a zîs: s'audă numa cucu cîntînd. „Da mie nu mi-a cînta mai mult iară".

---

[1] La întrebarea: ce versuri a mai cîntat dela moartea copilei?

II

La tată[1]

Bicsad — Inf.: Bledia Luşcă
Cîntat (fgr 2202) — 23. 5. 34

Bunuļuţu mieu tătu'[2],
Ļo, bunuţu mieu tătuţă,
Cum t'e 'nduri a n'e lăsa?
La noi ie plină casa.
Ļo, bunuţu mieu tătuţă,
Fă b'ine, tată, şi iartă,
Tată, m'ai mînat acasă,
Vai, tătu', cîn an ş' ažuns,
Pus-an d'esağî p'e masă
Şî tikin'eu pe laiţă,
Ļo, şę cîn m'am înturnat,
Vai, tată, mor' ţi-am aflat,
Ļo, p'est'e drum aruncat
Şî la iirimă gunğiat.
Ļo, bunuţu mieu tătuţă,
Cum ţi-o 'ndura', tataja,
Că nu ţ-am văzu' žina.
Ļo, bunucu mieu tătuţă,
La tătă l-i lumęa var',
Numai nouă n'-i amară.
Ļo, bunuţu mieu tătuţă,
Fă, tătuţă, ala b'ine,
Haid'e, du-mă acaasă,
că . . . . . [3]
Ļo, la prînz nu ni-am adunat.
Ļo, bunuţu mieu tătuţă,
î Fie-z m'ilă de mama,
Că tare s'a supărat.
Ļo, bunuţu mieu tătuţă,
Pe čin'e n'e bizuieşti?
Că pe mama nu-i pe čin'.
Nu . . . [4]

---

[1] Asasinat cu opt zile în urmă de un duşman personal.

[2] Sfîrşitul cuvîntului înnecat de plîns.

[3] Fragment de neînţeles în fonogramă.

[4] Inf. se opreşte din pricina plînsului.

III

La mamă

Certeza — Inf.: Maria Mihoc, 21. 5. 34

a

Cîntat (fgr 2178 b)

n Fă, măi̯cuță, ala b'in'e
e Și mă ki̯amă lîngă tine,
n C'acolo m' ui̯ hod'in'i,
n Mai̯că, nu m' ui̯ amărî
n Și 'n lum'e n' ui̯ năcăzî,
n Că i̯o, mai̯că, nu trăi̯escu,
n Numai̯ cîtu m'amărăscu
u̯ă Și'n lum'e mă năcăzescu.
u̯ă Că numai̯ cei̯ ști
î Če nu-i̯ mamă n'ecări,
î Amar d'e irima i̯i.
î Că și i̯o, ăi̯ măi̯culi̯uțî,
u̯ă N'iči m'ilă la tini̯uță,
u̯ă N'iž năd'ęžd'e la tătucui̯.
e Măi̯cuță, nu t'e știiu,
n Numai̯ în spun o̯mini:
n «Ai̯ fos cu mamă, Mări»,
u̯ă Ș'amu da nu-i̯ n'ei̯cări.
n Cîndu l'e vă', hăi̯ măi̯cuț',
n Cînd i̯o l'e vă' p'e alt'e,
În tătă dumineca,

Dictat

Că i̯es în drumu ț̯ări,
Au̯ cu čine să grăi.
I̯o mă tragu 'nt 'o marg̃ine,
Cu mine nu grăi̯ę' n'ime.

b

Dictat

No apo zîcem, cînd mo̯arę-o mamă, zîčem:

Da sco̯ală-te, hăi̯ mămucă,
Nu t'e duče dę-acăsucă,
Că-s pui mitit'eluț
Și n'au̯ mamă mai̯ multuț
De astăz înaintu̯ț.

Nu intră mamă'n căsucă
Și rămîne pustiucă.
Rămîi, casă, supărată
D'e maică ń-ez nicotată;
Rămîi, casă, bănuită,
D'e maică n'ei h'i tomńită,
Niž pui 'n casă grižiț,
(ačeia-s prunči, ști)
Numa de străin, huliț.
Știu, maică, boǧ'et de b'ine
Cumu m'o huli' pe mine,
Dacă n'a' mamă pe nime.
Și alți pățesc așe,
Nu-i maică nicărerie
Și străini prižonescu,
La care-i milă-i grižăsc.
Ferjască-te Dumn'ezău,
Nu rămîie pui de maică,
Că nu-z voiož ničodată.
Că cîndu scapă m'ila,
Batăn că o lecuie',
Irima nu să tomie',
Că-i friptă de măiculę.
Ca io știu boǧ'e' de b'ine
Cum îs friptă la irimă,
Cîte m'o mînca' pe min'e
N'o mîncat în lume pe n'ime,
Că măicuța ne-o lăsat
Și tătuca s' o 'nsuratu
Și pe mine m'o țîpatu,
Pe mine și pe sora,
Să 'mpreğure țara,
Să n'avem činä, niž prănz,
Să nu o mîncăm cu plîns
Noi si' tri pui a mami
Și ni-o putu' depărta.
S'o căsători' tata
Sî ni-o țîpa' maștiha,
Are dzeče pui cu ie,
Și pe tăț i sprižănia,
Io-s în casă žęle rę
Și sorica-i străinę.
Ionči s'o căsătorit

Şi pe noi ni-o prăpădit
Şi-ai, tată, blăstămatu,
M'ai făcut şi m'ai ţîpatu.
Şi io am fost a tat'i,
Cum a fost a maşt'ihi,
Că şi io am încăput,
Pe ei dzeče i-ai ţînut
Şî pe mine n'ai putut.
Tătucă, n'ai muri' bzine,
Că m'ai prăpădi' pe mine
Dila casa dumniata
Şî să-n cot casă alta.
Că če mi-aduc amintuţă
Cum am fost şi io, tătuţă,
Şedu 'n casă žele re
Şi amar de lume me.
Că-n zine, tată, un gînd
Că numai să n'ebunescu,
Îmblîn' pe dru' mă top'escu,
Undi-am fost şî če păţăsc.
Cît'e m'o mînca' pe mine
N'o mîncatu om pe nime.
Maşt'iha m'o ruşînat,
D'ila casă m'o ţîpat,
Nu m'o ţîpa' de săracă,
Că tătuca a avut
Cu če găzdălui
Să sprižoniască pui;
Da o dzîs cătă tata:
«Ţîpă-z, mă Ioa', pui,
Că io nu-i găzdălui,
Că io-i tre' la Săpînţa
Şî mai mul' nu m'i afla
Şî ti-ui lasa acolea,
Să trăieşt cum oi puţea».
Fă-mă, Domne, če m'ii fa',
Fă-mă pasăre di-arğint,
Să zbor la maica 'n pămînt,
Să le spui tăt'e pe rînd;
Fă-mă pui de turture
Pînă la măicuţa me.
Cumu-i mai grăi cu ie!
Acolo dac 'oi sosî,

Da ĭ-uĭ săruta mîna
Șî cu ĭe m'oĭ stîmpăra,
Că nu mă stîmpăr cu n'ime
Cîtu m'uĭ, maĭcă, cu tin'e,
Că de cîndu m'aĭ lăsat,
Ĭo nu m'a' maĭ stîmpărat,
Če numaĭ m'am tulburat.
Cîn m'am dus pe cărărę,
Nĭ-o fos' tulbură mint'ę;
Nu m-i tulbură, că m'-i bzin'e,
Če mă tulbur, că m'-i răŭ,
Că mă gată doru tăŭ,
Că mă gată dorurile
Șî mă čĭunt amarurile
Șî tăt'e năcazurile,
C'amu-ĭ o lumucă rę,
Tînără șî străinę
Dę-a trăire sîngurę.
Maĭcă, la irima mę
Ĭestę-un foc de negurę,
Pînă-ĭ lumĭa, nu să ĭę;
Ĭe pusă cŭ-așezămînt,
Pînă m' a băga'n pămînt;
Nu-ĭ pusă, că m-i bzin'e,
Če mă gat amarurile.
Săraca irima mę
De multe orĭ îmțetr'e',
Îmțetr'e' că-ĭ supărată,
Nu-ĭ voĭoasă ničodată;
Ĭo poate pe vęg n'oĭ si,
Niž nu m'uĭ maĭ vesăli
Cum să vesălesc alțî,
Și prunči cu părinții.
Ĭo nu-ĭ čină, niž nu-ĭ prînz,
Să nu îl manîn' cu plîns;
Nu-ĭ un prîn' să nu-l prînzăsc,
Nĭ' čină să nu činez,
Să nu mă maĭ domolesc,
Mă aflu singurę,
Nu-ĭ milă nicărerę
Și încă mi-s tînărę;
Niči milă la mămucă,
Niž năd'ežde la tătucă,

Numai lume străinucă.
Mulţumăscu tătuki
Cu doă vorbe, cu tri,
Di maşt'ihă blăstămată,
Ielu m'o ţîpat odată
Şi mi-o dat lumę pe mînă,
Să mă ţîi, dę-oi si stăpînă:
„Hăi, Mări, draga tati",
M'o scos în mizlocu ulîţi
Şî m'o lua' de mînuţă,
Cum o plîns a mieu tătuţă!
„Hăi, Mări, draga tati,
Du-te di-eičę,
Că de nu te ţî' pe tine,
Lasă zeče puiuz cu mine.
Tu nu'ncăpsi, că iez streină;
Dacă nu iest a mami,
Tu nu'ncăpsi gura tati".
Io am zîs: „tătucă dragă,
Tinără-s şî če să facu?
Că 'n pămîntu m'až băga,
Da nu m-i gata groapa.
Mai bzin'e, tătucă dragă,
Dzî cătă borias' aşę
Să-m ię ię o funičę,
Să mă spîndzure cu ię.
Tînără-s şî undi-oi mę?
Că să siu mai bătrînuţă,
M'až mai învăţa 'n lumuţă
Ş'až putę trăi, tătuţă,
Ba fa' dumiata č'i fa',
Tătucă, nu mă ţîpa
Ş'aşę a mă ruşina".
M-i ruşine pe pămînt;
Undi-am fost čę-am păţît
Să nu mai păţască n'ime
Cum am păţît io odată,
Că n' a' maic' adevărată;
Măicuţă dę-a vo' avea,
N'a vu' păţî atîtea,
N'až si aşę străinę.
N'am sore cu mine 'n sat,
Maşt'iha o depărtat,

Nu poż grăi cu sora.
De opt ajuț de dzîle
Numaj cîn je cu cărțîle,
Cîn o aduče poșta,
De-m stîmpăr irimuca,
Știu k' i dela sorica.
Și cîndu-j gata četită,
Irima m-i domolită,
D'ila sora jar i friptă;
Nu m-i friptă, că m-i bz'ine,
Dragă,-m stă gîndu la tine,
Cît nu jeșt în sat cu mine.

— ?

More mamă la prunc ș'apoj dzîče:

Scolă-te, hăj, măjcuță,
Nu te duče dę-acasuță
Fără suman și desculță,
Că să fă primăvăruță
Și jes pui pę-afăruță
Și tă' șăd lîngă măjcuță.
Tăz pujuți or jeși,
Cu mămucă s'or mări,
Da aj tăj s'or domoli,
Că ș-or vedęa pe alți.
Num' aj tăj nu ș-or cu n'ime,
Če s'or pune 'nt' o marğine,
Și n'au mămucă pe n'ime.
D'e scolă-te, hăj mămucă,
Nu te duče dę-acăsucă
Pe'nfrundzîtu codrului.
Pe cîntatu cucului.
Pe'nfloritu pomńilor.
Pe cîntatu cučilor.
Cucu-a mę' și-a zini,
Dumnjata aj putred'i,
De pujuț amar a si.

— ?

Bucură-te, sintirim,
Mîndră flore-z răstăzim,
N'o răstăzim, să 'nflorjască,
Če 'n lutu să putredęască,
Mama pui nu ș-i crească

Și să să căsătorească
Și să facă famelíe,
Pui di ie să rămîie.
Țucă-te mama, mămucă,
Friž pui la irimucă
De pe vec nu te mai uită,
Că niž io nu ți-u uita,
Batăn cîte m'or mînca.
Și sara cîn m'am culcatu,
Gîndes' dip že m'ai lăsatu,
Io, dragă, te-am ascultatu
Če-ai cerut tătu ț-am datu.
Și 'n pămînt de m'am băgat.
Ardă focu doftori,
Multe-o putut lecui
Și poticele d'in lume,
Că nu ț-o da' leacur bune;
Nu știu če leacur ț-o dat,
Că de felju te-o gătat
Și tri puiuz ne-ai lăsat.
Cumu m'ai lăsat pe mine,
Să nu mai rămîie n'ime.

IV

La mamă

Moișeni — Inf.: Floarea Ghiriti
22. 5. 34

Cîntat (fgr 2199)[1]

î Bunulęoara mę mămucăi,
n Bunulęoară și bunucăi,
n Cu' m'ai lăsa' singurucăi?
Nu ț-i žęl'e, măiculiuțăi,
Nu ț-i žęl'e d'e puiuțî,
n Că i-ai lăsa' mitit'eluțî?
|: *n* Pę čin'e i-ai b'izuitu? :|
|: *n* Că tata n'o fost acasăi, :|
|: *n* Să spui maiki-o[2] b'esăduțăi. :|

[1] In timpul cît informatoarea cînta la fonograf, o prietenă, Maricuța Finta, îi dicta încet unele versuri.

[2] La dictat, informatoarea a spus: *maic'o*.

10 |: *î* Măiculiuță, maicăă dragăi, :|
|: *î* Măiculiuță, ğoi sara, :|
n Domn'e, răŭ m'ai putu' da,
n Domn'e, răŭ m'ai putu' ĉunta!
|: *n* D'ila nuntă cîn' am vinitu,:| [1]
15 Mńie, maicăă, binę-ai foz'.
n Pę mine, măicuță dragăi,
n Pę mine da m'ai gătatu
|: *î* Și la nuntă m-ai 'nd'emnatu. :|
Nu mi-ai spus, hăi măiculiuțăi,
20 *n* Că či-ui avę acăsuțăi,
n Dac'oi dini, măiculiuțăi.
|: *n* Că ți-an lăsa' hărnicuțăi, :|
n Maicăă, d'ę cînd am vinitu,
n D'ę cînd am vinit acasăi,
25 *n* Măiculiuță, draga mę,
. . . . . .

V

La soț [2]

Moișeni Inf.: Țîțîie Pop
22. 5. 34

Cîntat (fgr 2198 a)

Bunuliucu mieŭ găzduță,
n De haidęa pîn' acăsuță,
De-m vez, găzduță, rîndu,
n Că nu-i prę bun, zău, amu,
5 *că* Măritatu čel di-al doiili
î Nu-i bun, mă Ioa', guruță,
că Nu-i ca soțu čel d'intîie.
. . . . . [3] tu, mă Ioa'.
n Di-ardă focu cočiile,
10 *n* Să nu mai kere pe n'ime
n Cumu ți-o cărat pe tine.
n Bunuliucu mieu găzduță,
n Tare ież' la irimuță,
n Bunuliucu mieŭ găzduță [4].

---

[1] «Aĭč în večin o fos' nuntă».

[2] Sdrobit de vagoanele unei exploatări forestiere, cu o lună în urmă.

[3] Fragment de neînțeles în fonogramă.

[4] Intrerupt de plîns.

VI

La soț[1]

Certeza — Inf.: Țițiie Baltă, 21. 5. 34

Cîntat (fgr 2176 c)

Tînărelul mieu găzduț',
Une t'e duż de-acăsuț',
A mă lăsa sînguruț',
Tînără și văduuț'?
M'-i rușine d'e lumuț',
Să mă strîge văduuț',
Că mi-s tare tînăruț'.
Lasă lutu la focu,
Scoală și creșt'e puiu,
. . . . . [2]
Vin acasă și găzdăluię',
Că puiu-i mitit'eluț
Și ala trăbuț crescut.

VII

La fiu[3]

Moișeni — Inf.: Maricuța Ciocan, 22. 5. 34

Cîntat (fgr 2196)

Țucă-t'e mamă, Griguță,
n Țucă-t'e mama p'e tine
n Pe d'e tăt'e laturile,
n Că altă nu știu mai b'ine,
n Țucă-t'e mămuca mîndru.
n Grigă, nu mi-ar'e si greu,
n Să sie d'in Dumn'ezău,
|: *n* Da-i d'e mînai d'e om rău. :|[4]
|: *n* Țucă-t'e mămuca, Grigă, :|
|: *n* Mîndru m'ire ięż d'e fricâ.:|

---

[1] Mort în ziua de Paști 1934.

[2] Vers de neînțeles în fonogramă, greșeală de înregistrare.

[3] Împușcat de grăniceri în pădure, cu 6 luni în urmă. La auzul fonogramei înf. și toate femeile care sînt de față plîng.

[4] La repetarea versului, înf. a cîntat: rău.

n Tu, Grigă, n'aị avu' ştire
n Că tị-aị făcu', Grigă, m'ire.
n Ţucă-t'e mămuca mîndru,
n Cum i putrăd'i 'n pămîn*tu*!
|: *n* Tînăr'ęlu mămuki, :|
|: *î* Und'ę-aị mărs a putrăd'i? :|
n Ţucă-t'e mămuca, m'ire,
n Ţucă-t'e mama p'e t'ine.
Nu să cunună, Grigo,
Nu să cunună m'iri
n La pragu bęsereci,
n Če să cunună la masă,
n Pę-amîndoị cu pe m'iręasa.
n Ţucă-t'e mămuca, m'ire,
Ţucă-t'e mămuca mîndru,
n Cum putrăd'eşti în pămîn*tu*!
n Ţucă-t'e, Grigă, mama,
n Că mama nu tị-a uịta;
n Nu tị-a uịta mama bine,
n Pănă n'a vini la tine,
n Tînăruţu mami m'ire,
n Tînăr mîndru ca un brad*u*.
n Grigă, und'e tị-aị gătat,
n La bęserecă în sat*u*?
n Če tị-aị gătat aşa b'ine,
n Cr'ez că m'e' la mănăst'ir'?

VIII

La fiică

Moişeni — Inf.: Maria Baltă, 22. 3. 34

Cîntat (fgr 2197)

n Ţucă-t'e mama, Nuţucă,
Mîndra mami păunucă,
n Păunucă şî miręasă
n Şî găzdăliţă d'e casă.
n Ţucă-t'e mama, mîndrucă,
Mîndra mami m'iresuịcă.
Mama bine tị-o gătat*u*,
n La nuntuţă n'aşt'eptat*u*,
N'o aşt'epta' mama, Nuţă,

Nu nuntă nič o lecuţă,
n Că mama dę-a vụ' aşt'epta,
Alfelịu s'o vu' găta.
n Ţucă-t'e mama, alg'ină
î Şî ruzîcă d'in gręd'ină,
n D'ila a mami ịir'imă.
Nu ị-aị fo' mami, Nuţucă,
î Nu ị-aị fo' struţuz d'e tîrg*u*,
î N'iž floriţă d'i pe cîmp*u*,
n Če ruzîţă d'in gręd'ină,
n D'ila a mami ịir'imă.
î Cîndu t'ę vęd'e mama,
Numa-ị crapă ịir'ima,
î Nuţucă, d'ę m'ila ta.
Nuţă, ţucă-t'e mama,
Mîndra mami, hăị Nuţucă,
î Mîndra mami m'iresucă,
n D'ị-arată mami m'ir'ele,
n Că minte' ị-ar hi maị b'ine;
Ị-a şi b'ine la mama,
î Nuţă, dacă i l-i arăta,
n Nuţucă, c'ar şti şi ię,
|: Tu m'iriasa, und'i-ị mę'. :| [1]
n Ţucă-t'e mama, Nuţucă,
n Ţucă-t'e mama, mîndrucă,
Une tị-aị duz dę-acăsucă? [2]

IX

La copii [3]

Moişeni — Inf. Ţîţiie: Pop 22. 5. 34

Cîntat (2198 b)

n Ţucă-t'e mama, Mări,
Ţucă-t'e mama pe tin'e,
n Pe d'e tęt'e laturile,

[1] La repetarea versului, inf. a început rîndul melodic cu anacrusa *n* şi a cîntat: *că m'irịasa*.

[2] La auzul fonogramei, inf. plînge încet.

[3] După spusele informatoarei, cei „trei prunci" morţi ai săi.

n Că altu nu ști mai bin'e.
n Țucă-t'e mama, mirjasă.
Ị-arată-ị mami m'ireile,
n Că poate ị-a si mai bine.
n Țucă-vă mama pe tri,
n Răụ m'az putu' čeluii.
că Tu, Nuțucă, dę-ai vu' si,
Mami nu ị-o vu' trăbuii
Altu găzduță, Nuțucă,
î Pănă-ị lumę, Nuță, da.
n Da așę m'an supăra*tu*,
Sînguruță m'am afla*tu*.
Țucă-t'e mama, Nuțucă,
Tu Nuțucă și Mări,
î Răụ m'az putu' čeluii.
Nu m'az čeluii durmin*du*,
Če la voị stîn' și cotîn*du*.
n Țucă-vă mama pe tri,
n Răụ m'az putu' čeluii.
n Țucă-t'e mama, Mări,
n Sie-z drumuțụ aurit,
Sufl'eță̦lu hod'init.
n Țucă-vă mama, alg'in'.

X

Ca la mamă

Boinești — Inf.: Nuța Ardelean
23. 5. 34

Citnat (fgr. 2216 a)

Ụo, bunuca m'ę mămucă,
Unde t'ę duž dę-acăsucă,
n P'i m'i' mă laș sîngurucă?
n Bunuleọra m'ę mămucă,
ụo Maicică, če tę-ai supăra*tu*,
n Dọră nu tę-am ascultat*u*,
n Bunuleọra m'ę măicuță?
n Fă, măicuță, ala b'in'e
n Șî mă kiamă șî p'e min'e.
n Če m'oị fa' fără de tin'e,
n Bunuleọara mę măicuță?

Ļartă-mă, măļcuţă dragă,
n Şî de ţ-an gr'eşît odată.
n Bunuļęora mę mămucă,
n Şî aļ cu min'e 'n căsucă,
n Că ļo ţi-oļ grižî b'inļucă,
Bunuļęora mę mămucă.

XI

Ca la mamă

Negreşti — Inf.: Maria Morar
21. 5. 34

Cîntat (fgr. 2156 a)

n Ļa, măļcuţă şi bunuţă,
n Tar'e ļeźd la ir'imuţă,
n D'e nu spuļ o b'esăduţă.
P'e čine m'ļ-oļ b'izuļi,
n Maļcă, casa şi puļi?
Că ļo nu lę-am foz' măļcuţă,
n Dac' aļ fostă tu 'n căsuţă,
Că ļo m'an dus şi-an d'initu
i Şi puļi ļ-am afla' tomn'iţî.
Că d'emınęaţa, mămuţă,
i Tu, bună, de prînz lę-aļ datu,
i Şi săruţa ļa-ļ culcatu
Şi'n căsuţă ļ-aļ strîgatu,
Mămuļuţă şi bunuţă.

XII

Ca la mamă

Boineşti — Inf.: D-na înv. Gherman
23. 5. 34

Dictat

Bunişoara męa mămucă,
Dac'oļ mere dę-acăsucă,
Čine mļ-a grižî puļu?
C'atîta-ļ descuļe uşa,
Pănă mļ-aļ bužezî mîna.

XIII

Ca la soț

a

Boinești — Inf.: Maria Stăț, 23. 5. 34

Cîntat (fgr 2215 b)

ie Ụ̆ă, găzducă, ụă, găzducă,
ie Lăsatu-m'ai văduucă.
i ụă D'e cum să trăiescu'n lumuță,
ie Bunulioru mieu găzduță?
i ụă D'e spun'e, găzducă dulce,
d'e P'e car'e drumuț ti-i duce;
e D'e m' a gon'i un dor mari,
n d'e Und'e să t'e știu cotari.
d'e Bunulioru mieu găzducă,
D'e scolă-t'e și 'nt'un cotu
ă Și t'e uită la nărodu,
d'e Cum o vini' la prohodu.

b

Cîntat (disc S 533 c) — București, 17. 12. 34

Ụ̆ă găzducă, ụă găzduc',
d'e Lăsatu-m'ai văduuc'.
d'e Cum amaru mieu ui si,
n Să petr'e' cu str'eini?
n Găzducă, bunuțu mieu,
n Doamne, če m'ui făci ieu,
n Că io mi-s tar'e slăbucă,
Da cum ui trăii'n lumucă?
d'e Ụ̆ă găzducă, ụă găzducă,
De io țiie-z mulțămăsc,
Că m'ai lăsa' sînătoșă,
n Da nu m'ai lăsa' voioșă,
Ụ̆ă găzducă, bunu mieu.

XIV

Ca la fiică

Certeza — Inf.: Maria Stan, 21. 5. 34

Cîntat (fgr 2172 a)

Mîndra mami Floricuță,
i Scolă, mîndra mamuki,

n Scoală-t'e dreptu 'n pičoare
Și-ț al'e', dragă, unu,
n Car'e țiie ț-o plăcut*u*.
Frumușaua mămuki,
n Că mama mîndru ți-o gătat,
Să te duž la mănăstire,
Nu să t'e ducă mama
În lutu, dragă Florică.
n Scoală-t'e, puiu mami,
Scoală-t'e și zin afară,
De te uită la nărod,
Cum ț-o zin'i' la proiod*u*.
Mîndra mami Floricuță,
n Di-a tău steagu-i moorît,
La tătă lu[mea-i] [1] urît.

XV

Ca la frate

Negrești — Inf.: Maria Morar, 20. 5. 34

Cîntat (fgr. 2155)

De scoală-te, frățiuliuț,
Frățiulu', struțuz d'e flori,
Cum t'e duž dintre fečori!
Frățiulu', struțuz de brad,
Tătă lumea-i cu bănat,
n Dib če, foc, te-ai însurat
Și de știr'e nu le-ai dat,
n La nuntă nu i-ai kemat.
Di-a tău stiagu-i moorît,
n La tătă lume-i urît;
n Di-a tău stiagu-i supărat,
Că nu-i roșu și cu alb,
Mîn'e-ta sî-i h'ie drag.
Frățiuliuț i supărat.
Frățiulu' și tînăruț,
n D'e scoală-t'e și-ț ale'
n Dintre cîte-s aičе
Car'e țiie ț-a plăčе,

[1] Silabă lipsă în fonogramă.

Că noi nu te-om apăra,
Car'e te-a tra' irima.
Tînăru' şi supărat,
Nu ştiu undi te-ai gătat.
n La bęserică în sat.
n Dară-i mę' la bęserică,
|: Că astăz 'i duminecă.:|
Nu t'ę duče p'e drumuţu,
C'aiesta-i tar'e lunguţu
Şî ieş' tare tînăruţ,
Să putrăd'eşti 'n lutuţ.

XVI

Ca la soră

Negreşti — Inf.: Maria Morar
21. 5. 34

Cîntat (fgr. 2156 b)

n Ioi, sorică tîner'ę,
ă Rău ţ-ai urî' lumę,
Şi nu iez d'e cîndu-i ię,
Soricuţă, draga mę.
Ai, sorică, nu m'ęi b'in',
ă Rămîn'e pui de tin'.
Şi puiuţî fără mam'
Nu [-s], soră, niž la o samă,
Că grižę dila str'eiin
Da-i ca umbra čę d'e spin:
Cîn gînd'eş' că t'e umbr'eşt,
n T'e uş' şi t'e dogor'eşt
Soricuţă supărat',
D'e du-z puiuţî cu tine,
Nu ţ-î g'izui p'e nime,
Că batăn čine i-a griži,
dę Lor mamuţă nu lę-ar h'i,
N'iž ca tin'e nu i-or şti.
Că şi io, dacă n'am mămuţ',
Nu mi-o fo' să am g'iniuţ',
Că io ştiu, bunuţă, b'ine,
Cumu-i cu čele str'eine.

XVII

Ca „după nevastă tînără"

a

Boineşti — Inf.: Nuţa Ardelean, 23. 5. 34

Cîntat (fgr. 2216 b)

o Ụo, mîndruca mami, mîndrucă,
n Da undi t'ę duž dę-acăsucă?
n Da şi čî s'a fa' puiucu,
n Mîndruca mami, amu?
ụa Mîndruca mami Mări,
n D'e aidęa pînă în căsucă
n Şî ii dă la puiuc ţîţucă.
n Či s'a fa' fără tiniucă?
Mîndra mami Mariọacă,
n Pęa čin'e l-ai g'izuiitu,
Mîndruca mami Mări?
n Pęa frunzuca sp'inului*i*,
P'ę mîna str'eiinului*i*?
n Mîndra mami tînărucă,
Nu ştiu cum ai n'ev'estitu.

Dictat

Sovonu nu l-ai vekitu.

Gata asta.

b

Cîntat (disc S 532 c) — Bucureşti, 17. 12. 34

Ọa, mîndra mami Mărioacă,
ọa Und'ę m'ęi, mîndra mami,
Da undi tę duž dị-acăsucă?
ọa Mîndra mami Mărioacă,
Laş puiucu la ţîţucă.
ọa Mîndruca mami Mari,
Nu ţ-î m'ila d'ę puiuţu,
Mîndra mami Mărioacă,
ọa c'a Rămîn'ę militi'eluţu?
Mîndra mami hai Mari,
ọa d'e Ię-s puiucu în brăţucă
Şî ţî-l udă la gurucă.

XVIII

Boinești Inf.: Nuța Ardelean
23. 5. 34

Dictat

— ?

O, bunucu mieu găzducă,
Da cun de te-ai îndurat,
Bunu mieu găzducă drag?
Da haida cu mine'n căsucă,
Că ț-oi găta de cinucă.
Nu te duce de-acăsucă,
Če m'oi fa' ieu singurucă?
Bunulioru meu găzducă,
Ț-ai făcu' casă nouță,
Da ț-o ai făcu' strîmtuță,
Fără uș, fără ferește,
Ca să nu te răcor'ește.
Bunulioru mieu găzducă,
Haideța cu mine-acăsucă,
Că io te-oi griži biniucă,
O-m fa' log lîngă tiniucă,
Boierelu mieu găzducă.
Nu ț-e m'ilă de puiuț
Că rămîn sărăndicuț?
Bunulioru meu găzducă,
Și multu mi-ai fos bunucu
Și te'ndurį a mă lăsa.
Nu te dore irima,
Găzduc', a m'i' mă lăsa?
Fără de tine čе-oi fa'
Cu puiuții, cu-atița?
Bată-te focu, čiumucă,
Niž ț-i m'ilă de bătrîn,
Niž ț-i žele de tînăr.

— ?

Bunulioru mieu găzducă,
Și mult ai fost căznitucu
Și tare rău te-o durutu!
Ardă focu doftori,
Că nu te-o putut lecui.
Noi pe la tăț am umblat

Şî lecuz nu ţ-am aflat.
Bunulioru mieu găzducă,
Haidea cu mine'n căsucă,
Că io ţi-oi grîjî binjucă.
De spune-n, găzducă dragu,
Că cu cine te-ai sfăditu
O te-o' ng'itat orečine,
De te despărţeż de mine?
Bunulioru mieu găzducă,
Spune şî maicuţî,
Da nu i le spune t'ete,
Că ţ-or h'i doă boc'ete.

— ?

De prunč:

O, puiuţu mami puiuţ,
Unde mei puiu mami?
Că mămuca o-aşteptat
Că te-a creşte mama mărjucă
Ş'om face aofel nuntucă,
Mîndruca mami Nuţucă,
Nu să te dug la gropuţă
Şî să te bag în lutucu,
Să nu te văd mai multu.
Mîndruca mami mîndrucă,
Dac'oi ieşî în sătucu,
Oi vedea mame cu prunč,
Io oi plînge lacrăm dulč,
Că io mi-oi h'i sîngurucă,
Draga mami, hăi Nuţucă.
Hai ţ-a da mama ţăţucă,
Nu mę' cu gura arsucă,
Draga mami şi bunucă,
Tare iež la irimucă,
De mi' mă poč tă' ruga,
Draga mami, zăuc, da,
Că nu vrei a m'asculta.
Cîntaţi-vă, clopoţęăle,
Că io nu mă poż de żęle.
Şi mai mîndru m'aş cînta,
Da mă dore irima.
Draga mami, hăi Nuţucă,
Şi io mi-z mai ca şî tine,
Numai pîndză nu-i pe mine.

Gată, maĭcuță, čina
Și mĭ-așteaptă puĭuțu,
C'a čina cu tinę-amu.

— ?

Draga mami, hăĭ Nuțucă,
Lasă-z mînurilę-acasă,
Că-ĭ păca' să putredęască.
Mîndruca mami Nuțucă,
Nu ț-e m'ilă de minĭucă?
Tu te duž la măĭcuța
Și cu ię t'i stîmpăra,
Da ĭo pę-aiž če m'oĭ fa'?
O, măĭcuța męa, măĭcuță,
Griži-n de puĭuz binĭuță,
Că-l bg'izues' pe tinĭuță.
Bunulęoara męa mămucă,
Ię-m puĭuțu de mînucă
Și haĭ cu ĭel acăsucă;
V'oĭ aștepta cu činuca,
Bunulĭoara męa mămucă.
Da ĭo mă poz tă' ruga,
Că nu vreț a m'asculta.
Bunulĭoara męa mămucă,
Spune, măĭcuță, cu dulče,
Pe care drumuz t'i duče:
De t'i duče pe di piatră,
I maĭ 'nturna cîtęodată;
Da te duž, măĭcuța mę,
Da te duž pe drum de lut
Și n'îĭ înturna maĭ mult.
Te rog, măĭculița mę,
Și haĭda la ferestę,
Pe mine mă străžuie',
Să mă vedz cum îm tigne'.
Draga męa măicuță dragă,
După tine mă topăscu
Dacă văd că mi' mă lăși
Singuręa și străinę.
Da te rog, măĭcuța me,
Să'ntinz mînuca dręapta,
Să-n k'ipăĭeșt irima,
Că-ĭ țapănă ca ș'a ta,
Bunulęoara męa mămucă.

Rămîi, casă şi odoru,
De măicuţa h'i-mi-a doru
Şî o putem tă' cota,
Şohan nu o om afla.
Scolă-te, măicuţă dragă,
Scolă-te, să ne grăim,
Că minte' ne despărţim
Şî mai mul' nu ne grăim,
Scolă-te, măicuţă dulce,
Că minte' vine popa
Şî te-a duce, maică, da
Şî mai mul' nu te-om afla,
Putemu-te tă' cota.
Batăn cît îi mai îmbla,
Maică dulce nu-i afla.

— ?

Bunuleoara me mămucă,
Doamne, mult ai foz' bunucă
Şî te duz dela miniucă.
Če să-z dau, măicuţă, ţîie,
Că să-z duč, maică, cu tine?
Că'n şapte săptămînucă
Mult ai fostă căznitucă,
Mi-oi vinit m'ila, mămucă,
Şî nu te-am putut ăguta.
Or cu če te-am îmbg'iet,
Căznituca mea mămucă,
Şi tă' n'ai vrut a mînca,
C'ai ziz, măicuţă, aşa,
Că te dore sufletu
Şi nu poz mînca amu,
Să pui mai pe-apoi biniucă,
Că ţ-o mai veni fomucă.
Ş'am putu', maică, tă' pune,
Că n'ai ceru' dela mine.
Da amu, măicuţa me,
Io ţ-oi fa' un poculiuţ,
Că de-a h'i drumu lunguţ,
Să ai če gusta, măicuţă,
Că de şapte săptămînuţă
Da n'ai mînca' n'imicuţă.
Da mînîncă pe drumuţu,
Că io ţ-oi pune-un pocuţ,

Ţ-oi pune de tăt felju,
Ca să mănînc, maicǎ, amu.
Bunuleoara mea măicuţă,
Spune-m če să-z fag mai bun,
Ca să pož mînca pe drum.
Draga mea maicǎ şî scumpă,
Du-i şi la čele neamuri,
Că mai bin' ii puteа mînca,
Că dacă v'iţ aduna.
Bunuleoara mea maicuţă,
Ačia te-or întreba
Că če le duž, măiculjuţă.
Măicuţă, măicuţă dragă,
Nu ţ-i m'ilă de minjucă?
Tă' te'ntreb de tri dzîljucă
Şî nu-m spui, maicǎ, n'imica
Če să-z fag de meringoară,
Că ştiu că-i me' cu ia pe sară.
Dragă maicuţă şi scumpă,
Haida pe mîn' sărucă,
Te 'i aştepta cu činucă
Şi cu foc şî cu lum'ină
Şî cu dor dela irimă.

— ?

Uă tătucă, uă tătucă,
Nu ţ-e m'ilă de minjucă
Că mă laş pe ulicuţă,
Bunuljoru mieu tătucă?
Spune-m, tătucă dragu,
Spune-ni adevărat,
Că pe čine m'ai bg'izuit,
Pe strein o pe fraţ?
Streini nu m'or grijî.
Bunuljoru meu tătucă,
Întorce-te pe lăturică
Şî mă pune la spătică.

— ?

Kjamă puiuţî cu tine,
Nu-i lăsa de-amar la n'ime,
Că batăn cumu i-o 'ngrijî,
Tătucă dulče n'a h'i.

- ?

Bunuljoara mea soricǎ,
Şî mult ai fos' hămńişucă.

Kemi pe mama la tiniucă,
Bunulioara mea sorică.
Nu ț-i m'ilă de miniucă,
Că io-n ramîi sîngurucă
Șî n'ai avea pe n'imucă?

— ?

Bunuleoara mea mămucă,
Hainele tale čele scumpe
Trimete-le p'oričine,
Să mi le-aduc' acasucă
Șî să ți le spăl, mămucă,
Bunuleoara mea mămucă,
O ț-oi face altele
Ș'atunčea ți le-on trim'ete
Cîndu-i kema p'oričine,
Să margă, maică, la tine.
Spune, măicuță, cu dulče
Că če să-z mai știu trim'ete.
Măicuță, măicuță dragă,
Ț-až trimete orčeva,
De-a' ști, maică, c'ai mînca.
Trudituca mea măicuță,
Doamne, mult ai tă' trudit
Și batăn cî' te-am întrebat,
Că če să-z pui de mîncat,
Tăt ai zîs, dragă maicuță:
„De mă poz tă' ruga,
Că io cu drag až mînca,
Da mă dore irima,
Draga mami, și de tine
C'amu mă dug dela tine".

? —

Bucură-te, temeteu,
Mîndră flore-ț aduc ieu,
Da nu-ț aduc, să'nflorească,
Če numai să vesteğască.

? —

Mîndra mami Marioacă,
Unde te duči de-acăsucă?
Scolă și haidea'n căsucă
Șî dă la puiuc țițucă,
Că puiuțu-i mititel
Șî nu ți-i milă de iel.

Pe cine l-ai b'izuit?
Pe frunzuca spinului,
Pe mîna streinului.

— ?

Niž čjumuca nu-j de vină,
Șî pe ja altu o mînă;
Niž čjuma nu-j vinovată,
Če-j de Dumn'ezău mînată.

— ?

Mîndra mami miresujcă,
Unde te duči dj-acăsucă,
Cîndu-j maj mîndră vărucă?
Ežj, mirjasă, pînă'n prag
Șî vezj: nu vine mirile?
Mirile n'a ničj vini,
O o o, draga mami,
Putemu a te-agodi.
Mirjasa-j în copîrșău,
Mirile-j la tată-său,
Stjagul stă la capul tău.

— ?

Mîndra mami miresujcă,
Nu țî-j mlă de minjucă,
Că tu eștj mîndră tinărucă
Și jo mi-s tare slăbucă.
Rămîj, dragă, 'n locu mjeu,
Că m'oj duče jo' nt' al tău.

XIX

Negrești

Inf.: Maria Morar,
Irinca Sas
Nuța Sas
20. 5. 34

— ?

M. M.: O mămucă, o mămucă,
Scoală, grăj' o besăducă.

I. S.: Jo m'am cînta' după frati-mjo, da jo m'am așa cîntat:

O bunuțu ńeu frătuț,
Multu s'a ujta mama

Şî pe uliţă şi pe val'e,
Nu ţ-ę tr'ę' de supărare.
Bucură-te, temet'eu,
Mîndră flore ţ-adu' ieu,
Nu ţ-o adu', să 'nflorească,
Ţ-o aduc să vestezască.

M. M.: La fată fečoră:

Soricuţă, struz de brad,
Tăţ oameni-s cu banatu,
Dip či 'n pos' ţi-ai măritatu,
La nuntă nu i-ai kemat,
Niž de ştire nu li-ai datu.
N'ireasa-i în temet'eu,
N'irele la tată-său;
N'ireasa-i pusă'n sălaş,
Nuntă fără četeraş.
G'ine primăvara
Şî cucuţu a cînta
Şî muştelę-or bonăi, [1]
Sorica a putrădi.

Nu-m vine'n minte. Tare multe ştiu, da nu—.
— ?

M. M.: Deşt'ide, soră, gura
Şî grăię' cu măicuţa
Şî-i stîmpără inima,
Că-i ręče cumu-i k'atra.
Soricuţă, struz de flori,
Cum te duž dintre fečori!
Te duč a putrădi,
Pînî-i lumę, nu-i g'ini.
Scoală-te şî-ţ alę'
Dintre cîţ îs aičę
Care ţ-a ţîe plăčę.
Scolă, sorică, 'nt' o' cot
Şî te uită la norod,
Cum ţ-o g'init la prohod.
M'iriasă mîndră tomńită,
Cununa ţ-i aurită
Tumnan dela Maica Sfîntă;
M'iriasă mîndru gătată,

[1] Var. (Inf. Irinca Sas): „Tăt'e florilę-or ieşi".

Tare te duż supărată
Dip măicuța, nu dipt alta.

— ?

M. M.: Întinde mîna dreapta
Și-n k'ipăe inima,
Că-i reče cumu-i k'atra.
Cu cuțîtu d'i tăię,
N'are cură singe di' ię,
Numai apă vineță,
Și di ceia puținę.
Soricuță supărată,
Întinde mîna și mă iartă,
De ț-an greșit cîtodată,
Cînd am fost rău supărată,
Că poate că ț-an greșitu,
Cîndu m'am rău năcăzitu.
Soricuță tînăruță,
Nu te uit pînă-i lumuța;
Pînă-i lume, nu te uit,
Pînă nu m'or pune'n lut.

— ?

M. M.: Stăi, soricuță, cu noi,
Batăn înc'un an o doi,
Că-i păcat să putrădăști,
După cî' de mîndră ieșt.
C'așę cîntă clopotu,
De și plînge tăt satu.

— ?

M. M.: H'ie-s m'ilă de maica,
Soricuță, a o lăsa.
La tine s'o b'izuitu
Șî tu rău-o-ai čeluitu.
A ta nuntă-i mohorîtă,
La tătă lumęa-i urîtă;
A tău stęagu-i supăratu,
Că nu-i roșu și cu alb,
Noă să ne fie dragu.

— ?

M. M.: Dzîče, dzîče:

Soricuță tînăruță,
Unde t'e duż dę-acăsuță,
Doră mei la beserică,
C'astădz îi duminecă?

Soricuță supărată,
Ia dipt una, nu dipt alta,
Am uitat iară č'am vrut să dzîc.
Unde t'e ceț cu nunta,
Dș' mei la besericuță
Că altele, m'iresuță?
Nu-i nuntă bun' aiasta,
Să vie-acasă popa,
Pe tine-a te cununa.

— ?

M. M.: O, bunucu mieu găzduță,
Unde t'e duz pe iernuță,
Lăș pui fără tătuță?
Du-te și te vesăle'
Și hăi și găzduluie'
Cu soța alături.
Găzdulă-ț ai tei puiuț,
Cum rămîn sărăndicuț!
Cîndu ș-or ieși 'n drumuț
Ș'or vede pui cu tătuță,
I-a dure la inimuță.
Alți pui s'or dezńerda,
Da ai tăi s'or supăra.

— ?

M. M.: Nu te duče, găzduluță,
C'aesta drumuțu-i lung,
Te du' și nu 'ntorni mai mult;
Aesta nu-i drum de țară,
Să te duč și să 'ntorn iară,
Scolă-te, grăi' o besadă,
Nu mă lăsa supărată,
Că rămîi pe tînăruță,
Sîngură și văduuță.

— ?

M. M.: La fečoru-i spune (ca la fečor n'am spus):

Mîndru mami struz de brad,
Numa iež can supăratu;
Mîndru mami, struz de flori,
Ieș afară 'ntră fečori,
Dintre cîte-s aičе
Scolă una și-ț alе',
Care ț-a ție plăčе.

Scolă-te dreptu 'n k'icore
Şi ne spune če te dore,
Că iež' tînăr ca o flore.
Niž čuma nu-i cu dreptate,
Că nu mere-unde-o agode',
Şi-o d'init la mine 'n casă,
Şi mi-o rupt ruža d'i' masă
Şi struţuţu d'i' ferească;
Dac'o trecutu 'n gredină,
Ruptu-o d'i' rădăčină,
Dar čuma nu-i vinovată,
Că-i de Dumn'edzău mînată.

— ?

M. M.: Frătuluz, de ţ-a h'i b'ine,
Da te rogă şi d'e mine,
Că şi io da m'ui ruga
Să-z h'ie biniuţă da.
H'ie-z drumu aurit
Şi sufletu hodin'it,
Că multu te-ai trăstuit
Pînă d'i' lume-ai ieşit.
Da kiamă-mă şi pe miniuţă
Să h'irem laolăltuţă,
Nu să mîe niž trei dzîle
Şi să h'iu, frătuţ, cu tine,
C'apoi mi-a h'i mai bine.

— ?

M. M.: Făcutu-ţ-ai căsuţă
Din şese scînduruţă,
Fără uş, fără fărest,
Pe noi să nu ne mai v'ez.
A nostă casă-i lărguţă.
Şi-o-ai lasat pustiuţă.
Rămîi casă şi odor,
De-a nos' frăţior ţ-o h'i dor;
Rămîi, casă, rămîi, masă,
C'a nos' frătuliuz te lasă
Şî să duče'n temeteu,
N'are vai de tată-său.

— ?

N. S.: Ardă-te focu, muşină,
Că tu nu-i me' pe ie.

(Noi an dzîs, la un frate).

— ?

M. M.: Scutură, stegar, steagu,
Că dor i nuntuț 'amu
Să și tremure satu.

— ?

M. M.: Frătuliuz, nuntuța ta
S'o îndruma' de goi sara,
Să gată dumineca.
Și nu-i ca ș'a altora,
Că colaci dăla năna
Da să dau păste sălaș;
Colaci din cununie
Țî i-om pune'n prosîțîie;
În locuz de ceteraș
Da ț-a d'ini prăporaș;
Și'n locuz de steag roșu
Popa și cu diacu.

— ?

M. M.: D'ină, frătuț, acăsuță
Că te-om agudi b'iniuță
Cu cină și cu lum'ină
Și cu dor dela inimă.
Batăn cît m'aș keltui,
Vai, cu dor v'aș agodi.
Că cel če more nu mai vine.
Nu știu, rău i or i b'ine,
Că nu vine să spue nime.

— ?

N. S.: O, frătilior, di-i d'ini,
Înainte ț-aș ieși.

— ?

M. M.: Încă primăvara ieste, la care more, un cîntec frumos:

Nu-i în lume mai amară
Ca morțea de primăvară,
Pe cîntatu cucilor,
Pe'nfloritu pomilor.

Irinca a Giurki Țîntașu s'o cîntat după o vară dulče:

O, Năstasă, Năstasă,
Nemuțu nost
Rău să pote prăpădi,

Că d'i' șepte soricuță
Da nu să află numa tri, bunuță.
— ?
M. M.: Țucă-te mama, puiuț,
Unde mę' dela mama?
Mama 'n brațe t'a lua,
Din căsuță nu tę-a da.
Cum i h'i fără mămuță,
Să șez în lut, luminuță?
Că pacat să putrădești,
Puiuț, să nu mă slużești.
Mîndra mami lum'inuță,
Puiuluț de tri dziluță,
Nu te cunoște n'imuță,
Că ț-i pălită fața,
De çindeș' că nu-i a ta,
Că tę-ai topk'it ca čara,
Cînd o ağunğe para,
Ca čara de cătă focu.
N'o avu' mama năruocu
Să te poż crește biniuță,
Să-i h'i mami slużnică.
— ?
M. M.: Dzîče:
Că de o săptămînuța
Batăn cum ț-am gătat patu,
Tă' luo' bu' nu ț-an aflatu,
C'o foz mare durerę,
N'ai învins niż cum cu ię.
Și batăn cît am umblat,
Leacu nu ți l-am aflat,
Numai spicu grînului
Și fundu pămîntului.
— ?
M. M.: Cum nu mi-ai spuz nim'icuță
Că ież' gata de ducuță?
Mîndru mami, dę-an vî' ști,
Oriunde tę-an vu' scuti.
Că și care mę 'n lumuță,
Da iar întorn' acăsuță;
Da care mę' în lutuț
Nu mai d'ine mai multuț,
C'aesta nu-i drum de țară,

Să te duz şî să d'in ţară;
C'aesta-ţ drumuz de lut,
Te duc şi nu'ntorni mai mult.

— ?

M. M.: Tînăruţ şi hărnicuţ,
Că ţ-ai fost minčoruţ,
Păcat să putrădeşţi,
Că tare cuminte ieşt.

Încă una ştiu, la o nevastă:

Soră, če ţe-ai supărat,
De-aşe mîndru ţe-ai gătat?
Că doră nu ţ-o foz rău,
Ţe-ai văzit cu gazda tău?
Casă ai ca un bolduţ
Şi găzduţă ca un struţ.

Iară nu mi-aduc aminte. Nu ştiu cum să mai zîc.

Lasă lutu la focu,
Te'ntoarnă cu noi amu.
Cînd fi mai verde omu,
Să şî duče cu tătu.
Cine m-' la temeteu
Nu găzdălue mereu.
Nu ştiu, casa nu-i în bun loc,
O gazda n'are năruocu,
Să trăiţ laolăltuţă,
Să găzdăluiţ biniuţă.
Lasă-z mînurile-acasă,
Că-i păcat să putredească,
Şî mînurile şî pičore
C'o fos' tare lucrătore.
Batăn care s'ar d'ini
Ca tiniuţă n'a mai h'i.

— ?

M. M.: Aşa să dzîče:

Casă fără de găzduţă
Da nu-i niž la o sămuţă,
Că rămîne pustiniuţă.
O, găzduţa supăratu,
Spuni-mi, dip če m'ai lăsat.
Noi, găzduţă, ne-am văzitu,
Dipt ače ne-am despărţît,

Poțe că nę-am si sfădit,
Numa nu nę-am despărțît,
Că și alți să sfădesc
Și nu să și despărțesc.

— ?

M. M.: La mamă bătrînă :

O, mămuță supărată
Di mine, da nu di tată,
Cum te'nduri a mă lăsa,
Că mă dore inima,
Pe čine mi-oi b'izui,
Maiccă, casa și pui?
Batăn di undi-an d'init,
Cu čina m'ai agodit.
Da dę-amu anaintuță,
Batăn di undi-oi d'ini,
Puiuțî m'or întreba:
„N'ai găta', maiccă, čina?"
Dacă ni-oi muri' mila.
Fă-te, maic', o păsăruică
Și zboră pîn' acăsucă
Și'n vez pui cum să culcă,
Cum să culcă fără tine,
Că tu i-ai griji mai bine.
Și'n pătuz cîn s'or culca,
Măicuță, tę-or întreba,
Că unde lę-am dus mila.
Io če să le spui, mămuță?
Spune-li-ui, maiccă, biniuță
C'ai mărz la besericuță
Și iar ai d'ini, măicuță.
Da io știu, măicuță, b'ine
Că mai mul' nu ni-om tîlni,
Pînă județu ș-a h'i.
N'a' m'iluță la n'imuță,
Scumpuluța męa mămuță,
Că batăn cît až mai îmbla,
Nu-i m'iluță ca mama,
Niž bunuiuz ca tata.
Io n'am niž mamă, niž tată,
Gindež' c'an k'ica' din k'atră.
Io cu pui-z supărată,

N'am niž fraz, n'am niž suror,
Gindež' c'an k'ica' di' nor.
Măi̯cuță, čele streine
Niž cîn nu te'nvață b'ine,
Că răd în bağocuruță,
Dacă i̯ež' năcăžîtuță,
Că m'ila dila streini̯
Da-i̯ ca umbra čę de sk'ini̯:
Cîn gîndež' că te umbreşti̯,
Te uşt şi te dogoreşti̯.
Nu să mîe niž tri dzîle,
Mai̯cuță, să h'iu̯ cu tine
Şi să mi te grižes' bine.
I̯artă-mă, măi̯cuță, i̯artă,
Că i̯o rămîi̯ supărată.
Nu te dǫre inima,
Măi̯culuț', a mă lăsa?
Că i̯o, măi̯cuț', am vrut vrę,
Să trăim alăturę,
Dacă nę-am văžit g'ini̯uță,
Noi̯, mai̯că, laolaltuță.

— ?
M. M.: Fă-m locuz lîngă tini̯uță,
Să h'irem laolăltuță,
Să să crępe pămîntu,
Băga-m'a' şi i̯o amu,
Cu pui̯uluz cu tătu.

— ?
M. M.: Împărțîm pui 'n douță,
Du-i̯ pi čii̯ mič cu tini̯uță,
Nu ń-i lăsa tăț miuță,
C'amu-i̯ tare rău̯'n lumę
Pui̯ m'icuț dę-a creşterę,
Sîngură dę-ai̯ țînerę.
I̯oi̯, găzduță supărat,
Nu ştiu̯ dip če m'ai̯ lăsat?
Că i̯o de ęste n'am gîndit
Să pățăs' cîtę-am pățîtu,
Să mă aflu tînăruță,
Sîngură fără găzduță;
Că alțî-s mai̯ bătrînuț
Şî nu lasă lumuca,
Če-ş creşte pui̯uțî, da.

Da i̯o pe tine tę-am scăpat,
De mǫrte nu tę-an gătat;
Da čumuța o d'init,
Pe mine m'o čeluit
Șî m'o lăsat sînguruță,
Pînă-i̯ lumę, n'am găzduță,
Că din doă căsuli̯uță
Če lę-avem noi̯, găzduli̯uță,
Alę'-ț, găzduță, una
Care-i̯ pe plăčerę ta,
Că pui cîn tę-or cota,
Da 'napoi̯ i tę-or afla;
De te scapă'n temeteu̯,
Mai̯ mult nu te văd mereu̯.
Da stăi̯, bunuz, să ne grăim,
Mintenaž ne despărțîm,
Mai̯ mul' vež nu ne tîlnim.

— ?

M. M.: Nu te pož, bunuz, cînta,
Că mă dǫre irima,
Că di tri dzîluți amu
Șî i̯o-z gata cu tătu,
Gata-z, bunuli̯uz, ca tine,
Numă nu-i̯ pînza pe mine.
D'a mę irimă-i̯ de pk'atră,
Că nu crapă ničodată,
Or cîtu-i̯ de supărată.
Întǫrče-te, găzduli̯uță,
Întǫrče-te pe lăturiță,
Pune pui la spătiță
Și pe mine la pičǫre,
Nu ț-om fa' mare strîntǫre;
Și de tę-om cam strîmtori,
Bunuz, nu-i̯ ponozlui,
C'așa-i̯ tata cu pui.

?

M. M.: Pui fără de tătuță
Da nu-z niž la o sămuță.
Batăn cî' de buni̯-ar h'i,
Mult îi̯ hules' streini,
Că streini nu spun g'ine,
Numa pînă-z lîngă tine;
Și dacă să mai̯ departă,

Nu ştiu cum să te huleească,
C'amu-i tare ra lumuţa,
Cînd n'ai mamă niz tătuţă.

— ?

M. M.: Ioi, Domne, n'am pe n'imucă,
Nič am fraz, niz soricuţă,
N'am cui spune-o besăduţă,
Nu ştiu cumu-i putea h'i
În lumuliuţ' a trăi,
Numa tăt cu streini;
Că-i năcaz fără de samă
Dacă n ai tată şi mamă,

— ?

M. M.: Tare ieş' la irimuţă
Şi te poz răbda, măicuţă,
De nu-m spui o besăduţă.
Că pîn' amu, mămuliuţă,
Noi şî de ne-am vut sfădi
Laolalt' am vut grăi.
Moaie-ţ, maică, irima,
Bună, şi nu mă lăsa.
Ascultă-mă, maic', odată
Că mă vez că-s supărată,
Că şi io te-aş asculta,
De-ai grăi, maică, ceva.

— ?

M. M.: Că de cîndu m'ai lăsatu,
Multe lacrămi am vărsat,
Că trăes' to' cu bănat.
Femeia fără bărbatu,
Ca ţarina fără gardu,
Tăţ în ie o acăţatu.

— ?

Spune-ne, tătuţă, bine,
Noi am asculta de tine,
Că cum să trăim în lume,
C'amu-i o lumuţă ra
Că n'ai čine spune'n ie,
Că cumu-i de-a trăire.

— ?

O murit unu 'n cătane-a mieu:
O, bunucu mieu frătuţ,
Cumu ţ-ai putut muri

Pe cîmpu Galiții,
Fără lumină de sămn [1],
Fără om din satu tău?
Noi tę-așteptăm acăsuță,
Tu ieșt putred în lumuță.
N'ai putut, fratiuț, d'ini,
Că nu tę-au lăsa' domni
Acăsuluț' a muri.
Cînd am vut mę' 'n temeteu,
Nę-o vut trę' de doru tău;
Cînd am trę', cînd am pestrę',
Batăn ț-an vedę cručę,
Da așę sîn supăraț
Și cu irima 'ndoiaț.
Cînd șurgenu a sosit,

(telegramă-i ačeia)

Noi am susk'inat ș'am plîns,
C'o rămas copii micuț,
Fără suman șî desculț.
D'ardă-le focu mușine,
O dus ǫmeni'n țări streine,
I-o streinat fǫrte rău,
No'nturnat tată-său.

— ?

[A cîntat nevasta primarului ucis în 1933, la o nuntă:]

Cîtu-i drumu de 'ncunžur,
N'a fos' ca tine de bun.
Dac'o murit primariu,
Činę-o stăpîni satu?
Čine tę-o log'i', mă Diu, [2]
Așa rău tę-o log'itu,
Că minten ai și muritu.
Nu lę-ai făcut nič un rău,
Bată-i bunu Dumn'edzău.
Činę-o tę-o putu' găta,
H'ie-i casa temn'ița,
Și să șadă tăt în k'iśǫare
Să nu vadă șohan sǫre.

— ?

---

[1] Fără îndoeală greșit în loc de: *său* = seu.

[2] Gheorghe.

— ?

M. M.: Amu ieste[1] ș'o cîntat fratele:

N. S.: O, fraților, mă Iurco,[2]
Că unde te du' și tu,
Înainte ț-or ieși
Tot negri călugărei,
Să nu te spai tu de ei,
Că ț-or h'i frătuz de-a tăi;
Și n'egre călugărele,
Să nu te spai tu de iele
C'or h'i sorele tale.

I. S.: Iar așa an zîs:
Sora care n'are frate
De tătă lumea-i hulită
Și de oameni și de fimei,
Cum le-ar h'i pe capu lor;
Și care are frate dulce,
Cîn grăiește cineva
Rău acuma de dînsa,
Da i prinde-un pic de parte,
Dacă are dulce frate.

Apă iară să zicе-așe că:
Ioi, frătuț, tînăru mieu,
Io m'aș duce 'n locu tău.
După tine-i păcătuț,
Că iez tinăr ca un struț;
După mine niż lecuță,
Că i-o mi-z mai bătrănuță;

M. M.: Nu doară că m-i răuț,
Da n'am avu' nărocuț;
Că năruog de-am vut avе,
Dragă mi-ară h'i lume.
Dac'ai mе' dintre fечiori,
Ș'acolo ț-am pune flori;
Dacă te duż sînguruț,
Ș'acolo ț-om pune struț,
Struțuz roșu cumu-i focu,
Că nu ț-o foz bun nărocu;
Că năro' de-ai vut avе,

[1] Inf. Nuța și Irinca Sas.
[2] Gheorghe.

Aị vut stăpîni lumę;
Da ọ foz mare durerę,
Niž cum n'aị învins cu ię.

— ?

[La intrarea în cimitir:]

M. M.: Deșt'ide, maịcă, pọrta,
C' acu-z d'ine sorica,
Că ọ-aị kemat la tiniuță,
Să vă veseliz, măịcuță,
Da mă kemaț și pe mine,
Că dọră mị-a h'i maị bine,
Că mi-z tare supărată,
Dacă văd că n'am pe n'ime,
Măịculuță, 'nt' asta lume,
Că ịo de cîn cunos' lumę,
Mulț aụ tăt putu' petrę',
Măịcuță, naintę mę.
Nu te supăra pe mine,
Și de nu tę-an găta' bine,
Că pe mine nu m'a n'ime,
Că ịo n'am, măịcuță, ține,
Că cîtă milă-ọ-am avut
Tătă m'i s'o dus în lut;
Numa de mine eị h'ie,
Să h'iụ, măịculuță mę,
Să h'irem laolăltuță,
Noị batăn pe o činuță,
Ịoị, g'ine nę-am vesăli,
Batăn cî' nę-om keltui,
Dọmne, bine nę-ar tigni!

— ?

M. M.: De tę-o 'ntreba čineva,
Če ți-e pălită gura,
Spune că to' vîntu,
C'o fos' departe drumu.
De tę-a 'ntreba čineva,
Če lumină-ị aịasta,
„Asta-ị lumină de săụ,
Prętinaž din satu mieụ;
Asta-ị lumină de čară,
Prętinaž dint'a męa țară".

— ?

M. M.: Aduna-te'i cu mama
Și măicuța te-a'ntreba,
Pe sară cînd a'nsăra,
Cumu-i rîndu pe-acăsuță.
De-i spune că nu-i biniuță,
Că n-i și dor de maicuță.

— ?

M. M.: Če căsuță t-ai făcut,
Fără uș, fără fereste,
Ca pe noi să nu ne vedz?

— ?

M. M.: Așa dziče:
Nu te păzi așa tare,
C'ağunğedz-a de cărare;
Nu te păzi așa iut'i,
C' aesta drumuțu-i lung,
Că pe-aesta drum čine să duče
Nu să 'ntornă pînă-i crucę;
C' aesta-i drumuz de lut,
Dacă mei, nu'ntorni mai mult.

— ?

M. M.: Da:
N'ai făcut, maicuță, bine,
Dacă l-ai kemat la tine.
Nu n'i l-ai putu' lăsa?
Cu iel ne-am vut stîmpăra.
Dacă-l duz, maică, la tine,
Nu ne-om stîmpăra cu n'ime,
C'amu noi n'avem cu čine.

— ?

M. M.: Amu o din'i' popa
Și dela noi te-a lua.
Și te-om scoate din căsuță,
Nu-i întra, pînă-i lumuță.
Că nu t-o plăcut casa,
Pînă t-ai făcut alta,
Fără uș, fără fărest,
Pe noi să nu ne mai vedzi.
Ale'-t, bunuț, aiča
Care t-a țîe plăčęa,

N. S.: Căž noi nu ti'm apăra,
Or pi care i lua.

I. S.: O fost o fimeie, apă o cîntat pe mă-sa, apoi:

O mămucă, o mămucă,

o zîs,
Unde ț-o oat găinuța,
Găinuța cęa negruță
Și căpruța ta, mămucă?
Și-o, mămuță, o măicuță,
Că te vă' pe găuruță. [1]
Atîta s'o cîntat fimeia cęia. [2]

XX

Certeza — Inf.: Mărie Stan
21. 5. 34

Dictat

Mîndra mami ș'a mami,
O mămucă, o mămucă,
Nu mă lăsa sînguruță.
? —
Scoală-tę-ai, mămucă,
Și mai grăi' o besăducă,
Că asta e cęi de urmucă.
? —
M. S.: Mîndra mami ș'a mami,
(după fată, după prunci) Că mama nu-z bănuie'.
Mama nu tę-o măritat,
Numa în prętin tę-o dat.
Mîndra mami tinărucă,
Cum te'ndur a n'e lăsa
Cîn îi mai mîndră vara?
Mîndra mami ș'a mami,
Sărăci pruncuții tei,
Mult o si tă' supărat
Și din pičor aruncat;
Prunči tăi či mădăriț,
Mult o si tă' suduiț.
Tăt puiuții pot umbla
Cît îi tătă ulița,
Că nimi' nu i-a strîga:
— ?

---

[1] De sigur o parodie: informatoarele rîd.

[2] Intrebată dacă în bocete se pomenește despre un brad, Maria Morar răspunde: „nu grăie'".

„Haĭdez, puĭuz, la mama".

— ?

O mămucă, o mămucă,
Întorce-ți lăturę
Și-z pune, mamă, pui
Pe mînuța dę-a stînga
Și dę-a can strîntori,
Așa-ĭ mama cu pui.

— ?

Scoală-te, mîndra mami,
C'amu-z d'ine și popa
Și tę-a duce dela puĭuț
Și-o rămînęa sînguruț.
Ĭe-z rămas, mîndra mami,
Dela lutu de su' masă,
Și d'ela pui tăĭ din casă,
C'amu te duc și-ĭ lăși.

— ?

Femeile de bărbaț:

O găzduță, o găzduță,
Știmu io că îz văduță
Sî'n casă și pę-uafăruță.
O găzduță, o găzduță,
Nu mă lăsa sînguruță,
Căz d'ine primăvara,
Tăte plugurilę-o ara,
Num'a tău în loc a sta.

— ?

Ieși mamă, 'naintuță
Sî ți-l ię tu de mînuță.
O găzduță, o găzduță,
Acolo dacă-ĭ sosî,
To' mămuca tę-o 'ntreba,
Că cum ț-aĭ lăsa' nevasta.
Ioĭ, Domn'e, dragă găzduță,
Da haĭda la ferăstuĭcă
Și vez prunci cum să culcă.
Astară dac'a 'nsăra,
Prin' prunci a întreba
Că: „uni-ĭ, mămuță, tata?"

— ?

Dest'ide, mamă, porta,
C'amu-z d'ine și sora

Și voi, mamă, vi-z vesăli
Știu că noi ne-om necăzî,
Noi, mamă, cu puiuții.
— ?
Apăi cîn sosę' la grọpă, iară:
Noi după leac am umblat,
Da lecuz nu ț-am aflatu,
Numai unda grăului
Și 'n fundu pămîntului.
— ?
Nu-i în lume mai amară
Ca mọrtea de primăvară,
Pe 'nfloritu pomilor,
Pe cîntarea cučilor.
— ?
Mamă, če tę-ai supărat
Și pe mine m'ai lăsat,
Maicǎ, če nu ț-an făcut?
— ?
Mamă, če tę-ai supărat,
Dọară nu tę-am ascultat?
— ?
Mamă, če tę-ai supărat,
Că patru kes' ai avut
Și nič înt'una n'ai înkeput.
Numa'n če din șese scînduruță,
Cum a fost, mamă, mai strîmtuță
Fără de feriastă, mămulucă.
— ?
Draga męa, hăi mămulịucă,
Fă b'ine și ne mai iartă
De ț-am greșit, maicǎ dragă.
— ?
Bucură-te, temeteu,
Că mîndră flọare-z răstăzim,
(ačeia, cînd mọare prunc)
Nu răstăzim, să'nflorịască,
Če'n pămînt să vestežască.
— ?
M. S.: O, Dọmne, dară, găzduță,
Tu te duž p'e drum d'e lut,
De n'i înturna mai mult;

Da să mei p'e drum d'e țară,
Dor i înturna pe-astară.

— ?

Čumucă, domnică ieșt,
Pe pămîn' te lăcuiești.
Ai d'ini' pe uličoră,
Te-ai băgat în vrăžničoră
Și te-ai băgat pe ferească
Și ni-ai duz n'ila din casă.

— ?

O, mamă, hăi mămuliucă,
Fă-m locuț lîngă tiniuță,
Că după če să rămîi?
Că n'am maicâ, să mă mîngîi.

— ?

Mămuliucă, draga me,
Dumniata da ț-ai ales
Căsuță fără făr'ești,
Ca pe noi să nu ne mai v'ezi.

— ?

Tu te du' și io rămîi,
Cu čine să mă mîngîi?

— ?

O, draga mea, hai mămuliucă,
Nu-z h'ie pămîntu grieu,
Că mai ai pe lîngă tine,
Puiuluț, mămucă dragă.

— ?

O, Domne, lunge' ziua,
Să nu ne lase gazda.
Stăi, gazdă, să ne grăim,
Că minte' ne despărțîm.
Sărači puiuți tăi,
Că prin' prunč a întreba
Că care l-i, mamă, tata.

— ?

Draga me, hăi soricuță,
Dip če-ai kemat pe maica
Și m'ai lăsa' singure,
În lumuță streine,
Fără maicâ și fără găzduță?

— ?

Stăi, gazdă, să ne'mpărțîm,
Să ne'mpărțîm cu prunči:

Ție doi și mie trii;
Ce focu să fa' cu ii?

— ?

Boierelu mieu găzduță,
Că te duz, dragă, 'n lumuță,
Fără leag de meringoră;
Da te duz, găzduță dragă,
Pe drumuțu cel de veci.

— ?

O, Domn'e, găzduță dragă,
Lăsă-ț minurile-acasă,
K' i păca' să putredească.

— ?

Găzduță, cînd îi sosî,
Cu puiuții t'i tîlni,
Voi, găzduță, vi-z grăi.
Fă, găzduță, ala b'ine,
N'e trimete-o besăduță,
Cumu-i în ceia lumuță.

— ?

Bunuliuțu mieu găzduță,
Fă, găzduță, ala b'ine,
Dacă-i sosî la puiuț,
Că puiuții te-or întreba,
Cum o răma' și măicuța.
Măicuța n'o rămaz b'ine.
C'o rămas fără pui și fără găzduță,
Și ce s'a fa' singură'n lumuță?

— ?

Draga mami miresuică,
Că, draga mami, n'ai agodit
Ș'așa, dragă, te-ai purtatu,
De-z vine popa acasă.
Draga mami floricuță,
Că tu, dragă, n'ai așteptat,
Să mei cu m'irele d'e mînă,
Če mai tare te-ai păzîtu,
Să te duz fără d'e mire.
Scolă-te, mîndra mami,
Și te uită la nărod,
Cum ț-o zini' la prohod.
Di-a tău stiagu-i mohorît,
La tată lumea-i urît.

Mîndra mami miresę,
Scolă-te drept în pičore,
Și-ț ale', draga mami,
Și-ț ale' un tiner'el
Care ț-a ție plăčę.
Mama da bagă-va'n cămară
Și vă scote, mîndra mami,
Vă scote la primăvară,
Cîn ies tăț tineri afară.

— ?

Mamă dragă,
Tę-așteptan să zii,
Și numai vii pe vęc altu.

— ?

Maica mea ai lucrătore,
Și tę-ai du' și ni-ai lăsat
Și din cîtu ț-ai trudit
Nińica n'ai folosit.

— ?

Măicuță, dragă măicuță,
Fă-m loc la pičore.
De nu-i 'nkepe la drapta,
Apă batăn la pičore,
Că nu ț-oi fa' mare strîmtore.

— ?

Maică drag', ai adurńit
Și nińica nu ni-ai vorbit.

— ?

Mamă dragă, si hod'initǎ,
Că de noi n'ei fi obrintită;
Sie-ț sufletu hod'init,
Că de noi n'i si clătit.

XXI

Certeza — Inf. Maria Tat 21.5.34

Dictat [1]

Care-i mai m'ic:

Scoală-te, mă Ionucă,
Că ț-o da mama țîțucă.

[1] Inf. șovăe deseori, repetînd unele versuri, îndreptînd altele.

Ardă focu doftoru,
Că nu ț-o afla' lțacu.

— ?

Spune, scumpu mami fiu,
Cîn la mine îț vin'i,
Să ți-aștept cu cina gata,
Că ți-uț băga'n cămăruțcă
Și ți-oț ascunde de čjumucă.

— ?

Șohan n'aț putę crede,
La rădăčină če șede.
Ședț-un șărpe cu mît,
Scote ruža din pămînt
Și o duče'nt'o grădină
Și nu să maț poate prinde.

[Numai la copil].

— ?

Scoală-te, Ioane, scoală,
Boișori dzac de boală;
Boții răgțesc în poțată,
Copilașu strigă: „tată".
Casa mț-am pregătit,
Ioane, n'aț agodit.
Čjar pintru tine, Ioane,
Am pregătit casa gata
Și tu nu aț așteptat.
Mîndru mami, dragu mami,
Aț fos' čel mai bun copil
Și nu m'aț așteptat
Ca casa să o vedzț gata,
Că și ualți coconț aștiaptă,
Pînă să căsătoresc.

— ?

Undț-aț lăsat mirțasa?
Înaintț-o-aț mînat,
O 'n cămară-o-aț băgat?
— Niči înainte n'o am mînat,
Niči în cămară n'o am băgat.
Ațesta-ț căluțu mieu,
Pînza mț-a fi căluțu,
Și tu, cruče strulučitore,
Da mńț-o fi o ștergătore,

Ca să mă duc la mîndra,
Batăn d'o calc sara.

(Ie un lucru așa, că băiatu ačela a avut drăguță și s'a cîntat așa după iel, a zis așa că l-a văzut noaptea în vis). Așa l-am cîntat:

Četirile îz clopotile
Și stiagu îz prapurile.
Nu să cade nički un strop
Stegariului fără clop.
Doamne, mult mă poș ruga
De vineri diminiața,
Nu mă vrei a m'asculta.
Întinde mîna driapta
Și-i arată mîne-ta,
Care ț-o foz' mńiriasa.
Straița čia de mătase,
Čine poate să o pk'ardă?
Dacă nu m'ai ascultat,
Fără e da ti-ai aflat.
Čizmele tale, băiete,
Li-ai purta' cu clop mai verde.
Čizmele și curaua,
Čine li-a put'ia purta?
Mîndru mami Ionel,
Mîndrile bine ti-or pune.
Dacă-i îmbla după iele.
Čizmele domni le poartă,
Straița în Săgmar pe iardă. [1]

— ?

Fetiță, cununa ta,
Săraca la mă-sa,
Unde vrea să putredzască.
Flore mîndră în grădină,
N'o putut să vadă n'ime.
Cîte li-o pus pănă'n prînz,
Tet'e-s mîndre și s'o prins;
Cîte-s d'amiază spre seară,
Mai răstăzi-le-om mîni iară.
Tet'e florile înfluoresc,
Dar a mami veztedză'.

[1] Intrebată ce înseamnă acest cuvînt, inf. răspunde: „așa o vorbă, ca să să potrivjască laolaltă".

Veztedžît-o florile,
A mami nu înflorę',
Nu maį înflorę' de loc,
S'o dus, că n'are noroc,
N'are noro', că l-o luat,
Că-į de scos dį-aiș din sat.
S'ău dus la antă casă,
Unde pote să nu iasă.
Pănă-į verdele lumi,
Aiči n'a maį zin'i.
Săraca sorica mę,
Șădę-a-umbră 'n temeteu,
Nu ști rău i o bd'ine,
Știu c' acasă nu maį vine.
Spune-m drept ș'adevărat
Că cînd să te maį aștept odată,
Să te aștept cu čina gata;
Spune-m sara cînd iį vin'i.
Șî dintr'o cas'a mamiį plină,
Nu s'adună doį la činău;
Dint'o cas'a mamiį rasă,
Nu s'adună doį la masă.
Șî haįdęa pe o sărucă,
Că ț-uoį face de činucă,
Tį-uį băga în cămăruįcă,
Tį-oį ascunde de čįumucă.

— ?

Cîn aș si văduvă, aș ști.

— ?

Cînd zin'e popa:

Scolă-te și grăį' cu min'e,
Cum aį grăi d'adorili.
. . . . . .
Mintenaș zin'e popa,
Zin'e popa și te duče.
Įată-te, că popa vin'e
Și te duče dela min'e.
Če să fac fără de tin'e?
Copilașu strîgă: „tată".
Șî —

Zîce care cum služăște mintęa.

— ?

Gată-te cu čina įute,
N'aștepta să vorbăsc multe;

Gată-te cu čina,
Că s'o stîns a ta lumină.
Če să fac cu puișori?

— ?

O de fečior, o fată:

Bucură-te, ţintirime,
Mîndră floare răstăzim;
Nu răstăzim, să'nfloriască,
Či răstăzim, să vestežască,
Că de cînd s'o răstăzit,
Șoha' n'o mai înflorit,
Numa tot s'o vestežît.

Diacu, pănă atunči cînd să bagă în groapă, cîntă acolo la, temeteu:

Ię-ţ rămas bun
D'ila ţarba de su' masă,
D'ila prunči tăi d'in casă;
D'ila ţarba din cărare,
D'ila prętinile tale;
D'ila ţarba de su' masă,
D'ila nepote din casă.
Ţę-ţ rămas bun
D'ila tiner nepotu
Șî nepote șî nepoţ
Carile sîn' d'aičęa duș.
Pote că n'au toz știut
Că am gîn' de petrecut.

Așa: rămas bun șî dela čei care n'au venit.

Nepoţ șî nepote
Șî veri și vere mič șî mătuș,
Carele sîn' d'aičia duș,
Carį au petrecut viața
Pănă astăz diminiața,
Večinį șî večine
Carele au petrecut bine.

XXII

Bicsad — Inf.: Mărie Banișca
23. 5. 34

Dictat

Zîčem așa, de ne cîntăm după mamă, zîčem:

Scolă, mămuță dragă,
Scolă-te, să ne grăim,

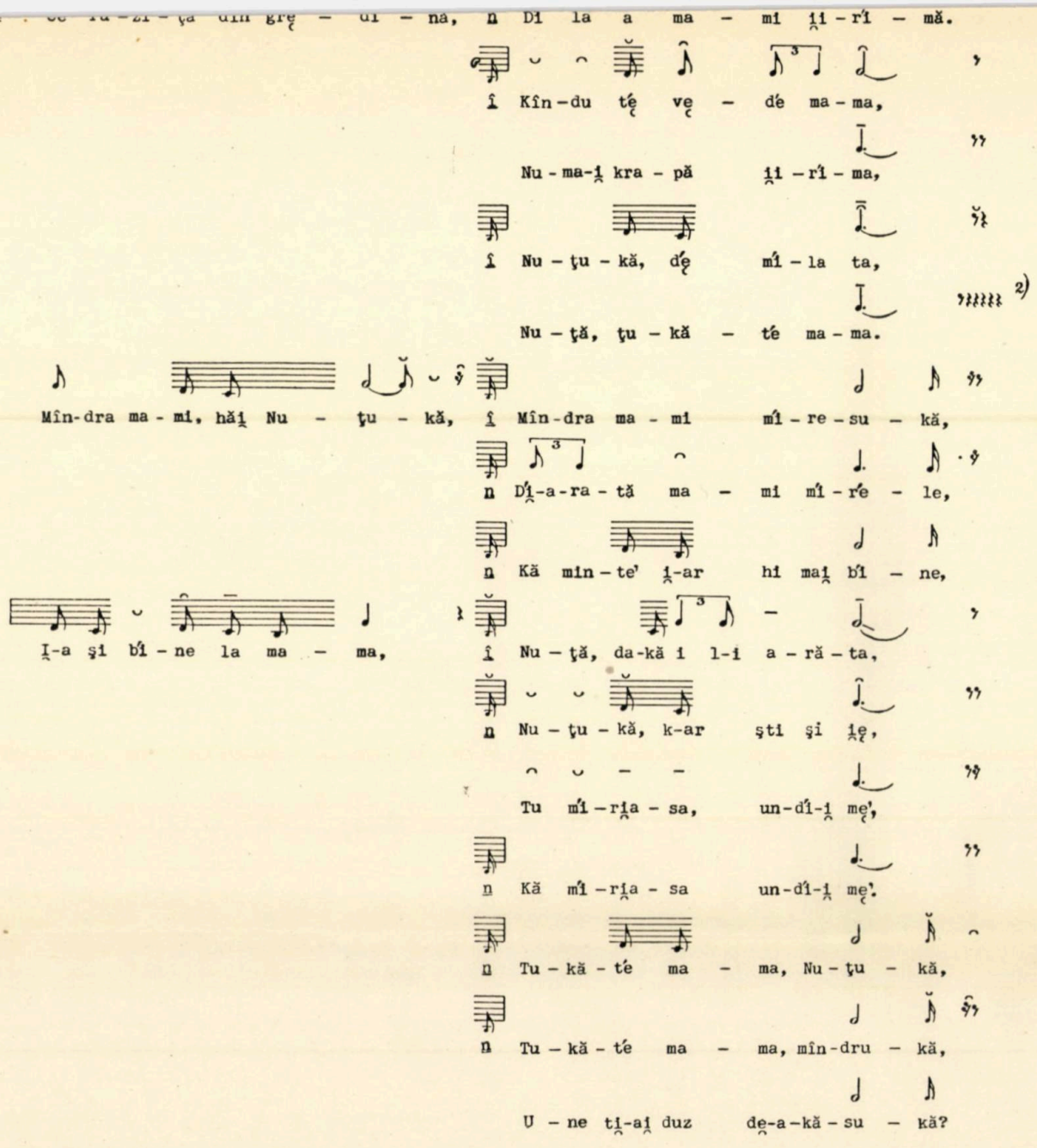

[1] Inf. tuşeşte.

[2] Se aude plîns în fonogramă.

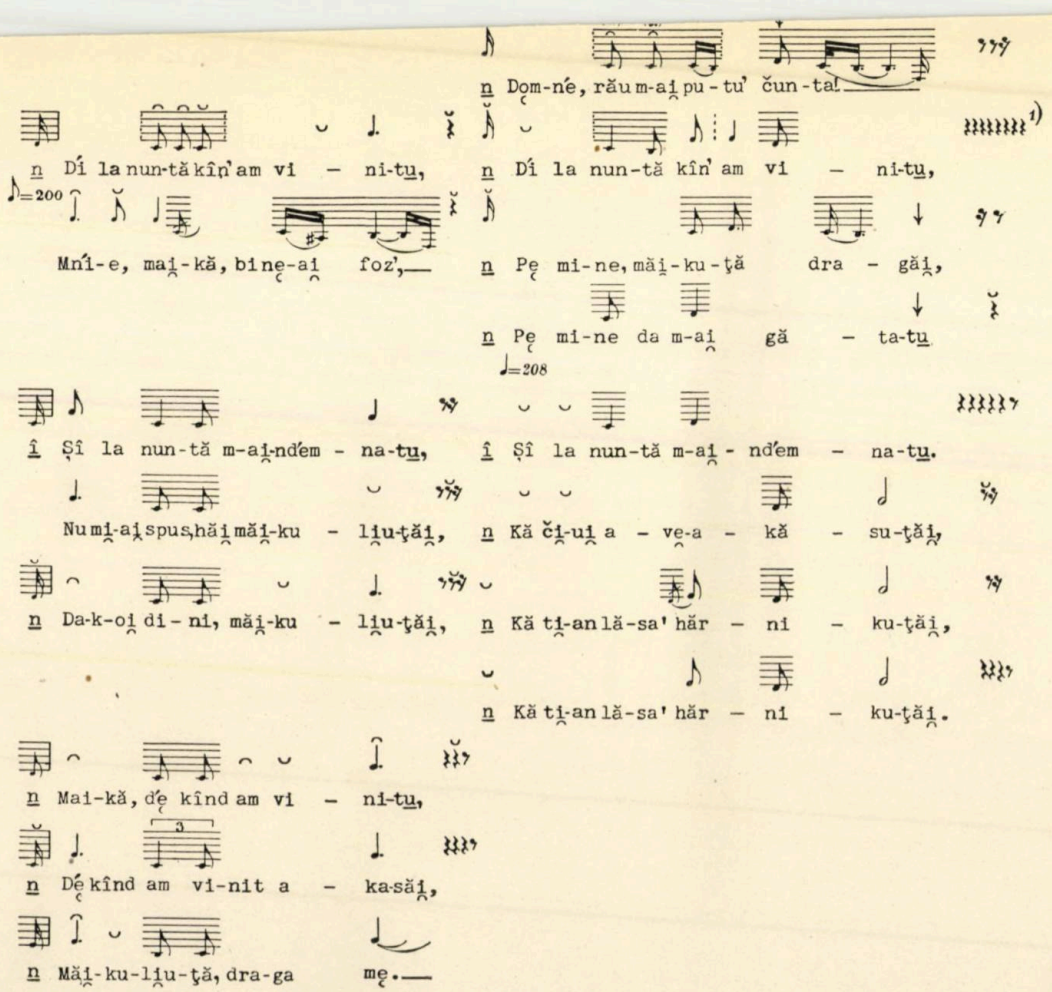

[1] Intrerupere a inf., care nu-şi mai aminteşte versurile.

1 a *

Fgr. 2172 a

CERTE
Inf.: Maria
21. 5.

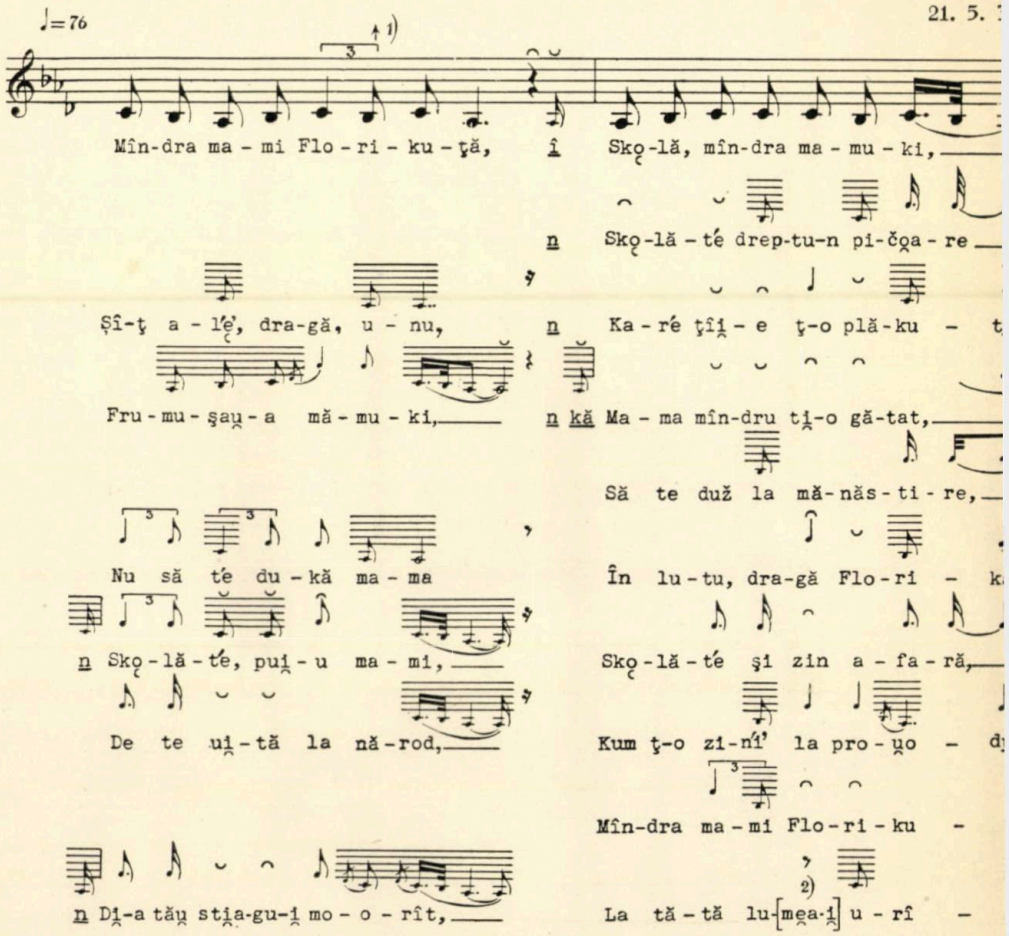

---

* Transcrierea fonetică din fonograme se deosebește în unele privințe (d. e. *k* în loc de urmată în revistă, deoarece textele musicale au fost transcrise mai de mult după sistemul obișnui *tatea compositorilor romîni.*

[1] In rîndurile melodice următoare, intonație curată.

[2] Lipsă în fonogramă.

[3] Finala *la.* Urcarea s'a făcut pe nesimțite.

MOIŞENI
Inf.: Floarea Ghiriti
22. 5. 34

Fgr. 2199

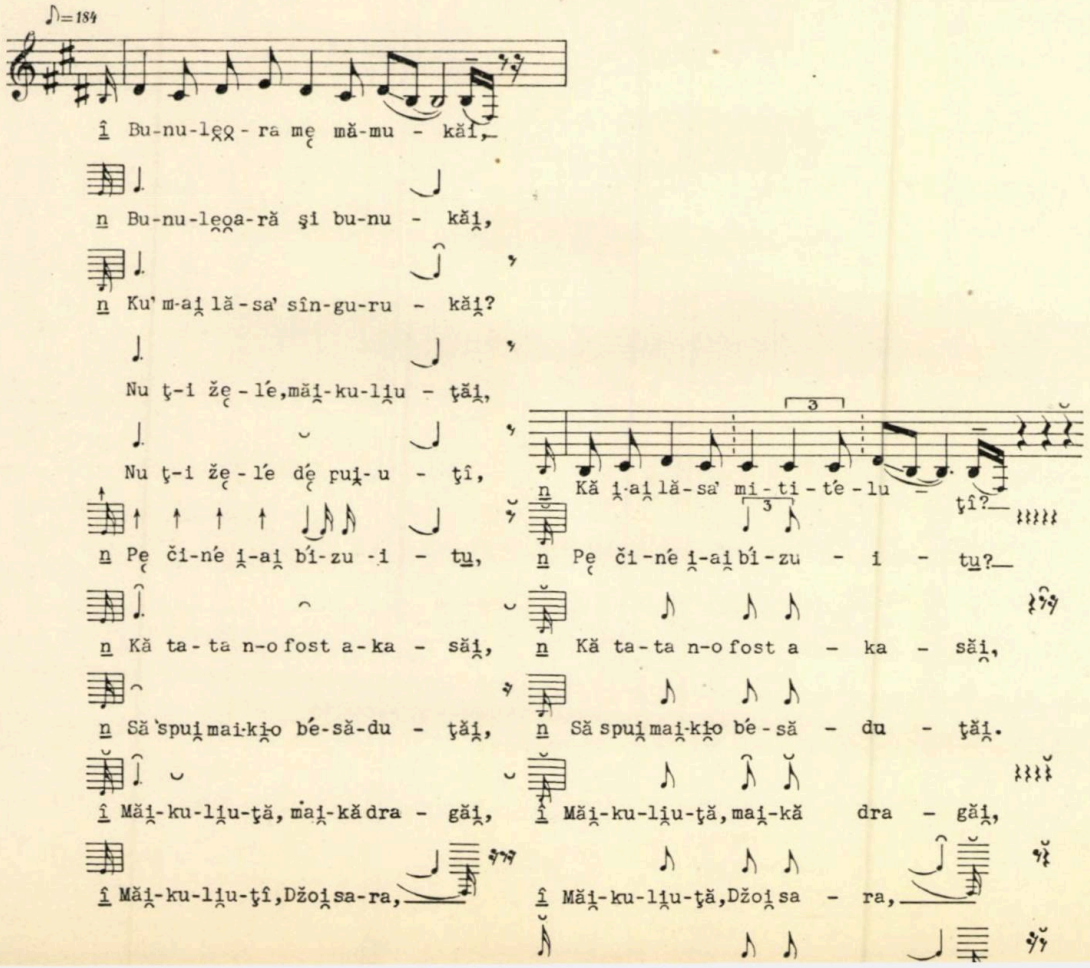

1 c

(„glasu-i ca de-aič, nu-i de Certeză“)

Fgr. 2197

♩ = 80

MOIȘENI
Inf.: Maria Baltă
22. 3. 34

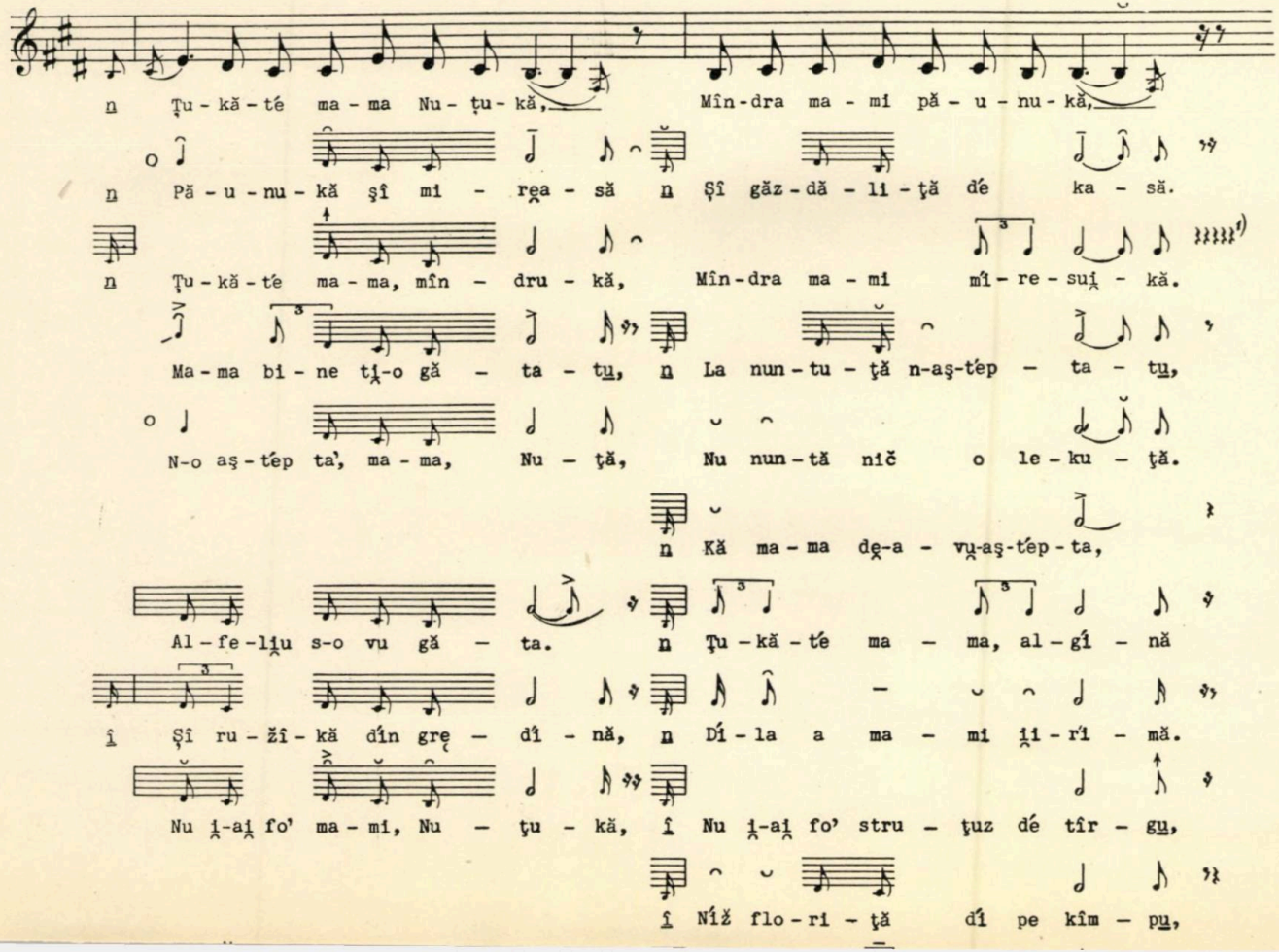

1 d

„mai pe lung“

NEGREȘTI
Inf.: Maria Morar

Fgr. 2156 a

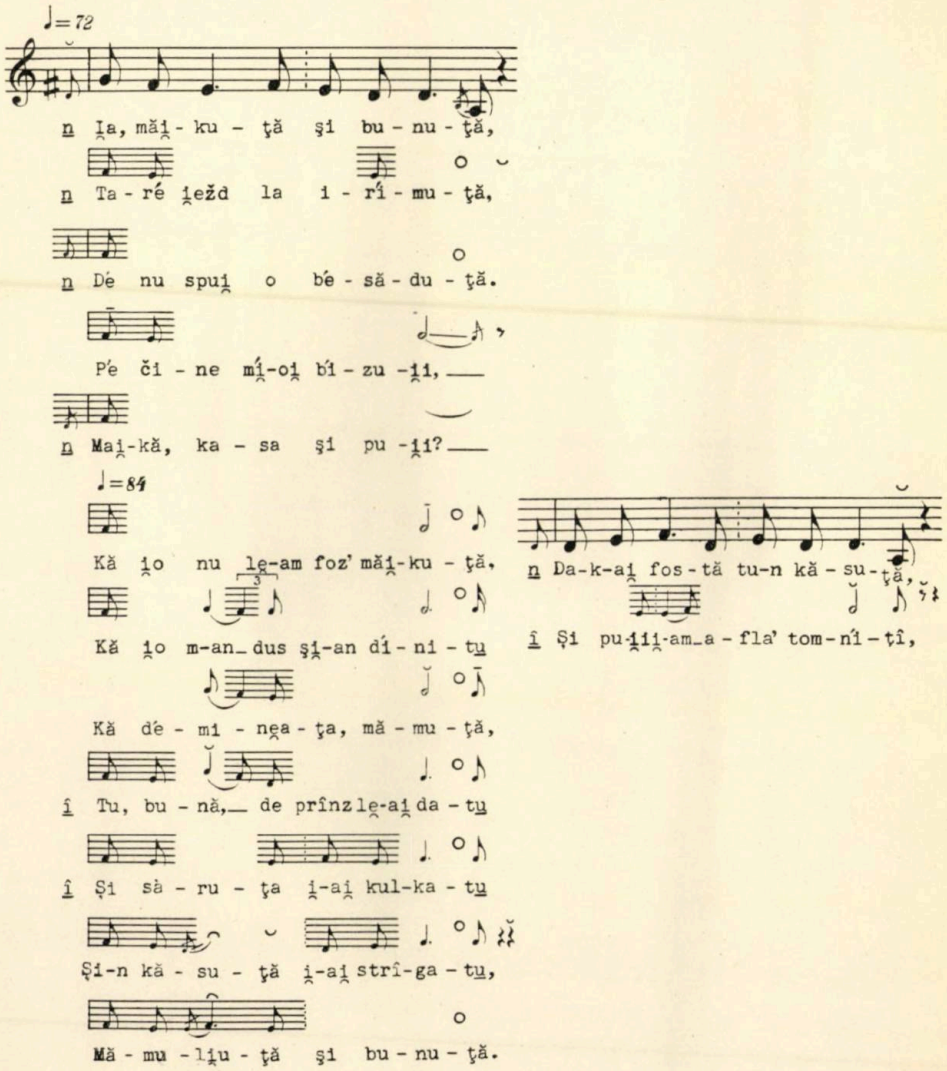

Fgr. 2198 b

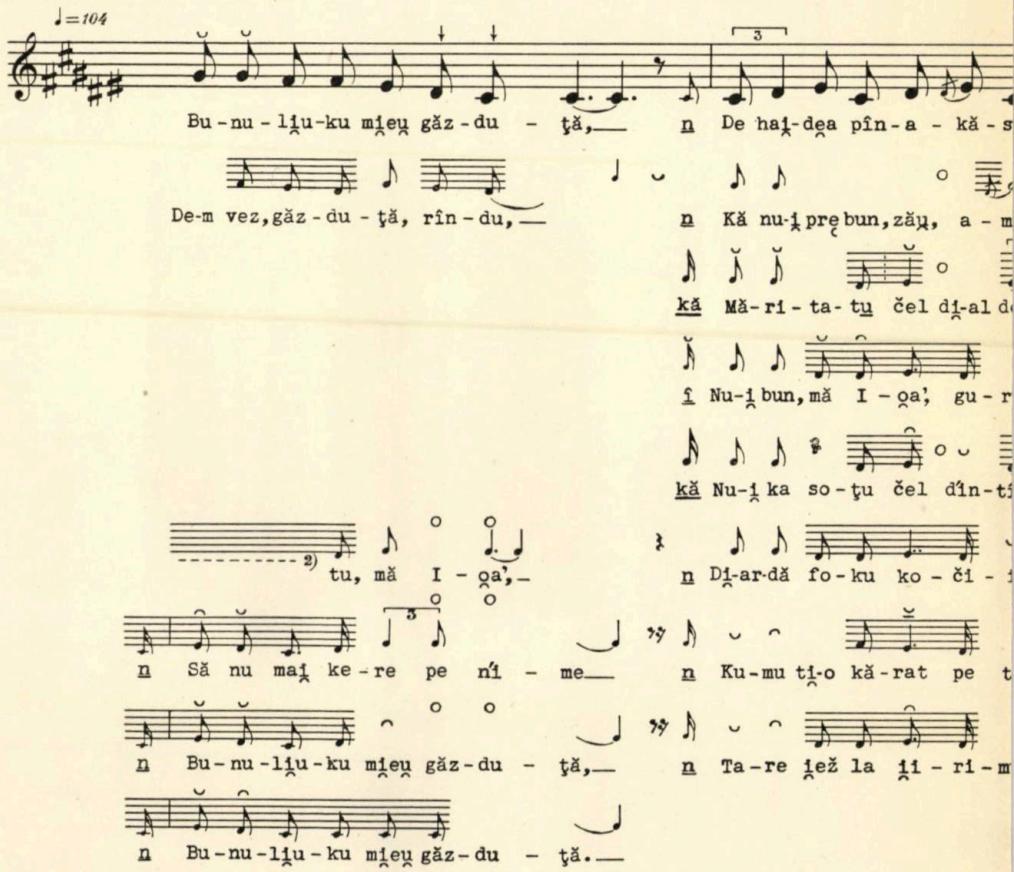

[1] Intrerupere datorită emoției.

[2] Fragment de neînțeles în fonogramă.

BIBLIOTECA CENTRALA
„ASOCIATIUNII"
SIBIIU

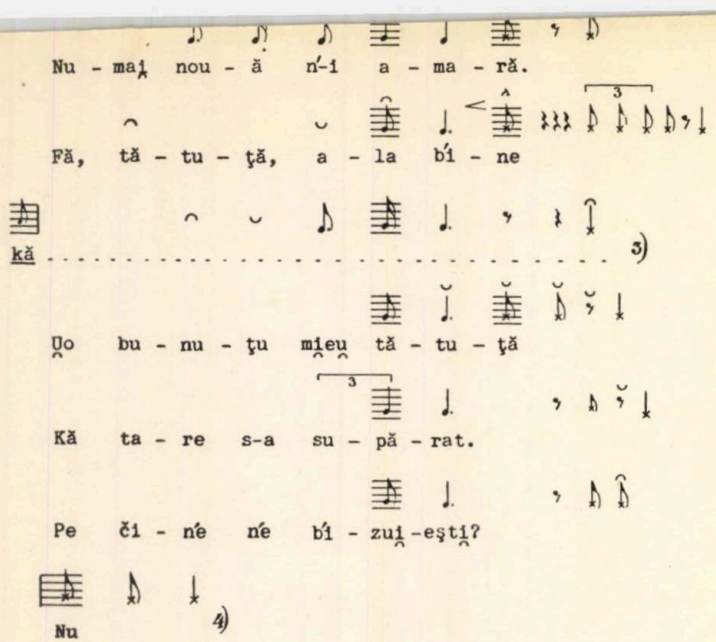

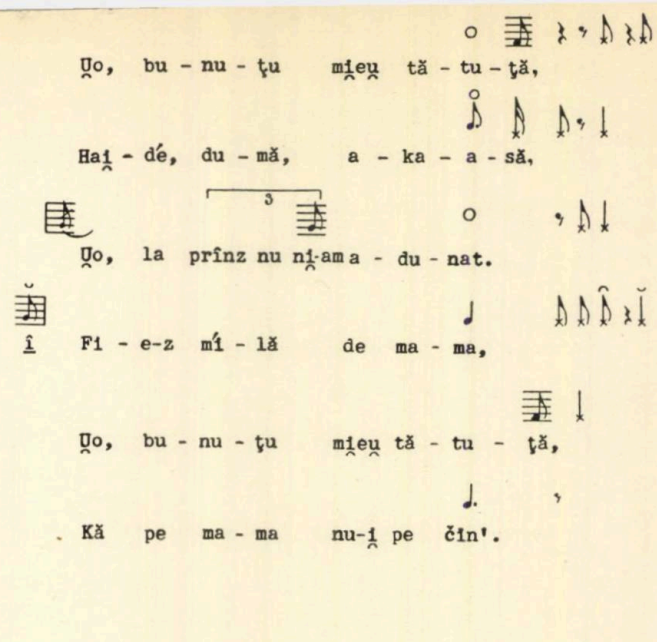

---

[1] Sfîrșitul cuvîntului înnecat de plîns.
[2] Nu se repetă în strofele melodice următoare.
[3] Nu se înțelege textul în fonogramă.
[4] Inf. se oprește din pricina plînsului.

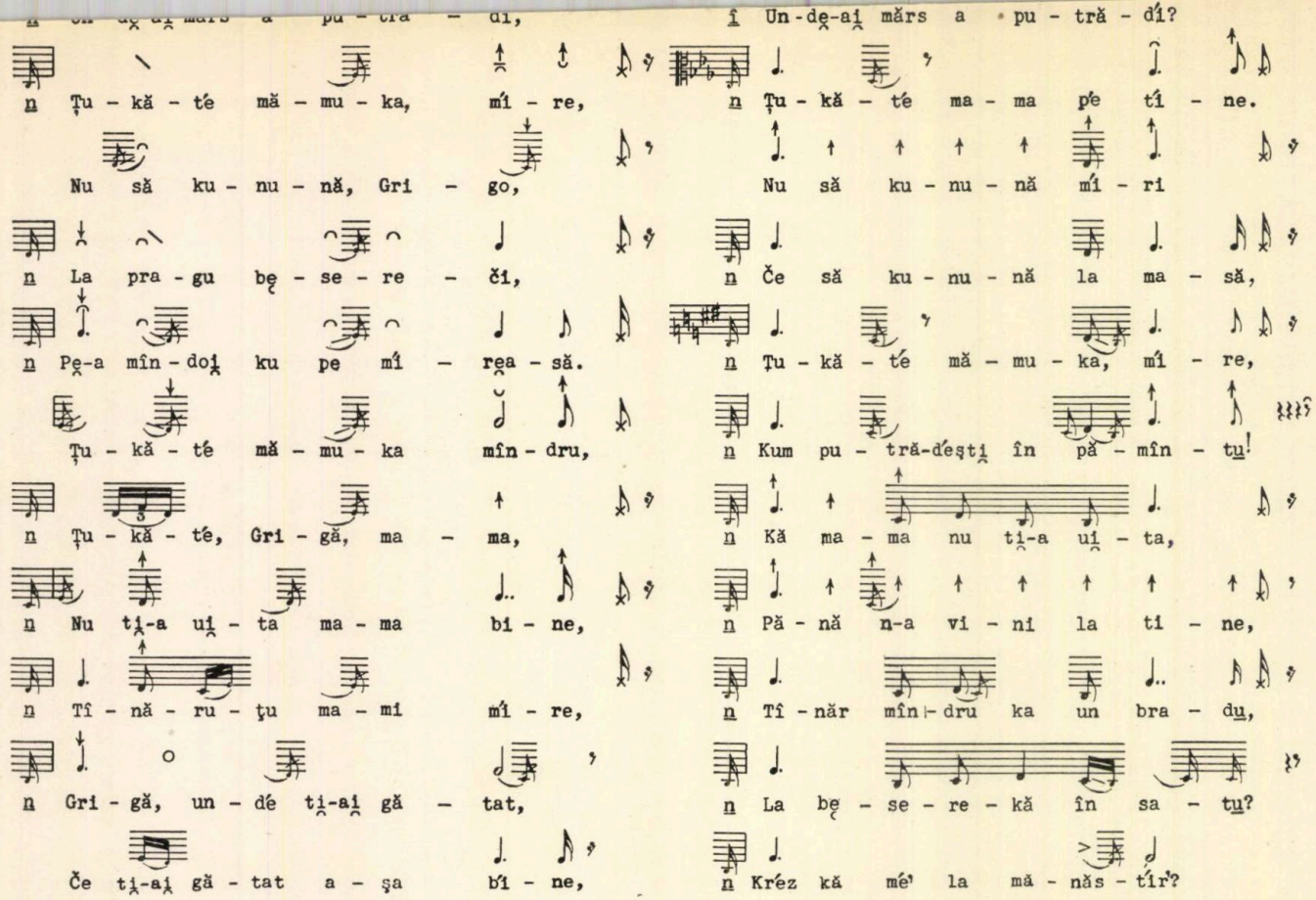

[1] Nelămurit în fonogramă; poate *î*.

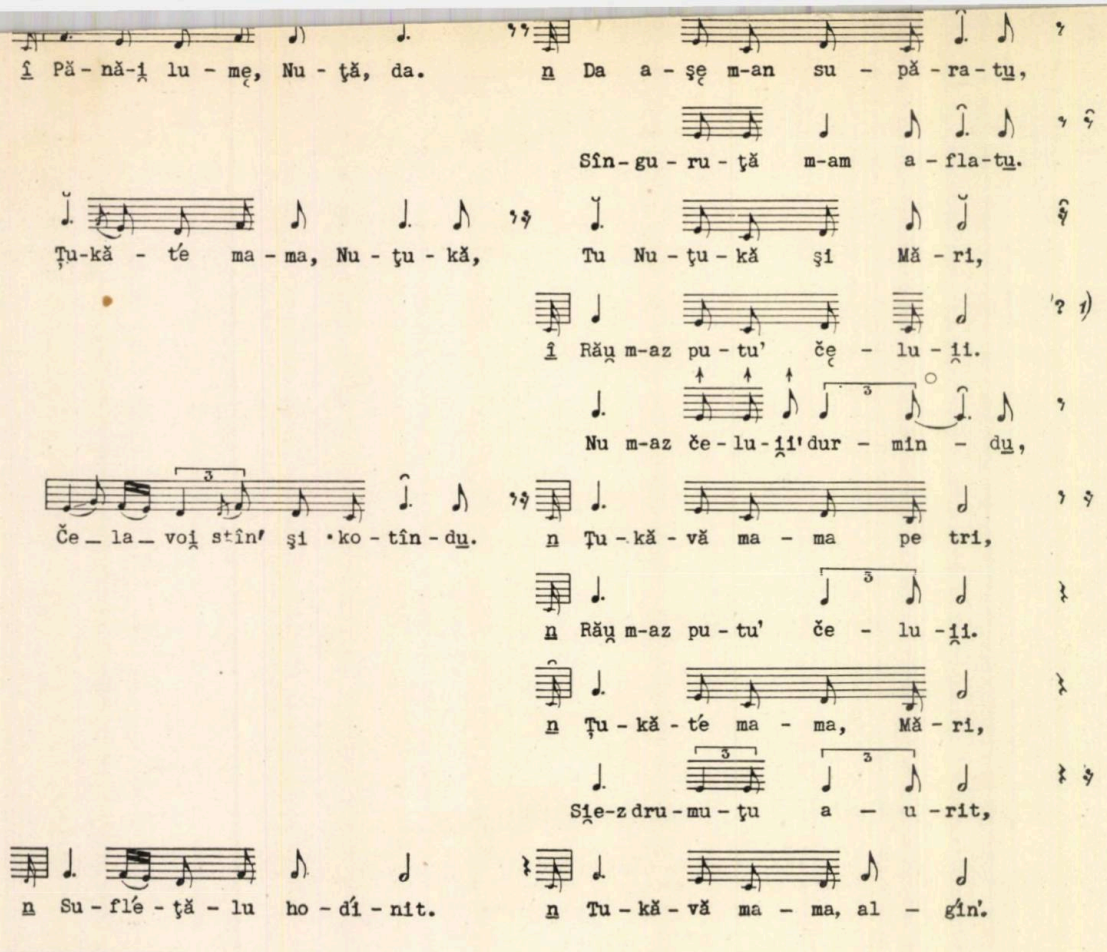

[1] Defect în fonogramă.

Fgr. 2198 b

MOIȘENI
Inf.: Țițiie Pop
22. 5. 34

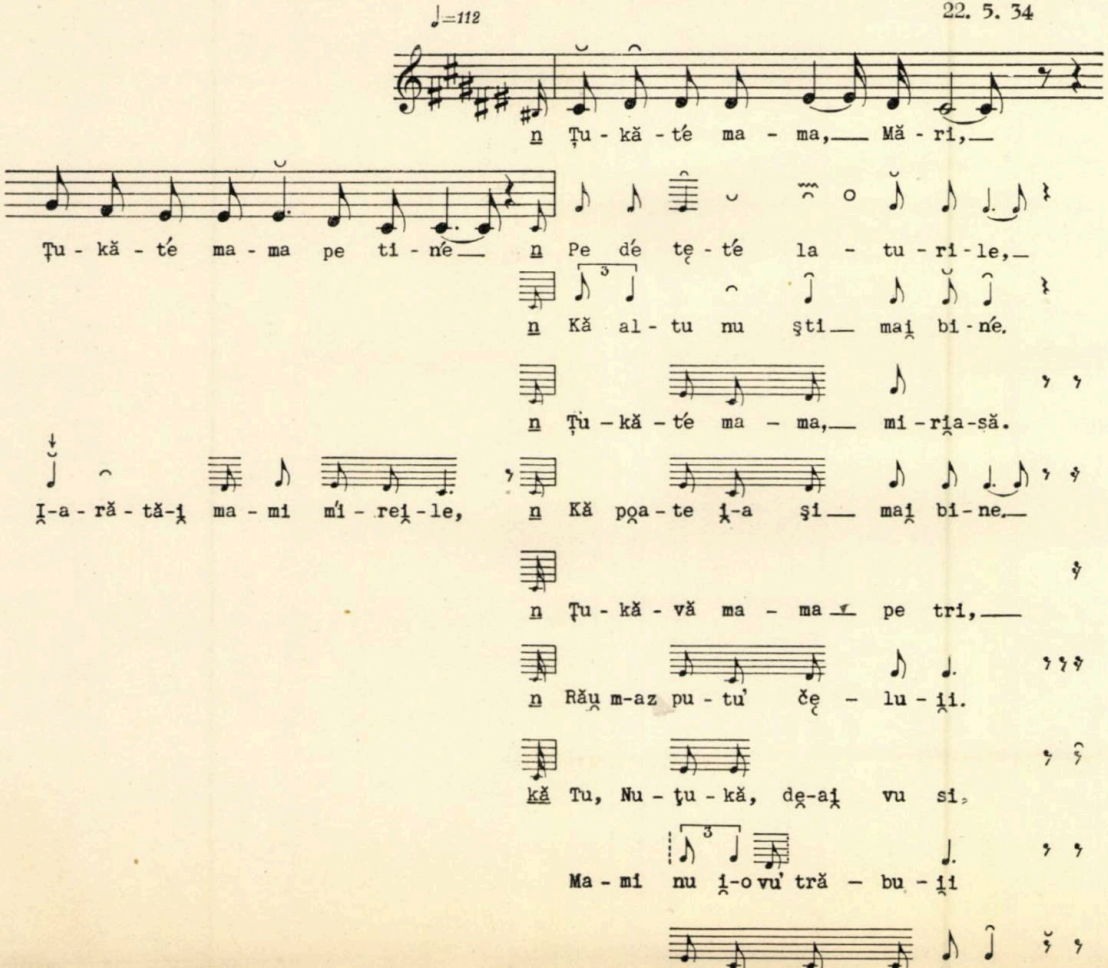

1 g

Fgr. 2172

MOIŞENI
Inf.: Măricuţa Ciocan
22. 5. 34

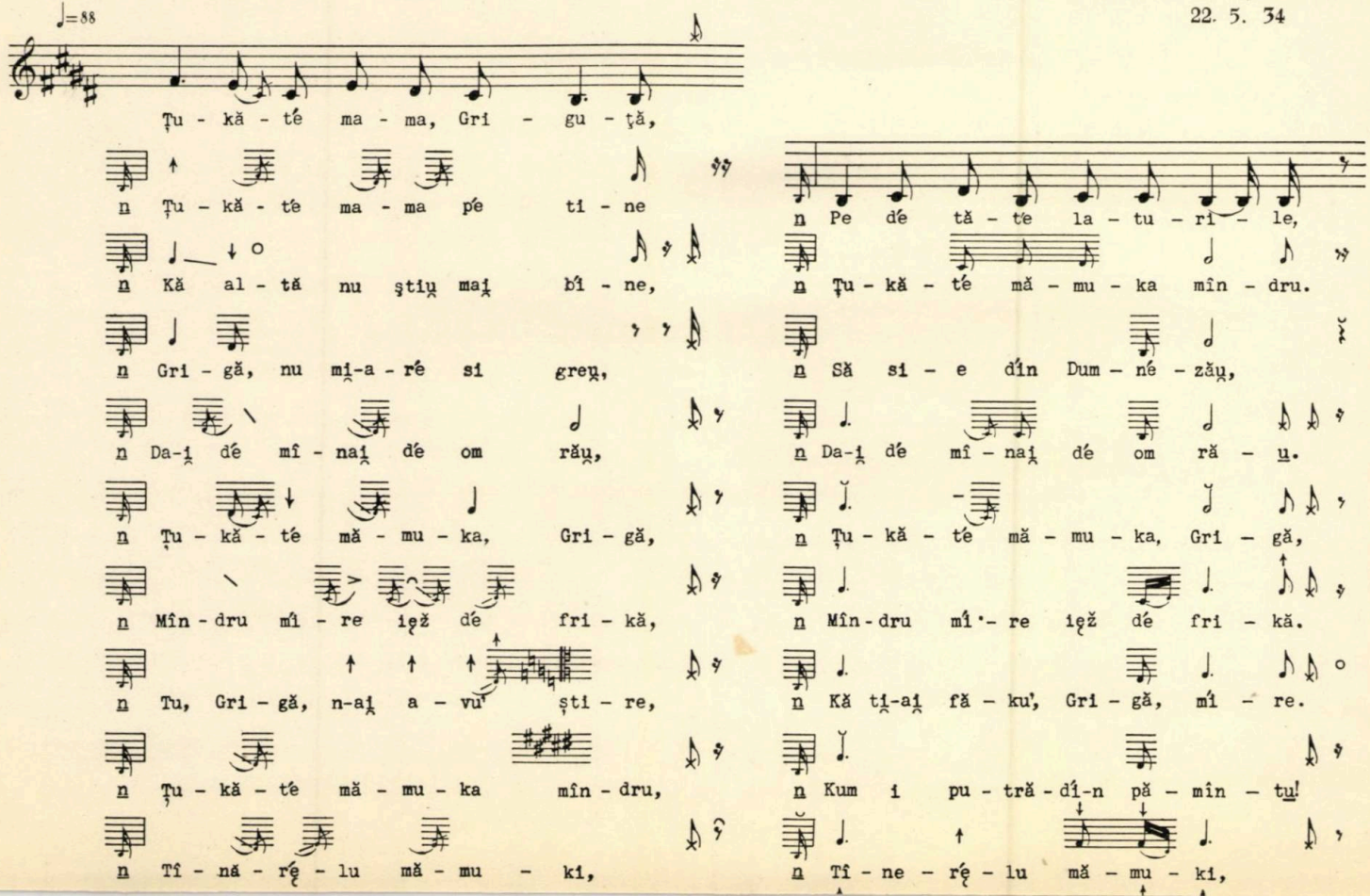

2 b

Fgr. 2178 b

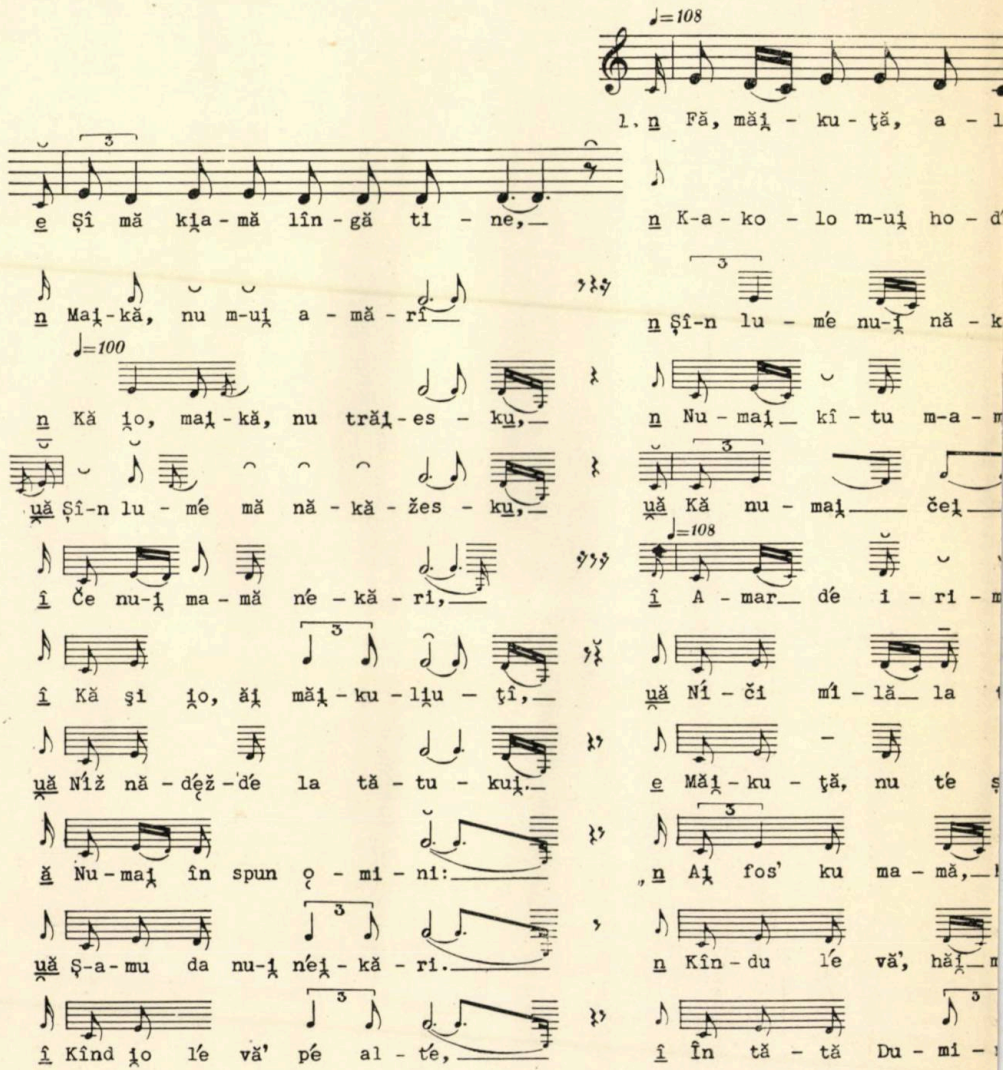
♩=108
1. n Fă, măi - ku - ţă, a - l
e Şî mă kia-mă lîn - gă ti - ne,
n K-a - ko - lo m-ui ho - d
n Mai-kă, nu m-ui a - mă - rî
n Şî-n lu - mé nu-i nă - k
♩=100
n Kă io, mai-kă, nu trăi-es - ku,
n Nu - mai kî - tu m-a - m
uă Şî-n lu - mé mă nă - kă - žes - ku,
uă Kă nu - mai čei
♩=108
î Če nu-i ma - mă né - kă - ri,
î A - mar dé i - ri - m
î Kă şi io, ăi măi - ku - liu - ţî,
uă Ní - či mí - lă la
uă Níž nă - dęž - dé la tă - tu - kui
e Măi - ku - ţă, nu té ş
ă Nu - mai în spun ǫ - mi - ni:
n Ai fos' ku ma - mă,
uă Ş-a - mu da nu-i néi - kă - ri.
n Kîn - du lé vă', hăi
î Kînd io lé vă' pé al - té,
î În tă - tă Du - mi -

2 c

Fgr. 2156 b

NEGREŞTI
Inf.: Maria Morar
21. 5. 34

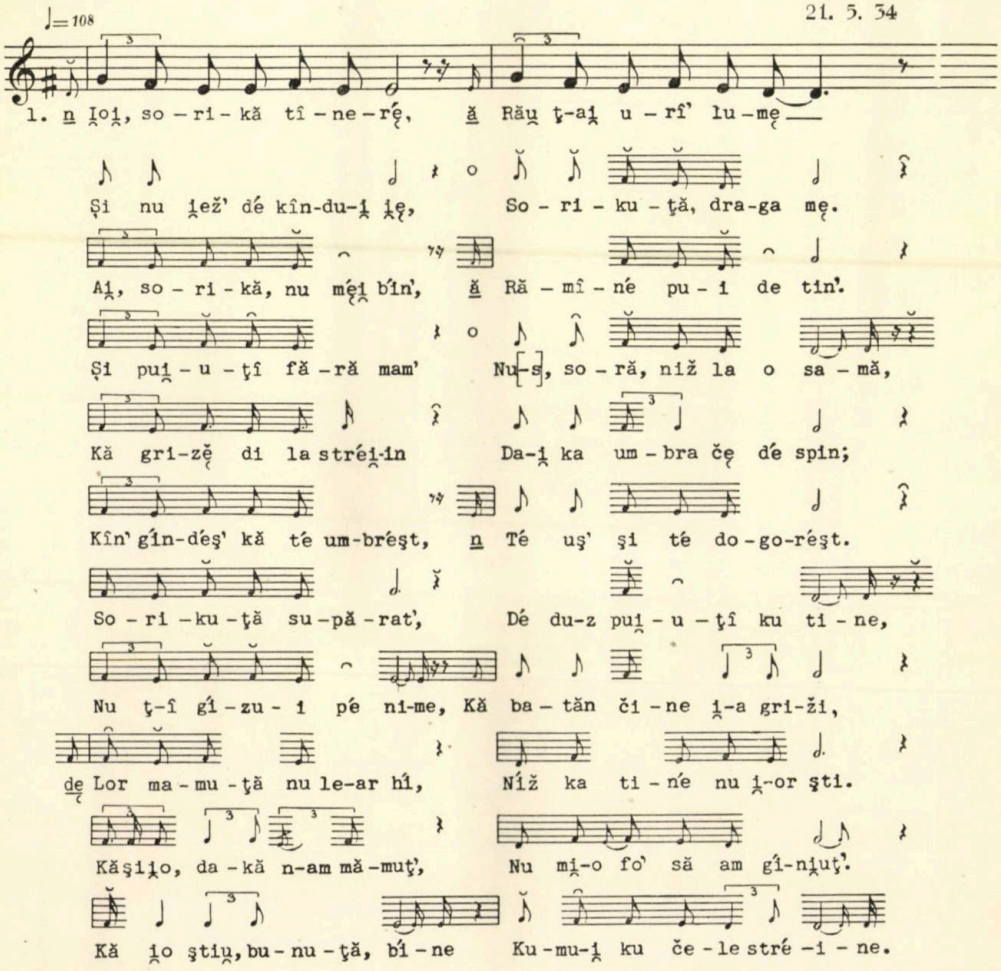

2 d

BOINEŞTI
Inf.: Mărica Stăţ
23. 5. 34

Fgr. 2215 b

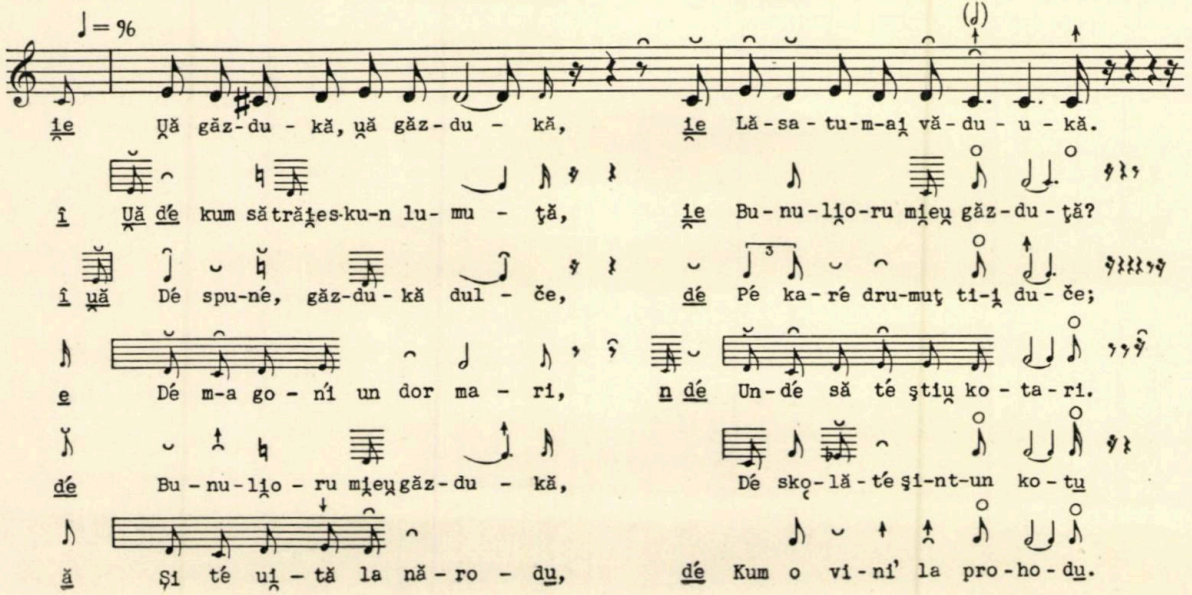

Fgr. 2616 a

♩= 92

Inf.:

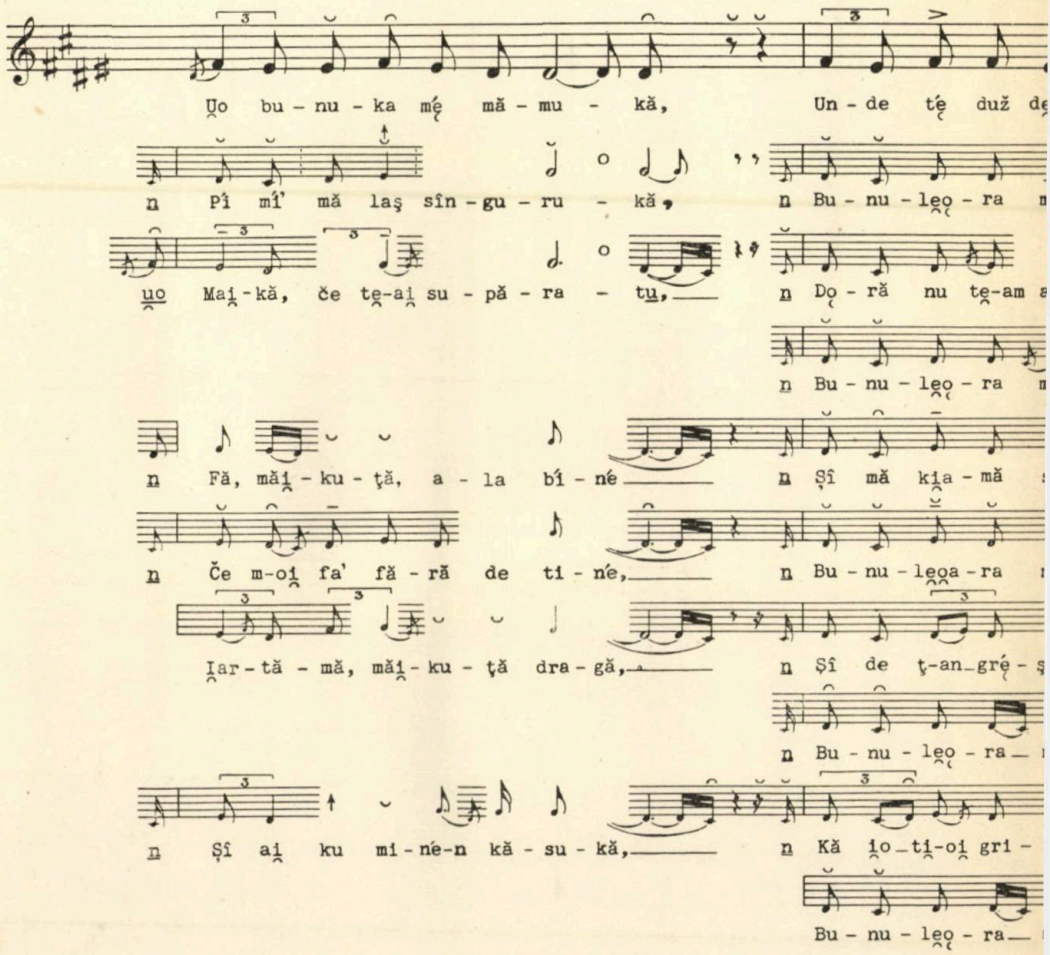

2 g

BOINEŞTI
Inf.: Nuţa Ardelean
23. 5. 34

Fgr. 2216

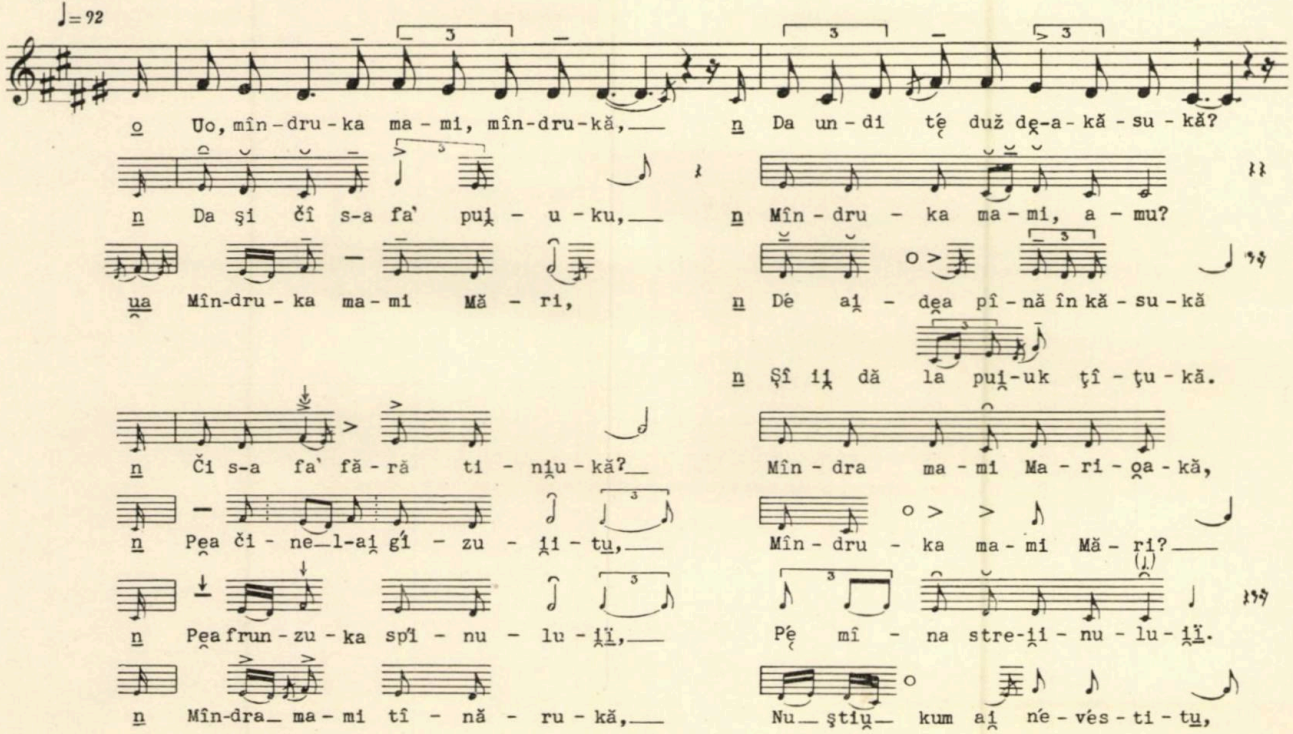

2 h

Disc 532 c

BOINEŞTI
Inf.: Nuţa Ardelean
Bucureşti, 17. 12. 54

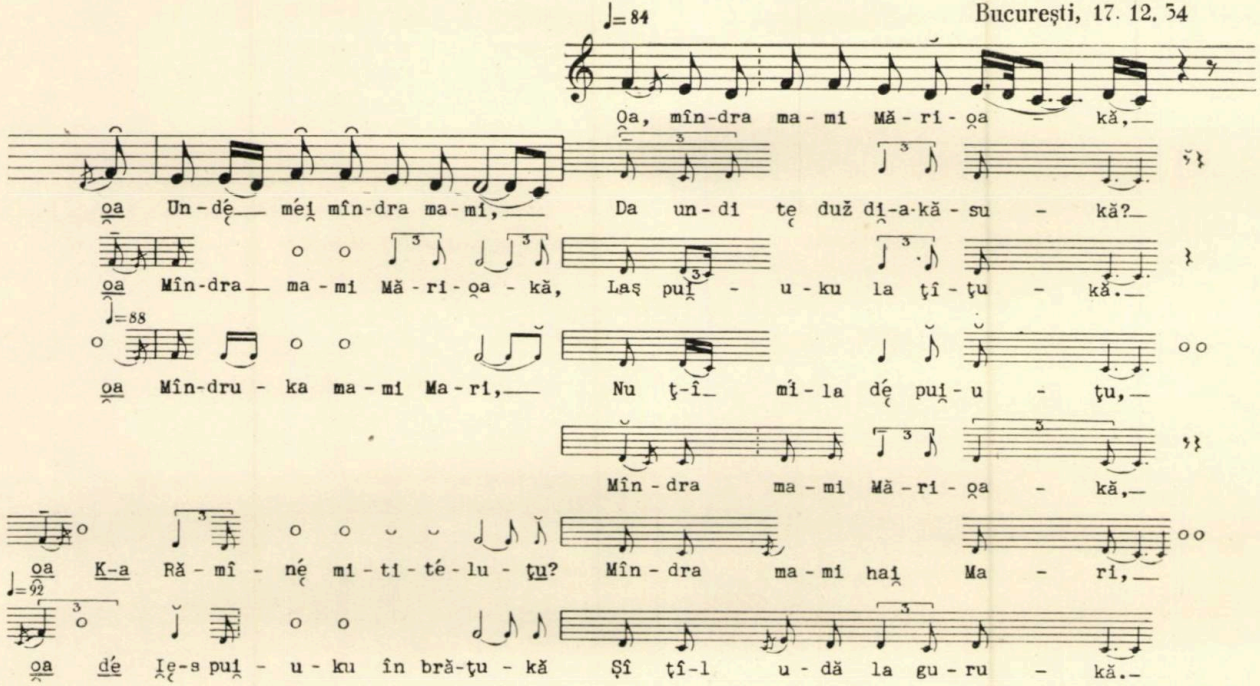

2 i

Fgr. 2172 a

CERTEZA
Inf.: Ţîţîie Baltă
21. 5. 34

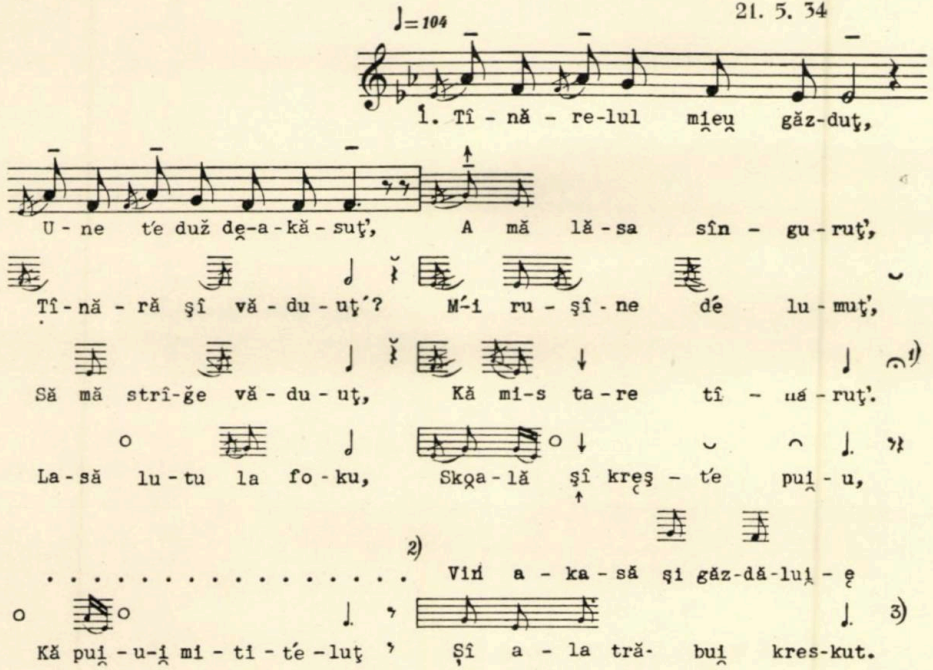

[1] Intrerupere a înf. In fonogramă se aud cîteva cuvinte vorbite: „Ba-i mai mult".

[2] Fragment de neînţeles în fonogramă (greşeală de înregistrare).

2 k

„Numa după viorică, după muzic"

NEGREŞTI
Inf.: Maria Morar
20. 5. 34

Fgr. 2155

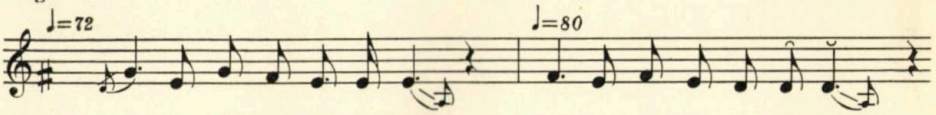

♩=72 ♩=80

De skoa-lă - te, fră-tiu-liuţ, Fră-tiu-lu, stru-ţuz dé florî,

Kum tę duž din-tre fe-čorî! Fră-tiu-lu', stru-ţuz de brad,

♩=84

Tă - tă lu-mea-i ku bă - nat, n Dib če fok tę-ai în - su - rat

♩=88

Şi de şti-ré nu lę-ai dat, n La nun-tă nu i-ai ke-mat.

Di-a tău stia-gu-i mo - o - rît, n La tă - tă lu- mę-i u-rît;

♩=92

n Di-a tău stia-gu-i su - pă - rat, Kă nu-i ro - şu şi ku alb,

Mî - né - ta sî-i hí - e drag, Fră-tiu-liuţ i su - pă-rat.

Fră-tiu-lu' şi tî - nă - ruţ, n Dé skoa-lă - té şi-ţ a - lę,

n Din-tre kî-te-s a - i - čę, Ka - ré ţî - ie ţ-a plă-čę,

Kă noi nu tę-om a - pă - ra, Ka - ré tę-a tra' i - ri - ma.

Tî - nă - ru' şi su - pă - rat, Nu ştiu un-di ti-ai gă-tat.

n La bę - se - ri - kă în sat. n Da-ră-i mę la bę - se - ri-kă,

Kă as - tăz îi Du - mi - ne-kă, Kă as - tăz ii Du - mi - ne-kă.

Nu té du - če pé dru - mu-ţu, K-ai-es-ta-i ta - ré lun-gu-ţu

Şî ieş ta - re tî - nă-ruţ, Să pu-tră-déş-ti-n lu-tuţ.

Ce semne prevestesc moartea? [1]

M. C.: Cîntă *cîovriga* în *apropele căsi*, pasărea morței. *P'ingă* casă, prin pomi.

Ț. P.: Cîntă orișicine, găina, oricum, cîntă ca cocoșul. Se sparge vase în casă.

M. C.: Cînele urlă.

Căderea stelelor prevestește moartea?

M. C.: Văd că cade stea, dar nu știu *dip če* și cum.

Ce semne arată agonia?

M. C.: Îl cunoști după *cotat*. Este un *cotat* oarecum.

Ț. P.: Cînd este aproape de moarte i se ia vederea, nu vede.

M. C.: I se leagă limba. Se cer afară. Și *coată* pe sus, pe cer.

Ce se face pentru ușurarea morței?

M. C.: Aduce și pe popa, să cetească *masla*.

Ț. P.: De nu, și părinții, așa. Că mor prunci și nu pot muri. Apoi zicem: „Tatăl Nostru Născător".

Sînt zile mai bune sau mai rele pentru moarte?

Ț. P.: Care moare de-l îngroapă în ziua de Paști, în duminеci, este mai bine.

Săptămîna luminată este un timp bun pentru moarte?

Ț. P.. Știe Dumnezeu. Care moare în Joi-mari aceia merg în Rai și se îngroapă pînă în ziua de Paști. E săptămîna Paștilor, nu Săptămîna luminată. Săptămîna albă e *tomna* la Postul mare.

Se pune o luminare în mîna celui ce moare?

M. C.: Inainte de ce moare aprinde lumina. Cine este în casă, fiecare. Lumina i-o pune în mîna dreaptă. O ține el. Dacă nu poate, atunci ține omul mîna lui. Și după aceea, gata.

Se primenește cel ce moare?

M. C.: Inainte nu. Îl scaldă numai așa și îl *kistulăe*. În casă *kistulăe* mîndru. Numai se mătură, se *mesuie* pareții . . . După ce moare, mătură pe jos. Deschide ferestrele înlături, să sufle vîntul prin casă, așa, după ce a murit. Cînd e mortul pe laiță nu deschide de loc. Atunci numai, pînă ce ai mortul în casă.

După moarte se întorc oglinzile?

M. C.: Oglinda o întoarce pe dos. Se întorc oglindele.

Ce se face mortului îndată după moarte?

Ț. P.: Dacă moare, îl scaldă și îl *clopotesc*. În casă îl scaldă, în căldare. Il pune pe *lepedeu*. Pe laiță *gozi* și pune *lepedeu*.

Cine spală mortul?

M. C.: Îl spală oamenii. Este oameni, anumiți de cea samă.

Pe *borese*, *borese* şi pe bărbaţi, bărbaţi. Dacă-s copii, *borese* bătrîne. Care-s mai mari, are curaj omul aşa mai bătrîn, cei săvîrşiţi, trecuţi din dragoste, trecuţi din lume.

Cîţi oameni spală mortul?

M. C.: Pe bărbat îl spală doi; pe prunci mici, unul; pe oameni mari, tot doi.

Cum se scaldă mortul?

M. C.: Cu apă caldă în vas, în oala de *ser*.

Ţ. P.: O oală aşa *kistaşă*. Toarnă omul care-i pune apă în *scăldare*. Nu se atinge cel ce spală, la oală.

M. C.: Îl spală cu *rangiuţ*, spălătoare de corp, şi cu sopun, pe toată pielea. Îl spală odată aşa, apoi îl *limpeze'*. Nu este slobod să rămînă orişice *piscoşi*. Să nu rămînă *nicări*. Cu spălătoarea îl spală. Şi acela ce spală, apoi se bagă în unghi şi se spală.

Se taie unghiile mortului?

M. C.: Unghiile nu le taie. Care ajunge să moară cu unghii, nu le tai. Care şi le taie el, apoi bine.

Mortului i se taie părul?

M. C.: Părul nu. Îl *rătundză'* aşa roată, pe oamenii care-s bătrîni. Rade bărbile pe bărbaţi. Cine îl spală, îl piaptănă. Ung pe cap cu unsoare.

Ţ. P.: Ia din păr. Nu ştii după cine umblă norocul în casă. Apoi dară ia şi pune-o bine undeva. Sub o streaşină, după grindă Care după cum e greţos de mort, de spaimă numai. Care nu se spăimîntează, apoi pune şi în casă; care nu, duce afară. Pentru norocul mortului. Nu ştii pentru care umblă norocul în casă.

Ce se face cu apa dela scalda mortului?

M. C.: O *ţîpă* unde nu umblă aşa în picioare, pe unghiere de gard, să nu păşească oamenii în ea. Dacă păşeşte, nu-i nici un *bai*, dar pică la un urît oarecum.

Ce se face cu briciul, foarfeca şi pieptenele întrebuinţate pentru mort?

M. C.: Le *ţîpă*, ori le pune cu el, ori le pune într'o parte. Nu umblă nimeni cu ele mai mult.

Ţ. P.: Pune-le cu el în *copîrşău*, nu le asvîrlă. Noi le-am pus în *copîrşău*.

Cu ce haine se îmbracă mortul?

Ţ. P.: Care e haina mai frumoasă.

M. C.: Îl pune cu haina mai frumoasă. I-o pune deslegată, că pe mireasă cu cunună, pe fecior îl pune fără de *clop*, cu *clopu* lîngă el. Îi face steag, numai la feciori şi la fete. Şi *ceteră*. Steag ca la nuntă.

Ț. P.: Îi alege și stegar. Îi *înkițoatenă* pe tot locul pe cei tineri. Dacă este însurat, apoi îl desleagă la grumaz aici, că rămîne nevasta tînără și să se mai mărite iar, care e tînără.

M. C.: In picioare *ștrumfe* din *bold*, alb, negru. Sau îi fac și din pînză ce țesem noi, îi fac. Nici ghete, nici opinci. Cine nu are să cumpere *ștrumf* din bold, îi *fă* de pînză. La bărbați cujmă'n cap; la feciori numai *clop* cu *struțu*, așa cum este între dumneavoastră capelă. O pune alături în *copîrșău*.

Cum se cos hainele mortului?

M. C.: Ață fără nod. Cu foarfeca taie.

Se pune ceva în hainele mortului?

M. C.: În buzunar pune lei și cruce de ceară. Pune lei puțini, cam vre-o 10-15. 9 lei am pus noi, să aibă și el de drum. Așa e bine.

Ț. P.: Zice între noi că sînt 9 vămi. La trecători. Sînt 9 trecători și apoi *punerăm* 9 lei în lumină de ceară, *punerăm* în mîna aceea.

In care încăpere se așează mortul?

Ț. P.: Unde a murit, în casă, unde șade omul. Nu se mută mortul. Unde moare, acolo îl pune. De este în casa mare, în casa mare; de este în a mică, tot așa.

M. C.: Unde este mai mîndru, acolo îl pune. Îl poate muta. Pe fiu-meu l-a împușcat grănicerii în pădure și l-am adus acasă.

Cum este așezat mortul?

M. C.: Picioarele înainte, *cătă* ușe, capul *cătă* răsărit în sus. Paie îi *așternărăm*. O haină, *halupă*, *kistaș* îmbrăcat. Și de pe ladă îl ia și îl pune în *copîrșău*, *cumu-i*.

Se face o lumînare de lungimea mortului?

M. C.: Lumină cît îi omul de mare. Se face colac și i-o pune pe piept. O face cine știe *fa*, care are vreme, lumina trupului. Măsoară pe om cu ață și pe aceea lumina se face așa cu ceară. Cînd *clopotesc*, o aprinde; și cînd stau de *clopotit*, o sting. În 3 zile. Dimineața, la masă, o aprind. Seara iar o aprind. Cînd stă, iar o stinge.

Ț. P.: Și cînd vine popa, apoi nu aprinde.

Ce se face cu lumînarea aceasta după îmmormîntare?

Ț. P.: Lumina trupului o dă la ce duc praporii. Și pune și în capul *copîrșăului* două și arde cît se *prohode'*.

M. C.: Pune lumini mari în *fețniče*: 4 în jos, 2 *fețniče* mici pe *copîrșău*.

Ț. P.: Unul la *ist* capăt de *copîrșău* și unul la *ist*. S-aprinse.

Mortul stă acoperit?

M. C.: Astupă cu *urzică* sau cu pînză, atunci cînd e gata de spălat. *Țîpă* peste obraz la el. Dacă e mort așa pe laiță, *țîpă*

urzîca. Îl pune așa și apoi pune peste el, pune peste picioare, țesută rar. La mijloc este albă, numai pe margine are forme mîndre țesute. Se cumpără din *bold*.

Mortul rămîne cîteodată singur?

M. C.: Nu-l poți lăsa. Se *hătueşte* o mîță, ceva.

Animalele pot sta lîngă mort?

M. C.: Nu se apropie nimic de el. Nu lasă. Le gonește afară.

Se poate lucra lîngă mort?

M. C.: Cît stă în casă, nu poți lucra. Nu este bine să lucri nimic. Care-s oameni străini. Băgăm *socăciță* la copt, la fiert mîncare, dar ăi din casă nu aprind nimic.

Lumea vine la mort?

M. C.: Vine orișicine. Toată lumea vine. Și cine-i sfădit cu el, orișicine.

Noaptea se adună lumea la mort?

M. C.: Noaptea se adună, Se joacă așa în cărți, ca *strînsură*, priveghi. Nu se mîncă. Dă *pălincă* la oameni și joacă în cărți.

La priveghi lumea se atinge de mort?

M. C.: De mort nu se atinge.

Ce spun cei ce intră la mort?

M. C.: „Dumnezeu să-l ierte". „Ierte-l Dumnezeu".

Unde stă sufletul mortului?

M. C.: Zicem că este în casă. Știe Dumnezeu. Nu știm. Numai Dumnezeu știe.

Ț. P.: Sub streașina casei, *păr'* la 6 săptămîni.

M. C.: Nu este decît numai pînă cînd îl îngroapă.

Ț. P.: Nu se poate duce, că se dă pomana la 3 zile. El nu se duce, că nu se poate duce, că nu-i *capăt* cu plata. Pînă la 6 săptămîni nu se duce. Intră sub streașina casei.

M. C.: Știe-l Dumnezeu.

Ț. P.: Nu se duce *păr'* la 6 săptămîni. Sufletul nu se duce, gata. Apoi se duce la treaba lui. Îi dă pomană în 6 săptămîni, apoi mai departe se duce pe drum.

Se pun merinde pentru sufletul mortului?

Ț. P.: Cine vrea, îi pune pe masă un pahar cu o leacă de vin sau *palincă*, ce are în casă. Apă într'un pahar.

Cînd se aduce sicriul?

M. C.: Copîrșău, la 3 zile. La 3 zile îl petrec între noi. Pînă atunci stă pe laiță, chiar pe 2 scaune; pune scînduri.

Cine face sicriul?

M. C.: Copîrșău îl cumpără dela *astaliș*. Dacă nu are bani, îl *fă* din scînduri.

Care este prețul unui sicriu?

M. C.: Cine după cum are rîndul. Noi am dat 400.

Cum este făcut sicriul?

M. C.: Copîrșău este cu două funduri, unul dedesupt ori altul deasupra. Și *urzica* e pe el. Fundul și apoi îl înfundă.

Se ia măsura mortului pentru facerea sicriului?

M. C.: Pentru *copîrșău* cu o *rudă*, o *botă* de orișice.

Ce se face cu măsura sicriului?

M. C.: Țipă cu el în groapă.

Sicriul se pregătește cumva?

M. C.: Îl tămîiază cu tămîie și îl afumă cu in. Aprinde tămîie și îl astupă. Pe un *fedeu* de cărbune. Îl pune și îl astupă.

Ce se pune în sicriu?

M. C.: Nu pune, numai *painž*, surcele *trii*, surcele din *copîrșău*, din ce se cioplesc, din cruce. Că și crucea tot odată se face. Spic de grîu se face la mireasă, se pune.

Se pune o pernă în sicriu?

M. C.: Cine are de unde pune; care nu, îi *fă* perină de paie.

Se pune ceva lîngă mort în sicriu?

M. C.: Dacă vrea, la tineret. Cum fac colaci, se pune un colac ori doi și mere, care vrea.

Pr. Berinde: Pune în jurul obrazului poame: mere, prune, ce are.

Cine face crucea?

M. C.: Și cruce pune la morți. Omul care vrea o face.

Se face același fel de cruce pentru toți morții?

M. C.: Într'un fel. Și la copii la fel. Numai că la copii este mai mică.

Cînd vine preotul?

M. C.: La *trii* zile. Preotul vine după amiazi. Dacă îl chiamă cineva. Cînd este gata, *me'* după el și apoi vine. Popa intră în casă și îl *sfințe'* și *fă* feștanie. Parastasul îl *fă* seara. Cînd are vreme oamenii, să-l îngroape. Astăzi *fa'* parastasul și apoi mîne îl îngroapă. Iar mîne îi face feștanie.

Cine ridică mortul?

M. C.: Îl scoate în *odor* afară 4 oameni. Pe *borese, borese;* pe bărbaţi, bărbaţi.

Ce se face la ridicarea sicriului?

M. C.: Pe tata şi pe mama, pe părinţii din casă, care ţi-s în casă cu mortul, îi dă cu spatele de uşe, de alţi oameni streini. Închide uşa şi dă cu ei de uşe. Numai aşa, atinge o leacă. *Ice* că uită mortul.

Se face slujbă în curte?

M. C.: Rudele *îng'erunte* lîngă el jos. *Fă* prohodul mortului. Şi apoi îl duce la groapă.

Ţ. P.: Cînd îl scoate din casă, bate cuiele, îl astupă.

M. C.: În *odor* pune alea pe *copîrşău*, pomană şi lumină. Apoi le aprinde. Şi praporul, are colaci şi ştergător şi *kiskineu*, la fecior, *kiskinuţă* mititel.

Ţ. P.: La prohod, şi *oluri* şi pomeni. Şi lumini îs aprinse la prohod.

Cum se duce mortul la cimitir?

M. C.: Mortul, cu carul. Mama şi sora şi veri se pune pe care să se cînte. Celelalte pe jos. *Cîntă-să* cîte una şi pe jos. Poţi *mere* cîntînd pe jos pînă la groapă.

Boii dela carul mortului sînt împodobiţi?

Ţ. P.: Pune-le colaci şi ştergătoare în coarne la boi. Colaci mari, cît încap în coarnele boului. Dacă nu are, pune *kiskineu*.

Se face şi un pom la îmmormîntare?

Ţ. P.: Dacă îl îngroapă, îi pune la *copîrşău* rădăcină de pom.

Rudele poartă semne de doliu?

M. C.: Rudeniile, dacă-s femei, despletite; bărbaţii fără de clop. După aia se ştie neamurile.

Cum este orînduit alaiul în drum spre cimitir?

M. C.: Prapurele mergîntîi, apoi popa, după aceia, după popă, *me'* cu mortul, şi oamenii.

Alaiul trece pe la biserică?

Ţ. P.: Nu se mai duce pe la biserică.

M. C.: Merge pe unde-i *a-drept*.

Pe drum spre cimitir se fac opriri?

M. C.: Fă stări: 2, 3. Fără de stări nu se poate *fa'*. Nu se ţine de prohod. Cînd iese din casă în uliţă, alege cam cît de lungă este cărarea. Dacă e lungă cărarea, le *fă* mai rar; dacă e mai scurtă, le *fă* mai dese.

Cine face groapa?

M. C.: Fiecine, dacă îl plăteşti. Fiecare o *fa'*.

Se ia măsura mortului pentru groapă?

M. C.: Măsură cu *ruda* după *copîrşău*.

Ce se face cu măsura groapei?

M. C.: O *ţîpă* în groapă. O *rumpe* cîte în două şi aruncă cu el. Cel ce cumpără *copîrşău* ia măsura după mort şi apoi iar se ia după *copîrşău*.

Ţ. P.: Omul se întinde de o palmă, dacă moare.

Cît se plăteşte pentru facerea groapei?

M. C.: 100 de lei, 40 de lei, dacă e omul mare.

Locul de groapă se plăteşte?

M. C.: La biserică dau bani, care se duce la biserică, care se duce la *temeteu*. Se îngroapă şi la biserică şi dă 100 de lei pe om. La *temeteu* nu se dă, că este sătesc.

La groapă se mai deschide sicriul?

M. C.: Cum a venit de-acasă. Nu-l desface.

La groapă rudele îşi cer iertare dela mort?

M. C.: Sînt iertăciuni acasă.

Ce slujbă se face la groapă?

Pr. Berinde: La groapă se face deslegarea, de preot, o rugăciune şi sigilarea mormîntului.

Cum se coboară sicriul în groapă?

M. C.: Cu funii: este o funie lungă, şi cu acelea se sloboade. Funiile-s ale bisericei.

Cine umple groapa?

Pr. Berinde: Preotul aruncă pămînt, apoi cîte puţin şi rudele. Mai întîi preotul sfinţeşte groapa, apoi sloboade mortul.

Ce se petrece la casa mortului după plecarea alaiului?

M. C.: Deschide ferestrele şi închide uşa şi *ţîpă* scîndura afară.

După îmmormîntare se face pomană acasă?

M. C.: Dacă e gata de prohodit părintele, apoi noi venim acasă şi dăm la cine scoate din casă. Dă oale de după *copîrşău*. *Feşnice* se dau la neamuri. Cine la care vrea.

Se face o masă după îmmormîntare?

M. C.: Se face comîndare după îngropăciune. Cine vrea, vine. Acolo nu-i chemat nimeni. Numai cine vrea. Chiamă şi lume, dar

vine şi nechemată. Cine vrea mai *fă* şi la 6 săptămîni. Cînd face prescurile. Sînt 2 părechi de prescuri.

Pr. Berinde: In prima duminecă după îmmormîntare şi la 2 săptămîni: una în forma crucei (aceea este a preotului), alta în forma stelei (pentru diac). Una în patru coarne. La fieştecare corn vine cîte o prescură.

Cîtă vreme se poartă doliu?

M. C.: Pînă la şase săptămîni. Fără *clop* umblă, şi despletite.

Ce se face pentru cei morţi departe?

Pr. Berinde: Se face îmmormîntarea întreagă, în biserică sau acasă. Fac prohod şi fac prescuri. Cruce nu-i pune.

M. C.: Nu pune cruce. Numai aceea care se îngroapă cu ea.

Unii morţi se fac strigoi?

M. C.: Borsocoi. Il cunoşti că are coadă mai multă. Cine îl spală, acela îl ştie.

Ţ. P.: De cum e mic, se cunoaşte. Mă-sa, cînd îl *fă*, îl sloboade aşa, alta pe pasăre, alta pe peşte. Are noroc la cele. Un fel de *ţosag* pe care îl sloboade.

Strigoii fac vre-un rău?

M. C.: Nu ştim să facă rău. *Fă* poate, dar Dumnezeu ştie.

Ţ. P.: După ce a murit, vine înapoi. *Me'* care li-l omoară, dar care moare el acela nu-ţi vine mai mult.

M. C.: Pe al meu l-a împuşcat şi eu nu l-am văzut niciodată.

Ţ. P.: A venit unul cu *ţungere* şi a strigat în casă: „ho, ho!"

M. C.: Eu niciodată nu l-am auzit.

Ţ. P.: Ba nu, ba nu, că îl ţine, zău, vai Doamne Dumnezeule!

M. C.: Apoi fie. Bine că nu-l văd eu.

Ţ. P.: Vine pînă la şapte ani.

Ce se face împotriva strigoilor?

M. C.: Se pune *aţ*. Dacă mişcă, îi pune *aţ* în gură.

Ţ. P.: Il pune faţa în jos şi pune *aţ*, să nu vină. Altfel vine înapoi nehodinit. *Mînurile* i le leagă.

M. C.: Pe Nişcuţă al nostru l-a legat de mîni şi i-a pus *aţ*.

Se arde părul mortului, ca să nu se facă strigoi?

M. C.: Să ardă părul? Nu este bine. Aceea meserie eu nu o ştiu.

Ţ. P.: Pe aceea nu. Al meu om încă a murit, dar eu nu am făcut de alea. Şi prunci mi-au murit 4. Nu.

Cine boceşte?

M. C.: Cine e neam: mama, soră, mătuşe. Vecini, nu.

Ţ. P.: Oamenii streini nu *să cîntă*. Numai neamurile *să cîntă*.

M. C.: Dacă nu are pe nimeni, nu *să cîntă* nimeni.

Cînd se bocește?

M. C.: Pînă nu moare, nu cîntă. Dacă moare, apoi începe a *să cînta*, că apoi nu poți să te rabzi. Apoi cînd *clopotesc* dimineața, seara, la amiazi.

Cînd începe bocirea dimineața?

M. C.: După ce cîntă cocoșul, în *făcutul ziuții.*

Se bocește și în curte?

M. C.: Afară, prin ocol.

Cînd bocesc mai multe bocitoare conduce una cîntarea?

M. C.: Cîntă toate după olaltă. Cînd *se cîntă* toate deodată mai că nu se pricepe nimic. Cînd *să cîntă* una, mai pricepi; cînd nu, nu mai înțelegi.

Lumea ascultă bocitoarele?

Ț. P.: Lumea ascultă. Dacă nu nimeri, rîd.

M. C.: Nu rîd.

Ț. P.: Ba rîd.

Cum este un bocet frumos?

Ț. P.: Frumos e subțire.

*

Certeza

Inf.: Țîțîie Baltă
Maria Stan
21. 5. 34

Cine bocește?

Ț. B.: Mama întîi, după aceea *sore* și mătușe *să cîntă.* Vecinii nu au tîrg, numai plîng. Dacă nu are rudenii, apoi nu *să cînta* nimeni. *Me'* necîntat. D'apoi are neamuri, d'apoi da.

Bărbații bocesc?

Ț. B.: Bărbații nu, numai plîng. Apoi noi femeile, da, că rămînem mai greu. Este și mai greu a trăi în lume. Mie mi-a murit bărbatul în ziua de Paști și am rămas cu trei prunci, pruncuți. Și ăsta [1] nu a știut unde-l duce pe tată-său pînă la un loc. Apoi a zis: „ce l-ați pus pe tata în ladă"?

Noaptea se bocește?

Ț. B.: Noaptea nu se cîntă. Numai eu atuncia, dacă am fost singură, am zis o lecuță. Da nu m'a lăsat, că a putut grăi pînă a murit. A zis ca să nu țip: „Nu plînge, că *spai* pruncii. Că mi-e musai să mor".

[1] Un fiu de trei ani al inf.

Inainte de moarte se boceşte?

Ţ. B.: Pînă nu gată de murit se cîntă:

O, *bunucu* meu *găzduţă*,
Cum te duci şi mă laşi
Tot tînără, *nelogoda*?

Apoi facem afară şi ne cîntăm. Şi te aude şi te chiamă în casă.

In răvărsatul zorilor se boceşte?

Ţ. B.: Nu în zori. Cînd este un ceas pînă la ziuă. Atuncia dau cu clopotele şi zicem noi aşa:

Da scoală-te, *găzdiţulucă*,
Şi ieşi păn' *afarilţuţă*,
Că se face *diminţuţă*,
Şi eu nu mai am *găzduţă*,
Că n'ai stat, *mîndrucu* meu,
N'ai stat decît două zile.

Se boceşte în curte?

Ţ. B.: Cîntă afară, prin *odor*. Ieşim pînă prin ogradă. Şi la fereastră se cîntă. Apoi intră în casă, în ogradă:

Arde-te-ar focul, ogradă,
Rămîi, casă, spartă de gazdă,
Rămîne casă neîntomnită.

Pe drum spre cimitir se boceşte?

Ţ. B.: Cîntă mai multe pe drum, care cum ştie. Altă soră încolo, altă mătuşe. Se suie toate în car; 4-5 se suie în car. Care-s mai subţiri. Dacă a murit mama, nu mă sui în car, mă duc pe jos. Se suie mătuşe şi oricine poate, dar nu suim noi pe *copîrşău*: ne ţinem aşa roată pe lîngă car. De sînt 4, de sînt 5 fete, toate, una ca şi alta. De-s şi mai bătrîne şi mai tinere, apoi toate vin înapoia mea.

Lumea ascultă bocitoarele?

Ţ. B.: Toată lumea se uită, că vine la prohod.

Lumea judecă bocitoarele?

Ţ. B.: „Vai, Doamne, ce mîndru s'a cîntat!"

Bocetul trebue cîntat acut sau grav?

M. S.: Cît de subţire e mîndru.

Sînt mai multe melodii de bocet?

M. S.: Alta ştie mai pe lung. Sînt *glase* după toate femeile. Multe forme zic femeile. Numai eu le-am spus acelea care sînt ale tinerilor. O fată aproape de măritat [1].

[1] Mel. 1 a, tx. XIV.

Negreşti

Inf.: Irinca Sas
Iuliana Lobonţ
20. 5. 34

Ce semne prevestesc moartea?

I. S.: Cînd urlă cînii sau *să văzăurcă*, atunci. Sau *ţingălăie* blidul în casă. Pasărea morţei o auzi, singur, numai aşa din casă, o auzi cîntînd. Tare pe lung glas are aceea. Cînd a murit un prunc la noi, apoi o broască a tot cîntat sub o ladă—şi apoi cînd a murit, n'a mai cîntat. Semn a fost acela.

Ce semne arată agonia?

I. S.: I se *împeneză* ochii. I-s *împăinăzaţi* ochii. Altul geme tare rău. Răsuflă *tigănuţ* cînd şi cînd. Cînd îl apucă, geme. Apoi altul tare, altul cînd şi cînd. Apoi atunci, gata. Apoi pruncii mor mai rău, că tot la un ceas răsuflă.

Ce se face pentru uşurarea morţei?

I. S.: Aduce popa şi îi *čete' masla* şi-l spovedeşte. Îi *čete' masla* cea mare. *Masla* mare o *fă* popa şi îi *čete'* şi se roagă de el frate şi soră. La biserică se roagă să-l ieie Dumnezeu. Şi lîngă el, pe care ştie carte, ori femeie ori văduve care nu au bărbat, se roagă să-i ajute Domnul, că apoi moartea se iartă, dacă se roagă de el. Şi noi de frate-meu ne-am rugat.

Cum se cunoaşte moartea?

I. S.: Gată din suflet. Dacă face larmă şi-l scuturi aşa, apoi mai *trăie'* un *perţ*. Cînd gată omul de moare, a mai trăit trei zile după ce l-am întors odată; dacă am mers şi l-am scuturat şi am sbierat şi el s'a sculat odată, nu mai este slobod să-l întorci, că apoi *cazne'* mai mult. Dar dacă l-oi vedea aşa un *perţ* de vreme şi nu-l clăteşti şi nu sbieri de fel, moare. Că dacă învie, e numai tare rău numai aşa *fă*, greu.

Se pune o lumînare în mîna celui care moare?

I. S.: Aprinde lumina în mînă, care e în casă. Mama de moare, apoi nu fete, aşa: om strein. Fiecine poate ţinea. Orice fel. Numai care are milă — nu poţi aşa, că ai o milă de el, cînd îl vezi.

Se pregăteşte cumva casa în vederea morţei?

I. S.: Prinde şi văruieşte cînd vezi că *să gată*. *P'ingă* beteag mătură şi *lipk'ie'*. Şi după ce moare, mătură. Dacă moare, atunci trage patul în mijlocul casei şi văruieşte. La care e necurăţat, *tra'* mortul într'o margine şi *fă* curăţenie.

Moartea se vesteşte prin clopot?

I. S.: Nu le *clopote'* pînă ce nu-i scaldă.

Ce se face mortului îndată după moarte?

I. S.: Dacă moare, sfîrtică hainele pe el, de-l scaldă. Le *rumpe* de pe el, să le poată *tra'*.

Cine scaldă mortul?

I. S.: Este anume care scaldă. Care e *greţos*, nu. Numai tot unul: fecior pe fecior, bărbat pe bărbat, femeie pe femeie, pe popă tot popi se scaldă.

Unde se încălzeşte apa pentru scalda mortului?

I. S.: Unde *încălze'* apa? In *ştoi*, în oală.

Cum se scaldă mortul?

I. S.: Cu apă şi cu sopun. Iei un pahar şi torni apă peste mort. Dacă nu apropii de mort, mînci din ea. Îl pune jos pe un *lepedeu*, în casă, unde moare. *Ţîpă* afară pe ceilalţi. Este mort gras, care *cură*, apoi îl pune în *căldare*, de scaldă pruncii.

Mortului i se taie unghiile?

I. S.: Îl curăţă, să nu fie cu tină. Le curăţă cu cuţit. Cuţitul îl *ţîpă*. Ii primejdie. Să nu-l afle pe ăla. Pe cel bătrîn îl rade pe barbă.

Se unge mortul?

I. S.: Unge cu unsoare, cu ce are. Altul care are unt, cu unt; altul cu unsoare, care-i sărac. Îl unge cu unsoare, cu *aţ* nu. Care-şi *bănue* după mort, îi taie păr şi afumă, să-i treacă de bănat. O mamă, cînd are un *cocon* şi nu-i este drag să se bănue după mort, afumă. Şi atunci nu este aşa supărată. Care-i drag mortul, îl *ţucă*; da altul strein, nu.

Ce se face cu săpunul cu care s'a spălat mortul?

I. S.: Sopunul îl *ţîpă*. Şi pe pieptene îl *ţîpţ* jos, să nu deie nimenia de el.

Ce se face cu apa dela scalda mortului?

I. S.: Apa o *ţîpă* unde nu păşeşte. Într'un ce corn de gard, unde nu calcă omul.

Cei ce au scăldat mortul se spală pe mîni?

I. S.: Numai se *sfinţie'* aici. Se *soponează* şi se *sfinţie'* pe mînă cu apă sfinţită, ce popa o *sfinţieşte*.

Cu ce haine se îmbracă mortul?

I. S.: Care-i mai mîndră, aceea o pune în pămînt. Care moare nevastă tînără, se pune cu care s'a cununat, că aşa-i bine. Care e săracă, apoi îi dă de pomană ceilalţi. Aşa. Pune şi *clopu*. La mirese pune şi cunună. Pe fată, cînd moare, o pune cu cunună. Aşa o *fă* mireasă. Îi cumpără şi *ştrumfle*. Cel ce scaldă *tra'*, altul nu.

Hainele mortului se leagă?

I. S.: Nu-i leagă hainele. *Cumu-ţ.*

Se pune ceva în hainele mortului?

I. S. Îi pune 9 lei în mînă. 9 vămi *tre'*. Pruncul de moare pe la Paşti, pune ou *ruşit.*

Unde se ţine mortul?

I. S.: Se ţine pe laiţă. Care are casă mare, îl duce într' aceea; care nu, într'aceea ce moare.

Cum se aşterne pentru mort?

I. S.: Îl pune pe paie şi apoi îi pune *lepedeu.*

Cum se aşează mortul?

I. S.: Cu faţa în sus, cu picioarele tot către uşe. Mărgele sub paie, pînă ce nu avem *copîrşău.* Pînză pe deasupra, din *bold.* Perinuţă din *bold,* mititică. Pune o perinuţă. Alte cele nu.

Ce se pune în perina mortului?

I. S.: Pune tămîie şi vre-o două surcele de alea ce *čęople' copîrşău* [1].

Cum se croeşte pînza mortului?

I. S.: O taie cu foarfeca. Care-i săracă, o *fă* din pînză; care are bani, cumpără din *bold.* Care are pînză, cu pînză; care nu, ia din *bolduri.*

Mortul stă acoperit?

I. P.: Cînd vine popa să-l ducă, îl astupă şi atuncia îi taie pînza.

Se face o lumînare de lungimea mortului?

I. S.: Cît e mortul de mare, lumină de trup. Aprinde cînd *clopote'*, pînă ce şade de *clopotit.* Apoi trei zile. Şi apoi dela trei zile, cînd vine popa. Cînd *clopote'*, aprinde şi cît îl prohodeşte. Face să pui şi la capetele *copîrşeului.* Şi apoi le *ţipi* în groapă, alea.

Lumea vine la mort?

I. S.: Vine toată lumea dintr'ăla sat, dar din neamurile care sînt mai aproape. Numai la nuntă chemi, la mort nimeni nu chiamă. Vine care sînt neamuri şi jelesc.

Noaptea se adună lumea la mort?

I. S.: Cît stă mortul în casă, în două seri vin vecini şi neamurile şi dă *pălincă* şi ceva să mînce.

---

[1] Este vorba de perîna care se aşează în sicriu.

Cei din casă dorm în timpul priveghiului?

I. S.: E ha, nu. Nu doarme nimeni acolo. Stă neamurile şi vecinii, sînt toţi acolo. Se roagă lui Dumnezeu Sfîntul.

La priveghi se aprind focuri?

I. S.: Nu. Zice că s'a 'mpuţi mortul. Nici în casă nu *fă* foc. Ferestrele nu le deschide, să nu vie *ţug.*

Unde stă sufletul mortului?

I. S.: Pînă cînd *me'* la groapă cu el, în streaşina casei. Totdeauna pînă cînd îl duce la groapă.

Se pun merinde în casă pentru sufletul mortului?

I. S.: Numai haine pui şi dai slujbă. Îi *čete'* popa. La 6 săptămîni, dai slujbă şi îi ridici paosul dumineca.

Cine face sicriul?

I. S.: Copîrşău astalîşu îl face, care ştie. Şi în *bold* sînt, şi oamenii *fă.* Ii dă bani, cam 40-50 lei. Din boltă ia şi cu 100.

Din ce lemn se face sicriul?

I. S.: Din lemn de brad, de fiece.

Sicriul se pregăteşte cumva?

I. S.: Fac acolo un *fedeu,* şi apoi pe *fedeu* pune tămîie şi apoi îl afumă şi îl astupă aşa.

Sicriul se unge cu usturoi?

I. S.: Aţ pune, care e *borsocoţ.* Cică are coadă. Cînd îl scaldă, vede. Şi cît trăesc, îi ştii. Tot zic oamenii, dar nu vezi. Dar cînd îl scaldă, apoi vezi că are în spate, *iče,* coadă. Ii pune *aţ* în nas, în gură, ca să nu vie acasă.

Cine face crucea?

I. S.: O pune din brad. Dacă nu, face omul, tot din lemnul care a făcut *copîrşău.*

Se face acelaşi fel de cruce pentru toţi morţii?

I. S.: Într'un fel. Tot aşa o *fă.*

Cînd vine preotul?

I. S.: Vine atunci dimineaţa. La 3 zile vine la parastas şi dimineaţa vine şi-l duce. Face slujbă în casă, *čete'* prohodul şi *sfinţe'* casa. Parastasul întîi îl face noaptea. Cum îi omul îl *fă.* Dimineaţa vine popa, îl *prohode'* şi îl duce la groapă. La parastas tot prohodul îi face şi dimineaţa îl îngroapă.

Ce se face la ridicarea mortului?

I. S.: Nimica nu *fă.* Numai închide uşa şi *fa'* aşa cu spatele, îi lovesc de uşe alţi oameni. Îi învîrtesc cu spatele de uşe,

să nu-și bănuească. Închide ușa și *fă* așa cu ei. Și apoi le dă drumul[1].

Se face o slujbă în curte?

I. S.: In curte numai fac prohodul. Afară face ce face. Surorile se cîntă după el și apoi *fă* prohodul. Pe două scaune îl pune. Dacă se gată prohodul, stă sticla cu vin, 1 kilogram cu vin și ridică toate neamurile cu 3 degete și popa. Și după ce se ridică paosul, atunci se cîntă *vierșu*. In *odor* prohodește. Și la săptămînă ridică paos.

Cum se duce mortul la cimitir?

I. S.: Il duce pe *bote* și unii din ei îl duc cu carul. Doi dincoace, trei de lături și trei de lături. Înaintea mortului popa tot *čete'*. Apoi praporile. Adică popa *me'* în car și praporele înainte, și oamenii *p'ingă* popă și *p'ingă* mort.

Alaiul trece pe la biserică?

I. S.: Merem pînă la groapă. Nu *merem* la biserică. De acia drept la groapă *me'*.

In drum spre cimitir se fac opriri?

I. S.: Pe drum în *trii* locuri stă. Fac stări. Stă în gura uliței sau și pe uliță, de are neam. Poate și mai mult sta.

Cine face groapa?

I. S.: Este om anume. Îi dă cîte o *copeț* de mălai. În tot anul. Toată lumea îi dă. El măsoară mortul într'aceea zi ce-l îngroapă, dimineața.

Cum se ia măsura mortului?

I. S.: Cît e de mare mortul. I se ia cînd e să facă groapa cu o *botă*. Cu o altă *botă* și pentru *copîrșău*. Alea se bagă pe foc.

Cum se coboară sicriul în groapă?

I. S.: Cu o funie îl sloboade acolo. Doi oameni. Și-l aruncă acolo în groapă. Funiile nu. Tot alea, una-s la toți morții.

Se pecetluește groapa?

I. S.: Cruce *fă* popa cu *arșeu* (*arșeu* e ce sapă în pămînt cu el). Implîntă odată așa: „In numele Tatălui" și odată așa: „In numele Fiului".

Se sădesc flori pe mormînt?

I. S.: Dacă îl bagă odată în groapă, mai mult nu umblă nimeni la el. Nu *coată* nimeni. Pune flori pe el.

---

[1] E vorba de rudele care locuesc în casa mortului.

Se sădesc pomi pe mormînt?

I. S.: Pomi la cap şi *pičere*. Pruni, meri, de care vrea. Brad la prunci. Bradul îl pune toamna şi primăvara numai.

Se pun brazi înalţi pe mormînt?

I. S.: Mititeluţi, *cocuţi*, mititei.

La îmmormîntare se face şi un steag?

I. S.: Steag la care e tînăr, la fete, la feciori; la cei bătrîni nu. Nimica alta.

Ce semne de doliu se poartă?

I. S.: Nu pune semn. Numai tot cu capul gol umblă şi ele, cu părul despletit şi o *kiskimea* neagră, o *zadie* neagră. Şi să nu ai roşu pe tine nimica.

După îmmormîntare se face o pomană acasă?

I. S.: Acasă dă *kimeşile*, cisme şi *clop*, ce haine are omul. Aşează pruncii toţi jos, şir, şi mînă pe cei mari la masă. Dă *pičioiči; palincă* cîte un pahar numai, că n'au.

La pomană se dau colaci?

I. S.: Colaci *fă* numai pe *copîrşău*, cînd moare: 7 pe *copîrşău* şi în prapur v'o 6 şi în feşnice 7. Dă colaci, şi lumină *fă*, şi nişte *struţi*, suciţi numai. Le *fă* roată. La şase săptămîni iar aşa, colaci. Le dă la popă şi diac, la cîntăreţi, numai la aceia. Ia dumineca paosul. Luăm *uiagă* şi lumină acolo, şi vin şi rădică popa, neamurile ele toţi. Şi la şase săptămîni face iar. La un an, la doi. La 7 ani nu mai face.

Se cară apă pentru mort?

I. S.: Nu.

Trebue să se bocească?

I. L.: Nu se poate. Nu *me' ničica'* necîntat. Toţi îl cîntă. Ori de n'a cere prietini. La noi a murit *Kindriş* şi nu a avut neamuri şi s'a cîntat mama. D'apoi că trebue.

Cine boceşte?

I. S.: Acum se cîntă care-şi bănue. Se cîntă. Trebue să *me'* acolo. Neamurile şi soră, nu vecini. Prietenă tare bună de-o ai, aceea se cîntă. Nu se cîntă dintre vecini, numai care-i neam. Neamurile vin şi cîntă. Şi de nu le chiamă nimeni, ele tot vin.

I. L.: Care e tare bună vecină, cîntă. Nu prea cîntă aşa bine numai neamuri de astea.

Bărbaţii bocesc?

I. S.: Ba nu, nu cîntă, mă rog.

Dela ce vîrstă bocesc fetele?

I. L.: Fetițe, cam 10-11 ani încep.

Cei îmbrăcați orășenește bocesc?

I. L.: Care-i îmbrăcat așa *domnit* nu cîntă; numai plîng așa încet, dar nu cîntă. Nu este *sucač* între *domnarĭ* de ăștia.

Trebue să se bocească la anume vreme?

I. S.: Numai cînd îți vine dor. Nu trebue nici cînd.

Inainte de moarte se bocește?

I. S.: Pînă ce nu-i gata, de moare odată, nu-i cîntă, că apoi învie iară.

I. L.: Dacă îl scaldă, cînd îl scaldă, așa zice:

O, mămuță, o, mămuță,
Nu mi-am adus *amintțiuță*
Să mă lași așa *uițiuță*,
Singură pe *lumuță*.

După ce-l scaldă. Inainte nu-l cîntăm, că nu e bine înaintea scăldărei. Dacă îl scaldă, apoi.

Noaptea se bocește?

I. S.: Noaptea nu-i slobod. *Iče* că i-a luat glasul. Nu-i slobod a se cînta noaptea.

I. L.: Mai dimineața. Taman cînd crapă de ziuă, cînd *clopotesc*; atunci tare, laolaltă, cînd începe afară ziua. Atunci cîntă tare, foarte bine.

In ziua îmmormîntărei se bocește?

I. S.: Toată ziua atunci. Pînă ce-l îngroapă.

In drum spre cimitir se bocește?

I. L.: Pe drum tot așa.

I. S.: Trebue să cînte toate deodată, pe drum.

In timpul opririlor din drumul spre cimitir se bocește?

I. S.: Nu, atunci nu, mă rog.

După îmmormîntare se mai bocește?

I. S.: Pînă ce merge acolo, pînă *tra'* lut. Și nu mai cîntă.

După îmmormîntare se mai bocește la anume sărbători?

I. S.: Două lumini se pun la mort în Joi-mari, la Paști, și se cîntă.

Cu prilejul altor îmmormîntări se mai bocește?

I. S.: La cruce.

Cum se așează bocitoarele cînd bocesc acasă?

I. S.: In casă, la mort, taman pe lîngă el.

Bocesc mai multe femei deodată?

I. S.: Numai una. Cele de casă. Odată una și toate deodată, care are neamurile multe.

Cînd bocesc mai multe femei deodată, conduce una cîntarea?

I. S.: Nu șir toate, nu, nu; nu, mă rog. Nu pe un șir toate. Alta pe subțire, alta mai pe gros; una un cuvînt, alta alt cuvînt. Tot alea cuvinte, dar nu toate deodată, de un fel. Ce zice una nu zice alta. Cu glasurile deodată, dar nu într'un fel.

Care bocet este frumos?

I. S.: Așa-i frumos[1]:

O, mămuță, o, mămuță,
Unde te duci pe *iernuță*
Și mă lași *singuruță?*

Așa-i mai mîndru, mai frumos.

Bocetul trebue cîntat mai acut sau mai grav?

I. S.: Și subțire și gros, dar mai mîndru-i pe gros.

Bocetul trebue cîntat rar sau repede?

I. S.: Ba pe întins, nu repede.

Lumea ascultă bocitoarele?

I. S.: Lumea ascultă și sbiară muierile. Toate plîng, bărbații nu.

Lumea judecă bocitoarele?

I. S.: Zice: frumos e să cînți. Care se cîntă hîd, *ăcia* rîd. Una a zis:

O, măicuță, o, măicuță,
Ia hăinuța ta cea *negruță.*

S'a cîntat după mă-sa, dar a fost proastă și s'a rîs lumea.

Cînd se cîntă versul?

I. S: După gătitul prohodului, acasă, pînă ce nu ieșim cu el.

Versul îl cîntă preotul?

I. S.: Diacul și cîntăreții bisericei, care știu cînta, nu popa.

Se cîntă același verș pentru toți morții?

I. S.: După om. După tînăr, după bătrîn, femeie, bărbat, *deskelenit.* Cîntă diacu și încă o muiere cîntă.

---

[1] Inf. cîntă.

Certeza — Inf.: Maria Tat
21.5.34

Acum, după ce gată de prohodit, spune aşa: care-i mai tînăr, este un verş. Cîntă diacul, ăla cîntă. La diac trebue douăzeci de lei, să cînte verşul.

Moişeni — Inf.: Maria Baltă
22.5.34

Inf. spune că aceeaşi melodie de bocet se poate cînta deopotrivă la morţi tineri sau bătrîni.

Negreşti — Inf.: Maria Morar
20.5.34

Inf. spune întîi că melodiile de bocet se aleg „după voie" apoi că se cîntă numai o singură melodie pentru bătrîni, alta pentru tineri.

După spusele inf., sînt în totul trei melodii de bocet: una numită de ea „pe lung" sau „după ceteră", care se cîntă „la tineri, fete şi feciori" [1], alta pentru bătrîni: „la mamă, la tată"; alta „la fraţi şi la *soriţ*".

Intrebată dacă mai sînt şi alte melodii de bocet, inf. spune întîi că „altul nu mai este", apoi că „ar mai fi", dar nu îşi mai aminteşte decît cele trei cîntate la fgr. (mel. 1 d, 2c, 2k).

Toate melodiile „sîn din bătrîni, nu ieste noŭ".

Boineşti — Inf.: Nuţa Ardelean
23.5.34

Întrebată cum se chiamă bocetul în sat, inf. răspunde: „cîntec după mort".

Întrebată, dela ce vîrstă bocesc fetele, inf. răspunde că de mici.

Arătînd fata ei de patru ani (pe care o poartă în braţe) spune: „aşa de mîndru să cîntă!"

---

[1] Sau: „numaĭ după viorică, după muzic". Melodie „mai pe lung" inf. a cîntat-o totuşi cu un text poetic „la mamă" (mel. 1 d).

Boineşti Inf.: D. Gherman, învăţ. pension.
23.5.34

Inf. spune că „două copile de patru ani, a lui Apati Măricuţă şi a lui Dan Mărie, s'au cîntat de joacă pe stradă minunat. Şi-au făcut dintr'o păpuşe mort într'o covată, înfăşat, şi se cîntau aşa de mîndru!"

Certeza Inf.: Văduva lui Jugă Flori
21

Inf. spune că melodia cîntată de ea (v. tx. 1) se cîntă atît la tineri, cît şi la bătrîni: „glasu la orcare".

Moişeni Floarea Ghiriti
22. 5. 34

Întrebată de unde ştie textul bocetului cîntat de ea (tx. IV), inf. răspunde: „ştie fitecine; şi mie mi-a murit mama".

Particularităţi dialectale

Sînt însemnate aici formele apărînd mai caracteristice (cu deosebire din textele poetice) şi la relevarea lor mi-au ajutat indicaţiile date de Ov. Densusianu; tot d-sale îi datoresc explicarea unora din ele:

antă = altă 55, *ɥalţi* = 53 alţi, *aǫfel* = altfel 26; *grînului* 37.
batăn = batăr 9, 14, 23, 28, 29, 30, 33, 36, 37, 38, 39, 41, 43, 45, 52, 54, *înkiǫatenă* = închiotoră 61.
împăiņăžat = împăinjănat 69.
Apocopa apare foarte des la verbe: *alę'* = alege 22, 52, *fa'* = face 10, 12, 19, 24 etc. (după care pers. a 3-a sg. a ind. pres. a fost schimbată în *fă'* 13, 61 etc.), *mę'* = merge 12, 13, 18, *tra'* = trage 23, *tre'* = trece 10, *grăię'* = grăeşte 8, *imţetr'e'* = împietreşte 11, *lecuię'* = lecueşte 9, etc.

Fem. în locul neutr.: *maslă* = maslu 59, 69.
Pl. lui *soră: sore* 12, 67, *sorį* 77, *sorele* 44.
Ind. pres.: *aşternărăm* şi *punerăm* 61; *sîm* = sîntem 9, 43.
Subj. pres.: *să h'irem* = să fim 35, 40, 45.
Cond. pres.: *ar'e si* 16, *ară h'i* 44.
Cond. trecut: *am vut avę* 44, *a vo' avęa, a vu' păţi* 12, *an vu' scuti, an vi' şti* 37, *am vrut vrę* 40; *aį vut avę* 44, *aį vu' si* 19,

aĭ vut stăpîni 45; *a vu'-aștepta* 18, *o vu' trăbuiĭ* 19, *s'o vu' găta* 18; *am vut grăi, ne-am vut sfădi* 42, *ne-am vut stîmpăra* 46.

Inf. lung: *de-a trăire* 11.

Adverbe: *ačia* „îndată" 76, *boǧ'et* „foarte" 9, *a-drept* 64, *a-umbră* 55, *d' adorili* „a doua oară" 55; *n'ecări* 8, *nicări* 60, *n'eĭcări* 8, *nicărer(i)e* 9, 11 = nicăiri, *pe vec* (*veg*) 11, 14 (cf. 52) „niciodată".

Derivație:

Cu suf. -*ar: domnar* 75.

Foarte des sînt întrebuințate diminutive; sb. și adj.: *aĭuț* 13, *arsucă* 26, *baǧocuruță* 40, *bătrînuț* 12, 40, 44, *besăducă* 31, 47, *besăduță* 14, 20, 42, 51, 57, *boĭerel* 51, *bolduț* 38, *brățucă* 24, *bunuc* 14, 25, 26, 28, 42, 68, *bunulĭor* 14, 19, 21, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 57, 58, *bunulĭuc* 15, *bunulĭuț* 7, 39, 41, 51, *bunuț* 7, 20, 23, 37, 41, 46, *cămăruĭcă* 53, 55, *căpruță* 47, *căsucă* 9, 20, 24, 25, 26, 30, *căsulĭuță* 41, *căznituc* 25, 28, *činucă* 25, 27, 29, 55, *činuță* 45, *čĭumucă* 25, 31, 50, 53, 55, *čumuță* 41, 57, *diminĭuță* 68, *domnică* 50, *drumuț* 19, 21, 23, 27, 34, 58, *ducuță* 37, *dzilĭucă* 29, *dziluță* 37, 41, *florită* 18, *fomucă* 28, *frăți(u)lĭor* 36, 44, *frăt(i)ulĭuț* 22, 35, 36, *frunzucă* 24, 31, *funičę* 12, *găinuță* 47, *găuruță* 47, *găzducă* 21, 25, 26, *găzdĭulucă* 68, *găzdul(ĭ)uță* 17, 34, 41, *găzduță* 15, 16, 19, 21, 34, 38, 40, 41, 48, 49, 50, 51, 58, *gropuță* 26, *gurucă* 24, *guruță* 15, *hămńișucă* 29, *ĭernuță* 34, 76, *irimucă* 13, 14, 26, *irimuță* 15, 20, 42, *lăturică* 29, *lăturiță* 41, *lecuz* 26, *locuz* 36, *luminĭucă* 6, *lumucă* 11, 21, 40, *lumulĭuță* 42, *lumuță* 6, 12, 16, 21, 33, 37, 42, 46, 50, 51, 75, *lunguț* 23, 28, *lutuc* 26, *lutuț* 23, 37, *mămul(ĭ)ucă* 6, 49, 50, *mămulĭuță* 20, 42, *mărĭucă* (din adj. *mare*) 26, *merinǧoară* 29, 51, *m'iluță* 39, *mîndruc(ă)* 6, 17, 18, 24, 26, 27, 68, *mînucă* 27, *miresę* 52, *m'iresu(ĭ)că* 17, 18, 31, 51, *m'iresuță* 34, *mortiță* 6, *năcăžituță* 40, *nărocuț* 44, *nemuț* 36, *nuntucă* 26, *nuntuță* 17, 36, *păcătuț* 44, *păunucă* 17, *pocuț*, *poculĭuț* „pachețel, legăturică" (din *pac*) 28, *prăporaș* 36, *prętinaž* 45, *primăvăruță* 13, *puĭuc* 24, *puĭuluț* 37, 40, *puĭuț* 6, 24, 25, *pustiucă* 9, 57, *pustiuță* 38, *răuț* 44, *sămuță* 35, 41, *săptămînucă* 28, *săptămînuță* 28, 37, *sărăndicuț* (din *sărăndic* „orfan"), 25, 34, *sărucă* (din *seară*) 29, 55 și *săruță* 20, *scînduruță* 35, 49, *sîngurucă* 14, 19, 25, 26, 30, *sînguruț(ă)* 16, 19, 41, 44, 47, 48, 37, 76, *slăbucă* 21, 31, *soricâ* 9, 13, 23, 29, 30, 32, 45, 55, *soricuță* 23, 32, 33, 34, 37, 42 50, *spătică* 29, *spătiță* 41, *străinucă* 12, *struțuz* 18, 22, 44, *tînărucă* 24, 31, 47, *tînăruț(ă)* 16, 17, 22, 23, 34, 38, 40, *țîțucă* 24, 26, 30, 52, *truditucă* 30, *uițiuță* 75, *ulițucă* 29, *urmucă* 47, *văduucă* 21, *văd(u)uță* 16, 34, 48, *vărucă* 31, *vineță* (din *vînăt*) 33; —numerale: *douță* 40; — pronume: *miuță* 40, *miniucă* 27, 28, 29, 30, 31, *miniuță* 35, *tiniucă* 24, 25, 30, *tiniuță* 8, 27, 38, 40, 45, 50, *n'imucă* 30, 42, *n'imuță* 37, 39; — adverbe: *acăsucă* 8, 13, 18, 19, 20, 24, 25, 27, 30, 31, 39, 57, *acăsuță* 13, 15, 16, 33, 36, 37, 43, 46. 57. *acăsuluță* 43, *afăruță* 13,

48, *afarilĭuță* 68, *amint(ĭ)uță* 10, 75, *binĭucă* 20, 25, 26, 28, *binĭuță* 23, 27, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 46, 57, *înaintĭuț* 8, *'naintuță* 48, *anaintuță* 39, *laolăltuță* 35, 38, 40, 45, *multuț* 8, 37, *n'micuță* 28, 37, *tigănuț* „încetișor" (în loc de *cătingănuț*, derivat din *cătingan*) 69; — interjecție: *zăuc* 26.

agodi (*agudi*) „a aștepta" 31, 35, 36, 39, 51, 53, 57.
apăra „a opri, a împiedeca" 23, 46.
arșeu „hîrleț" 73.
astaliș (ung. *asztalos*) „tîmplar" 63, 72.
bănui (*a-și*) „a avea părerere de rău" 70.
besadă „vorbă" 34.
cînta și *a să* ~ „a (se) boci" 54, 66, 67; *cîntec* e cuvîntul obișnuit pentru „bocet" spre deosebire de „cîntecul" din alte părți, numit în Oaș *hore* (pl. *horĭ*).
čĭovrigă „cucuvea" 59.
cocuț „micuț" 74.
copeĭ (alterare a lui *cofei*) „cofă mică" 73.
deskelenit „deosebit, nu la fel" 76.
făcutul ziuiĭ (*în* ~) „în faptul zilei, în zori" 67.
fedeu „capac de lut" 63, 72.
găzdălui „ a ținea casa, gospodăria, a sta la un loc cu cineva" 10, 16, 34, 38.
halupă „haină" 61.
hătui (*a să*) „a veni, a se rătăci printr'un loc" 62.
împăna: *se împeneză oki* „se turbură ochii, vederea" 69.
îng'ita „a îndemna" 26.
kistaș (ung. *tisztás*) „curat" 60, 61.
kistulăi (ung. *tisztálni*) „a curăți, a spăla" 59.
mădărit „alintat, răsfățat" 47.
mesui (ung. *meszelni*) „a vărui" 59.
minčoruț 38?
mîneа „a rămînea" 35, 40.
mît 53?
nelogoda „nelogoditǎ" 68.
obrintit „turburat, nelăsat în pace" 52.
odor (ung. *udvar*) „curte" 28, 35, 64, 68, 73.
perț (ung. *perc*) „minută, clipă" 69.
piscoș (ung. *piszkos*) „necurat, spurcat" 60.
ponozlui „a lua în nume de rău, a-și arăta nemulțumirea, a cîrti" 41.
potică „apotecă, farmacie" 14.
prosîțiie „procesiune" 36.

rangi̯uţ (der. din ung. *rongy*) „cîrpă, spălătoare“ 60.
răstăzi „răsădi“ 13, 49, 54, 56.
scăldare „scăldătoare“ 60, 70.
sucač (ung. *szokás*) „obicei“ 75.
şurgen (ung. *sürgöny*) „telegramă“ 43.
tikin'eu̯ (ung. *tekenö*) „albie“ 7.
ţingălăi „a suna ca un clopot“ 69.
trăstui (*a să*) „a se chinui“ 35.
ţug „curent de aer“ 72.
urzîcă „giulgi“ 62, 63.
văžăurca (*a să*) 69?
văži (*a să*) „a se potrivi“ 38, 58.
vrăžničǫră „portiţă“ 50.

Informatorii[1]

2

BICSAD

1. Banişca Mărie, măritată, 50 a.; 3 clase primare; nu a călătorit.

2. Bledia Luşcă („Bledi̯a Luşc'a lu Gi̯org'e“), fată de 18 a.; analfabetă; a fost numai în satele vecine, trecător.

BOINEŞTI

3. Ardelean Nuţa („măritată cu Apati Ion“), 24 a.; îşi scrie numele; a fost la Satu-mare, Sighetul Marmaţiei şi în satele vecine, trecător. Fire arătînd dispoziţii musicale.

3

[1] Lipsesc fotografiile informatorilor dela care s'a cules seara şi ale celor culţi. Ordinea elementelor din fişele de informatori este aceasta: numele, porecla, starea civilă, vîrsta, ştiinţa de carte, deplasările, observaţii. Toţi informatorii sînt greco-catolici.

4

4. Ștăț Mărica, văduvă, 67 a.; analfabetă; zice că nu a fost nici la Satu-mare: „în praznic pe la sate".

5. D. învățător pensionar Gherman.

6. D-na învăț. Gherman.

CERTEZA

7. Baltă Țițiie, 22 a.; 4 cl. primare; a fost numai în satele vecine, trecător.

8. Mihoc Maria („Mărie-a lu Ion Alexe"), 33 a.; analfabetă; a fost numai în satele vecine, trecător.

8

9. Stan Mărie, măritată, 52 a.; analfabetă; a fost înainte de război la Satu-mare („de cîte ori!"), stînd acolo cel mult o lună și la Sighetul Marmației („a' măs să cumpărăm oriče"), stînd de fiecare dată „can doă zîle".

12

10. Tat Maria, 23 a.; știință de carte: „puțin"; a fost numai la Satu-mare și în satele vecine, trecător.

11. Văduva lui Jugă Flori analfabetă. Nu s'au putut culege alte informații, la căpătîiul fiicei sale moarte.

MOIȘENI

12. Baltă Maria, măritată, 32 a.; 4 cl. primare; a fost numai la Satu-mare și în satele vecine, trecător.

13

13. Ciocan Măricuța, 47 a.; analfabetă; „mărs-am pe la Brașov, fost-am la Sasvareș, în Bolgrad, la lucru; am umblat la lucru tare, pe tăt'e locurile".

14

14. Ghiriti Floarea („a lu Ghiorghe"), fată, 24 a.; analfabetă; a fost numai în satele vecine, trecător: la Trip, o singură dată, la o vară a ei; la Boinești, unde are rude, de două ori, la joc; la Certeza și Negrești, de mai multe ori, pentru cumpărături; la Biesad, de 20 ori, la pelerinajele dela mănăstirea catolică.

15

15. Pop Țițiie, 30 a.; 1 clasă prim. („nu știu nică"); a fost la Oradea-mare, trecător; „pe sate nicări, nu m'am putu' duce pin sate: pruncu meu, asta". Este originară din Certeza și măritată în Moișeni.

16. Preotul A. Berinde.

NEGREȘTI

17

17. Iuliana Lobonț („Nișca lu Ghiuri : tat' a fos' Ghiuri, Socaș Mihai după bărbat"); 42 a.; știință de carte: „puțin, așa"; „fost-am, cînd am fost la vreme de bătae, la om, în Muncăci, mai departe n'am fost".

18. Morar Maria („măritată cu Mihai Silagi"), 31 a.; 4 clase primare; a fost numai la Satu-mare și în satele vecine, trecător.

18

19

19. Sas Nuța („Sas Nuț'a lu Ghiuri"), fată, 20 a.; analfabetă; a fost slujnică la Satu-mare, o lună, și la „Moișăi", 2 ani.

20. Sas Irinca („Sas Irinc'a lu Ghiuri"), fată, 20 a.; analfabetă; zice că a fost numai la mănăstirea din Bicsad și „așa în vecin aiĕ".

20

C. BRĂILOIU

CUVINTE REFERINDU-SE LA LOCUINȚE PRIMITIVE

Din multe mărturii care vorbesc de asemenea locuințe [1] cîteva ne îndreaptă spre regiunile răsăritene ale Europei și, ca atare, au însemnătatea lor pentru cunoașterea substratelor etnografice dela noi. Locuințe săpate în pămînt erau obișnuite la Sciți și sînt descrise astfel de Pomponius Mela, II, 1, 10 [2], și Virgil, *Georg.*, III, 376-377 [3]; în asemenea locuințe se adăpostiau și Dardanii ne spune Strabo, VII, 5, 7, și tot dînsul vorbește de Troglodiții din Sciția mică (VII, 5, 12) [4].

Dacă la aceste mărturii adăugăm pe acelea de mai tîrziu, despre locuințe la fel ale Slavilor [5], avem un șir de concordanțe cu ceea ce apare așa de caracteristic și în etnografia noastră. Adăpostirile primitive deși s'au rărit la noi chiar la cîmpie, unde cu deosebire se vedeau altădată, își păstrează încă înfățișarea din timpuri străvechi și se aseamănă cu acelea care se mai întîlnesc prin alte țări [6].

---

[1] Schrader, *Reallexikon*, ed. a 2-a, I, 444.

[2] *Demersis in humum sedibus, specus aut suffossa habitant.*

[3] ... *in defossis specubus secura sub alta*
Otia agunt terra.

[4] S'ar putea înțelege că locuiau în peșteri, dar mai curînd trebue să admitem că e vorba de bordeie, cum în altă parte (XI, 5, 7) Strabo le amintește ca locuințe ale Troglodiților.

[5] L. Niederle, *Slov. starožitnosti*, I, 695 urm.; *Manuel de l'antiquité slave*, II, 96 urm.

[6] În Apus, mai ales în Spania; cu privire la ele, v. mai în urmă: O. Jessen, *Höhlenwohnungen in den Mittelmeerländern*, în *Petermanns Mitteil.*,

Urmărind denumirile pentru locuinţele de acest fel, constatăm că ele pleacă adeseori — cum se poate uşor înţelege — dela noţiunea de „a săpa, a tăia, a despica". Aceasta ar fi putut fi o indicaţie cînd s'a căutat să se cunoască proveniența lor; pentru că nu s'a ţinut samă de ea, unele explicaţii etimologice aşteaptă să fie revisuite.

Cuvîntul cel mai caracteristic din limba noastră, în acest sens, fiind *bordei*, vom căuta să-l lămurim astfel, în acord cu semnificaţia lui primitivă, şi alături de el, cum vom vedea, trebue pus *cătun*; înainte însă de a cerceta originea lor, pot avea loc cîteva observaţii cu privire la alt cuvînt din aceeaşi categorie, pentru că deşi a fost, pînă la un punct, bine explicat, urmărirea lui mai departe îl apropie, se pare, de altă temă decît cea admisă pînă acum.

Argea

Derivarea lui din mac. ἄργελλα (la Suidas), cimer. ἀργίλλα (după Ephoros, la Strabo, V, 4, 5), cum a arătat-o Hasdeu [1] şi cum am admis-o ca sigură [2], a fost şi mai bine pusă în evidenţă de N. Jokl [3] prin relevarea din albanesă (ghegă) a formei *ragal* (în toponimie *Rgal'e*), presentînd altă terminaţiune (< **argalla*) [4]. Reiese din expunerea lui Jokl că diferitele înţelesuri ale cuvîntului nostru („bordei în care se ţese,

---

LXXVI (1930), 128, 180 urm.; M. Breuel, *Die Höhlenwohnungen Südost-Spaniens: ibid.*, LXXVIII (1932), 132 urm. Despre locuinţele subterane, în general, cum mai apar azi în ţările occidentale şi prin alte părţi, v. J. Brunhes, *La géographie humaine*, ed. a 4-a (1934), I, 107; III, 978.

[1] *Etym. magn.*, II, 1579.

[2] *Hist. l. roum.*, I, 199.

[3] *Indogerm. Forsch.*, XLIV, 13 urm.; cf. *Zs. f. Ortsnamenforsch.*, X, 197.

[4] Din formele care au la bază tema *arg-* şi care, cum se vede, apăreau cu variaţiuni de accentuare şi terminaţiune, aceea care explică pe *argea* chiar dacă era accentuată pe prima silabă a putut fi schimbată, sub influenţa derivatelor latine cu *-ella*.

boltă, bîrnă la o plută" etc.) se pot explica din cel primitiv, fără să recurgem la turco-tăt. (ciag.) *arğa*, etimologie dată ca mai probabilă de *Dicț. Acad.* — asemănarea e numai întîmplătoare.

Cum se gîndise și Tomaschek [1], Jokl crede că avem a face cu o formă înrudită cu sanscr. *argala-h*, *argalā* „zăvor", arm. *argel* „piedecă", *argelum* „apăr", vsax. *racud* „casă" etc. [2], toate din tema *ar(e)k-*, *areg-* cu înțelesul de „a închide, a încercui". Atît din punct de vedere fonetic, cît și semantic, filiațiunea aceasta nu apare de sigur contestabilă: formele date de Suidas și Ephoros au putut însemna la origine „loc închis, încercuit". O altă temă le poate totuși explica, și în acord cu semnificația de „loc săpat în pămînt". Anume tema *urēg-*, din care gr. ῥήγνυμι „a sfărîma, a rupe, a despica", ῥῆξις, ῥαγή „crăpătură, despicătură", arm. *ergic-uçanem* [3] și s'ar putea ca forma primitivă să fi fost *ἔργελλα, alternanța α—ε inițiali dinaintea lui ρ fiind cunoscută în macedonică [4].

Bordei

Fără să se urmărească mai departe tema din care poate deriva, prin apropieri care se opresc la simple presupuneri etimologice, se admite de unii filologi că ar fi un împrumut slav — e părerea pe care o împărtășește și Meyer-Lübke în dicționarul său etimologic, n. 1216. Dintre Slavi însă numai Bulgarii, Sîrbii și Malorușii cunosc o formă identică: bulg. *bordej (bordelj)*, *burdej (burdelj)*, sîrb. *burdelj*, malorus *burdej*. Deoarece ea apare numai în limbile slave care au fost in-

---

Din punct de vedere geografic, proveniența lui *argea* rămîne nehotărîtă: *árgella* — *argélla* a putut pătrunde în vocabularul nostru ori la nordul ori la sudul Dunărei, pentru că nu apare ca de o circulație restrînsă. E semnificativ, în orice cas, că nu se regăsește în aromînă.

[1] *Die alten Thraker*, II[1], 4.

[2] Pentru întreaga serie, cf. Walde-Pokorny, *Vergl. Wb.*, I, 80.

[3] Cf. Walde-Pokorny, *l. c.*, I, 319.

[4] O. Hoffmann, *Die Makedonen*, 134, 142.

fluenţate de vocabularul nostru, o putem considera ca un împrumut dela noi [1], cum este şi ung. *bordej*, *bordely* [2]. În afară de această consideraţie intervine aceea că în slavă nu întîlnim tema *bord-* care ar putea explica pe *bordej* etc.

Rămîne atunci să admitem că originea lui *bordei* trebue urmărită plecînd dela limba noastră şi deoarece se referă la locuinţe primitive îl putem socoti ca foarte vechi.

Asemănarea cu vfr. (şi dial.) *borde*, prov. *borda* „căsuţă din scînduri, colibă", cum s'a crezut uneori că poate fi luată în samă, nu ne ajută să-l explicăm. Formele vfr. şi prov. sînt de provenienţă germanică şi înţelesul lor derivă din acela de „scîndură" [3], fără ca ele să designeze o locuinţă subterană. Pentru un cuvînt aşa de caracteristic cum este al nostru e exclusă originea germanică. Presupunînd chiar că ar fi pătruns de mult la noi, ca împrumut germanic, ne-am aştepta ca fonetismul lui să presinte constant trecerea lui *o* aton la *u*: forma obişnuită e însă *bordei*, rar de tot e atestat *burdei*, cu fonetism regional şi mai nou [4].

Neputînd fi germanic [5] şi admiţînd totuşi că trebue să fie

---

[1] Tot aşa e explicată de L. Niederle, *Slov. starožitn.*, I, 703; *Manuel de l'ant. slave*, II, 96; D. Scheludko, *Balkan-Archiv*, III, 283.

[2] Gombocz és Melich, *Mag. etym. szótár*, 479.

[3] Altfel, însă după o interpretare neîntemeiată, le consideră E. Richter în *Die Bedeutungsgeschichte der rom. Wortsippe bur(d)*, 63 (*Sitzungsber.* ale Academiei din Viena, CLVI), unde sînt cercetate şi multe alte forme, dar a căror origine rămîne nelămurită. Asupra lui *bord-* în limbile romanice, v. şi A. Prati, *Vicende di parole*, în *Il folklore italiano*, IX (1934), 9 urm. Pentru fr. *borde* şi prov. *borda*, v. observaţiile juste ale lui W. von Wartburg, *Franz. etym. Wb.*, I, 438.

[4] *Burdă* din ţinutul Năsăudului, dat de I. Bugnariu (*Gaz. Trans.*, 1888, n-rul 54) alături de *buşdă* cu înţelesul de „casă mică şi veche", nu poate fi invocat ca o dovadă pentru existenţa unei forme mai vechi din care ar deriva *burdei*, *bordei*. E un cas de asociere fonetică: *buşdă* (*bujdă*) > *burdă* sub influenţa lui *burdei*, *bordei* cum, invers, avem *buşdei* arătînd contaminarea lui *burdei*, *bordei* cu *buşdă*, *bujdă* (A. Viciu, *Glosar de cuv. dial.*, 80, s. *şujnic*).

[5] Nu poate fi luată în samă nici explicaţia pe care i-o dă E. Gamillscheg, *Romania germanica*, II, 263, că am avea anume a face cu un

un element foarte vechi în vocabularul nostru, s'ar putea obiecta că plecînd dela o temă *bord-*, aceasta, de orice altă proveniență ar fi fost, ar fi trebuit să devie, cu adăugarea de sufix, *burdei*. S'a pierdut din vedere pînă acum că *-o-* se poate să nu fie originar, ci resultat din *ă* sub influența labialisatoare a lui *b*; deci nu este exclus ca forma primitivă să fi fost **bărdei*, de unde mai pe urmă *bordei*, ca *boteza* $<$ **băteza*, *porumb* $<$ **părumb*.

Pentru această reconstruire sîntem duși atunci spre tema *bhardh-* din *bherdh-*, *bher-* ce apare în sanscr. *bardhaka-h* „care taie“ [1]. Cînd pentru *argea* numai întîmplarea a făcut ca să se păstreze forma care vine să-l explice, cu toate că ea nu apare de o circulație prea redusă, putem presupune că în graiuri trace sau ilirice a existat un derivat din *bhardh-* cu sufixul *-ei* sau *-elj* [2] și însemnînd „locuință sub pămînt“, ca un termen adăugîndu-se la alții pentru ceea ce era așa de obișnuit [3]. Asupra sufiixului, dacă forma mai veche a fost *bordeiu* sau **bordel'u* (acesta putînd deveni tot *bordeiu*), împrumuturile din slavă nu ne pot da o indicație: formele cu *-elj* alături de cele cu *-ej* nu ne îndreptățesc să admitem că represintă două fase de fonetism, în sensul că Bulgarii (ca și Sîrbii) ar fi luat întîi cu-

---

derivat din *bord* „bolovan, bruș de pămînt“; atît ca înțeles cît și ca derivare nu vedem cum *bordei* ar fi putut resulta din *bord*, a cărui origine e necunoscută, pentru că etimologia propusă de Giuglea și admisă de Gamillscheg (din gr. βωλώδης) e foarte asardată.

[1] Walde-Pokorny, *l. c*, II, 174; cf. 159; germanicul *bord-* e înrudit cu această temă, însă acolo noțiunea de „a tăia“ a fost derivată spre aceea de „despicătură în lemn, scîndură“.

[2] După A. von Blumenthal, *Indogerm. Forsch.*, XLIX, 178, ilir. *bhard-* ar fi atestat în glosa βαρδῆν a lui Hesychiu, dar ea nu pare că poate fi înterpretată astfel; în schimb tema *bhar-* poate fi recunoscută ca ilirică în altă glosă (βαρύκα) a lui Hesychiu, cum a fost explicată tot de A. von Blumenthal, *Hesych-Studien*, Stuttgart, 1930, p. 10.

[3] Surprinde asemănarea cuvîntului nostru cu basc. *bordeia*, pe care Azkue în dicționarul său îl traduce cu „bercaîl“, dar această coincidență e numai întîmplătoare, pentru că forma bască e împrumutată din bearnesă, unde *bourdeu* înseamnă „ferme, borde avec tout ce qu'elle contient et comporte“ (Simin Palay, *Dict. du béarnais et du gasc. mod.*, I, 173).

vîntul dela noi cînd era pronunţat **bordel'u*[1] şi l-ar fi reluat mai tîrziu cînd ajunsese să fie rostit ca *bordeiu*: alternanţa trebue explicată prin fonetismul slav, adică intercalarea lui *l* dinaintea lu *j*; deci, formele bulg. şi sîrb. pot proveni direct din *bordeiu*. Chiar în ce priveşte vocalismul, cele cu *-u-* nu atestă că ar resulta din **burdeiu*: ca şi alteori, în forme slave de provenienţă streină, avem a face cu trecerea lui *o* la *u*.

Cătun

Inlăturînd, cu îndreptăţite contestări, etimologiile propuse mai de mult, N. Jokl[2] a căutat să-l explice plecînd dela albanesă, unde apare sub formele *katund* (gheg), *katunt* (tosc), *kǫtun* (la Elbasan), *kotun* (la Borgo Erizzo), cu înţelesul de „sat" (în ghegă însemna altădată şi „casă la ţară"). La origine semnificaţia lui ar fi fost aceea de „cort" şi după părerea lui Jokl *katunt* ar fi resultat din adăugarea prefixului *kə-* la tema *-*tn-*(< *ten-*; comp. gr. τείνω), însemnînd „a întinde" (terminaţia *-t* ar indica o formă de participiu, devenită substantiv). Dela semnificaţia de „a întinde" s'ar fi ajuns la aceea de „cort".

Această etimologie e departe de a fi convingătoare, pentru că, printre altele, lasă nelămurită lipsa semnificaţiei de „cort" chiar în albanesă, cum şi, în ce priveşte fonetismul, a lui *-t* (*-d*) în toate formele ce ar fi împrumutate, cum susţine Jokl, dela Albanesi, dar care vom vedea că pot fi privite altfel.

Originea cuvîntului apare mai clară dacă ţinem samă de întrebuinţarea lui la noi în legătură cu locuinţe primitive. *Cătun* nu înseamnă numai sat mic, o aşezare de cîţiva locuitori în preajma unei comune, ci şi „bordei". Se mai pă-

---

[1] *Borgil* din *Anonymus Caransebiesensis* este influenţat de sîrb. *burdelj* (*g* e pentru *dź*, forma obişnuită în Bănat fiind *bordźej*).

[2] *Indogerm. Forsch.*, XXXIII, 420 urm.; pentru alte explicaţii ce i s'au dat mai în urmă, v. N. Drăganu, *Romînii în veacurile IX-XIV*, p. 104.

strează astfel în graiul Romînilor din Serbia[1] și în acela dintr'o parte a Olteniei (cea dunăreană)[2], cum a fost relevat mai în urmă de T. Papahagi[3]. În *Dicționarul Academiei*, s. v., e înregistrat, pentru *cotună*, după o comunicare a lui I. C. Panțu, referindu-se la Bărăgan, înțelesul de „cuptor improvisat în cîmp", făcut din „o săpătură în pămînt"; tot în *Dicț. Acad.* e dat *cotună* ca însemnînd „vizunie", în jud. Brăila (după răspunsurile la chestionarul lui Hasdeu). Deci, tocmai în regiunea dunăreană, caracterisată cu deosebire prin păstrarea din timpuri îndepărtate a bordeielor, *cătun* se mai întîlnește cu semnificația de „săpătură în pămînt". Și mai mult: el apare ca adăpost, colibă pentru ciobani, cum e atestat în materialul cules de T. Papahagi și cum reiese dintr'o indicație a *Dicț. Acad.*, după chestionarul lui Hasdeu.

Fixarea etimologiei lui ne impune atunci să plecăm dela aceste hotărîtoare atestări. Ele ne fac să ne gîndim la tema *kat-* bine representată în limbile iranice: avest. *kata-* „cămară, pivniță, groapă", pehlvi *katak* „casă, groapă", pers. *kad*[4], vakhī *ket*, sar. *čéd*, šig. *čid*[5], yagn. *kat* „casă", sogd. *kt'k* „casă, colibă"[6]. Deși s'a pus la îndoeală uneori, toate aceste forme au la bază noțiunea de „a săpa"[7], cum tot în iranică o altă temă *kan-*, din care derivă sogd. *k'n'k* „locuință, colibă"[8], are aceeași semnificație[9]. Și se explică se-

[1] G. Giuglea și G. Vîlsan, *Dela Romînii din Serbia*, 95, 121, 124; tot acolo: *cătuior* 121, 124.

[2] N. Păsculescu, *Lit. pop.*, 178, 270, 273; *Izvorașul*, VII, n-rele 5-6, p. 18.

[3] *Images d'ethnographie roumaine*, III, 163 („în Oltenia dunăreană aceste colibe, săpate puțin în pămînt, se numesc *cătune*"); 164, 191 („pe Dunăre, *cătunul* și *perdeaua* formează *o tîrlă*, nu *o stînă*").

[4] P. Horn, *Grundr. d. neupers. Etym.*, 188.

[5] Tomaschek, *Die Pamir-Dialekte*, în *Sitzungsber.* ale Acad. din Viena, XCVI, 809.

[6] E. Benveniste, *Essai de grammaire sogdienne*, II, 222.

În ossetă e problematic dacă aceeași temă poate fi admisă în *sk'ät* „grajd"; cf. G. Morgenstierne, *An etym. vocab. of pashto*, Oslo, 1927, p. 32.

[7] Cf. Walde-Pokorny, *l. c.*, I, 383.

[8] E. Benveniste, *l. c.*, II, 221.

[9] Walde-Pokorny, *l. c.*, I, 399.

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNII SIBIIU

mantismul acestor teme, cînd locuinţele subterane au fost totdeauna obişnuite în ţinuturile iranice [1].

Dela Irani *kat(a)* a fost împrumutat de Fino-ugri şi Caucasieni [2], iar dela cei dintîi a trecut la Slavi [3], dînd astfel o bogată familie de cuvinte, toate cu înţelesul de „casă, colibă".

Avînd această răspîndire, *kat(a)* putem presupune că a ajuns pînă la noi prin neamurile iranice care au înaintat pînă în regiunile carpato-dunărene. Am văzut că alături de *kata* apare, în pehlvi etc., un derivat cu sufixul *-k*: *katak*, aşa că pentru *cătun* putem reconstrui forma cu suf. *-ūn*: **katūn* [4].

Însemnînd la început „locuinţă săpată în pămînt" şi, în special, ca adăpost al ciobanilor, *cătun* a fost întrebuinţat mai tîrziu pentru a designa mai multe locuinţe de acest fel, alcătuind un sătuleţ [5]. Chiar ca formă a suferit schimbări, prin unele regiuni, devenind *cătună* şi *cotun(ă)*, înlocuirea lui *ă* cu *o* fiind datorită influenţei formelor slave derivate din *kot-* [6].

Prin păstorii noştri, *cătun* a pătruns la Slavi: s. -cr. *katun*, însemnînd altădată „sat de păstori romîni şi albanesi", „sat, ţinut, district", astăzi „stînă"; bulg. *katun* „colibă cio-

---

[1] W. Geiger, *Ostiranische Kultur*, 217 urm.

[2] H. Sköld, *Die osset. Lehnwörter im Ungarischen*, Lund-Leipzig, 1925, p. 80; cf. B. Munkácsi, *Árja és kaukázusi elemek a finn-magyar nyelvekben*, 332 urm.

[3] Berneker, *Slav. etym. Wb*, 385; cf. 589.

[4] Pentru acest sufix iranic, cf. *Grundriss der iran. Phil.*, I[11], 186, unde, alături de altele, e relevată forma pers. *hāmūn* „cîmpie, şes".

[5] Cu aceeaşi semnificaţie şi la Megleniţi, pe cînd la Aromîni cuvîntul nu mai apare decît foarte rar; cf. Th. Capidan, *Dacoromania*, II, 465; IV. 334, 344.

[6] Cf. Berneker, *l. c.*, 588; poate pentru mold. *cotun* ar fi de admis influenţa rut. *kut* „colţ" (comp. *kutŭ* „parte de sat", I. Bogdan, *Doc. lui Ştefan cel Mare*, II, 599), presupunînd că acesta a fost confundat cu *cot* (*cotu 'ntreg*, din culegerea lui T. Pamfile, *Cîntece de ţară*, 139, nu poate fi o confirmare a acestui amestec de forme, pentru că se poate să fie în loc de *cotunu 'ntreg*).

bănească, cort de Țigani". Adoptat și de Albanesi [1], am văzut înțelesurile pe care le-a primit în limba lor, iar cînd a fost împrumutat și de Greci i s'au dat alte semnificații: κατοῦνα apare la scriitorii bizantini cu sensul de „cort, lagăr, tabără de corturi" (un reflex al semnificației de „tabără" îl întîlnim și în vsl. *katunŭ*), iar în neogreacă înseamnă „lagăr, casă, odaie" [2].

Toate aceste variațiuni semantice se explică deci astfel: înțelesul inițial de „locuință primitivă săpată în pămînt", și mai ales ca adăpost pentru păstori, a evoluat spre acela de „așezări de asemenea locuințe, pe o întindere restrînsă, alcătuind un sătuleț", dar păstrîndu-se și pînă azi în unele regiuni concordanțe semantice în legătură cu păstoritul; cum la sudul Dunărei altădată, ca și astăzi prin unele locuri, ciobanii obișnuiau să locuească sub corturi, cu adăpostirile lor au fost asemuite acelea din taberele militare, așa că la Greci κατοῦνα a primit această accepțiune specială; concomitent, din sensurile referindu-se și la viața păstorească și la cea militară, s'a ajuns, în unele părți, la semnificația de „locuință în genere, casă, odaie" — serie semantică bogată ca extinderi și restrîngeri de înțeles.

Toate aceste trei cuvinte, și cel din urmă luat dela Irani — care, cred, și de data aceasta că nu pot fi nesocotiți,

---

[1] Terminația *-t* din *katunt* nu se poate explica de sigur nici cum a încercat M. Vasmer, *Stud. z. alb. Wortforsch.*, 29, în *Acta et comment. Univers. Dorpat.*, 1921 (v. obiecțiunile lui Jokl, *Linguist.-kulturhist. Untersuch.*, 318). Cred că adăugarea lui *-t* ar putea fi datorită influenței lui *vent* (*ven*) „loc, țară", dîndu-se asemănarea de înțeles și cu atît mai mult cu cît derivate ale lui *katunt* : *katundar*, *katundzs* „locuitor dela țară, țăran" se întîlnesc cu derivate ale lui *vent*: *vendar* „din același ținut", *vendzs* „locuitor" (G. Meyer, *Etym. Wb.*, 469 ; Christophoridhis, 20).

[2] Cu intelesul de „cort" mai e întrebuințat de Grecii din Calabria (G. Rohlfs, *Etym. Wb. der unterital. Gräzität*, 112) și e de relevat că în graiul Tzaconilor se regăsește cu semnificație păstorească, înseamnă anume „colibă de ciobani" (M. Deffner, Λεξικὸν τῆς τσακωνικῆς διαλέκτου, Atena, 1923, p. 176).

ca înrîuriri pe care ni le-au transmis —, vin să pună în evidenţă un aspect caracteristic al vocabularului nostru, cu împrumuturi de o provenienţă sau alta şi designînd o particularitate etnografică cu seculare continuităţi.

OV. DENSUSIANU

DIN ARGOUL NOSTRU

S'au publicat în streinătate atîtea studii asupra argoului încît în aceste pagini introductive mă voi limita la cîteva consideraţiuni generale în ceea ce priveşte argoul nostru — procesele de creaţie, elementele componente; împrumuturile vor fi arătate în cuprinsul textului.

Dela început trebue remarcat că în limba noastră nu există un termen pentru denumirea acestei vorbiri speciale: Baronzi i-a zis „limba cîrîitorilor", Scîntee „şmecherească", unii o numesc „limbă păsărească" [1], iar cei care o vorbesc, fiind întrebaţi dau din umeri sau îţi răspund: „vorbim la ciorănie" sau „la şmecherie". Pe lîngă alte consideraţiuni, lipsa unui termen propriu pentru designarea acestui limbaj mă face să nu atribui — cum s'a făcut — un caracter absolut convenţional argoului. Cred mai curînd că avem a face în argou cu o creaţiune individuală inconştientă, ceva analog creaţiunei lirice în domeniul poesiei populare. Aceasta cu atît mai mult cu cît principalul izvor de formaţiune în argoul nostru e metafora. Nu neg prin aceasta aportul convenţional, artificial al argoului, izvorît din tendinţa celor care îl vorbesc de a nu fi înţeleşi de alţii.

Trebue să subliniez deasemenea că o distincţie absolută între argoul puşcăriaşilor şi cel de periferie nu există. O trecere

---

[1] Aceasta e cu totul alt ceva, cu toate că I. Iordan, *Introducere în studiul limbilor romanice*, 419, numeşte argoul romînesc astfel şi crede că aceasta s'ar datori faptului că pungaşii se recrutează din Ţigani şi acestora li se spune „ciori" şi, prin eufemism, „pasări".

continuă se face din cel dintîi în al doilea [1] şi de aici în limbajul familiar şi chiar în literatură. Aceasta e una din causele prefacerei continue şi evoluţiei rapide a argoului, pentru că odată ce un termen s'a usat, prin răspîndirea lui într'un cerc mai larg, e înlocuit prin *derivaţie sinonimică* (cf. *mişto* înlocuit de *şucar*; *chiftea*, *cartoafă* „servitoare" înlocuite de *cratiţă*; *bănat* „şezut" înlocuit de *torontal*; *bărbieri (a se)* „a minţi" înlocuit de *a pune barbă*), printr'o *nouă creaţie* (cf. *şmecher* înlocuit de *cioran*; *chiştoc* „muc de ţigară" înlocuit de *lăcustă*) sau un nou împrumut (*drap* „tutun" alături de vechiul *varză*).

Expresivitatea şi mai ales *continua reînnoire* sînt condiţiuni fără care argoul nu ar mai presenta atîta interes de a fi studiat. De multe ori stînd de vorbă cu cîte un grup de „ciorani", constatam o adevărată întrecere între ei pentru a-mi „servi" termenul cel mai „proaspăt" şi mai expresiv.

Şi într'adevăr izvoarele principale ale argoului sînt: *metafora*, *derivaţia sinonimică* [2] şi *împrumuturile*. Acestea din urmă, în ordinea importanţei lor, sînt din limba ţigănească, din graiurile dialectale şi din alte limbi (germană, rusă etc.).

În ceea ce priveşte îmbogăţirea vocabularului argotic prin metaforă, constatăm acelaşi proces de creaţiune, indiferent dacă e vorba de argoul nostru, cel frances, italian etc. Voi releva numai cîteva analogii semantice între argoul romîn şi cel frances [3]: rom. *a atinge* „a bate rău", fr. *toucher*, idem; *bicicletă* „ochelari", fr. *bicyclette* (L. Şăineanu credea greşit că fr. *bycicliste* „homme à lunettes" ar fi datorit unui joc de

---

[1] De aceea nici nu am dat termeni ca *acţibild*, *barosan*, *mişto* etc., fiind prea răspîndiţi, iar alţii pe care i-am înregistrat ca *fraer*, *gagiu*, *hali* pot fi consideraţi de unii că nu mai aparţin argoului.

[2] Dacă o noţiune e designată de un termen oarecare, toate sinonimele acelui termen pot designa aceeaşi noţiune (cf. *sticlete*, *scatiu*, *vrăbii*; *a arde*, *a frige*, *a pîrli* etc.).

[3] Unele din ele au fost relevate de L. Şăineanu în studiile sale de argou şi de I. Iordan.

cuvinte *homme à bésicles*[1]); *busuioc* (nume propriu) „cuţit", fr. *eustache; candelă* „ochi", fr. *ardent; ceapă* „ceas mare", fr. *oignon; cinta* „a vorbi, a spune", fr. *chanter; cornişor* „bou", fr. *cornant; cot* „an", fr. *pige; curăţa* 1. „a jefui, a curăţa de bani", 2. „a omorî", fr. *nettoyer; lăptărie* „sîni", fr. *boîte au lait; picior de porc* „pistol", fr. *pied de cochon.*

Înainte de a trece la presentarea materialului cred necesar un scurt istoric al cercetărilor argotice la noi.

G. Baronzi a dat o listă de cuvinte în cap. *Limba cîrîitorilor (argot)* din lucrarea sa *Limba romînă şi tradiţiunile ei*, Brăila, 1872, 149.

În ziarul *Dimineaţa*, 21 nov. 1906, V. Scîntee a publicat o listă mai bogată sub titlul *Şmechereasca*, precedată de o mică introducere în care spune că l-ar fi asigurat un hoţ bătrîn că *şmechereasca* a fost compusă de puşcăriaşii din Ocnele-mari, care au însărcinat o „comisiune din diferite categorii sociale... pungaşi, contrabandişti, ucigaşi". Aceşti hoţi fiind de origine: Evrei, Ruşi, Ţigani şi Unguri, în felul acesta s'ar explica prezenţa elementelor streine în argoul nostru. V. Scîntee însă nu ne mărturiseşte dacă a crezut ceea ce i s'a spus.

Articole, reportaje şi liste de cuvinte s'au publicat apoi în *Dimineaţa*, *Ordinea*, *Adevărul literar*, *Realitatea ilustrată*, *Ilustraţiunea romînă*[2] etc. Mulţi din termenii argotici din aceste liste sînt înregistraţi fără un control ştiinţific, cu erori de tipar şi explicări greşite. Aceste articole, scrise de diletanţi, au însă meritul că au deşteptat oarecum interesul ştiinţific pentru astfel de cercetări.

Un capitol asupra argoului în general, urmat de referinţe asupra argoului nostru, are I. Iordan în *Introducere în studiul limbilor romanice*, 410.

În ceea ce priveşte revistele de specialitate, trebue să remarcăm că nu au adus un plus faţă de ceea ce s'a dat de

[1] L. Sainéan, *L'argot des tranchées*, Paris, 1915, p. 107.

[2] În ultimul timp am luat cunoştinţă de lista de cuvinte dată de V. Cota, *Argot-ul apaşilor, dicţionarul limbei şmecherilor*, f. l. şi f. d.

diletanți. În *Dacoromania*, VII, 123, Ștefan Pașca, în articolul *Din „argot-ul" romînesc*, dă o listă de vre-o 20 termeni din argoul bărbierilor și vre-o 15 din cel al pungașilor. Acești termeni i-a luat din *Realitatea ilustrată* și *Ilustrațiunea romînă* fără să aducă aproape nimic personal, fără spirit critic și cu interpretări greșite. Astfel Șt. Pașca dă cuvîntul *domnișoară* cu sensul de „cocotă" (mă voi referi numai la termenii din argoul pungașilor), pentru că a găsit în *Ilustrațiunea romînă* pasajul următor: „un comisar întrebă pe o cocotă: „așa e, domnișoară?" Deci *domnișoară* = „cocotă". Etimologia pe care o propune pentru *șuti* „a fura" surprinde. D-sa spune că e un derivat din *șut* „fără coarne", când era atât de ușor să deschidă orice vocabular țigănesc unde ar fi întîlnit verbul *šau-, šutem, šuto* „a pune, a băga". *Caramangeală* e explicat prin „prilej de furt" în loc de „furt", datorită tot interpretării greșite a unui pasaj, de această dată, din *Realitatea ilustrată*. *Ploscarul* e explicat prin „hoț îndemînatic" în loc de „hoț de poșete" *(v. ploscă)*. Ce l-a făcut pe Șt. Pașca să dea această interpretare ? Un pasaj din *Realitatea ilustrată* : „...poliția zice că numai un ploscar ca tine e capabil de o lovitură atît de dibace" *(ploscarul* furase o *ploscă*, pentru că era specialisat în astfel de furturi). Tot o interpretare greșită dă cuvîntului și I. A. Candrea în *Dicț. enciclopedic*. *A paște* ar avea sensul, spune Pașca, de „a pîndi", citînd un pasaj din *Ilustrațiunea romînă* : „comisarul îi știe pe fiecare în parte, îi cunoaște, îi paște". Dar acestea sînt cuvintele autorului articolului, I. Tik — și acesta nu vorbește argou —, iar *paște* e termenul cunoscut din expresia „a paște pe cineva", „îl paște nenorocirea" (expresia din urmă e citată chiar de Pașca). In aceeași revistă e dat cuvîntul *sest* în loc de *șest*, eroare pe care o reproduce și autorul articolului. Nu sînt apoi termeni argotici poreclele a doi pungași: *Costache-șapte-degete* și *Gașper*.

Ce mai rămîne din lista dată în *Dacoromania*? Cîțiva termeni pătrunși în vorbirea familiară ca *sticlete, caiafă, hoți prin «grant»* (denumire luată din ziare), *țărăncuță* și

cîţiva care presintă într'adevăr interes, cum e *caraiman*, *tiră*, *tuflă*, dar care nu sînt explicaţi.

In *Buletinul Institutului de filologie romînă «Al. Philippide»*, II, 203 urm., P. Ciureanu dă o listă de vre-o 50 cuvinte „fructul... a două săptămîni în lumea vagabonzilor, pungaşilor şi hamalilor din portul Constanţa". Pentru două săptămîni de cercetări cam săracă listă.

Spre deosebire de Şt. Paşca, la d-sa se vede preocuparea de a da etimologii. Aceasta nu o face însă pentru *pisicuţă* „cinci lei" (v. mai departe *pisoi*), *biştari*, *lovincă*, *blat*, *cotoiasă*, *burchi*, *cafti*, *caraiman*, *cardi*, *clift*, *cotoarbă*, *mastoarcă*, *salto Nae*, *scardi*, *soili*, *şan*, *şchiava*, *şindi*, *şuhări*, *tufli* în loc de *tuflă*, *uşchi*, *zuli*, iar cele explicate apar cu greşeli. Astfel pentru *bătrînă* „1000 lei" propune o explicaţie complicată, plecînd dela lumea apaşilor: „cum în lumea apaşilor cel mai mare este adesea cel mai bătrîn, se înţelege de ce se aplică monetelor acelaşi criteriu de ierarhisare a valorilor ca şi a oamenilor". Era suficientă numai introducerea în explicaţie a lui P. Ciureanu: „bancnota de 1000 lei represintă valoarea cea mai mare în sistemul monetar romînesc". *Crăşani* „pantaloni" e greşit redat în loc de *crăcani* şi nu e bulg. *kračulъ* sau *hračenъ*, ci e un derivat romînesc din *crac*. *Gabor* „agent secret" e ung. *Gábor* „Gavrilă" *(Dicţ. Acad.)*; P. Ciureanu nu admite această etimologie şi propune pe bulg. *gabъrъ* „lemn prost din care nu se poate face mobilă". *Şindrel* în loc de *şindel* „cuţit" e derivat din v. *a şindi* cînd în realitate e un dublet al lui *şindeală* <ţig. *šindealo*. La sfîrşit sînt date cîteva expresii printre care şi *vin puterea ursului*. Aceasta însă nu e o expresie argotică, ci o specialitate de vin.

După articolul lui P. Ciureanu urmează notele lui I. Iordan, *Completări şi observaţii la articolul precedent*. D-sa explică o parte din formele lăsate nelămurite. O pagină întreagă îi este reservată lui *nene*, ceea ce cred că e prea mult. In *salto* din expresia *salto*, *Nae* „formulă de salut între pungaşi" vede „o deformare voită a lui *salut*, poate sub influ-

enţa unui model italienesc (de pildă *saluto*)". Această interpretare e falsă şi se datoreşte faptului că termenul e greşit ortografiat. Intr'adevăr *salto* trebue scris *salt'o* (pălăria). Cînd se întîlnesc doi — nu e nevoie să fie numaidecît pungaşi — cel care se crede superior sau e însoţit de o femeie spune celuilalt *salt'o*, *Nae*, adică „ridică pălăria". Toată demonstraţia lui I. Iordan, basată pe considerente psihologice, schimbări de accent, legături comerciale cu Italia etc., devine inutilă.

Am amintit mai sus că P. Ciureanu derivă pe *şindrel* din *şindi*. I. Iordan, dintr'o scăpare de vedere, probabil, spune că Ciureanu derivă pe *şindi* din *şindrel*, adică tocmai invers, şi îi dă dreptate; nu e de acord doar cu *r* din *şindrel*. *Şindel* — cum am spus — reproduce pe ţig. *šindealo*, iar *şindi* „a tăia" pe ţig. *šind-*, *šindem*, *šindo*.

In *Bulletin linguistique*, II, referindu-se şi la argou A. Graur a publicat articolul *Les mots tsiganes en roumain*. Sînt date mai mult de 250 de forme ţigăneşti pătrunse în limba noastră şi mai mult de un sfert din ele sînt termeni şi expresii argotice. Mărturiseşte însă autorul că izvoare i-au fost revistele umoristice *Veselia* şi *Pardon*, *Anecdotele populare* ale lui Sperantia etc. şi dă chiar reţeta după care „poetul" I. Pribeagu — fără să cunoască limba ţigănească — alcătueşte cuvinte şi expresii ţigăneşti, servindu-se de vocabularul nostru. Aşi putea să spun că aproape toate formele pe care Graur le citează numai după *Veselia* şi *Pardon* sînt inventate, ele neexistînd nici în ţigăneşte. Pe de altă parte, putem oare considera ca împrumuturi din ţigăneşte cuvintele luate din dicţionare sau cerute anume dela Ţigani spre a fi trecute în literatura *Veseliei* sau a *Pardon*-ului de către I. Pribeagu ş. a.? Aşi putea cita din acest articol zeci de forme ţigăneşti care nici pomeneală să existe în limba noastră, dar nu e locul aici. Acelaşi lucru s'ar putea spune, în mai mică măsură totuşi, despre termenii de argou. De această dată însă Graur a avut izvoare care presintă mai multă încredere. S'au strecurat cu toate acestea unele forme inexis-

tente în argou, iar altele redate greşit ca aspect fonetic sau ca înţeles. Voi releva în cursul expunerei parte din aceste lipsuri.

Materialul argotic pe care îl presint a fost cules în închisoarea militară Jilava în 1933 (dec.) şi 1934 (ian.). O parte din termeni şi expresii îmi era cunoscută de mai înainte, pentru că încă din 1927 m'a preocupat acest subiect a cărui importanţă a fost relevată de Ov. Densusianu la cursurile sale universitare [1].

achiu, pl. *achiuri: a fi cu achiu, a lua achiu* „a fi cu chef, a fi puţin băut". Cuvîntul pare a fi de origine onomatopeică. Altă explicaţie ar fi următoarea: la jocul de biliard *achiu* se numeşte prima bilă de încercare, care hotărăşte ce jucător va începe jocul. Pare puţin probabil să fie vre-o legătură între aceste două noţiuni, adică cel care e „cu achiu" ar fi luat-o înainte cu cîteva pahare.

agăţa „a prinde, a aresta".

aiurist „prost, cel care nu e în stare să cîştige un ban" <*aiuri*.

albastră „bancnotă de 1000 lei". Cf. *babacă, bătrînă, cearşaf, miiar*. Coloarea bancnotei explică termenul.

albişor şi *albitură* „bani de argint". Atestate şi la Baronzi, Scîntee, Ispirescu ş. a. Astăzi rar întrebuinţate.

albuş „pol".

alifant, v. *elefant*.

altoi „a bate, a lovi". Cf. *atinge, arde, buzdugăni, cafti, cardi, frige, mardi*.

anticări „a fura" < *anticar*.

arde 1. „a lovi"; 2. „a înşela"; 3. sens obscen; ca reflexiv 1. „a se înşela"; cf. *pîrli* (*a se*), *frige* (*a se*); 2. sens obscen.

arsene „păzeşte-te! fii atent!": *arsene că vin curcanii*, „fii atent că vin sergenţii". Un derivat din *a se arde, ars*? Mai curînd cred că e numele propriu *Arsene*. Cf. *Alecu* „păzea!" în *Ordinea*, 19 dec. 1935.

arzoaie: damă arzoaie. Cunoscut numai la feminin, pare să fie un derivat din *a arde* întrebuinţat cu sens obscen.

[1] V. şi vol. I al revistei, p. 20.

Cred că e o formă independentă de cea atestată la Odobescu, *arzoi* cu sensul de „arzător, iute". Cf. *sexapiloasă*.

atinge 1. „a lovi, a bate rău" (cf. fr. *toucher*, introd. p. 96); 2. sens obscen.

atule „bani": *ai ceva atule*? Să fie *atu* întrebuinţat la jocul de cărţi ? Acesta are însă pluralul *atuuri*, *atale* Doar să presupunem o contaminare între aceste două forme sau să admitem că s'a adăugat terminaţiunea de plural *-le* prin analogie cu *lovele*, *piţule* (v. c.). Pentru noţiunea de „bani", v. *biştari*, *cotoare*, *ghelzi*, *lovele*, *loz*, *măruntaie*, *material*, *mardei*, *pincă*, *piţule*.

babă „cafenea". E posibil ca patroana unei cafenele frecventată de pungaşi să fi fost o bătrînă şi să se fi zis astfel: *mă duc la babă*.

babacă „bacnotă de 1000 lei". Formaţiune prin derivaţie sinonimică (cf. *bătrînă*).

babilon „tribunal". Termenul se datoreşte, probabil, sgomotului din „sala paşilor pierduţi".

bali „a fura": *i-a balit scoarţa* „i-a furat portofelul". Originea pare să fie ţigănească.

banc de vrăjeală „consfătuire". *Banc* e termenul cunoscut dela jocul de cărţi: ţine *bancul* sau *banca* cel care la stos, maca etc. conduce jocul.

bancuri „minciuni": „ce-mi umbli cu bancuri?"

bancă „bancnotă de 100 lei". Cf. *basma*, *bucată*, *centă*, *sutar*. In Haţeg *bancă* e cunoscut cu sensul de „piesă de un fiorin". Cuvîntul e înregistrat de dicţionare cu explicaţia că în afară de sensul cunoscut îl are prin extindere şi pe acela de „hîrtie-monetă, bilet de bancă, bancnotă".

barosăneşte 1. „mult, zdravăn"; 2. „boiereşte". *Am pilit barosăneşte*.

barosăni (a se) „a se boieri". Amîndouă formele sînt derivate din *barosan*, cuvînt de origine ţigănească, intrat de mult în vorbirea familiară.

băşcălie în expresia *a lua în băşcălie* „a-şi bate joc". A. Graur *(l. c.)* crede că am putea să ne gîndim la ţig.

baștali „șea" și am avea a face cu o formațiune analoagă lui *a înșela*. Explicația nu e de loc convingătoare. *Bășcălie* nu poate fi strein de forma cunoscută dialectal *bașca*. Al. Viciu înregistrează în *Glosarul de cuv. dial.* expresia *am rămas de bășcă 'n lume să-și bată joc de mine* = de rîs, de batjocură" și atestă din Densuș: „eu am rămas de bășcă" = „singur". *Dicț. Acad.* înregistrează v. *bășcăli*[1] „a certa, a cicăli, a-și bate joc". *Bășcălie* e, probabil, un post-verbal din acesta. Pentru etimologie trebue să plecăm dela turc. *baška*, devenit în rom. *bașca* cu sensul de „afară de, deosebit".

basma „bancnotă de 100 lei". Bancnota de 1000 fiind *cearșaf*, celei de o sută, fiind mai mică, i s'a zis *basma*.

bătrînă „bancnota de 1000 lei" (v. p. 99).

bazangeac, basangeac „cuțit". Cf. *busuioc, brînzoi, ciuriu, scrumbie, tăiuș*. Interesant de relevat e că termenii desemnînd *cuțitul, pumnalul* sînt la origine — nu numai în argoul nostru — nume de persoane, în special de hoți celebri. Cf. *busuioc* <haiducul Busuioc; *bismarc* „pumnal" <Bismarck; fr. *eustache* „cuțit"; milanesul *martin* „cuțit de buzunar". In culegerea de folklor din Vîlcea a lui G. F. Ciaușanu, G. Fira și C. M. Popescu e înregistrat *Bosongeac* cu mențiunea de „poreclă de om". Nu este exclus ca un oarecare *Bosongeac* sau *Basangeac* să fi fost un hoț renumit și de aici, prin procedeul amintit, să ne explicăm cuvîntul cu sensul de „cuțit".

beghin: a avea beghin la cineva „a plăcea pe cineva, a avea un capriciu". Fr. *beguin* „capriciu, dragoste trecătoare".

belciug „inel". Cf. *cerc, ghiul*.

berlic, v. *birlic*.

bicicletă „ochelari". Cf. *iavașa, înaintași, parbris*. Creațiune metaforică plecînd dela asemănarea între *ochelari* și *bicicletă* (cf. *fr. bicyclette*, p. 99).

biciclist „bolnav de boale venerice".

birlic, berlic „vestă". Cf. *căldură*. In argoul școlăresc

[1] La formațiunea acestuia nu este exclus să fi contribuit *beșteli*, care are un sens apropiat.

birlic e „nota 1“, iar în cel militar *birlic* e „sublocotenentul“. Sensul de „vestă“ pleacă dela noţiunea de „ceea ce e întîi“, de „ceea ce e îmbrăcat în primul rînd“.

bîrș „an de închisoare“: *mi-a cardit 5 bîrși* „mi-a dat 5 ani de închisoare“: Ţig. *barš* „an“.

biserică „cîrciumă“.

bișțari „bani“. Cunoscut mai mult la plural; totuşi şi singularul e întrebuinţat: „n'am nici un bişţar“. C. J. Popp Serboianu înregistrează în glosarul dela *Les Tsiganes*, Paris, 1930, forma *bištari* cu acelaşi înţeles.

bîză „ziar“. Cetirea unui ziar de către un altul dă celui care ascultă impresia de „bîzîit“.

blat 1. „tovarăş“: *a merge pe blat* „a fi tovarăşi“; 2. „tăinuitor“. Derivat: *blătui* „a mitui, a face învoeala“. I. Iordan în *Buletinul Al. Philippide*, II, 208, crede că *blat* ar putea fi germ. *Blatt* „placă, lamă“.

blindat „păduche“. Termenul e cunoscut din timpul războiului 1916-1918.

boiangerie: *i-a făcut boiangerie la zotcă* „l-a umplut de sînge pe faţă“.

boier 1. „magistrat“; 2. „subdirector de închisoare“.

bombă „cameră unde se adună pungaşii“. Şt. Paşca *(l. c.)* crede că reproduce pe it. *bomba* „luogo dove uno dimora“.

bonghit, v. *bunghi*.

borțos întrebuinţat mai mult la feminin: *e borţoasă rău*, „s'a agravat situaţia, e pericol“. Derivat: *borțoșa* şi *în- (a se)*: *s'a borțoșat afacerea*.

brînzoi „cuţit“. Este exclus ca vre-o metaforă să fi determinat această formaţiune. E posibil să avem a face cu acelaşi procedeu amintit cînd a fost vorba de *bazangeac*. Am avea astfel, pe lîngă *bazangeac* şi *busuioc*, încă un termen derivînd dela nume de hoţi celebri.

broscoi „revolver“. Asemănarea între revolverul cu butoi şi broască a contribuit la această denumire. Cf. *foc*, *picior de porc*, *trăgaci*.

bucată „bancnotă de 100 lei“. Interesant de relevat că

soarta unor forme argotice, create prin metaforă, este amenințată. Vor dispărea curînd *bucata* — *bucată mică* „bancnotă de 20 lei" înregistrată de Scîntee azi nu mai e cunoscută — și *basmaua* și vor rămînea numai *mocanca* sau *țăranca* și *cearșaful*, astăzi fiind în circulație numai bancnote de 500 și 1000 lei. La fel s'a întîmplat cu *piciorul de porc* de cînd pistolul a fost înlocuit cu browningul.

bujavercă „vagin". E cunoscut și ca nume de persoană. Cf. *bulan*, *mingi*, *mingiac*, *pipoșcă*.

bul „șezut". Cf. *tender*, *torontal*... Țig. *bul*, idem. Der.: *bulan* 1. „spate, dos"; 2. „vagin". Intr'o listă de cuvinte publicată în ziarul *Dimineața*, 1932, 1 mai, *bulan* e dat cu sensul de „buzunar dela spate". Acest sens e, cred, datorit unei înțelegeri greșite a reporterului; era vorba, probabil, despre „buzunarul dela bulan".

bulcă „pîne" (la Scîntee „pîne albă"). E unul din puținele cuvinte dialectale care a contribuit la formarea argoului nostru. Pol. *butka*, idem.

bunghi (și *a se*) 1. „a privi"; 2. „a privi atent, curios, insistent"; 3. „a observa": *iartă-l că te-a bunghit* „lasă-l (părăsește-ți intenția), căci te-a observat". Der.: *bonghit* „prins asupra faptului", propriu zis „văzut, observat"; *bungheală* „vedere, privire, pîndă": *cine-i cu bungheala?* „cine stă la pîndă?" A. Graur derivă pe *bunghi* din *zbanghiu* „louché, grimaçant, furieux", iar pe acesta îl identifică cu țig. *bango* „tordu, estropié". Această apropiere e absolut forțată. *Zbanghiu* trebue lăsat la o parte, pentru că nu are nimic comun cu *bunghi*. Pentru explicația acestuia mai curînd putem să ne gîndim la o formațiune romînească, plecînd dela *bung'i*, pluralul dela *bumb* în regiunea în care labialele sînt palatalisate. Faptul de a privi atent, insistent implică mărirea, rotunjirea ochilor. S'a putut zice despre cineva că *se bunghește* sau *bunghește ochii*, adică îi face rotunzi ca niște *bunghi*. Ce legătură — ar putea să se întrebe cineva — este între *bunghi*, (*nasturi*) și *ochi*? Voi cita două exemple din care se poate vedea această apropiere. In Moldova este

cunoscută expresia — vorbindu-se despre un copil cu ochii rotunzi și vii — „ochii lui doi bunghișori". Unui asemenea copil i se spune, mîngîindu-l și privindu-l în ochi: „bunghiule". In plus, în sprijinul acestei explicațiuni, se poate aminti formațiunea analogă a verbului *a (a se) boldi* <*bold* [1].

burlane „picioare" și uneori „pantaloni". Cf. *ulube*. Nu am înregistrat și nu știu dacă există — nicăeri ca în argou inducerea în eroare nu e mai cu putință — sensul de „manșetă" pe care îl dă *Dicționarul enciclopedic* al lui I. A. Candrea.

busuioc „cuțit". Apare la Baronzi și Scîntee. Astăzi e aproape necunoscut. Pentru explicație, v. *bazangeac*.

buzdugăni „a bate rău". Cunoscut în dialectologie și în vechea romînească cu sensul de „a bate cu buzduganul", termenul a fost introdus în argou cu accepțiunea generală de „a bate". Cf. *cafti, cardi, mardi* etc.

cadavru e numită la chef „sticla golită".

cadină „femeie".

căbelniță „poșetă de damă". Cf. *ploscă*. S'a făcut o apropiere între aceste obiecte atît de deosebite ca întrebuințare, prin faptul că amîndouă sînt purtate de un lănțișor sau cordon.

cafti „a bate". Der.: *cafteală* „bătaie".

caiafă 1. „agent secret"; 2. „trădător". Der. *caiaflic* „denunț".

călibarcă, v. *galibardină*.

calibardă, v. *galibardină*.

căldură „vestă". Vesta a fost numită astfel prin faptul că e mai aproape de corp, mai la căldură. Cf. *birlic*.

căldurică „buzunarul dela piept".

canci „nimic, de loc". Cunoscut în vorbirea familiară. Țig. *kanč*, idem.

---

[1] *Dicționarul Academiei* înregistrează forma neatestată *bombi* (<*bumb*) din care ar fi resultat *bonghi*. Reconstituirea unei forme ca *bombi* nu era necesară, mai ales dacă ținem samă că forma primitivă dela care trebue să plecăm e *bunghi*, nu *bonghi*, aceasta din urmă foarte rar atestată și datorînd, probabil, pe *o* unei analogii cum ar fi de ex. *boldi*.

cancioc „lingură". Dialectal *canciocul*, *canciogul* are sensul de 1. „căuş cu care zidarul ia varul" şi 2. „cană, urcior, căniţă" şi e derivat din *canceu* < ung. *kancsó*.

candelă „ochi". Cf. fr. *ardent*, p. 97.

candriu este bine explicat — în ceea ce priveşte sensul — de I. A. Candrea în *Dicţionarul enciclopedic*: 1. „cherchelit, ameţit de băutură"; 2. „ţicnit, cam într'o ureche". S. Puşcariu — în *Dicţ. Academiei* — crede că e „rar întrebuinţat, învechit, familiar". Familiar da, prea familiar chiar, dar învechit nu şi deci cu atît mai puţin rar întrebuinţat. Deasemenea nu are numai sensul de „beat, afumat de beţie", ci întrebuinţarea actuală înclină mai mult spre aceea de „puţin ţicnit, cam într'o parte". A. Graur *(l. c.)* înregistrează *candriu* cu sensul de „beat, nebun", *a se candri* „a se îmbăta" şi *candreală* „beţie". *Candreală* are într'adevăr sensul de „beţie", dar de „beţie uşoară" care duce mai mult spre noţiunea de „a face pe nebunul". Ceea ce e însă bizar e faptul că A. Graur se gîndeşte — pentru derivarea lui *candriu* — la ţig. *kangeri* „biserică". Etimologia rămîne deocamdată necunoscută.

car, v. *carici*.

căruţă: fă-te căruţă! sau numai *căruţă!* „pleacă, şterge-o!".

căruţaş „desertor".

caracude „ghete, pantofi". Cf. *ştiuci*, *tancuri*. Denumirile acestea sînt recente, de după război, cînd era moda pantofilor cu vîrful ascuţit, formă ce sugera apropierea de obus sau de cap de peşte. Nici unul din aceşti termeni nu era cunoscut lui Baronzi sau lui Scîntee.

caraman 1. „buzunar"; 2. „portofel". Cunoscut mai des sub forma de *caraiman*. Pentru sensul al doilea, cf. *coajă*, *scoarţă*, *tuflă*. Der.: *caramangiu*, fem.- *oaică* „pungaş de buzunare" şi în general „hoţ"; *caramangi* „a fura"; *caramangeală* „furt" (v. p. 98). *Caraman* e destul de cunoscut şi în onomastică. E întrebuinţat şi ca nume ce se dă boului cu părul negru. In turcă *karaman* înseamnă „negru, de coloare neagră". Cuvîntul e vechi în argou, fiind înregistrat şi de Scîntee. Ce legătură însă poate

să fie între numele de *Caraman* şi „buzunar“ ? E posibil ca forma originară pentru sensul de „buzunar“ să fi fost *caraiman*, schimbată apoi în *caraman*. Ar rămînea atunci să fie explicată forma cu *i*.

cardi 1. „a da“ ; 2. „a lovi“ ; 3. „a fura“. *Mi-a cardit o săptămînă de brînză* „mi-a dat (m'a condamnat) la un an de închisoare“. *I-a cardit un mai între felinare de i le-a stins* „i-a dat o lovitură între ochi de i-a luat vederea“. Pentru cel de-al treilea sens: *i-a cardit caraimanul şi moara* „i-a furat portofelul şi ceasul“. Der.: *cardeală* „bătaie“. A. Graur *(l. c.)* îi dă sensurile de „a vorbi, a lovi“. Sensul de „a vorbi“e necunoscut, dar A. G. avea nevoie de acest înţeles pentru ca să poată deriva cuvîntul din ţig. *kar-*, part. *kardo* „a pronunţa“ pe care l-a găsit la J. Sampson, *The dialect of the Gypsies of Wales*, Oxford, 1926. Evoluţia semantică dela „a pronunţa“ la „a lovi“ şi „a fura“ e greu de admis. Incrucişarea cu *mardi*, cum susţine A. G., nu se poate invoca pentru înţelesul de „a fura“. Pentru explicaţia lui *cardi* trebue să ne adresăm tot acestei limbi, plecînd însă nu dela *kar-*, ci dela *ker-*, perf. *kărdem*, part. *kerdo* „a face, a da, a crea, a produce“. Sensul de „a lovi“ resultă din cel de „a da“, iar dela „a produce“ pînă la „a produce prin furt“ nu e decît un pas.

cărel are acelaşi sens ca *fă-te căruţă*, *cară-te*. Ţig. *kăre* „acasă“.

carici „penis“. In unele expresii *car* sau *cocar*. *Carici* trebue considerat ca un derivat romînesc din ţig. *kar* „penis“, cum crede şi A. Graur *(l. c.)*, iar *cocar* (v. c.) reproduce pe ţig. *kokar*, idem. Termeni desemnînd în argou aceeaşi noţiune: *carvaci, carne, ciuci, drîmbă, gogulică-bărbosul, ştoagă, ştoi, sulac, troleu, ţuţu, vînă.*

carină, carînă „nas“ <*carenă*, termen marin. Cf.: *cîrmă, ocarină, timonie, trompă.*

carne „penis“ (numai în anumite expresii obscene).

cartaboi „gardian la închisoare“.

carvaci „penis“. Cf. ţig. *kar*, idem.

casaţie e termenul ce indică un superlativ: *am pilit un*

mol casație „am băut un vin foarte bun"; *casație secții-unite* „ceva excepțional de bun". Cf. *țîță*. Este explicabilă această formațiune, Curtea de casație fiind suprema instanță de justiție.

căței „gură" în expresii ca: *îi umblă cățeaua, tacă-ți cățeaua* etc. Cf. *ciutură, cîntătoare, fofează, muie, muștiuc, musică* etc. *Cățeaua de pe fort* e termenul cu care pușcăriașii din închisoarea Jilava designează „mitraliera" așezată pe zidul înconjurător.

cățel „avocat": *am vrăjit cu un cățel* „am vorbit cu un avocat".

cavou „pat".

ceapă „ceasornic mare". Cf. fr. *oignon*, idem, p. 97.

cearșaf „bancnotă de 1000 lei". Mărimea bancnotei de 1000 lei a provocat această asociere. Cuvîntul e înregistrat de *Dicționarul enciclopedic* al lui I. A. Candrea și întrebuințat destul de des în vorbirea familiară.

centă „bancnotă de 100 lei". I. Iordan crede că reproduce pe it. *cento*.

cerc „inel".

cheptene „bou". Cf. *cornișor*. Termenul e înregistrat și de Scîntee. Pieptenii, mai ales cei lucrați în mod primitiv de Țigani, se fac din coarne de bou. Aria de formațiune — ca și pentru *bunghi* (*a*) — a fost, probabil, Moldova.

chiftă și *chiftișor*, v. *clift*.

chilibar „țigară". Inainte de a însemna „țigară", a denumit, probabil, „țigareta".

chior „sărac". *A vedea* (v. c.) înseamnă „a avea bani": *văd* „am bani". Cel care „nu are bani" *nu vede*, adică e *chior*.

chisivă, v. *exivă*.

chitră „pet".

chitri (a se) „peter". Cuvîntul a fost determinat de o asociere ironică.

cînta 1. „a vorbi, a țipa" (cf. fr. *chanter*, idem): 2. „a denunța": 3. „a înșela". *Cîntă* „vorbește"; *șest, să nu cînte husănu*, „fii atent, să nu țipe păgubașul"; *m'a cîntat* „m'a

denunţat"; *l-am cîntat* „l-am înşelat, i-am luat banii" (de această dată avem, probabil, a face cu o deformare din *a încinta*).

cîntătoare „gură".

ciolane „zaruri". Cf. *os de curvă*.

cioran „şmecher". Der.: *ciorănie* „şmecherie". *A vorbi la ciorănie* „a vorbi în argou" (cf. *a vorbi la şmecherie*). Ţig. *čor* „hoţ"+suf. *an*. *Cioran* e un cuvînt care se bucură de o frecventă întrebuinţare.

ciorap „mănuşe".

ciordi „a fura". Der.: *ciordeală* „furt"; *ciordire*, idem; *ciorditor* „hoţ". Ţig. *čor*, perf. *čordem*, part. *čordo* „a fura".

cîrîi 1. „a fura"; 2. „a vorbi în graiul hoţilor". Der.: *cîrîitor* „hoţ". *Cîrîitor* e înregistrat de *Dicţ. Academiei*; e luat probabil dela Baronzi. A servit acestuia ca titlu la lista de cuvinte din argou: *Limba cîrîitorilor*. Astăzi mă îndoesc dacă circulă.

cîrmă „nas".

ciuci „penis". Ţig. *čuči* „ţîţă".

ciuriu, şiuriu, şuriu „cuţit". Ţig. *čuri*, idem.

ciutură „gură".

clanţă „gură". Termenul e cunoscut dialectal. Der.: *clănţău* „avocat".

clift „palton". Der.: *cliftat* „bine îmbrăcat". Tot aici trebue amintite formele înregistrate de Scîntee, *chiftă* „surtuc" şi *chiftişor* „jiletcă". Imi vine să cred că avem a face cu o eroare de transcriere, *l* în scrierea de mînă putîndu-se uşor confunda cu *h* (aceeaşi eroare va fi relevată cînd ne vom ocupa de *manglitor*).

clitorită „prostituată". Cf. *cloaţă*, *coardă*, *ursoaică*. Să fie un derivat din *clitoris*? Ar trebui să presupunem atunci că termenul şi-a luat naştere într'un mediu cu oarecari cunoştinţe ale terminologiei medicale.

cloaţă 1. „prostituată"; 2. „amantă". E termenul dialectal *cloţă* „cloşcă". Pentru transiţia spre sensurile citate, v. glosarul culegerei lui Ciauşanu, Fira şi Popescu unde *cloţă* e dat cu sensul de „cloşcă" şi fig. „pezevenghe, ocrotitoare, mijlocitoare".

coaje „portofel". Cf. *scoarță*. Deoarece *coaje* e cunoscut și lui Scîntee, am putea presupune că e mai vechi decît *scoarță*, acesta din urmă fiind format prin procedeul cunoscut al derivației sinonimice.

coardă „prostituată, amantă". *Coardă* are și accepțiunea — care a fost, probabil, cea originară — de „penis" (cf. *vînă*). Din expresii obscene ca: *unde ești* (*la cine ești*) *cu coarda*? s'a ajuns ca termenul să fie aplicat la o prostituată. Der.: *cordi* „futuere"; *cordeală* „actul sexual". A. Graur (*l. c.*) crede că „poate" *coardă* e un derivat din *cordi* — ceea ce e greu de admis — iar acesta ar fi țig. *kur-*, part. *kurdo* „futuere", cuvînt care la Sampson are numai sensul de „a bate, a lovi". Lui J. Popp Serboianu cuvîntul îi este necunoscut. Chiar dacă aceasta ar fi adevărata origine a lui *cordi*, trebue lăsat totuși de o parte termenul de *coardă* care nu e decît o formațiune romînească.

cobză în expresia *a duce cu cobza* „a amăgi, a încînta, a purta cu vorba". Der. : *cobzi*, idem ; *cobzări* idem, *cobzăreală* „amăgire, ducere cu vorba".

cocar „penis". Țig. *kokar*, idem. S. Pușcariu — în *Dicț. Academiei*, s. v. — trimite la cuv. *cocă* și înregistrează acolo pe *cocar* ca un derivat al acestuia. Citează din Pamfile, *Jocuri*, II : „Haș, cocar cu varză fiartă" și găsește că sensul e „neprecisabil". D-sa a crezut totuși că acest „cocar cu varză fiartă" e un aluat sau așa ceva și de aceea l-a derivat din *cocă*. *Haș* (*has*) *cocar*, *haș cai mingí* (v. c.) sînt expresii obscene cu care sînt întîmpinați Țiganii de către Romîni (*has* e pers. a 2-a a ind. pres. a verb. *ha-* „a mînca").

cojoc „oaie". Același proces de creație ca în casul lui *cheptene* „bou".

colivar „jandarm". Termenul e foarte răspîndit.

compas „pas" : *întinde compasul* „mărește pasul". Cf. fr. *compas*.

cordi, v. *coardă*.

corecționar 1. „hoț care fură de prin magasine"; 2. „cel care fură rufele de pe frînghie".

cornișor „bou". Cf. fr. *cornant* „boeuf", p. 97 [1].

cot 1. „an de pușcărie"; 2. „an". Este *cot*, unitatea de măsură. Cf. fr. *pige* „année", p. 97 [2].

cotoarbă „amantă". Dialectal cuvîntul e cunoscut cu sensul de „daraveră, încurcătură, belea, pacoste". Apropierea între *belea* și *amantă* — în unele casuri — e explicabilă.

cotoare (<*cotor*) „bani". Ca și *lovele* e întrebuințat mai mult la plural. A. Graur *(l. c)* e de părere că represintă pe țig. *kotor*, iar acesta nu ar avea nimic comun cu rom. *cotor* cu accepțiunea cunoscută. Mai curînd cred că putem pleca dela termenul romînesc care a primit în argou sensul de „bani".

crăcani (-e) „pantaloni" <*crac*. Cf. *burlane*.

cratiță „servitoare": *a agățat o cratiță* „a intrat în vorbă cu o servitoare". *Chiftea, cartoafă*, idem, au ieșit din us tocmai pentru că au devenit prea răspîndite.

crcț „șezut". Cf. *bul.* Der.: *crețar* „homosexual"; *crețoman*, idem.

cuibar „gazdă de hoți": *s'a ușchit la cuibar*.

cujbi „a bate". La Rădulescu-Codin, *O samă de cuvinte, cușbi* înseamnă „a bate pe cineva cu cușba, a-l topi în bătaie". Inregistrat cu același sens în culegerea lui Ciaușanu, Fira și Popescu.

curăța 1. „a-i fura cuiva tot ce are (mai ales la jocul de cărți); 2. „a omorî". Cf. fr. *nettoyer*, p. 97.

curcan „sergent de stradă". La Scîntee întîlnim sensul de „soldat". Cf. *scatiu, sticlete*. Der.: *curcănărie* „poliție".

cușbi, v. *cujbi*.

cuțitar „acel care dă cu cuțitul".

cutră veche „pungaș rutinat".

---

[1] Pentru termeni slavi la fel, v. V. Jagić, *Die Geheimspr. bei den Slaven*, 27, 37, 38, 40, în *Sitzungsber.* ale Acad. din Viena, CXXXIII; cf. Fr. Oberpfalcer, *Z minulosti českého argotu*, 197, în *Sborník fil.* publ. de Academia din Praga, X (1934-1935).

[2] O asociere de înțeles asemănătoare și în pol. *łokjeć* (v. Jagić, *l. c.*, 37; cf. Oberpfalcer, *l. c.*, 201).

daiboj (*pe~*) „de pomană“: *a lua ceva pe daiboj*. Der.: *daibojeală* „pomană“. Rus. *daj boże*.

deal „pușcărie“: *mă duce 'n deal la Maica Paraschiva* „mă duce la Văcărești“.

deliu „nebun, zăpăcit“. Noțiunea e mai potențată decît la *candriu*. Turc. *deli*, idem.

devlă „cap“. Dialectal are sensul de „căpățînă de porc“. Cf. *gămălie*, *moacă*, *ulcică*.

dibăci „a găsi, a prinde, a aresta“.

dili 1. „a lovi“; 2. „a fura“. A. Graur (*l. c.*) îi dă și sensul de „a da“ (I. A. Candrea îl înregistrează în *Dicț. encicl.* numai cu acest sens). Are într'adevăr acest sens, dar numai în expresiuni de felul acesta: *dilește-i-o la devlă* sau *i-a dilit o flegmă* „i-a dat o palmă“, așa că propriu zis are în țelesul de „a da lovituri“. Țig. *da*, part. *dilo* „a da“. Sensul de „a fura“, desvoltat în argou, poate fi considerat ca o urmare, o evoluare a aceluia de „a lovi“.

dinamită „pîne“. Ciudată apropiere și nu ușor de explicat. Să fi contribuit la această asociere faptul că în închisoare se dă o pîne uscată, tare ca piatra, sfărîmîndu-se cînd e lovită?

drap „tutun“. Țig. *drap* care pe lîngă sensul de „iarbă“ îl are și pe acela de „tutun“.

dreptate „parchet“: *m'a dus la dreptate*. Cei bănuiți de un furt etc. sînt duși mai întîi la poliție unde, se știe cum, se fac cercetările. Cel „cercetat“ astfel așteaptă să fie dus la parchet unde are credința că i se va face dreptate.

drîmbă „penis“. Cuvîntul e cunoscut dialectal, aplicat însă la cal.

duce „a înșela, a induce în eroare“. Der.: *ducere* „înșelare, inducere în eroare“.

elefant „acela care plătește la chef“: *o face pe elefantul*.

exivă 1 „act de legitimație“; 2. „scrisoare“. *M'a turnat în poartă cu exivele* „m'a eliberat“. La Scîntee e înregistrat *chisivă* cu sensul de „scrisoare, petiție“.

fată mare „bancnotă de 500 lei“. Cf. *mocancă*, *țărăncuță*.

fartiții (în expresia *a face ~*) „a face mofturi". La Scîntee *fartiții* are sensul de „a fura pe cineva cu șiretlic".

fedelești „a lega". Der. din *fedeleș*, *a lega ~*.

felinare „ochi"; cf. *lampă*.

fițe (a face ~) 1. „a face mofturi"; 2. „a afecta". Der.: *fițărae* „mofturi, izmenire". In Hațeg *fiță* înseamnă „fată, femeie afectată".

flegmă „palmă": *i-a ars o flegmă* „i-a dat o palmă".

fleț, *fleață* „prost, tembel" < *nătăfleț*.

foc „revolver".

fofează „gură". Termen cunoscut în industria casnică.

foi, *foițe* „cărți de joc". Der.: *foițar* „bun jucător de cărți".

fraer „prost, bun de înșelat". La Scîntee are sensul de „strein". Der.: *fraeri* „a prosti, a înșela"; *fraereală* „înșelare": *rost de fraereală*; *fraerește* „prostește". A. Graur în *Nom d'agent et adjectif en roumain*, 83, îi dă sensul de „prost" și propune ca etimologie germ. *Freier* „logodnic". Explicația sensului nu e suficientă. *Fraer* e „prostul" care avînd bani poate fi ușor înșelat. Înțelesul acesta reiese bine din expresii ca: *să plătească fraerul; o face pe fraerul* (cf. *o face pe elefantul*, *pe barosanul* sau *pe baronul*). Noțiunea aceasta concordă cu etimologia propusă de Ov. Densusianu *(Grai și suflet*, IV, 407): germ. *Freiherr* „baron".

frige prin derivație sinonimică are aceleași sensuri ca și *a arde*. Cf. fr. *cuire*.

gabor „agent polițienesc". *Dicț. Acad.* înregistrează *Gabur* „prost" <ung. *Gábor*.

gagiu, *gagică* „amant, amantă" (și în general „fată"). La Scîntee *gagiu* „bărbat" și *gagică* „femeie". Țig. *gağo*, *gaği* „Romîn" și în general „cel care nu e Țigan".

găină „pălărie". La Baronzi are sensul de „căciulă". Cf. *galibardă*.

găinar „jandarm". Cuvîntul e foarte răspîndit. Cf. *colivar*.

gălibarcă, v. *galibardină*.

galibardă, v. *galibardină*.

galibardină „pălărie". Et. *Garibaldi.*

gămălie „cap".

gaură „spargere": *am făcut o gaură.* Der.: *găuritor* „spărgător".

găuri „a împuşca".

găuzar „prost" <*găoază.* Cf. *nea Stelian.*

geană, v. *gini.*

ghelzi „bani". Germ. *Geld* pătruns probabil prin idiş.

ghes „ziuă". Ţig. *ges*, idem.

ghibizdroc e termenul ce se dă în batjocură unuia mic de stat. Pare să resulte dintr'o încrucişare între *ghibirdic* şi *mazdrop* (v. c.), acesta din urmă întrebuinţat în opoziţie cu *ghibizdroc.* Terminaţiunea *-c* poate să fie datorită lui *năpîrstoc* întrebuinţat uneori cu acelaşi sens.

ghiul „inel". *Ghiul nasul* „inel cu piatră falsă"; *ghiul roşu* „inel de aur"; *ghiul cu sclipitori* „inel cu diamante". Der.: *ghiular* „vînzător de bijuterii false". L. Şăineanu în *Influenţa orientală*, II, 183, citează cuv. *ghiul* „inel cu o rosă de diamant în jurul unei pietre". Turc. *gül* „floare", în gen. „rosă".

gîde „judecător".

gini „a vedea, a observa, a prinde de veste": *l-a ginit* „l-a văzut"; *gineşte* sau *gimbeşte marginea* „fii atent, observă"; *a ginit husănu* „a prins de veste păgubaşul". Der.: *geană!* „priveşte, observă!"; *gineală* „privire, pîndă": *unul e cu gineala; ginitor* „complicele care stă la pîndă în timp ce altul face spargerea". Ţig. *ğan-* „a şti, a cunoaşte".

gîscă nouă „începător la jocul de cărţi, barbut etc".

glaje 1. „sticlă"; 2. „sticlă de vin". Termen de proveniență germană, cunoscut dialectal.

glojdeală, v. *glojdi.*

glojdi „a mînca". Şi der.: *glojdeală* „mîncare". Dialectal e cunoscut *gliojdori, glojdori* cu sensul de „a mînca de pe coceni, a roade, a paşte pînă la pămînt". In culegerea lui Ciauşanu, Fira şi Popescu e înregistrată şi forma *glojdoreală.* Avem a face cu o reducere a lui *glojdori* la *glojdi.*

gogulică bărbosul „penis".

goșilă „urît". Cuvîntul pare să fie o abreviere din *Gogoșilă* <*Cocoșilă* (poreclă).

greblă „pieptene".

grubă și *grupă* (mai rar *grub*, *grup*) „mult": *a dilit grubă* „a furat mulți bani". Et. *grup*, *grupă*.

hai (a face~) „a striga, a face scandal": *arde-l, Nae, că face hai* „lovește-l că strigă". A. Graur *(l. c.)* crede că ar putea fi țig. *ai* „ah". De ce ? *Ai* e o interjecție specific țigănească ? Cred mai curînd că e o formațiune romînească din vb. *hăi*. Cei care *hăesc* fac un sgomot destul de mare, atrăgînd prin aceasta atenția.

hăiță „mămăligă". Țig. *hăvits*, idem.

hali 1. „a mînca" și 2. mai rar „a fura", noțiune derivată din cea dintîi. Der.: *haleală* „mîncare"; *nehalit* „flămînd, nemîncat". A. Graur *(l. c.)* înregistrează cuv. *mehalit*, reconstituind pentru explicația acestuia un țig. *ma* + *halo*. *Mehalit* nu-mi este cunoscut; dealtfel nici d-sa nu citează izvorul, cum face aproape totdeauna. Acest *mehalit* e datorit probabil unei erori de tipar sau de transcriere (v. *chift* și mai departe *manghitor)*. Pentru *hali, Dicț. Acad.* pleacă dela noțiunea de *a fura, a lua repede* pentru a ajunge la aceea de *a mînca,* dar în realitate procesul semnatic e tocmai invers, și nu propune nici o etimologie, neluînd în samă pe aceea justă adusă de Pamfile (*Jocuri*, I, 395). Intr'adevăr *hali* reprezintă pe țig. *ha-* perf. *halem,* part. *halo* „a mînca".

hambar „tabachere": *hambar cu varză* „tabachere cu tutun". Cf. *magazie.*

hănghi, hinghi „chier" în expresia *am să-ți hinghesc moiul* (v. c.) Der.: *hinghel* „merde". Țig. *hlea-ma*, perf. *hindem-ma* „chier".

husăn 1. „păgubaș"; 2. „țăran"; 3. „prost". Idiș *husn* „logodnic".

iavașa „ochelari": *am să-i dau un vast să-i sboare iavașaua de pe timonie* „am să-i dau o lovitură să-i sară ochelarii de pe nas". Cf. *înaintași, parbris.* A. Graur *(l. c.)* înregistrează cuvîntul la plural *iavașele* și crede că ar putea fi țig. *yaka šelo* „bride des yeux", gîndindu-se totuși că am putea

avea a face cu *iabaşa*, *iavaşa* cuvînt de origine turcă. Intr'adevăr aceasta e etimologia. La Şăineanu, *Infl. orient.*, II, 218, e înregistrat cuvîntul *iabaşa*, *ieveşea* „cleşte de apucat nasul cailor cînd sînt potcoviţi" <turc. *yavaša*, idem. Asocierea între „cleşte" şi „ochelari" este uşor de prins dacă ne gîndim la ochelarii pince-nez, care strîng nasul asemenea unei iavaşele.

înaintaşi „ochelari".

întoarce, termen întrebuinţat în furtul „prin întoarcere". Der.: *întorcător* „acel care întoarce victima prin somn". Dacă *husănul* doarme pe partea unde e *caraimanul cu lovele*, *întorcătorul* îl gîdilă în aşa fel încît îl face să se întoarcă pe partea cealalaltă.

iudă 1. „agent de poliţie"; 2. „trădător"; *iuda dela capcană* „agent de poliţie". Der.: *iudalîc* „trădare".

iureş „scandal".

jagardea „om de nimic, lichea". Cf. *japiţă*, *javră*.

jambirboc „pardesiu".

jamboane (întrebuinţat mai mult la plural) „picioare, coapse".

jantilică „haină, pardesiu".

japiţă „om de nimic, secătură".

jarcalete, idem. Dialectal *jarcalete* e întrebuinţat cu sensul de „vlăjgan, măgădău".

javră „lichea".

Jimbolia „închisoarea Jilava". Termenul e datorit poate asemănărei primelor sunete.

labagiu „onanist". Cf. *lampagiu*.

labe „pantofi".

lăcustă „muc de ţigară". Aruncarea capătului de ţigară a fost asemănată cu săritura lăcustei. Inainte mucului de ţigară i se spunea *chioştec*, *chiştoc*. Termenul acesta devenind prea curent a fost înlocuit cu *lăcustă*.

lampă „ochi": *dileşte-l peste lampă* „loveşte-l peste ochi"

lampagiu „onanist" <*labagiu* + *lampă*.

lăptărie sau *lăptărie comunală* „sîni". La origine s'a plecat dela noţiunea de „sîni mari". Cf. fr. *boîte au lait*, p. 97.

legătorie „razzie".

lepră „denunțător".

licurici „lampă de buzunar".

lovele (rar sg. *lovea*) „bani". Cuvîntul a pătruns și în graiurile dialectale. Țig. *loo*, pl. *love*, idem.

loz „bani": *ai ceva loz?* Cuvîntul nu apare tocmai clar. Pare să fie în legătură cu *lozul* de loterie.

magazie „tabachere".

maimuță „prostituată". Cuvîntul e întrebuințat mai mult la plural.

malastrop „onanist". Termenul e resultatul unei contaminări între *malahist* și *strop*.

mandea „eu" în expresii de felul acesta: *cînd îți cîntă mandea, șterge-o* sau *lui mandea îi spui?* sau *dă-te 'ncoa la mandea*. Scîntee înregistrează cuvîntul cu sensul de „tovarăș, amic". Țig. *mande*, dativul pron. pers. *me*.

mangîr, *mangăr* „ban, leu". Cf. *mardeu*, *mongol*. Termenul e cunoscut în onomastică: *Mangîru*. La Șăineanu, *Infl. orient.*, II, 246, are sensul de „ban de argint, gologan". Turc. *mangyr* „obol".

mangli „a cerși". Der.: *mangleală* „cerșire, pomană"; *manglitor* „cerșitor". Țig. *mang-*, perf. *manglem*, part. *manglo* „a cere". A. Graur *(l. c.)* înregistrează numai forma *manghitor* (sic), luată din ziarul *Dimineața*, 1 mai 1932, unde apare astfel, probabil, dintr'o eroare de tipar. Pentru că nu cunoaște forma verbală din care derivă *manglitor* — ca și *mangleală* — d-sa recurge la un țig. *mangimangero*, care totuși nu știu cum ar fi devenit *manghitor*.

manșetă de gagică „brățară".

mardeu „1 leu". Intrebuințat mai mult la plural: *mardei* „lei". Țig. *mardo*, pl. *marde* „bani".

mardi „a bate". Der.: *mardeală* „bătaie"; *mardeiaș* „bătăuș". Țig. *mar-*, *mardem*, *mardo*, idem.

mărginaș „chibiț".

marmon „evreu".

măruntaie „bani mărunți".

mărunțică „bîtă mică și groasă".

material „bani".

matol „beat". Der.: *matoli (a se)* „a se îmbăta". La Scîntee *mătoli* „a bea". Țig. *mato* „beat".

mau (a-i lua cuiva ~ l) „a-l reduce la tăcere". *Mau* e cunoscut în Oltenia și Bănat cu sensul de „putere".

mazdrop: coșcogea mazdropul. Termenul se aplică ironic unuia înalt de stat, bine făcut.

mestecău „gură". Interesant de relevat că termenii metaforici care designează gura sînt determinați de funcțiunile pe care le îndeplinește acest organ: vorbire, cîntare, mîncare, băutură. Avem astfel: *fofează, musicuță* sau *cîntătoare, mestecău* sau *mîncătoare, ciutură* etc.

miiar „1000 lei".

mierli „a muri, a omorî". Cunoscut dialectal și în vorbirea familiară. Der.: *mierleală* „moarte". Țig. *mer-, mulo* „a muri" (v. A. Graur, *l. c.).*

mîncătoare „gură".

mîncătorie „furt, fraudă": *a face mîncătorie* „a defrauda".

mingí „vagin". Țig. *minği*, idem.

mingiac „vagin". La Baronzi e „dama" la jocul de cărți. Cuvîntul a pătruns în vorbirea populară și în literatura lăutărească și a diseurilor de mahala, pretîndu-se la jocuri de cuvinte prin asociere de *minge.* Un „șlagăr" la modă *Mingea,* cîntat de doamne și domnișoare „de familie", are ca refren: „Țiganu-i ca dracul, Că mi-a spart mingiacul". Țig. *minği* a pătruns în argou sub această formă (v. mai sus *minği*). Pentru *mingiac* trebue să plecăm dela forma țig. de plural, *minğeá,* căreia i s'a adăugat un *c* prin analogie cu alte forme cu această terminațiune, de ex. *sulac* (v. c.). A. Graur *(l. c.)* crede că am putea pleca dela *minğako,* gen. lui *minği* sau dela *minği* și sufixul rom. *-ac.*

moacă „cap". Termen dialectal însemnînd „ciomag, măciucă".

moachiță „femeie proastă, toantă". Dialectal *moache* înseamnă același lucru.

moară „ceasornic". *Moara* poate să fie *nasoală* adică

„ceas ordinar", *albă* „ceas de argint" și *roșie* „ceas de aur".

mocancă sau *mocăncuță* „bancnotă de 500 lei". Cf. *țărancă, țărăncuță.*

moi, v. *muie.*

mol „vin": *un basin de mol* „o sticlă de vin". La Scîntee are sensul de „băutură spirtoasă". Der.: *molan* „vin". Țig. *mol*, idem.

molete „vin". Țig. *molete* „must, vin dulce".

mongol „monedă de un 1 leu". Avem a face, probabil, cu o deformare a termenului *mangîr* neînțeles de unii.

mucli „a tăcea, a închide gura": *muclește-o că te-ating,* „închide gura că te lovesc". Țig *muk-, muklem, muklo* „a lăsa, a părăsi, a renunța".

muie, moi „gură": *a duce cu muia (mîia)* „a duce cu gura, a înșela"; *i-a dat peste muie* „l-a lovit peste gură". Țig. *mui*, idem.

mul'ț'o'ndes expresie obscenă întrebuințată în loc de *mulțumesc.*

muscal „monetă de 20 lei". Tariful pentru o cursă cu trăsura (muscalul) fiind de 20 lei, s'a dat acestei monete denumirea de *muscal.*

musică, musicuță „gură".

mușluc, mușliuc „gură": *arde-l la mușliuc* „lovește-l peste gură". *Mușliuc* mai înseamnă „capătul oricărui instrument musical prin care se suflă" (trîmbiță, flaut etc.). Termenul e cunoscut în Bănat sub forma *moștic, mușticlu, mușticăl.* Germ. *Mundstück.*

mușliuc, v. *mușluc.*

mutila „a bate rău".

mutu „lăcăt".

nasol, nasoală „urît,-ă"; uneori „cu nasul mare". In același timp *nasoală* înseamnă „țigară": *arde-mă și pe mine cu o nasoală* „dă-mi o țigară". Pentru etimologie, v. forma următoare.

nasúl „răutăcios, rău" (adv.): *nu fii nasúl; o să-mi meargă nasúl.* Der.: *nasuliu* „răutăcios, rău": *afacerea e nasulie* „si-

tuaţia e primejduită"; *nasuli* „a o păţi, a încurca mai rău lucrurile": *a nasulit-o* „a păţit-o" (sensurile date de A. Graur pentru *nasulie, nasuli* după *Veselia, Pardon* etc. nu presintă garanţie); *nasulii* „cărţi de joc". Ţig. *nasul* „răutăcios, rău". A. Graur *(l. c.)* înregistrează cuvîntul *nasol* cu aceleaşi sensuri ca *nasúl:* „mauvais, mal, méchant", în plus „vieux, usé şi, „cîteodată, „laid". Ca sens totuşi sînt două forme cu totul deosebite: *nasol* înseamnă „urît", iar *nasúl* „rău". Deasemenea A. Gr. dă ca sigură derivarea lui *nasol* din ţig. *nasvalo*, cu toate că recunoaşte că schimbarea vocalică (numai vocalică?) nu e uşor de explicat. Cred că explicaţia e următoarea: ţig. *nasul* trecînd în vorbirea familiară curentă a fost simţit de Romîni ca derivînd din *nas* şi pronunţat cu *o: nasol*, după *năsos*. Din acelaşi motive s'a născut şi o diferenţiere de sens. La întrebarea ce înseamnă *nasol* mulţi mi-au răspuns „cu nasul mare". In felul acesta s'a trecut dela noţiunea de „rău, răutăcios" la aceea de „urît". Pe de altă parte *nasul* a fost corect pronunţat în mediul mai restrîns al puşcăriaşilor — de cele mai multe ori Ţigani — şi şi-a păstrat şi sensul primitiv. Nu este exclus deasemenea ca *nasul* să fi reintrat mai tîrziu în argou cu sensul originar după ce *nasol* îşi fixase astfel aspectul fonetic şi înţelesul.

negustor „păgubaş, acela dela care se fură ceva".

nod „portmoneu". Cf. *potcoavă*. Asocierea a plecat, probabil, dela formatul rotund al portmoneului.

oafă „prostituată".

oblon „ochi": *a trage cu oblonul* „a face cu ochiul". Cf. *felinare, plesnitori.*

observa „a avea bani": *observă?* „are bani?" Format prin derivaţie sinonimică plecînd dela *a vedea* (v. c.) „a avea bani".

ocarină „nas". Ocarina e un mic iustrument musical a cărui formă a provocat metafora.

ochelarist e termenul cu care e denumit — în ironie — cel ce poartă ochelari.

ocoş „deştept". Cunoscut dialectal, în Ardeal, cu acelaşi sens. Ung. *okos.*

ortodox „prost". Termenul a luat naştere, probabil, în Ardeal şi a fost dat de uniţi ortodoxilor în sensul că sînt rămaşi în urmă.

os de curvă „zar".

otravă 1. „femeie urîtă şi rea"; 2. „prostituată".

papagal „gură": *dă-i cu papagalul.*

papardos, v. *tapardos.*

paporniţă „pălărie de paie". Cf. *rogojină*, *zimbil.*

paradi „a sparge": *a paradit purceaua şi scroafa* „a spart tejgheaua şi casa de bani". Der.: *paradeală* „spargere". Ţig. *parav-*, *paradem*, *parado* „a sparge, a distruge".

paratrăsnet „tramvai". Asocierea a plecat dela producerea de scîntei electrice cînd tramvaiul e în mers.

parbris „ochelari". Termen pătruns în argoul general din acela special al şoferilor.

pardesiu de scînduri „sicriu".

picior de porc „pistol"; *picior de porc mare* „puşcă". Astăzi expresia e aproape necunosoută de cînd revolverele automate nu mai au forma pistolului. Cf. fr. *pied de cochon* „pistolet", p. 97.

pili „a bea"; *pili (a se)* „a se îmbăta". Der.: *pileală* „băutură"; *pilangiu* „beţiv". Formele *piligiu*, *pilitor* citate de A. Graur sînt formaţiuni proprii *Veseliei.* Ţig. *pi-*, *pilem*, *pilo* „a bea".

pincă „bani" <germ. *Pinke* 1. „corabie"; 2. „caniotă, farfurioară cu misele jucătorilor". E posibil ca termenul să fi pătruns prin idiş.

pipoşcă, *pipoaşcă* „vagin". Dialectal circulă cu sensul de „organ genital al vacei".

pîrli „a înşela": *pîrlit la punct* „înşelat la timp".

pîrnaie „închisoare, beci". Dialectal *pîrnaie* e cunoscut cu sensul de „oală mare de pămînt". Printr'un proces de creaţiune metaforică *pîrnaie* a primit mai întîi accepţiunea de „beci" şi apoi pe aceea de „închisoare" în general.

pisoi „piesă de argint de 5 lei". E augmentativul dela *piesă: piesoi* > *pisoi. Pisică* înregistrat de Şt. Paşca (*l. c.*) e, probabil, diminutivul dela *piesă: piesică* > *pisică.*

pițule „bani". *Pițulă* e cunoscut în Ardeal cu sensul de „ban de zece creițari".

plesnitori „ochi".

plisc „gură".

ploscă „poșetă". Der.: *ploscar* „pungaș specialisat în furtul de poșete". I. A. Candrea — în *Dicț. encicl.* — înregistrează *ploscar* cu sensul de „pungaș precoce", iar Șt. Pașca *(l. c.)* îi dă sensul de „hoț îndemînatic", interpretînd greșit un pasaj din *Realitatea ilustrată*, de unde a luat cuvîntul (v. p. 98).

polidor „pol". Termenul l-am auzit dela un Țigan, pușcăriaș. Dacă ar avea o circulație mai extinsă, am putea presupune că e datorit unei încrucișări între *pol* și *louis d'or*. Altfel nu știu cum s'ar explica terminațiunea.

pont „locul unde se dau lovituri": *a vinde pontul; a pune șest la pont.*

pontoarcă „cheie"; *pontoarcă nasulie* „cheie falsă".

porumb „lanț de aur". Asocierea e făcută cu știuletele de porumb.

potcoavă „portmoneu". Formatul unor portmoneuri a determinat cuvîntul.

prădui „a denunța". Der.: *prăduială* „denunț": *i-a făcut prăduială* „l-a denunțat". A. Graur *(l. c.)* înregistrează *prădui* cu sensul de „a schimba", ceea ce este inexact — informația o are dela Scîntee — și propune ca etimologie țig. *paruv-, paruvdo* „a schimba". E greu de admis ca din punct de vedere fonetic să se fi ajuns dela forma țigănească la *prădui*. Afară de aceasta, sensul nu se poate explica dacă ținem samă că *prădui* înseamnă „a denunța" nu „a schimba". M'aș gîndi la țig. *purd-, purdem, purdo* „a sufla, a șușoti", dacă nu aș vedea ca piedecă aceeași depărtare fonetică. In schimb în ceea ce privește înțelesul se poate vedea ușor procesul semantic, plecînd dela „a sufla, a șușoti".

prăji 1. „a înșela"; 2. a fura; 3. „a da, a condamna". *L-am prăjit* „l-am înșelat"; *i-am prăjit tufla dela căldurică și i-am zulit și moara* „i-am furat portofelul din bu-

zunarul dela piept şi ceasul": *m'a prăjit „bărbosul" cu 5 coţi* „m'a condamnat judecătorul la 5 ani".

presă „poliţie": *a fi la presă*. Der.: *presar* „agent poliţienesc".

prieten la 8 zile „prieten bun". S'a făcut o apropiere de fotografia „la 8 zile", care spre deosebire de cea „la minut" e bine lucrată.

primă „buzunarul din faţă".

priponi „a lega".

pupăză „femeie de condiţie proastă, prostituată".

purcea, purcică „tejghea". La Baronzi *purcea* „ladă"; la Scîntee *purcel* „portofel".

purcică, v. *purcea*.

puria „mamă" şi *puriu* „tată". Ţig. *puro, puri* „bătrîn,-ă".

răboaşcă, rubaşcă „cămaşă" <rus. *rubaška*, idem.

răsai „popă". Ţig. *rašai*. Schimbarea lui *ş* în *s* e datorită, poate, influenţei cuv. *rasă* (haina preoţească).

raşpil „rachiu tare". *Raşpelul* sau *raşpilul* e o pilă pentru lemn. S'a zis *raşpil* rachiului tare pentru că arde, roade ca şi pila.

rîşniţă 1. „stomac"; 2. „ceas de proastă calitate". *I-a dat un mai la rîşniţă* „i-a dat un pumn în stomac".

rogojină „pălărie de paie". La Baronzi are sensul de „iapă".

rubaşcă, v. *răboaşcă*.

rublă ştearsă „hoţ prost şi bătrîn".

saca „birje". Der.: *sacagiu* 1. „birjar"; 2. „biciclist".

şase: *şase, Nae, că s'a şucărit fraerul* „fii atent că te-a observat". E, probabil, o deformare din *şest* (v. c.).

satana „procurorul".

scăpa (a o ~) „a fura": *a scăpa laba*.

scatiu „sergent de stradă, agent de poliţie".

scoarţă „portofel". Cf. *coaje*.

scobitoare 1. „femeie slabă"; 2. „baston".

scroafă „casă de bani": *s'a 'nfipt la scroafă* „s'a repezit la casa de bani". Dacă *scroafa* e „casa de bani", înţelegem de ce „tejgheaua" e numai *purcea*.

scrumbie „cuţit".

semn „amanet" în expresia *a pus semn paltonului.*

şest 1. „atenţiune!, încet"! 2. „observator, cel care pîndeşte": *a pune şest la pont.* La Scîntee *şest* „taci". Termen onomatopeic (v. P. Ciureanu, *Bul. Philippide,* II, 207).

sexapiloasă „femeie cu mult vino'ncoace" <engl. *sex-appeal.* Cf. *arzoaie.*

sfat „palmă": *i-a dat un sfat.* De multe ori o palmă înlocueşte un sfat.

silcă, v. *vasilcă.*

şindeală, şindel 1. „lamă, cuţit"; 2. „tăietură, lovitură de cuţit": *i-a tras o şindeală.* A. Graur *(l. c.)* cunoaşte numai forma *şindel* cu sensul de „joc de copii cu cuţitul sau furculiţa". P. Ciureanu dă forma greşit, *şindrel,* şi o derivă din verbul *a şindi* (v. p. 99). Ţig. *šindealo* „cuţit, lovitură de cuţit".

şindel, v. *şindeală.*

şindi „a tăia": *i-a şindit crăcanii la bulan* „i-a tăiat pantalonii la spate". Ţig. *šind-, šindem, šindo* „a tăia".

şiuriu, v. *ciuriu.*

şlengher 1. „batistă"; 2. „cravată". A. Graur propune ca etimologie ţig. *šelengero* „cordier, bride". M'am gîndit dacă nu ar fi germ. *Schlinge* „laţ". In Bănat unde au pătruns multe germanisme e cunoscut *şlingărai* cu sensul de „panglică" (L. Costin, *Graiul bănăţean,* I, 194).

şme şi *şmecherie* în expr. *a vorbi la şme* sau *şmecherie* „a vorbi în argou".

soili, suili „a dormi". Der.: *soileală* „somn". Cuvîntul pare să fie ţigănesc. Etimologia propusă de A. Graur *(l. c.),* ţig. *sov-,* part. *suto* nu e convingătoare.

sostea, pl. *sostele* „izmene". Ţig. *sosti,* pl. *sostea,* idem.

spetează „haină, sacou". Cum s'ar putea explica sensul de „haină"? Să se fi plecat dela faptul că haina se aşează pe speteaza scaunului?

şpiler „escroc" <germ. *Spieler,* care pe lîngă sensul de „jucător" îl are şi pe acela de „înşelător la joc, trişor". Termenul a plecat din mediul jucătorilor de cărţi şi apoi

prin extindere a desemnat orice escroc. L. Costin (*l. c.*, 185) dă forma *spilăr* „bun jucător de cărți, rafinat".

spital „palton". La Scîntee „blană". Risc o explicație pînă se va da alta mai plausibilă. Cei mai mulți pungași nu poartă iarna palton, pentru că nu au avut sau și l-au pus amanet — *i-au pus semn* —, totuși fac pe „șmecherii" spunînd că nu au nevoie și își permit chiar să ironiseze pe unii dintre ei care și-au făcut rost de vre-un palton sau de vre-o blană. Aceștia sînt considerați șubrezi, bolnavi, avînd nevoie de ocrotirea unui palton — spital de circumstanță.

șpriți (a se) < *șprit*.

nea Stelian „prost". Cf. *gabor* care pe lîngă sensul de „agent de poliție" îl are și pe acela de „prost".

sticlari „hoți de bijuterii".

sticlete „sergent de stradă, agent de poliție". La Baronzi „dorobanț" și la Scîntee „gardian".

știuci „pantofi". V. expl. la *caracude*.

ștoagă „penis". Din *ștoi* (v. c.) + *ghioagă*?

ștoi „penis". Tiktin înregistrează *știoi* cu sensul de „rață de baltă". Ar putea fi o metaforă (ca *pasăre* cu același înțeles).

șucar,-ă „frumos, bun". Cu sensul de „frumos" se întrebuințează mai mult la feminin: *femeie șucară*. *Șuhar* înregistrat în *Adevărul literar*, 1922, 106, cu sensul de „scandal" în expresia: „husănu mi-a făcut un șuhar de s'au strîns toate caiafele" trebue interpretat ca avînd înțelesul tot de „frumos" în sens ironic: „mi-a făcut un frumos de s'au strîns . . . etc." Țig. *šukar* „frumos".

șucări (a se) 1. „a se boieri"; 2. „a se supăra"; 3. „a prinde de veste". *S'a șucărit gagica, nu mai înghite* „s'a boierit fata, nu mai permite". *S'a șucărit cu coarda* „s'a supărat cu amanta." *Șase, Nae, că s'a șucărit fraerul* „fii atent, că a prins fraerul de veste". Der.: *șucăreală* „supărare, prindere de veste". A. Graur *(l. c.)* consideră pe *șucări* ca un derivat din *șucar*, dar nu explică deosebirea mare de sens. Un derivat din *șucar* ar fi trebuit să însemne „a se face frumos" și mai departe „a se boieri". Numai acest din urmă

sens poate fi pus în legătură cu *șucar*. Pentru celelalte înțelesuri: „a se supăra“ și „a prinde de veste“ cred că trebue să plecăm dela țig. *šuklar-*, *šuklardem*, *šuklardo* „aigrir“, fig. „dégoûter“, care ar fi devenit *șuclărdi*. Noțiunea de „a acri, a se acri“ e apropiată de aceea de „a se supăra“, iar în ceea ce privește sensul de „a prinde de veste“, acesta a reieșit din împrejurări pe care le evocă citatul amintit: *s'a șucărit fraerul. Se șucărește*, adică propriu zis, „se supără“ pentru că „a prins de veste“ că e furat. *Șuclărdi* și-a schimbat aspectul fonetic fiind influențat de *sucar* și de *șucări* „a se boieri“.

suili, v. *soili*.

sulac „penis“. In graiurile dialectale *sulac* are înțelesul de „organ genital“ al calului, taurului etc.

șuriu, v. *ciuriu*.

sutar „100 lei“.

șuti „a fura“ : *i-a șutit scoarța dela primă* „i-a furat portofelul din buzunarul din față“. Der.: *șuteală* „furt“; *șuitor* „hoț“. Țig. *šau-*, *šutem*, *šuto* „a pune, a băga“. Șt. Pașca *(l. c.)* dă *șuti* <*șut* „fără coarne“ (v. p. 98).

tabaroș, v. *tapardos*.

tăiuș „cuțit“.

țambal „telegramă“. Telegrama e bătută la aparatul Morse, care a fost apropiat de țambal.

tamje „afacere, pricină“: *a fi în tamje cu cineva* „a fi în legături de afaceri“; *e în tamje cu șutitoarea* „e în vorbă cu hoața“. Cunoscut dialectal cu același înțeles de „afacere, pricină, chestie“. Sîrb. *tamaža* (I. A. Candrea, *Dicț. encicl.*).

tapardos, *tapartos* „rachiu“. La Baronzi *topardos* și la Scîntee *taparnos*. A. Graur *(l. c.)* dă *tabardos* și îl derivă din țig. *tabardo* „rachiu“, neatestat în dicționare, dar confirmat d-sale de un Țigan.

taparnos, v. *tapardos*.

tapartos, v. *tapardos*.

țărancă, *țărăncuță* „bancnotă de 500 lei“.

telefoane „urechi“.

tender „șezut". Tenderul e vagonul platformă din urma locomotivei.

timonie „nas". Termen marin însemnînd „cîrmă".

tiră „tovărășie, pază în timpul furtului": *ține-mi tira* „ajută-mi" (un pungaș adresîndu-se unui tovărăș).

tirșală „frică". Der.: *tirșelos* „fricos". Țig. *traš* „grije, frică". Cuvîntul a primit în romînește sufixul *-eală*.

țîță: *ceva țîță* „ceva bun".

tivi „futuere". Termen întrebuințat în croitorie. Cu același sens *a pune tivul*.

topardos, v. *tapardos*.

topi (a se) „a fugi". Cf. *a se ușchi*.

torontal „șezut". Deoarece *bănat* — cu același sens — a ajuns prea întrebuințat, a fost înlocuit cu *torontal* (numele județului din Bănat).

trăgaci „revolver".

trăznitor „spărgător".

trînti „a aresta".

trocar „sergent de stradă". Termenul e cunoscut dialectal, desemnînd pe locuitorii din mahalaua Șcheilor (Brașov).

troleu „penis". Troleul e arcul elastic de metal care aduce curentul electric dela sîrma aeriană la tramvai.

trompă „nas". *A pus bicicleta pe trompă* „a pus ochelarii pe nas".

tufă „portofel": *i-a scobit tufla* „i-a golit portofelul". P. Ciureanu dă greșit *tufli*.

tun „spargere, furt mare". *A trage tunul* „a face o spargere".

turna „a prinde, a aresta"; *m'a turnat cu fapt* „m'a prins asupra faptului".

țuțu „penis". Cunoscut ca nume de persoană (cf. *gogulică bărbosul*).

ulcică „cap".

ulube „picioare".

umfla „a aresta".

undără „100 lei" <germ. *hundert*.

urs sau *urs de Dorna* „desbrăcat, gol". La Baronzi *urs* „fecior de popă"; la Scîntee „contrabandist".

ursoaică 1. „amantă"; 2. „prostituată".

uşchi (a se) „a se duce, a fugi, a se furişa"; *Mă uşchesc la bombă ca să soilesc* „mă duc la gazdă să dorm". In Bănat *a se uşti* „a se vîrî". Der.: *uşcheală* „fugă"; *uşchi!* „şterge-o". Ţig. *ušt-, uštilem, uštilo* „a se ridica". A. Graur (*l. c.*) înregistrează numai pe *uşchi (a se)* şi îl explică plecînd dela imperativul ţig. *ušti*. Explicaţia aceasta e întărită de faptul că acest imperativ există în argou: *uşchi!* afară de imperativul obişnuit *uşcheşte-o!*

varză „tutun".

vasilcă, silcă „cap". Vasilcă e numit capul de porc împodobit cu panglici şi flori pe care îl poartă Ţiganii în ajunul Sf. Vasile colindînd pe la case. *Silcă* e o abreviere din *vasilcă*.

vast „pumn, lovitură". Ţig. *vast* „mînă".

vedea „a avea bani"; *văd* „am bani".

vijiitoare cu coadă „cravată". Cf. *şlengher, zgalţ, zgardă*.

vînă „penis".

vînător „conductor de tren". „Vînează" pe cei fără bilet.

vrăbii „sergenţi de stradă"; termen format prin derivaţie sinonimică (cf. *scatiu, sticlete*).

vrăji „a vorbi": *vrăjesc cu un căţel* „vorbesc cu un avocat".

zdup „închisoare": *a expedia la zdup*; *a căra la zdup*. Termen onomatopeic.

zgalţ „cravată". Cuvîntul e înregistrat de Rădulescu-Codin *(l. c.)* cu sensul de „nojiţă la opinci".

zgarchi în expr.: *zgarchi, ia-l la mişto* „vezi de el, ia-l la sigur".

zgardă „cravată".

zimbil „pălărie de paie". Cuvîntul e înregistrat de Tiktin cu sensul de „coş de papură". Cf. *rogojină, paporniţă*.

zotcă „faţă, gură": *i-a făcut boiangerie la zotcă* „l-a umplut de sînge".

zulă: a face ~ „a fura". Der.: *zuli* „a fura"; *i-a zulit potcoava dela bulan* „i-a furat portmoneul din buzunarul dela spate".

Expresii

a încheia afacerea „a face spargerea".

a pune barbă „a minți" (cf. *a se bărbieri*).

a cădea pe bec „a fi arestat" (comp. fr. *tomber sur un bec de gaz*; cf. *a se arde*).

i-a făcut băncuța piesă se spune despre cel ce începe să se dedea la homosexualitate (*băncuța* era altădată moneda de argint de 50 bani, iar *piesa* moneda de argint de 5 lei).

a face boiangerie „a bate pe cineva pînă la sînge".

a-i face bucata „a denunța, a da de gol pe cineva",

a umbla cu bună dimineața „a intra pe fereastră dimineața (la furat)".

să-ți faci burta saltea și c . . . plapumă, e sfatul dat de deținuții mai vechi celui care intră pentru întîia dată în puşcărie.

a merge călare „a călători fără bilet de tren (pe vagon)".

i-a pus capac „l-a condamnat pe vieață".

a face o casă „a sparge o casă de bani".

a se face căruță „a deserta" (v. *căruță*).

i-a trîntit cercei la tancuri „l-a pus în fiare".

a face copii cu stînga „a face onanie"(cf.fr.*madame Lamain*).

a se da în fapt „a mărturisi".

a lua coșul foc „a fi însetat, a arde pe gît".

a scoate fum „a împuşca".

a o scăpa în găleată „a băga mîna în buzunarul altuia".

a sparge geamul „a deflora".

a gini marginea „a observa, a fi atent".

a avea goangă „a i se năzări cuiva", „a fi cam într'o parte" (cf. *a avea sticleți*).

a duce la icoane „a duce la poliție".

instrumente musicale „unelte de spargere".

a duce cu iordanul „a induce în eroare, a purta cu vorba".

înjug'o „pleacă, șterge-o".

a face labă „a fura".
a stinge cuiva lampa: stinge-i lampa „loveşte-l peste ochi".
a o lua din loc „a pleca repede".
a turna la Maica Paraschiva „a închide la Văcăreşti".
a da lovitura la lada cu maimuţe „a nu izbuti, a eşua".
a lua la mişto „a lua la sigur, a lua peste picior".
a face musică „a plînge, a face scandal".
a face nuntă „a face scandal".
a da drumul la ploscă „a deschide poşeta".
a duce cu preşul „a duce cu vorba, a induce în eroare".
s'a urcat silică la cap „s'a urcat sifilisul la cap". În mediul mai cult se întrebuinţează cu acelaşi sens expresia tradusă din argoul frances: *s'a urcat sisi la Sorbona* (în arg. fr. *Sorbonne* „cap").
vacă cu lapte „prostituată speculată de cătră „nene".
îmi vîjîie motorul „mă doare capul".
a îngropa de viu „a băga în buzunar ce s'a furat".
Unele expresii au fost citate la cuvintele respective.

Al. Vasiliu

GRAIUL DIN CLOPOTIVA

Ancheta dialectală pe care am putut-o face în cursul lunei august 1935 asupra graiului acestei comune din judeţul Huniedoara vine să se alătureze la aceea, cuprinzînd Ţara Haţegului, pe care a publicat-o înainte de război Ovid Densusianu; d-sa a trecut şi prin Clopotiva, de unde a cules cîteva texte.

Comuna aceasta, cu cele două cătune ale ei, *Lạtur'en'ị* şi *Sąśelu*, este aşezată la poalele munţilor ce se lasă din masivul Retezatului (Vîrful Petreanu, 1898 m., Picuiul, 1830 m. şi Furcătura-Clopotivei, 1452 m.). Este o aşezare de munte cu case vechi, uliţe strîmte şi întortochiate. Locuitorii sînt săraci, în majoritate. Locurile pe care le au pentru agricultură sînt insuficiente şi cei săraci sînt nevoiţi să cumpere porumb încă de pe la Crăciun. Se întreţin mai mult din creşterea vitelor. Aproape toţi au vite la sălaşele şi stînile de pe munte.

Faţă de cei 1217 Romîni, streinii sînt în număr de 30, între care 12 Unguri şi 15 Italieni. Italienii au venit înainte de război ca lucrători la o firmă de exploatare a pădurilor („Pecor"), care a încetat de mult să mai funcţioneze. Sînt oameni scăpătaţi şi nu se pot compara cu cei cîţiva Unguri din comună sau cu nemeşii înstăriţi. Femeia Roza D'ẹţinti, cu care am stat de vorbă, mi-a spus că tatăl său Lorenzo de Giacinto a venit, ca şi ceilalţi Italieni, din nordul Italiei şi se născuse la 1852 în Clant (Udine). În curînd vor fi desnaţionalisaţi, întrucît copiii lor nu mai vorbesc între ei italieneşte.

Țărani din Clopotiva: Pătru Șișorogari și soția sa Lucr'eța Braila Șișorogari

Portul: la bărbat la femeie

1. *cąmęsę*
2. *curaų̯ă*
3. *izmęn'e*
4. *ińe* (*cąmęs*)*ę*
5. *br'eśir'e*
6. *min'ecă*
7. *fódori*
8. *tśiștśin'eų̯, cîrpă*
9. *pąle*
10. *catrînță*

Tînăr (Mąruțăsc Ion, 23 ani) purtînd *gr'ebla* și *furśeriu* pe spate, mergînd la *ovăs*, să-l facă *clańe*.

N'emeș din Clopotiva: Ioža Fărcaș, 70 ani

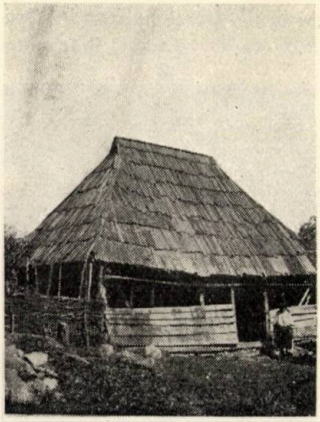

Casă bătrînească a lui Pătru Lihoń Bivol

Casă veche nemeșească (a familiei Fărcaș)

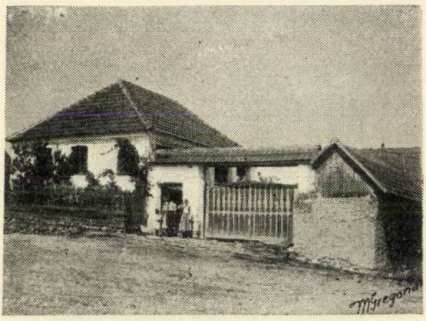

Casă nouă din Clopotiva (a lui Roman'esc Dumitru)

Sălaș și șură pe Valea-cu-apă (un loc deasupra Clopotivei) ale lui Șiorogarị Pătru Borcan

Bocșă pentru făcut mangal, pe valea Riului-mare (*La greblă*)

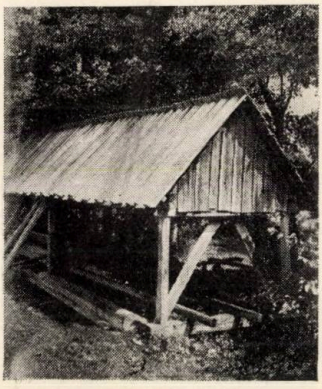

Fir'ez (al Luizei Bočịat)

Finariță pe Val'ța-cu-apă (a lui Șiorogarị Pătru)

E de relevat că populaţia este în scădere dela 1900 încoace: la 1900 erau circa 1700 locuitori (dacă e să ne luăm după statistica dela 1900 a parohiei).

Clopotivenii sînt în majoritate greco-catolici. Sînt şi cîţiva calvini; odinioară erau mai numeroşi, avînd şi o biserică veche. După războiu a apărut în comună secta baptiştilor; sînt vre-o 17 suflete.

Graiul din Clopotiva apare puternic influenţat de cel din Bănat. Această influenţă se constată mai ales în alterarea lui *t* şi *d*, urmaţi de *e*, *i*, trecînd la *tś* şi *dź*, fenomen aproape general. Numai cîţiva bătrîni pronunţă pe *d* + *e*, *i* ca *d'*.

Labialele, urmate de *i*, *ie*, nu sînt alterate, ca şi în Bănat. Numai rareori se observă o uşoară iotacisare.

Influenţa Bănatului nu s'a extins asupra tuturor sunetelor. *D* + *ę*, *į* latin nu apare niciodată ca *dz*, ca în Bănat, ci ca *z*, dovadă că influenţa Bănatului nu poate să fie prea veche. Ea s'a întins însă repede.

Fonetică

Accentul

Cade pe antepenultimă în *curcúbătă* LIV; *Márẹa*; pe ultimă în *acoló*.

Vocale tonice

A. În *scâmn* şi derivatul său *scâmn'iş* apare ca *â* (intermediar între *o* şi *a*, aproape de diftongul *ọa*). Pronunţarea aceasta este, însă, rară (am întîlnit-o la Şiorogari Pătru şi Vîrvońi Marẹa),

În forma corespunzătoare vsl. *žalĭ*, *a* e înlocuit cu *ę* şi *ę*. *žęl'e* IX, *žęl'e* XIV, XXXIII.

Sub influenţa lui *ęa* din *męa*, *a* din pron. *ta* trece la *ę*: *tę* LXVII.

La verbul *răsăr'e* XIII găsim pe *a* tonic trecut la *ă*, sub influenţa formelor *răsări*, *a răsărit* etc.

Ă are, în cîteva casuri, înaintea sa o resonanţă de *î*, fiind pronunţat ca *îă*, atunci cînd urmează după *l*, *r*. Cred că e o influenţă din Bănat. Exemplu: *pîrl'ău* LVIII. Aceeaşi resonanţă o găsim şi în *par'eu* = părău (cum l-am auzit la Cordoş Ioana, în expresia: *păstă par'eu*); aici *ă* a trecut la *e*.

E. Urmat în silaba următoare de alt *e* este rostit *ę*: *fętśel'e* XXIV, *gąseştśe* XLIII, *įubeştśe* VIII, *l'ęmn'e* II, *lęveş* L, *măsęl'e*, *nuięl'e* IX, *pęn'e*, *pęştśel'e* LX, *ręśe* XXXIX, *sęśer'e*, *sęmn'el'e* LXIX, *şęptśe* XLI, *vęrdźe* II, *vior'ęl'e* XL.

Trecerea lui *e* la *ę* are loc uneori şi cînd a doua silabă cuprinde pe *i*: *l'ipęn'į* LX, *Tśęn'ie* LXVII.

Ę s'a păstrat şi după ce *e* final a trecut la *ă* (*ę*) după *ş*: *cămęşę*, *cămęşa* LXI, *cămięşa* XIV, *măśęşă*.

După *ş*, *ž*, *s*, *z*, *ţ* trece la *ă* sau *ę*: *cocoşăį* XXXVI, *žęg*, *pusăį* X, *trăzăştśe* IV, *oţăl* XVIII.

După grupurile consonantice *tr*, *st*, trece de asemenea la *ă*: *trăbă* = trebue XX, *stăl'el'e* XLVI.

După *r̄* iniţial, se aude ca *ę* în *r̄ę* LXIX.

Ę latin + *n* apare ca *i* în *tśinăr* VIII.

Înlocuirea lui *e* cu *ă* în *dătśe* = dete XXXV e datorită influenţei formelor aceluiaşi verb care aveau un *ă* (*dăduį* etc.). La fel: *dădźeį* XXXV.

I după *ş*, *ž*, *s*, *z*, *ţ* trece la *î*: *şî*, *nącąžîtă* V, *găsît* LXV, *tîrzîu* II, *zîd* XV, *ţîp*.

Acelaşi fenomen se întîmplă şi după grupurile consonantice *tr* sau *str*, *ştr* : *cătrînţă*, *strîgă* XXXVIII, *ştrîmf* (cu pl. *ştrîmfi*).

Vocale atone

A apare ca *ă* în *hămbarį* XLIX.

Ă protonic e deseori trecut la *ą*. Mai rar trece la *a*. Astfel: *bągat* XLIV, *bątrîn* XII, *bątut* VI, *cąpątińį* V, *cumpąrar'e* XLIV, *grądźină* XIII, *ląpądat* XLIV, *nąrocu* VI, *pąduria* VI, *pąlărie* III, *pąmînt* III, *pąmîntu* XII, *pąr'eţ* XLIV, *rąkită* V, *rątśită*, *sąlaş*, *sąrąriţă*, *supąrată* V, *şązątoar'e* III, *vązuį* V; dar: *flamînz* XIX,

gasăsc I, *imparatśe* XIX, *oparită*, *radaśină* XLVI, *suparat* X, *vazuį* X, foarte deseori şi *ma* <*mă: ma 'ntr'ęabă* I, *ma hodźin'iį* X, *ma blastămă* XX, *să ma ardă* XX.

Deşi posttonic, *ă* trece la *ą* (sau *a*) în *dupą: dupą mur'e*, XXIV, *dupa įel* XLIV.

În loc de *ă* apare *ę* în *Cręśįun* XX.

După labială, *ă* trece la *o* în: *postaįcă* (= teacă de fasole), *porodăiţ* (= pătlăgele roşii).

În verbul *rămîn'ęa* e constantă schimbarea lui *ă* în *u: o rumas* XX, LXII, *or rumas* LXIII, *să nu rumîn'eśtśį* XLVI.

E, după labiale, trece în mod normal la *ă: curcúbătă*, *Păvălońi*, *păstă* (= peste) VI, *pă* (= pe) IV, XX; *pă*, fiind aton în frasă, apare şi ca *pą*, *pa: pą Mantu* XLIII, *pa badźiţa* I, *pa fieśin'e* VIII.

În formele derivate dela verbul *a bea* găsim deseori pe *e* aton păstrat: *s'o cam îmbetat* LXII, *į-aį îmbeta* XLIV, *beuturil'e* XLIV.

După *ş*, *ž*, *s*, *z*, *ţ*, *e* trece la *ă*: *s'o aşăzat* LXVI, *ţiţăl'e* XXIII. În loc de *să* se aude uneori *sa* (prin trecerea lui *ă* protonic la *a*): *sa uįtă* VII.

Trecerea lui *e* la *ă* se observă şi după grupurile consonantice *tr*, *st: dźintră* = dintre LXVI, *întră* = între LXIII, *o trăbuit* LXX, *ma blastămă* XX, *dragostă* XXII, *stăžęrį* = stejar, *vęstă* XXXII.

După *r*, apare *ă* în: *răformaţ* LXI.

Sub influenţa vocalei *e* sau *i* din silaba următoare, *e* s'a păstrat, deşi urmează după *s*, *ş*: *paser'e* VII, *şedźęa* LXV.

Deşi după grupul cons. *cr*, *e* se păstrează în: *crepa* XLVI.

E în loc de *ă* apare în *capet*, prin analogie cu pluralul *capete*: *capetu satuluį* (rostit aşa de Mareea Pavalońi).

E posttonic trece la *i* în cuvintele: *carpin* şi *pr'ętśin* LXVII.

Aton în frasă, apare ca *i* în: *pintru* = pentru LII, *d'ipă* = de pe XLIV, *d'ipa* III, *pi la* XXXV.

I scurt final, după *ş*, *z*, sau după *m* (în forma *mi*), dispare: *įeş* XXVII, *şăz* LXVII, *să-m facă* III, *śįudă mie nu m'o*

faśe III, *că m'aį fost* XXXIII, *nu m'i śįudă* XIV, *m'i śįudă că nu m'o spus* XIV, *dragu m'i żocul* XXIII, *m'o trăzăștśe* IV, *m'o 'ntrabă* IV, *îm va tr'ęśe* XL.

Į trece uneori la *u*: *curpatorį* (*curpątorį*). Formele acestea mi-au fost spuse de Śiorogarį Pătru și Flor'esc Opriţa.

O. Găsim dese casuri de trecerea lui normală la *u* în: formele latine *m' acuperiį* X, *o amurţît* LIX; comp. și *o cumpan'ie* XLIV, *ruman'iță* XXXVIII.

În adj. nehotărît *tot* apare foarte des ca *ă*: *tăt natu, tăt locu* VI, *tăt am spus* VII.

Același fonetism în *apăį* LV.

U. La articolul nedefinit apare de cîteva ori ca *o*: *on bît* XLV, *oṇ moș* LIII.

Un rar exemplu de *u* final întîlnim în descîntecul din textul XLVI: *d'escîntu įo Sîntśi Marii Mar'e.*

Diftongi tonici

E̯a este păstrat în *pęană* LX.

După *ș*, *ž*, *s*, *z*, *ț*, trece la *a*: *pisază* LIV.

În *mąstăcăn* apare redus la *a*, după *st*.

Cînd era final, s'a redus la *ę*: *așę dară* LXII, *așę* LXIX, *col'ę* IV, *curę* LXI, *să-ț maį dżę* XXXVI, *drąguța mę* XXXIII, *n'am putśę* XVI.

În locul lui *ęa* apare *e*, prin analogie cu pluralul, în adjectivul *ţepen* LXII.

După *l*, *n*, *ęa*, din causa alterării acestor consoane, este pronunţat deseori ca *įa*: *cl'įanț* LIX, *n'įagră* XLIV.

I̯a apare ca *įę* în: *įę* (dela vb. *lua*).

I̯e este redus le *e* în *obęl'e* LXI și la *i* în *pir* = pier: *pir stăl'el'e pa śerį* XLVI.

U̯a din verbul *a lųa* apare și ca *ọa*: *or lọat* LXII.

Diftongi atoni

Conjuncţia *aų*, fiind atonă în frasă, a trecut la *o*: *dżevez o ț-o fi ceva* IV.

Ăų > *o* în *so* (= său), aton în frasă: *fratśe-so* XLIV.

După consoanele care se iotacisează atunci cînd sînt urmate de *e*, *ęa* trece deseori la *ia*: *badźia* I, *atunśia* LXXIII, *lumia* VI, *vr'ęmia* LXII, *pąduria* VI. Alteori apare ca *ę*: *atunśę* LXIX.

După aceleaşi consoane, şi *ęo* trece uneori la *io*: *tśi-om aştśepta* XXXIX, *dźi-o săptămînă* XLIII.

Îi, provenit din *ie* (= este), *e* redus la *i* şi, fiind după *ţ*, trece la *î*: *ţ-î frică* XLIV.

Ioa apare ca *io* în *Iokim* XXVI.

Vocale în hiat

Hiatul *ăiu* este redus la *ău* în *n'icăur'ęa* LXV.

I după *ş*, *ž*, *s*, *z*, *ţ*, *st*, trecînd la *î*, hiatul *ie* devine după aceste consoane *îie*: *soţîie* XXXI, *pustîie* XXXI.

Hiatul *oă* apare ca *oo* şi *oo* în: *doo* XV, *doo* XXV.

Găsim vocale în hiat transformate în diftongi, sau reduse la vocale simple:

ău > *u*: *dźinuntru* LII, *înuntru* LXIX
ie > *ie* şi *e*: *pr'ętśin* LXVII
ii > *i*: *fincă* LXII

Asimilaţie, disimilaţie, protesă etc.

Asimilaţie. *Ă* (*i*) nu a fost asimilat de *i* din silaba următoare în *năsîp* XV, *rădźică* = ridică, *să rid'icară* XLIV.

Ă nu apare asimilat de *o* în *nărocu* XIII.

Ei apare asimilat în *ii* în numeralul *trii* XIV, XVIII, LXXIII.

E — i > *i — i*: *fiśiori* XIX
I — a > *a — a*: *paramidă* XX
Î — ă > *ă — ă*: *pănă* LXIII

Disimilaţie. *E—e* > *i — e*: *dźi dźemult* LXII, *dźi pe* IV, *dźi pă* = de pe.

Protesă. *U* este prepus în forma *uşcoală* = şcoală, cum l-am auzit rostit de Opriţa Flor'esc; cred că e o influenţă a ung. *iskola*.

Epentesă. *Ă* e intercalat în *ieşcăl'e* (= iesle). Nu întîlnim epentesa lui *i* în *cîn'e*, *mîn'e*, *pîn'e*.

Epitesă. Sub influenţa cuvintelor latine terminate în *-ari* şi *-ori*, mai multe forme streine cu terminaţia *-ar*, *-or* apar la fel: *hămbari* XLIX. Epitesa lui *i* se observă în *ceri*.

Sincopă. În *astară* (= astă seară) observăm căderea lui *ă*.

U cade în: *or văzt* LXV.

I sau *e* apar nesincopaţi în: *dźir'eaptă* XL, *d'ir'ese* LXI, *d'er'egători* LXX.

Apocopă. Mai multe cuvinte presintă căderea vocalelor finale, ca urmare a întrebuinţărei lor neaccentuate în frasă: *făr dźe* XLII, *śin să-l ţină* VI, *śin nu ştśie* XII, *numa v'o doi* XVIII.

Consoane

Labialele, urmate de *e*, sufer o uşoară iotacisare, fiind pronunţate ca *pie*, *bie*, *fie*, *vie*. Acest fenomen e destul de redus în ceea ce priveşte labialele *p*, *b*, *f*, *v*. Numai *m* + *e* apare mai des trecut la *mie*. Pronunţarea aceasta e o influenţă a graiului din Bănat (o găsim şi în Oltenia nord-vestică): *pietśec* (întîlnit la Opriţa Flor'esc), *albie* LXI, *or putśea biea* XLIV, *să biea* XLIV, *dărăbie*, *iubieştśe* IV, *dźiufie* (întîlnit la Opriţa Flor'esc), *crăstăviet* LI (tot aşa rostit de Mareea Vîrvoń), *aviem* XLIV, *privieki* LIII, *viecal'ie*, *camieşîl'e* LVIII, *culmie* (întîlnit la Ana Para Itul), *doarmie* IV, *izmien'el'e* LVIII, *lumie* XXXVII, *numie* XXXVIII, *mieea* XXVII, *miel'ităm* LV, *mieri*, *mieră* (întîlnite la Pătru Śiorogari), *mierg* XV, *am miers* LXXIII, *oi trîmietśe* XLIV, *vr'emie* II.

P + *e* apare palatalisat (> *ke*) în *keptari* LXI.

V > *b* în: *bihor'el dźe vînt* XLI,

M final, din unele cuvinte întrebuinţate ca atone în frasă, trece la *n* sau *ṅ*, înaintea unor cuvinte care încep cu o consoană (afară de labiale): *m'aṅ dat* XXXV, *aṅ gatśit* XLIV, *în rîd'ica* XLIV, *şî-ṅ grąiętśe* XXXVII, *bątaia-n ţîn'ị* XIX, *l-oṅ l'ega* XLIV

T şi *d*, urmaţi de *e* sau *i*, apar alteraţi în *tśe*, *tśi* şi *dźe*, *dźi*. Acest fenomen este o influenţă a graiului din Bănat şi este foarte răspîndit: *aştśeptat* X, *batśe* VI, *iubęştśe* VIII, *mǫartśe* IX etc., *badźia* I, *dźe*, *dźialu* XI, *dźir'ęaptă* XL, *grądźină* XIII etc.

Numai cîţiva bătrîni pronunţă pe *d* + *e*, *i* ca *d'e*, *d'i*, dovadă că *d* a fost mai resistent. Rareori apare *t* + *e*, *i*, nealterat Exemple: *bad'ia* XIV, *bad'io*, *băd'iţo* V, *vęrd'e* XIV, *mintenaş* LX.

D + *i* apare ca *ǧi* în cuv. *unǧiţ* LX

N şi *l*, urmaţi de *e*, *i*, sînt alteraţi în *n'*, *l'*: *mîn'e* XXXV, *n'emeşî* LXI, *pomen'ęască* XXXVI etc., *l'ęagănă* XXXIII, *l'el'iţa* XXIII.

Mai rar, şi la cei care ştiu carte, *l* şi *n* + *e*, *i* apar nealteraţi: *ružulin* III. *mine*, *spine* I.

În *niştśe*, *n*, deşi urmat de *i*, se aude mai mult nealterat: LXI.

N înaintea lui *i* în hiat este păstrat ca *ṅ*: *butońi* XLVII, *cąpątińi* V, *capatińi* X, *claṅe* (întîlnit la Ion Roman'esc şi Ana Para Itul), *iṅe*, *bądińi*, *Pavalońi*, *pietrońi*.

N, urmat de *i*, dispare în cuvîntul *slăină* XXIX, *slăin'ị* LXII.

În formele *în* şi *un* este pronunţat deseori velar: *cl'ị-ǫamba 'ṅ apă* I, *iṅ ịarbă* XII, *uṅ om* VIII.

R + *e* trece de obicei la *r'e*: *floar'e* I, *petr'ec* XXXV, *pi-śioar'e* XXXV, *vior'ęl'e* XXXVIII etc.; însă *peştśere* LXV.

C + *e*, *i* apare alterat în *śe*, *śi* (influenţa graiului din Bănat): *śę-ai pierdut* I, *śiordźiţă* XXXVI, *śiudă* III, etc.

Sporadic în loc de *ś* se aude *ĉ* (cf. Ov. Densusianu, *Graiul din Ţara Haţegului*, 37): *aĉela* XI, *ĉeri* IV, *ĉetśină* (pronunţat de Ion Bărońi), *ĉeva* IV, *ĉimbru* LI, *ĉin'e* IV.

În cuv. *rągutśe* observăm că *c* a trecut la *g*: *o sarasel'e rągutśe* XVIII.

K + *e*, *i* (provenit în elementele latine din grupul *cl*) trece la *tśe*, *tśi*: *cur'ętśi* LXXI (întîlnit și la Ioana Cordoș), *d-otśeșăi* XXXVI, *otśilor* VII, *rątśi'e* XLVII, *rîntśează* XLIII, *tśiotoar'e* III, *urętśe* LII.

Mai rar apare ca *t'e t'i*: *t'ęie* pl. *t'ei* = cheie (pronunțat așa de Ion Pădureanu), *întid'e* = închide.

Ke, *ki* păstrat apare și mai rar: *cur'eki* (pronunțat așa de Ioza Fărcaș), *ženunke* LXI, *rąkită* V.

Trecerea lui *ki* la *ț* în verbul *să 'nženunț* XL se explică prin analogia cu *ženunț*, pluralul subst. *ženuntśe* LXII.

G + *e*, *i* trece la *že*, *ži*: *cîrl'iže* XLII, *înžer* IV etc.

Ğ apare foarte rar: *ğinąrarį* XVIII.

Căderea lui *g* în forma *męre* = merge (*mer* XXXV, *meręau* LXIV) e datorită influenței lui *cur'e*.

Ǧ + *e*, *i* trece la *dže*, *dži* (evoluție paralelă cu aceea a lui *k* + *e*, *i*): *džilău* (pronunțat de Ion Roman'esc), *džindžie* = ghindă (întîlnit la Pătru Șiorogari), *džiufă* LXXIII.

J latin apare ca *ž*: *ažungă* VII, *ažunže* XII, *ažuns* XIV, *žocul* XXIII, *mą žoc* XXIII, *žos* IV, *žunși* LIX, *žun'e* XII

S nu a trecut la *z* în *ovăs* = ovăz.

Z apare ca *ž* în *aždžimin'iață* (întîlnit la Mareța Pavaloni).

Z, provenit din *d* latin + *e*, *i*, nu apare niciodată ca *dz*: *frunză*. etc.

Grupuri consonantice

Mn este păstrat în *scamn*.

Grupul *mn*, urmat de *e*, *i*, pierde în cîteva cuvinte pe *n*: *dumęata* IV, *Dumiezău* XXXII, *tśemiță* LXX, *tśimiță* XLIV, *pimiță* LXII. Fenomenul acesta nu e general, deoarece găsim și *Dumn'ezău* XLVI.

Grupurile *pr*, *vr*, *tr* pierd pe *r* în cuvinte atone în frasă: *pęa* = prea XIV, *v'o doi* XVIII, *cătă* = către XXVIII, LXV, *d'int'a lui țară* XVIII, *'nt'o grądžină* XIII.

Nd + *e* este redus la *n'e* în adv. *un'e* VII.

Sb inițial trece deseori la *zb: zbîrśită* XLIV, *zbọară* VII.
St > *śt* în: *nọaśtśe* LXI, *ọaśtśe* XVI.

Asimilație, disimilație etc.

Asimilație: *v — f* > *v — v*: *vîrv* XVII, *vîrvu* XLII, XLVI.
Disimilație: *R — gr* > *l — gr*: *Tăl'igrad* XLIV.
N nu este disimilat în *manunt* XX.
R dispare prin disimilație în: *potrii* LVI, *potr'ee.*

Protesă. Pronumele demonstrative *ăsta* etc. și articolul adjectival presintă un *h* protetic: *haia zî* XLIV, *hăl drag* I, *hăl dźe dźepartśe* XXI, *hăsta* LXVII, *hei bogat* LXII.

Înaintea unor cuvinte începînd cu o vocală apare un *d*: *să nu mi-t d-apuśi* XL, *să tśe d-încalzască* XLI, *miei d-otśeśăi* XXXVI.

Prezența lui *z* inițial în *zbiśi* (= bici) se explică prin analogia cu unele forme care începeau cu *zb.*

Epentesă. *M* epentetic apare în: *bọambă* XLVI, *bọambele* (pl.).

În grupul *sl* din *iesle* s'a intercalat *c*: *iescăle.*

În *pondźeală* (pl. *pondźel'e*) constatăm prezența unui *n* epentetic (l-am auzit așa dela Ioana Cordoș).

R apare în terminația lui *obiśeri* LVII.

O epentesă curioasă e a lui *r* în *mărșînă.*

Metatesă. *R* și *l* sînt metatesați în: *milžoc* XL, *milžocu* XX, *milžoaśil'e* XLIV, *pol'ecra* LXVI.

Sincopă silabică găsim în cuvintele: *dingă* = de lîngă XLII, *pingă* = pe lîngă XV, *dumọastă* = dumneavoastră.

Apocopă. *F* (*v*) final cade în cuv. *vîr* XLIII.
T dispare deseori la verbul *sîn* = sînt IV.
De asemenea *d*, în adv. *cîn* = cînd II, LXX, la part. pres.: *plîngîn* XV, *ven'în* XVI.

Din causa întrebuințărei atone în frasă, *supt* pierde grupul *pt* final: *su* XLIV.

Apocopă silabică: *acó* LIV, *žumá dźe śias* LIV, *nime* LXVI.

Contaminaţie. *Lăuntru*, pronunţat *luntru*, a influenţat verbul *a întra*, de unde forma *luntra* (întîlnită la Opriţa Flor'esc).

Morfologie

Substantivul

Treceri dela o declinare la alta. Sînt de decl. I[ii] : *brișiagă* = briceag, *coabă* = cobe, *dragostă* XXII, *salcă*. De decl. a III-a : *án'in'e* = anin, *brășir'e* LXXII, *dźindźie* = ghindă (întîlnit la Pătru Șiorogari), *lobodźe* = lobodă (auzit așa dela Ioza Fărcaș), *peștśere* LXV, *spine* I, *tîțîn'e* = țîțînă.

Numărul. Unele substantive feminine au pluralul în *i*: *muri* = mure XXXV, *pălmi* LXII.

Terminaţia *-i* dela plural, după *ș*, *ț*, cade: *camieș* LVIII, *pricoviț*, *rațśiț*, *unǧiț* LX.

Aripă are plur. *ăripi* XLIV. Pentru *piuă*, de notat plur. *pie* (LIV, formă auzită și dela Opriţa Flor'esc). În loc de *aburi* apare rar *abur'e* XVI.

Articolul. Articolul nedefinit masc. sing. apare uneori ca *on* sau *(oń)* XV, XX.

Articolul *-l* dispare de obicei. Dacă este păstrat uneori, trebue considerat ca o influenţă a școalei: *brumariul* IV, *gîndul* VII, *żocul* XXIII, *murgul* XLIII.

Art. *-i* dela genitivul și dativul articulat al femininelor se contopește cu *i* anterior, iar după *ș*, *ț*, *z*, acest *i* trece la *î*: *hornu tśimiții* XLIV.

Articolul *lui* apare rareori după substantivele proprii masculine: *murgul Mantului* XLIII.

Articolul adjectival este: *hăl*, *ha* (cu pl. *hăi* și *hei*, la masculin). Ex. *hăl drag* I, *hăl dże dżepartśe* XXI, *mama te ha bună* XXXVIII, *hei bogaț* LXII.

La articolul posesiv observăm deseori lipsa acordului: *un văr dźe-a lui* XLIII, *om d'int'a lui sat* XVIII.

Adjectivul, Numeralul, Pronumele

Superlativul absolut apare adesea format cu *tar'e*.

Pentru num. cardinal de relevat: *doo*, *trii*, *șasă*, *șeptśe* XLI, *noo* XLV, *doișpreześe* XLII.

Numeralul nehotărît *v'o douț* = cîțiva: *v'o douț morożi*, l-am auzit dela Marea Pavaloń.

Pentru pronume voi cita numai formele caracteristice:

Pronumele personal. Pers. 1ii sg.: *ieu* XVII, *ieo* XXXIX, *io* XLVI, pl. *iei* XVIII. În loc de *mi* se întrebuințează *m'* (*m*): *m'o zîs* LXVII, *śiudă mie nu m'o faśe* III, *să-m facă* III, *nu m'i śiudă* XIV. Acusativul sg.: *la min'ț* XX.

Pronumele de reverență: *dumeata* IV, *dumoastă* = dumneavoastră.

Adjectivul și pronumele posesiv. Pers. 1ii : *mieu* I-III, *mieu* XLIV; pl. fem. *noaștśe* LXI. Pers. a 2-a. Sg. masc.: *teu* XLIV, fem. *te* LXVII, pl. fem. *tel'e* XXXVII, *tel'e* XXXVIII. Pers. a 3-a. Sg. masc.: *so*: *fratśe-so* XLIV.

Adjectivul și pronumele demonstrativ. Formele de apropiere: *hăsta* LXVII, *hasta* LX, *asta* LXVII. Formele de depărtare: masc. *hăla*, fem. *haia* XLIV, *aia* LXIV, pl. masc. *hăia*, fem. *hel'ea* LXI, *aheleа* (întîlnită la Opriță Flor'esc). Pronumele demonstrativ compus: *hălălalt* LXII, pl. *hăialalț* LXII.

Pronumele relativ. Pluralul lui *care* este *cari* XVII.

Adj. și pron. nedefinit: *nime* LXVI, gen.-dat. *nimaruț* IX, *tăt* VI, fem. *tătă* LXV.

Verbul

Treceri dela o conjugare la alta. E de conj. 1ii verbul *scria* = a scrie.

Reflexivul. Verbul *întoarśe* este întrebuințat nereflexiv în expresia: *cîn întoarsără napoi* XVIII.

Moduri și timpuri.

Presentul indicativului. La unele verbe constatăm lipsa

sufixelor *-ez* sau *-esc*: *să dżepartă* = se depărtează, *scurtă* = scurtează XLIV, *suc* = sucesc LIV.

Verbele *a ţîn'ea* şi *a ven'i* au persoanele 1^ii şi a 2-a terminate în *n* şi *n'* : *ţîn, ţîn'i, vin, vin'i* X, XIX.

Pers. a 3-a sg. dela *a mînca* este *mîncă*.

Verbul *a ieşî* are pers. a 3-a sg. terminată în *ă*: *ieşă* XXVI, LX.

Presentul subjonctivului. Verbul *rumîn'ea* (= a rămînea) are uneori la subj. pres. sufixul *-esc*: *să nu rumîn'eştsi* XLVI.

Pres. subj. al lui *veni* are formele de singular: *să vin* XXVII, *să vin'i, să vină* XLI.

A doborî are pers. a 3-a terminată în *ă*: *să n'e doboară, să-l doboară* VII.

Pers. a 2-a sg. a lui *înżenunkea* e *să 'nżenunţ* XL.

Perfectul compus. Pers. a 3-a sg. a auxiliarului *avea* este *o* (provenit din *au*, care apare mai rar) şi pers. a 3-a pl. *or*: *clopotul în sat au tras* XLIII, *n'o fost* LXI, *tsi-o rupt* III, *or ażuns* XVIII, *or plîns* LIII.

Viitorul. Formele auxiliarului sînt: *oi, ii* (*îi*), *o* etc.: *oi ven'i, tsi-i dżeparta* XXXIX.

Imperativul. Verbul *a feri* are imperativul format fără sufixul *-eştse: feri*.

Pentru *a veni* avem forma *vină* XXI.

În forma *duśe-vă-ţ* observăm intercalarea pron. reflexiv *vă* în mijlocul verbului. Alături de forma aceasta, apare şi *duśe-vi-ţ*, cu *vă* schimbat în *vi*, probabil sub influenţa formei de viitor: *v'iţ duśe* = vă veţi duce. Ex.: *duśe-vi-ţ draculuj* LIX.

Participiul present apare mai totdeauna fără *d* final: *mergîn* LXII, *ducînu-să* LXII.

Participiul trecut al lui *vedżea* e uneori *văzt* LXV.

Verbe cu forme particulare:

fi. Ind. pres. pers. a 3-a sg. *îi, î* (*ţ-i*) XV-XLIV.

cur'e = a curge, a fugi. Ind. pres.: *cur'e* (de ex.: *cur'e făina*; *uloiu cur'e* LIV); perf. simplu: *curseţi* = fugii (*atîta*

curseį dupa vaśi (Sîmzîiana Śiorogari); imperativul: *curi* = fugi (întîlnit la Mareea Vîrvońi), pl. *cur'eț* LXII.

da. Perf. simplu: *dădżeį, dădżeș, dătśe* XXXV etc. Subj. pres.: *să d'ę* XXVI.

lua. Perf. simplu: *loseį* (formă întîlnită la Opriţa Flor'esc). Imperativul: *ię* (la fel cu pers. a 3-a sg. indic. pres. XX): *ię-ț voie bună* XXXVIII.

męr'e = a merge. Ind. pres.: *mer, meri, męr'e* XI, XLVII, *męr'em* XV, etc. Imperf.: *mereau* LXIV.

mînca. Ind. pres. *mînc* etc. Subj. pres. *să mînc, să mînśi, să mînśe* etc.

ploia = a ploua. Cond. pres.: *ar ploia* XX.

putśea. Ind. pres. *pośi* = pot XIV.

trăbui. Ind. pres. *trăbă* = trebue XX.

usca. Ind. pres. *usc*. Subj. pres.: *să usc, să uștśi, să uștśe* LVIII etc.

Adverbul. De relevat: *acó* = acolo LIV, *astară* = astă seară, *baș* „chiar, tocmai", *dżi-a-fetśea* „degeaba" I, *do* „aproape, aproape în întregime" (*i-a mai do omorît cu bataia* LIII), *ię* „da", *înuntru* = înăuntru, *mintenaș* „îndată" LX, *n'icăur'ea* LXV, *n'icăiuri* XX = nicăeri, *o* = oare XXXVIII, *oar'e* = ori: *oar'e sînże să mi-l biei* XLIV, *pea* = prea XIV, *tăt: nu tăt batśe* XIX, *un'e* = unde VII, LXVII.

Prepoziţia: *cătă* = către XXVIII, *dingă* = de lîngă XLII, *pă* = pe, *păstă* = peste VI, XLIV, LXXII, *su* = supt LXII.

Conjuncţia: *că să* = ca să (*că s'o dai* XLII), *n'iśe* = nici XVIII, XLIV, *o* = au (*dże vez o ț-o fi ceva* IV).

Interjecţia: *haidă*! XLIV. XVIII, *no* (*no, taicuțul mieu* XLIV). Strigăte către animale: *śei, śei*!, *gutśiu, gutśiu* (la chemarea porcilor), *haț, haț*! (la gonirea lor), *dżie, mă* ! (cînd se mînă caii).

Derivaţiunea

Derivaţiunea substantivală. De remarcat următoarele sufixe: *-uc, -ucă* (pl.-*uśi*); ex.: *laibăruc* (întîlnit la Mareea Vîr-

vońi̯), *zăbr'eluśi* XLI; *-uţ, -uţă*: *trocuţ* LIV, *tśigạnuţă* = tigăiţă (întîlnit la Opriţa Flor'esc); *-şug*: *pr'etśin'eşug* LXVII.

Derivaţiunea verbală. Inaintea verbului *a ui̯ta* apare prefixul de origine sîrbească *za-* : *am zăui̯tat* LVI, *m'am zăui̯tat* (Marẹa Pavalońi̯).

Inaintea verbului *a afla* apare prefixul *iz-*, dînd *izafla*. Prin căderea lui *i* iniţial a rămas *a zăfla*. Ex.: *nu-l mai̯ zăflẹază* XLIII; după cum se poate vedea chiar din acest exemplu, căderea lui *i* iniţial a avut loc prin fonetică sintactică (din *mai̯ izăflẹază* s'a ajuns la *mai̯ zăflẹază*).

Sintaxă

Substantivul. După *milžoc* = mijloc, în loc de atributul subst. genitival, apare uneori atributul subst. cu prep. *dźe*: *în milžoc dźẹ- ocol, milžoc dźe grạdźină* XL.

Uneori în locul complementului indirect în casul dativ apare compl. indirect cu prep. *la*: *tu tai̯ mama la źun'inśi̯* = tu le tai junincilor mama XLII.

Verbul. Verbul care urmează imediat după *a ştśi* se pune la infinitiv: *o ştśie purta* XXII.

Preposiţia. Prep. *în* e întrebuinţată cîteodată în locul lui *pe*: *tśi̯-om aştśepta cu prînzu cald în masă* XXXIX, *d'e trii̯ ori̯ în zî* XIV.

Pă se întrebuinţează în locul lui *în* în următorul exemplu: *îl pun'e pă tśigan'e* LIV.

Lexic

Elemente latine. Remarcăm presenţa unor forme mai rare, care nu se mai întîlnesc decît în Bănat şi Oltenia nord-vestică (şi, uneori, în Ţara Haţegului), *laór* = fuior de cînepă[1], *nat* = neam, rudă, *porọabă* = prună mai mică, *primež* = despărţitură între cai în grajd, *sturî* = a nimici.

Elemente sîrbeşti: *baş* = chiar, tocmai, *călămac* =

[1] Etimologia lui nu e încă fixată, dar pare de sigur latin.

lemn pus deasupra osiei la căruță, *do* = aproape, *ię* = da, *nębia (a să)* = a se umfla la apă.

Elemente ungurești. Sînt destul de numeroase, mai ales ca numiri de lucruri: *bădźic* = tuci, *almar* = dulap, *bocșă* = instalație de făcut mangal, *caput* = haină de luat în spate, *carigă* = rotiță, *cart* = cană de lemn, *cośie* = căruță, *copîlnă* = groapă, *copîrșău* = coșciug, *dărab* = bucată, *dźiufă* = chibrit, *fedźeu* = glob la lampă, *fel'e* = cană, *felehart* = crucea căruței, *finźie* = cană, *fioc* = firidă, *firez* = ferăstrău, *fodori* = încrețituri la mînecă, *fogaș* = poliță, cuier, *gužbă* = colac de nuiele care închide poarta țarinei, *hărănźel* = clopoțel, *kęfie* = perie, *laboș* = cratiță, *lanțir* = prăjină de stins focul, *laścă* = tăieței, *l'epedźéu* = cearceaf, *lęveș* = supă, *pîrlău* = trunchi de copac în care se spală rufele, *pl'eu* = gărnicioară de tinichea, *șaf* = hîrdău, *șorof* = șurub, *tąn'eri* = farfurie, *tiglăzău* = fier de călcat rufele, *tśindźeu* = prosop, *tulśeri* = pîlnie, *uiagă* = sticlă, geam, *vălău* = jghiab.

Numai două cuvinte arată stări fisice: *beteag* = bolnav, *hibă* = boală, viciu.

Elemente germane. Mai puțin numeroase, acestea presintă o alterare mai mare decît cele ungurești, ca urmare a faptului că nu provin dintr'un contact permanent: *bolmarșînă* = sfredel de găurit fierul, *broțag* = sac de pus pînea, la soldați, *glažę* = sticlă, *marșînă* = mașină, *pac* = pachet, *papir* = hîrtie, *porodaică* = pătlăgea, *rașpăl* = pilă de răzuit lemnul, *stśęangă* = drug de fier, *ștrof* = pedeapsă.

Unele au pătruns prin intermediul limbei ungurești: *crumpen* = cartof (<ung. *krumpli* <germ. *Grundbirne*), *drot* = sîrmă (< ung. *drot* < germ. *Draht*), *raf* = șină de roată (< ung. *ráf* < germ. *Reif*).

Onomastică

Nume de botez

Femei:

Ana	Nica
An'iță	Aur'el'ia
Anuța	Beti („n'emeșoańe“)

Călăruța (nemeș.)
Clari (nemeș.)
Cr'eștśina
Ieva
Ion'ița
Iozéfa (nemeș.)
Loti (nemeș.)
Lucr'eța, Lucr'eția
Luiza (nemeș.)
Măgdăl'ina
Marça
Marinca
Marișca, Márișca (nemeș.)
Marița
Mariuca
Matilda (nemeș.)
Nel'i (nemeș.)
N'esiia
Neti (nemeș.)
Opriția
Ortenza
Paraskiva
Patruța
Roza
Roți (nemeș.)
Săbina
Sămfira
Silvia
Sîmzîiana
Șara
Tița (nemeș.)
Tśiva
Veron'ica
Victoria
Vilma (nemeș.)
Vîrvára
Viția
Žofi (nemeș)

Bărbați:

Adam
Americ (nemeș)
Antoniu
Arpad (nemeș)
Cároi (nemeș)
Corn'el
Élek (nemeș)
Flor'ea
Giula (nemeș)
Ianăș
Iokim
Ion
Iosîf
Ioža (nemeș)
Iștfán
Iust'in
Lăscuț
Loaioș (nemeș)
Mănasiie
Mătśeáș
Mihai
Nandri (nemeș)
N'ela
Nuțu
Oanti (nemeș)
Pantśilie
Pătru
Pavel
Șándor (nemeș)
Șt'éfan
Toad'er
Val'eriu
Victor
Žiga (nemeș)

Nume de familie [1]

Alecsońi
Andźelońi
Avramońi
Băbău

[1] La Clopotiva femeile își păstrează și după căsătorie numele de familie al părinților, pe care îl pun înaintea numelui de familie al bărbatului.

Bărońi
Băuţăr'ęan
Bernat
Bistr'ęan (Bistrjan)
Blidarį
Bóčjat (Bočjat)
Bogăt
Bojan
Bora
Borcan
Bot'ęa
Brăilă (Braila)
Budău
Căldărarį (Ţigan)
Cînda
Cordoş
Crăčjun
Crăşovan
Curelarį
Cúrja
Dąn'esc., Dăn'esc
D'ęţinti (Italian)
D'il'ert'ja
Drăgin
Dumbravă
Fărcaş (nemeş)
Faur
Filan
Flǫar'e
Flor'esc
Fǫarśe (Fǫarče)
Fona
Ģerman
Gîrgośį (Gîrgočį)
Ģiuriţă
Groza
Hand
Inăşońi
Inčjońi
Itul
Įuvăn'esc
Ivanc
Kiş
Lăscuţ
Leca
Lihońi
Lupu
Margău
Mąruţăsc
Măturarį (Ţigan)
Medr'ęa
Mezincońi
Mihailońi
Muntśęan (Munt'ęan)
Munt'ju
Murarį
Niči
Nicul'esc
Obr'ežan
Olarju
Pădur'ęan
Para
Păscońi
Pătruc
Pavalońi (Păvălońi)
Pogan
Popa
Purčelońi
Rîznovęan
Roman'esc, Ruman'esc
Rumîn'esc
Şimon'esc
Socačį
Stoja
Sučį
Susan
Śjorogarį, Čjorogarį
Todorońi
Tomońi
Tot'eşt'ęan, Totśeştśjan
Trifuţ (Moţ, venit din Vidra)
Ţimbalmoş
Ţîp
Urşinarju
Vasiońi
Vizent'e

Vîlc	Voinoń
Vîrvesc	Zdrăncan
Vîrvoń	Zęaic [1]
Vlădoń	

Nume de oameni din sat găsite într'o condică a bisericei dela 1827:

Băbău	Giura	Pop
Băra	Ilca	Romînesc
Bociat	Iovănesc	Sîrvesc
Brănuț	Lihoni	Suci
Cînda	Miculesc	Țip
Encion	Muntean	
Eneșon	Păvălon	

Nume ale nemeșilor
(de familie și botez)

Bora Arpad („Moǧiar")
Bora Tița („Rumînă")
Boroń Lǫaioș („Moǧiar")
Budźiul Élek („Moǧiar")
Cînda Roșca („catîr: mumă-sa n'emeșǫańe și tat-so Rumîn")
Fărcaș Ịoža („Rumîn")
Mun'ịan Șandor („Moǧiar")
Mun'ịan Nandri („Ungur răformat")
Niči Ịanăș
Nogi Élek („Moǧiar")
Pălcău Cároi („Popistaș")
Pógan Ịoža Bogăt („Rumîn")
Pógan Žîga lui Șandru („Rumîn")
Pógan Rożi („Rumînă")
Pógan Americ („Rumîn")
Pógan Ǫanti lui Șamu („Rumîn")
Pógan Luiza („Rumînă")
Pógan Ișfan Bogăt („Rumîn") [2].
Žofi lu Lǫaioș Boroń („Moǧiară")

---

[1] Numele oamenilor din sat mi-au fost comunicate, în majoritate, de Ịon Munt'ęan, 38 ani.

[2] Numele acestea mi-au fost comunicate de bătrînul nemeș Ịoža Fărcaș. Acesta denumește naționalitatea nemeșilor („Rumîn, Moǧiar" etc.) după religie. Cei greco-catolici sînt „Rumîn'ị", cei reformați „Moǧiarị".

Originea nemeşilor este controversată. Ov. Densusianu în *Graiul din Ţara Haţegului* (p. 5-6) susţine că sînt Romîni ridicaţi de multă vreme de Unguri în clasa nobililor, drept răsplată pentru vitejia lor în luptele contra Turcilor. Cu vremea unii au trecut la Unguri.

Nemeşii, deşi deosebiţi ca port şi nume de botez, de „Rumîni", vorbesc totuşi acelaşi grai ca şi aceştia. Ca religie, ei au fost în trecut în mare parte reformaţi, ca şi Ungurii, dovadă că au clădit o biserică a lor în comună. Cu timpul au părăsit credinţa reformată, devenind greco-catolici. Astăzi sînt puţini reformaţi.

Ţinînd samă de toate acestea, cred că nemeşii, în mare parte, sînt urmaşii Romînilor ridicaţi de Unguri în clasa nobililor şi amesteceţi cu familii ungureşti din Ţara Haţegului. Din momentul ce devenise nobili şi nu puteau să se mai căsătorească cu vlăstare din familii de iobagi, ei s'au amestecat prin căsătorie cu Ungurii şi astfel multe familii maghiare au fost romînisate, constituind încă o mărturie de puterea de asimilare a neamului nostru. Dela Unguri le-a mai rămas mîndria. Ei se consideră şi azi nobili faţă de „Rumîni". Căsătoriile între nemeşi şi aceştia sînt rare. Oamenii le spun „jupîne".

Nume de animale

Cîni

Bălu (alb)
Ĉioban
Flor'ęa
Grivei
Modran
Ursu
Zăgan

Cai

Br'ęazu (breaz pe frunte)
Murgu (negru)
Pişta
Stăjugu (negru cu alb în frunte)
Suru
Śinoş

Iepe

Roşca
Roza
Stăjuga
Vilma

Boi

Bodor	Moža
I̯ambur	Pai̯cu
Mişca	R'endźe̯a (boi proşti de pădure)

Vaci

Bužo̯ara	Murguţa (neagră)
Dăruţa	Stăi̯ana (albă pe cap)
Flo̯ar'e̯a	Vir'e̯ana

Texte

Au fost culese dela aceste persoane:

Bărbaţi

1. Antoni̯u Pógan, 13 ani. Elev în cl. a VI-a primară. Vorbeşte aproape literar.

2. I̯on Ma̯ruţăsc, 23 ani. Mi-a comunicat mai multe strigături.

3. I̯o̯kim Ivanc, 24 ani. Nu ştie carte.

4. Pătru Śi̯orogari̯, 27 ani. Ştie carte. Om vioi.

5. I̯on Băroń̯i̯, 29 ani.

6. I̯on Da̯n'esc, 31 ani. Ştie carte. E proprietarul unei mori pe o derivaţie a Rîului-mare.

7. I̯oža Fărcaş, 73 ani. Nemeş bogat.

8. Lăscuţ Drăçin, 73 ani. Ştie carte. E un bătrîn sfătos.

9. Pantśilie Lihoń̯i̯, 78 ani. Nu ştie carte. E cel mai bătrîn dela care am făcut culegeri.

Femei

1. Lucr'eţa Braila Śi̯orogari̯, 17 ani. Are patru clase primare. E soţia lui Pătru Śi̯orogari̯.

2. Ana Para Itul, 20 ani. Nepoata bătrînului I̯oža Fărcaş. Fata lui Itul, nemeş, ginerele lui I̯oža; căsătorită cu Para. Ştie carte.

3. I̯on'iţa Faur, 25 ani. Ştie carte.

4. Paraskiva Totśeştśe̯an, 26 ani. Ştie carte.

5. Paraskiva Cordoş Padureạn, 35 ani. Ţigancă. E soţia lui Ịon Padureạn, fierar ţigan.

6. Ịoana Tomońị Borcan, 41 ani. Nemăritată. Nu ştie carte. Dela această femeie a cules texte şi Ov. Densusianu *Graiul din Ţara Haţegului* (p. 162); pe atunci avea 17 ani.

7. Sîmzîịana Śịorogarị, 46 ani.

8. Opriţa Flor'esc, 51 ani. Nu ştie carte.

9. An'iţa Boịan, 60 ani. Nu ştie carte. Soţia lui Lăscuţ Drăgin.

10. Sîmzîịana Sịmon'esc, 72 ani. Nu ştie carte. Descîntătoarea satului.

11. Bocitoare: 1. An'iţa Boịan, 60 ani
2. Cr'eştśina Bogăt
3. Ịoana Cordoş, 57 ani
4. Ịoana Gîrgośị
5. Şara Hand, 60 ani
6. Anuţa Zẹáic, 56 ani

Doine[1]

I

Trandafir cu cl'ịọamba 'n apă,
Badźịa la puntśe m'aştśẹaptă
Şị m'aştśẹaptă şị ma 'ntr'ẹabă :
— Śẹ-aị pịerdut tu, mîndro dragă?
— Dźị-a-fetśẹa, badźịo, ma 'ntr'ebị,
Śẹ-am pịerdut nu maị gasăsc,
C'am pịerdut, flọar'e dźe mac,
Pa badźiţa mịeụ hăl drag,
Ş'am pịerdut flọar'e dźe spine,
Pa badźịa dźin sat cu mine.
Lucr'eţa Braila Śịorogarị, 17 ani.

II

— Fọaịẹ vẹrdźe spic dźe grîụ,
Spun'e, mîndro, cîn să vịụ,

[1] Am întrebuinţat aceleaşi semne ca şi Ov. Densusianu în *Graiul din Ţara Haţegului*. În plus: *ṅ* = *n* velar.

Maĭ dźe vr'emie or maĭ tîrzîŭ?
— Nu ven'i sara dźe vr'emie,
Că barbatul faśe l'emn'e;
Vino pi la miezul nopții,
Cîn barbații dorm ca morții;
Vino pi la miez dźe noaptśe.
Cîn barbații dorm dźe moartśe.

Aceeași.

III

Ružulin di pa izvor,
Nu ma blastama să mor,
Că nu-s vina numa ieŭ
Și-i vina și badźia mieŭ,
Că tśi-o rupt dźila pămînt,
Să tśe pună 'n pălărie,
Ca să-m facă śiudă mie.
Śiudă mie nu m'o faśe,
Că tśi-oi pun'e la tśiotoar'e
Și m'oi duśe 'n săzătoar'e.

Aceeași.

IV

Col'e źos în poieniță
Frumos doarmie o copiliță.
Vin'e-un voinișel dźegrabă,
M'o trăzăștśe și m'o 'ntrabă:
— Cîn'e ieștśi, Natal'io dragă?
Ieștśi fată, ori măritată,
Ori înźer dźin ceri picată?
— Nu-s fată, niśi măritată,
Niśi înźer dźin ceri picată.
Ieŭ sînt floar'e dźi pe mar'e,
Cîn'e ma iubieștśe moar'e.
Că m'o iubit un băiat,
Dźe tr'ei ori o l'eșînat.
Iubieștśe-mă dumeata
Dźe vez o ț-o fi ceva.
Foaie verdźe flori domn'eștśi
Da dumeata cîn'e ieștśi?
— Ieŭ sîn brumariul śel mar'e
Śe cadźe toamna pă floar'e.

Ana Para Itul, 20 ani.

V

Măi bad'iţo, păr tăiat,
Ş' asară tşi-am aştşeptat.
Văzui, bad'io, că nu vin'i,
Pusăi dorul căpătîńi
Şî răŭ mă mai hodźin'ii;
Ş' atîta-s dźe năcăzîtă
Cîtă frunză 'nt'o răkită,
Ş'atîta-s d'e supărată
Cît frunză pă źos picată.

Iŏkim Ivanc, 24 ani.

VI

Dŏamn'e, nu batśe lumia,
Cum ai bătut păduria. —
Mînă, badźio, boi bin'e! —
Scump ie, Dŏamn'e, nărocu,
Nu răsar'e 'n tăt locu
Şi răsar'e păstă mar'e, —
Ş'aşa-i răŭ ş' aşa nu-i bin'e,
Că nu-i badźia lîngă min'e! —
Al'es îi la śin'e-l ar'e;
Şi răsar'e la fîntînă, —
Ş' aşa-i răŭ ş'aşa nu-i bin'e! —
Al'es îi la śin să-l ţînă
Şi răsar'e păstă drum,
Al'es îi la śin'e-i bun.

Ion'iţa Faur, 25 ani.

Cîntec bănăţean

VII

Gîndul mieŭ pă un'e zbŏară
Nu-i paser'e să-l dobŏară;
Gîndul mieŭ pă un'e umblă
Nu-i paser'e să-l aźungă.
Tăt am spus otśilor miei
Să nu fie lacomoş
După ŏamen'i dźi-ai frumoş.
Ieŭ l'e-am spus şî nu m'ascultă,
După om frumos sa uită.

Paraskiva Totśeştśian, 26 ani.

VIII

Śin'e-į tśinăr şî įubęştśe
La śe sa maį spovedźęştśe?
Fost-am tśinăr ş'am įubit,
Dar nu m'am maį spovedźit.
Įubęştśe, mîndro, įubęştśe
Şî bin'e tśe socotśęştśe.
Nu įubi pa fieśin'e,
Că tśe faśe dźe ruşîn'e,
Şî įubęştśe uń om frumos,
Să-ţ fie n'įamu fąlos.

Pătru Śįorogarį Borcan, 27 ani.

IX

Dǫamn'e, nu da nimąruį
Ca mie şî codrului:
Codruluį į-aį dat verdźiaţă,
Mie amară viaţă;
Codruluį į-aį dat nuięl'e,
Įeų să trăįesc tot cu žęl'e;
Codruluį į-aį dat bužor,
Įeų să trăįesc tot cu dor.
Dǫamn'e, la in'ima mįęa
Įestă un rîų ş'o fîntîn'ęa,
Fîntîna-į bǫală dźe mǫartśe,
Rîu l'e spală pă tǫatśe.

Įǫana Tomońį Borcan, 41 ani.

X

Busuįoc maśįul'įat,
Nu fi, badźįo, suparat,
C'aşară tśį-am aştśeptat.
Dacă vazuį că nu vin'į,
Pusăį doru capatíńį,
Cu žęl'ęa m'acuperįį,
Dǫamn'e, răų ma hodźin'įį!

Aceeaşi.

XI

Pă dźįalu cu faźeţăl
Męr'e doru marunţăl.

— Un tśe duśi, doruțul'e?
— La tśin'e, puiuțul'e.
Mult ma mir dźe acela,
Dźe carį nu ștśie cînta,
Cum îș duśe viața,
Că și ieu cînt cam mer'eu
Și dźestul o duc dźe gr'eu.

Aceeași.

XII

Busuioc cr'escut în iarbă,
Rău îț stă, źun'e, cu barbă.
Busuioc cr'escut în fîn,
Rău îț stă, źun'e, bătrîn.
Gura-ț putśe, barba 'mpunźe,
Dźe urît îț poatśe-aźunźe.
Śin nu ștśie śe-i urîtu
Să nu-l maį răbdźe pământu!

An'ița Boian, 60 ani.

XIII

Ardă-l focu nărocu,
Nu răsăr'e 'n tăt locu,
Numa răsăr'e pă val'e,
Al'es îį că śin'e-l ar'e;
Și răsăr'e 'nt'o grădźină,
Al'es îį că un s'al'ină.

Aceeași.

XIV

Frunză verd'e maierană,
Mi s'o dus bad'ia cătană.
Nu m'i śiudă că s'o dus,
M'i śiudă că nu m'o spus
Să fiu dat gură d'i-aźuns.
Ma suiį înt'un măr dulśe
Să văd bad'ia cum să duśe
Cu cămięșa n'espălată
Și gura n'esărutată.
— Întoarśe-tśe, bad'io, napoi,
Că cămięșa oi spala-o
Și gura oi săruta-o.

— D'ĭ-aĭ fi, mîndro, 'n d'ĭal la cruśe,
D'e trii ori în zî m'aș duśe,
Da eștśi, mîndro, pęa d'epartśe,
Nu poși ven'i să-ț dau cartśe,
Cartśe 'n patru cornur'ęl'e,
Scrisă cu dor și cu žęl'e.

Simzĭana Simon'esc, 72 ani.

XV

Cît îi Vîrșețu d'e mar'e
Numa doo drumuri ar'e,
Numa doo ping' on zîd,
Pordositśe-s cu nąsîp,
D'e mierg cątan'el'e rînd
Și maĭcuță'l'e plîngîn.
Întoarśe-tśe, maĭcă, napoĭ,
Nu maĭ plînże după noĭ,
Nu știĭ un'e męr'em noĭ:
Nu ĭe ĭarbă, n'iși nu-ĭ nalbă,
Numa sînże pănă 'n barbă,
Sînże d'ę-a Muscanului
Pănă 'n coama calului.

Aceeași.

XVI

Batśe vîntu, rău s'aud'e
Un'e sînt abur'e multśe.
N'imic n'am putśę cunoaștśe,
Că-ĭ d'ĭ-a Franțuzului oaștśe,
Ven'in cu armele 'n mîn'ĭ,
Să n'e baże la razboĭ,
Să n'e doboară pă noĭ.

Aceeași.

XVII

Cîntă cucu 'n vîrv d'e muntśe,
Ieu zîsăĭ că cîntă mie,
Da ĭel cînt' a cątan'ie.
Cucu cîntă la voin'iși,
Cari să duc d'i p' aiși,
Să spună mîndri d'e loc,
Să nu poartśe busuioc,
Că în Bozn'ĭa-ĭ mar'e foc;

Să nu poartśe vior'ęl'e,
Că în Bozn'ja-i ma're žęl'e.

Aceeaşi.

XVIII

O, sąraśel'e rągutśe,
Tot tr'ecură păstă muntśe.
Or ażuns la o pądur'e,
Hajdă jej să mînśe mur'e,
Auzîră puştśil'e,
Tunuril'e fulžerîn,
Puştśil'e oţăl ploin.
Cîn întoarsără napoj,
Ven'iră numa v'o doj.
Cîn is pin Crajova 'n val'e,
Tr'ec trij ginărarj călar'e,
Cu trij sutśe d'e cătan'e.
Numa 'ndată strîgă „brava“,
Fišjori pică ca pl'java;
Numa 'ndată strîgă „huza“,
Fišjori pică ca frunza;
Pică unu, pică doj,
Pic'o sută d'intră noj;
Pică doj lîng'o cărar'e
Şî l'e zîšę-o fată mar'e
Să l'e ţînă luminá.
Vin'ę-un ginărarj călar'e:
„Stînže-j, fată, luminá,
Că ţ-oj stînže viaţa“.
La cătană aşa-j bin'e,
Să moară 'n drum ca un cîn'e:
N'are lumină d'e săų,
N'iše om d'in satul săų;
N'ar'e lumină d'e šjară,
N'iše om d'int' a luj ţară;
Nu je lumină d'e stat,
N'iše om d'int' a luj sat,
Că mormîntśe-s tufel'e
Şî cruśil'e puştśil'e.
Pă rînduri d'e tufe marj,
Tăt mormîntśe d'e husarj;
Pă rînduri d'e tufe mišj,
Tăt mormîntśe d'e vojn'išj.

Aceeaşi.

XIX

Împaratśe, împaratśe,
Pun'e paśe, nu tăt batśe!
Nu mai ai fiśiori pă satśe,
N'iśe hain'e, 'mpăturatśe!
Că d'e cîn bătaja-n țin'i,
Or rămas satśe pustîńi
Și copii sărăcuț,
Umblă flamînz și d'esculț.

Aceeași.

XX

Oh legăn'ior ma l'iagănă,
Rău maica ma blastămă
Să ma ardă soar'el'e
Pă milžocu cîmpului.
Da să ma fi blăstămat
Să ma ardă soar'el'e
Pă milžocu cîmpului,
La coarn'el'e plugului.
Vin mîndr'e cu prînzuri bun'e,
La min'i „bun lucru" ar spun'e
Și m'ar ven'i mîndruța,
La min'i „bun lucru" ar da
Și la grîu i-ar d'escînta:
„Să tśe faśi, grîul'e, faśi,
Să stai bin'e la tăiat,
Ca mîndra la sărutat.
Să stai bin'e la 'mblătśit,
Ca mîndruța la iubit,
Că cu drag tśi-om săśera
D'imin'iața pă răcoar'e,
Sara pă rază d'e soar'e,
D'e tśi-om faśe stog la prag
Și tśi-om îmblătśi cu drag;
D'e tśi-om faśe moară 'n vînt
Și tśi-om maśina manunt;
D'e tśi-om śern'e prin sprînśen'e
Și tśi-om framînta in'el'e
Și tśi-om mînca cu plăśer'e;
Da așa cu lacrămi gr'el'e!
D'e un'e cătana pl'iacă,

Ļ-o rumas casa sąracă;
D'e un'e cątana vin'e,
Ļ-o rumas casa pustíńe;
Pă un'e cątana umblă,
Nu i să maį faśe umbră,
Numa sǫar'el'e o pripęśtśe,
N'icăįurį nu hod'inęśtśe.
Įę puşca 'n paramidă
Şî 'n broţaguri nu įe pită.
O sąraca cątana,
Cîn îį vin'e porunca,
Cum d'esculţă opinca
Şî 'ncalţă papucu
Şî įę drumu d'į-a-lungu!
D'į-ar ploįa plǫaįa cu vînt,
Trăbă să fie la rînd;
D'į-ar ploįa plǫaįa cu sǫar'e,
Įel nu ar'e sąrbątoar'e;
N'avu Paştśį, n'avu Cręśjun;
L'e mîncă umblîn pa drum;
N'avu Paştśį, n'avu Rusal'e;
L'e mîncă umblîn pa cal'e.

Aceeaşi

Strigături (Tśiutśituri)

XXI

Badźįa mieų hăl dźe dźepartśe,
Vină cal'ęa źumatatśe!
Żumatatśe o vin şį įeų,
Ca să nu-ţ cadă cu gr'eų.

Lucr'eţa Braila Śįorogarį, 17 ani.

XXII

Frunză vęrdźe ca įarba,
Uşurică-į dragosta
La śin'ę-o ştśie purta.

Aceeaşi.

XXIII

Dragu m'i źocul dźe doį
Şî l'el'iţa la rązboį.
Stśįmbără cu iţăl'e,
Įeų mą źoc cu ţîţăl'e.

Įon Mąruţăsc, 23 ani.

XXV

Doru şî omu frumos,
Al'ęa doo mă pun źos;
Doru şî omu ca min'e,
Al'ęa doo mă pun bin'e.

Acelaşi.

XXVI

Mîndra mięa, mîndră otśiană,
Ięsă sara la poiană
Dup' un fîr dźe burujană,
Burujana maculuį,
Că s'o d'ę bąrbatuluį;
Burujana la mącuţ,
Că s'o d'ę la un drąguţ.

Ioąkim Ivanc, 24 ani.

XXVII

Mîndra mięa cu otśi miśi,
Śe ma faśi să vin p'aiśi?
Mîndra mięa cu casa 'n colţ,
Ięş afară dacă poţ;
Dacă nu şî nu şî nu,
Sąrută-mă şî tśe du;
Sąrută-mă dacă-ţ plac,
Dacă nu, sîlă nu-ţ fac.

Acelaşi.

XXVIII

Fata car'e-į înśinsă răų,
Cu buricu cătă-a mięų;
Fata car'e-į înśinsă bin'e,
Cu buricu cătă min'e.

Acelaşi.

XXX

Fost-aį, mîndro, cîn aį fost
Şî dźe dulśe şî dźe post
Ş'aį rąmas un lucru prost.

Acelaşi.

XXXI

Ş'aşa-m vr'eaŭ duşman'i mie
Să-m vadă casa pustĭie
Şi pă min'ĭ făr d'e soţĭie,
Mult să daĭ, mîndră, să n'aĭ!

Acelaşi.

XXXII

Supt o tufă apl'ecată,
Stă maĭcuţa supărată,
Cu fata n'emăritată,
Tot rugîn pa Dumĭezăŭ,
Să-ĭ aducă-un tăndălăŭ,
Ca să ĭasă veşta 'n sat
Că fata s'o măritat.

Pătru Şĭorogarĭ Borcan, 27 ani.

XXXIII

Mîndro, tśică galbenă,
Doru tăŭ mă l'eagănă
Şi mă l'eagănă frumos
Să nu cad dźín l'eagăn źos;
Şi mă l'eagănă cu žęl'e
Că m'aĭ fost drăguţa mę-r'e.

Acelaşi.

XXXIV

Hop huza, c'o dat frunza,
Să ţucăm la fată buza!

Acelaşi.

XXXV

Pı la noĭ pi la paduriĭ
Mer fętśel'e dupa muriĭ
Şi fişĭoriĭ dupa nuięl'e
Şi-ş petr'ec zîŭa cu ĭęl'e.
Dătśe Dumĭezăŭ uń vînt,
Trîntśi fata la pămînt.
Ĭeŭ fusăĭ copil milos,
Mă dădźeĭ pă fată źos.
Ĭeŭ m'ań dat că m'o fost drag,
Ĭęa m'o prins dźi după cap.

Dătśe Dumįezău uń sǫar'e,
Să sculă fata 'n piśįǫar'e,
Să dusă la bobitǫar'e,
Să vadă śe-i mişcă 'n fǫal'e.
Bobitǫar'ęa aşa-į spusă:
„Į-o gonǧiţă ş'o meniţă,
Astăz, mîn'e, śęr'e ţiţă;
O gonǧiţă cu piśįǫar'e,
Astăz, mîn'e śęr'e ţǫal'e"

Acelaşi.

XXXVI

Bocete

Bocetul zorilor

Cocoşăį dźin gaį,
Dźin pǫartă dźe raį,
Să mi-ţ pomen'ęască,
Dragă sora nǫastă,
Că ş'o adormit [1]
Somn n'epomen'it.
Şî įeį să-ţ maį dźę
Śįordźiţă dźe vaśį
Şî viţăį alaśį.
Şî įeį să-ţ maį dźę
Śįopor'el dźe oį
Şî mįeį d-otśeşăį.
Şî nu l'i-s pă dar'e
Şî l'i-s pă rąbdar'e.

Bocitoarele: An'iţa Boįan, 60 ani
Zęáic Anuţa, 56 ani
Córdoş Įǫana, 57 ani
Cr'eştśina Bogăt
Gîrgośį Įǫana.

XXXVII

Bocet de dimineaţă

Floriśică dźin grądźină,
Draga nǫastă dźe veśină

[1] Cînd cîntă, pronunţă: *adormitu, n'epomen'itu.*

Să nu tśe duśi̯ supa̯rată,
C'a tău̯ soţ i̯ară tśe̯-aştśe̯aptă
Şî s'o da a tśe 'ntraba-r'e
Că śe-i̯ fac ficuţăl'e.
L'e̯-am la̯sat stra̯in'e 'n lumi̯e,
Fără mumă, fără tată,
Parc'or ra̯sa̯rit dźin pi̯atră!
Draga no̯astă, sora no̯astă,
I̯a mai̯ rupe şî-ṅ gra̯i̯e̯ştśe
Bar'em doo tr'ei̯ cuvintśe
Dźi̯-al'e tel'e dź'el'e blîndźe!

Aceleaşi.

XXXVIII

Bocetul dinaintea plecărei la cimitir

Strîgă mo̯artśe̯a la fer'e̯astă:
I̯a i̯eş, drago, păn afară!
— Stai̯, mo̯artśe, nu ma grabi-r'e,
Că nu ma pośi̯ dźesparţî-r'e,
C'am avut o mamă dragă
Şî n'o pośi̯ la̯sa că-i̯ slabă.
Şî mai̯ am tr'ei̯ fiśe 'n lumi̯e,
Nu l'e mai̯ aud dźe numi̯e.
— I̯a i̯e̯-ţ, drago, voi̯e bună,
Dźela so̯ar'e, dźela lună,
Dźela mama te̯ ha bună,
Dźela fir dźe vior'e̯l'e,
Dźela tr'ei̯ ficuţ' a te̯l'e.
I̯a i̯e̯-ţ, drago, zîu̯a bună
Dźela fir dźe ruman'iţă.
Dźela mui̯eri̯ dźin ul'iţă
Şî, drago, dźela veśin'i̯,
C'acu la noi̯ nu mai̯ vin'i̯!
Să tśe baźi̯ pi la na̯naş-u [1],
Să l'e spun'i̯ c'acum ma laş.
Un'e, dragă, ţ'ai̯ plecat-u,
Dźe̯-aşa frumos tśe̯-ai̯ ga̯tat-u?

---

[1] Cînd cîntă, adaugă la cuvintele terminate în consoană un *-u*, iar la cele terminate în vocală un *-r'e*.

O la tîrg să-ț cumperi vași?
În pamînt gunoi tse fași!
O la tîrg să-ț cumperi boi?
În pamînt tse fași gunoi!

Șara Hand, 60 ani, și alte 12 bocitoare.

XXXIX

În casă, înaintea plecărei

— La noi, drago, cîn mai vin'i?
Noi, drago, tși-om aștsepta-r'e
Tot cu prînzu cald în masă
Și cu apa rește 'n vasă;
Prînzu 'n masă s'o rași-r'e,
Apa 'n vasă s'o 'ncalzî-r'e,
Tu, drago, n'oi mai ven'i-r'e!
Tu, drago, tși-i dzeparta-r'e
Un'e 'nfloar'e se-i pe lumie;
Nu mai vin'i pănă-i șerțu!
Un'e 'nfloar'e tămîńia-r'e;
Nu mai vin'i pănă-i lumia-r'e!
— Ieo atunși oi mai ven'i-r'e,
Cîn o cr'eștse iarba 'n casă,
Să dzea cu spicu dze masă!

Aceleași.

XL

În drum spre cimitir

— Dragă sora noastă,
Ia să-ț fie-amintse
Pă cal'e naintse,
Că ț-o mai ieși-r'e
Maica Domnului,
Zos tu să 'nzenunț,
Poal'e să-i saruț
Fir dze busuioc-u,
L'e tr'eacă dze foc-u;
Fir dze vior'el'e,
L'e tr'eacă dze žel'e.

Dragă sora nọastă,
La noi cîn maị vin'ị?
— Atunśị oị ven'i-r'e,
Cîn ș'o rąsąri-r'e
Un fir dźe bužor-u
În milžoc dźę-ocol-u;
Cîn ș'o rąsąri-r'e
Fir dźe busuịoc-u,
Îm va tr'ęśe focu!
— Dragă sora nọastă,
Ịa să-ț fię-amintśe
Pă cal'e naintśe,
Să nu mi-ț d-apuśị-u
Pă mîna ha stîngă,
Că ț-î cal'ęa strîmbă
Cu boi arată,
Cu spin'ị sąmąnată
Șî să mi-ț d-apuśị-u
Pă mîna dźir'ęaptă,
Că-ị cal'ęa curată,
Cu plugu-ị arată,
Cu florị sąmąnată.
Fir dźe busuịoc-u,
L'e tr'ęacă dźe foc-u;
Fir dźe vior'ęl'e,
L'e tr'ęacă dźe žęl'e.
Dragă sora nọastă,
Un'e ț-aị pl'ecat-u
Dźe la toț dźin sat-u?
La locul curat-u!
Merźị la dźe progadźe,
La l'ină fîntînă,
Milžoc dźe grądźină.
Dragă sora nọastă,
Nu fi supąrată,
Că soțu tśę-aștśęaptă.
Dragă sora nọastă,
La noi cîn maị vin'ị-o?
Atunśị oị ven'i-re,
Cîn ș'o rąsąri-r'e
Un fir dźe bužoru-u
În milžoc dźe-ocol-u;
Cîn ș'o rąsąri-r'e

Fir dźe busuioc-u
În vatră dźe foc-u!

Aceleași.

XLI

Cînd se asvîrle pămîntul în groapă

Pamîntśe. pamîntśe,
Prindźe-tśę-aș parintśe
Dźe astăz naintśe!
Iar tśe roagă, roagă,
Dźe șeptśe zîdari,
Țîie să-ț mai lasă
Șeptśe zăbr'eluși:
Pă una să-ț vină
Dor dźela maicuță;
Pă una să-ț vină
Dor dźela ficuță;
Pă una să-ț vină
Izvor'el dźe laptśe;
Pă una să-ț vină
Izvor'el dźe apă;
Pă una să-ț vină
Bihor'el dźe vînt-u
În fund dźe pamînt-u;
Pă una să-ț vină
Raza soar'elui,
Să tśe d-încalzască!

Aceleași.

Balade

XLII

Mantu

Sus în vîrvu muntśelui
Stă Mantu cu banda lui.
Nu stśiu zęśe-s, doisprezęśe,
Mîncau carn'e dźe berbęśe.
Nu mîncau iei cum să mîncă,
Mîncau carn'e dźe źun'incă,
Făr dźe sar'e, făr dźe pită,
Numai în cîrliże friptă.
Tu, Anuță, dingă drum,
Tu tai boi șei mai bun'i;
Tu tai mama boilor,

Că să lę-o daį hoţîlor.
Tu taį mama la źun'inśį,
Că s'o daį la hoţ maį miśį.

Ioękim Ivanc, 24 ani.

XLIII

La Poįana Mărului
Paştśe murgul Mantului.
Murgul paştśe şî rîntśęază,
Pą Mantu nu-l maį zăflează.
Murgul paştśe, rîntśezęştśe,
Pą Mantu nu-l maį gąsęştśe.
Mantu nu-į şî nu-į şî nu-į,
L-o puşcat un văr dźę-a luį.
Įar pă Mantu l-o puşcat,
Un văr bun al luį dźin sat.
Sîmbătă, pi la amįaz,
Clopotul în sat aų tras.
Cîntă cucu 'n vîr dźe nuc,
Pą Mantu la grǫapă-l duc;
Cîntă cucu 'n vîr dźe paįe,
Grǫapa lu Mantu o taįe;
Cîntă cucu dźin tulpină,
Pă Mantu i trag ţarînă;
Cîntă cucu dźin tulpină,
Mantu-į mort dzį-o săptămînă.

Acelaşi.

XLIV

Gruįa lu Novac

Doį cocoş n'egri cîntară,
Doį voįn'iśį să rîd'icară,
Pă doį murźį încąl'ecară.
Un'e įeį că să duśęa?
Pă lung drumu-į Moldova!
Fricămi-į că l-oį cąlca
Cu murgu şî cu mîndra.
Įeų drumu l-am cąlcat
D'į-aiśį pănă 'n Ţăl'igrad,
La Įon'iţa crîşmariţa,
Car'e dă vinu cu mirţa.
Acolo or hod'in'it.

Şăd trii zîl'e, şăd trii nopţ,
Şaptśe buţ d'e vin l'i-o stors
Şî l'i-o pus cu fundu 'n sus,
N'iśi un n'egru ban n'or pus.
Da ieа, dacă mi-ş ved'ia
Că tăt bieа şî nu plątśeа,
Poal'e 'n brîu în rîd'ica,
La 'mpąratu s'al'erga.
Împąratu d'i-o ved'ia:
— Tu, Ion'iţo, crîşmariţo,
Śe vînt mar'e tśi-o bątut,
D'e la min'e ai ven'it?
Oar'e birtu l-ai aprins?
Oar'e hoţî tśi-or cuprins?
— N'iśi birtu nu l-am aprins,
N'iśi hoţi nu m'or cuprins,
Numa or ven'it doi voin'iśei,
Laţ în śeafă,
Mari în şcl'iafă,
Să uită pi su sprînśen'e,
Numa d'e uităţura lor tśi-ai tśeme.
Păru-i rat'ezat pă fruntśe
Şî nu vr'eа să stśie multśe.
— Ala-i Gruia lu Novac,
Car'e dracu l-o cącat,
Şî cu fratśe-so Avram.
Dă-l'e vin cît or putśeа bieа,
Doar i-ai îmbeta,
Că ieu oi trîmiętśe
O cumpan'ie d'e cątan'e,
C'o fun'ie d'e mątasă
Împl'etśită 'n śinśi şî 'n şasă,
Ca piśioru d'e groasă,
Şî l-oń l'ega
În tśimiţă l-om baga.
Zîsă fratśe-so Avram:
— Haidă, Gruiţă, acasă
Ań gatśit beuturil'e
Şî n'i s'o 'ngr'eunat capuril'e
Şî n'e 'nşală mîndr'el'e,
D'e n'e scurtă zîl'el'e.
Iel o zîs: „fratśel'e mieu, ţiie ţ-î frică d'e toatśe muştśel'e şî d'e tătśe goanźel'e".

Atunśi̯a zîsă:
„Un'i̯-ai̯ fost cạța batrînă“?

I̯ẹa zîsă:

„Am fost în veśin'i̯ după lumină“, şî să dusă şî-i̯ adusă vin, să bi̯ẹa cît o putśẹa, că plată nu mai̯ śer'ẹa. I̯el o beut cît o vrut ş'o cucuit cu cọatśel'e pă masă. Cạtan'el'e or fost pi la fer'eştśi̯, pi la pạr'eț. O vazut că i̯el cúcui̯e. S'or bạgat la i̯el, l-or l'egat şî'n tśimiță l-or bạgat.

Tata lui̯ în hai̯a zî o trimi̯es o pasăr'e să cautśe dupa i̯el, să vadă un'i̯-o fi în tśimiță d'e fi̯er încui̯at, or i̯e pă mări̯ în'ecat? Pasăr'ẹa s'o dus, d'in gură fl'ecărîn, d'in ăripi̯ pară i̯ẹşîn. S'o dus pă hornu tśimițî ş'o prins a cloncạn'i. I̯el atunśi̯ s'o pomen'it sî s'o 'ntśins. O zîs:

— Tu clọancă n'i̯agră, urîtă şî zbîrśită, śi̯-ai̯ ven'it la hornu mi̯eụ, carn'i̯a să m'o mînśi̯, ọar'e sînźe să mi-l bi̯ei̯?

— N'am ven'it ni'śe carn'i̯a să ț-o mînc, n'iśe sînźe să țî-l bi̯ẹaụ. Am ven'it că m'o mînat tai̯cuțul tẹụ să văd că un'e i̯eştśi̯: pă mări̯ în'ecat şî pă prunduri lạpạdat, ọar'e în tśimiță d'e fi̯er încui̯at?

— Mín'e, în prînzu al mar'e, ma scot Turśi la pi̯erzan'e. Să-i̯ spun'i̯ la tai̯cuțul mi̯ẹụ să pună pă trii̯ cai̯ trii̯ pạr'eki̯ d'e d'isaźi̯ şî cu trii̯ śi̯ocoț d'i̯-arźint, s'aud d'i păstă pạmînt:

Să i̯ẹ o sabie d'i̯-Angl'ie,
Să dobor odat' o mie,
Şî o sabie d'e žd'er,
Să rup uşa, că-i̯ d'e fi̯er.

Tată-so o lọat ş'o pl'ecat la i̯el. O vạzut Turśi facînu-i̯ furśil'e să-l spînzur'e. Atunśi̯a o aźuns la i̯ei̯, acolo un'i̯-o fost Gruița întśiat. O zîs:

— Bună zîụa, fiśi̯ori̯! Am auzît c'aveț un fiśi̯or d'e pi̯erzan'e. I̯ei̯ o zîs:

— Avi̯em.

— I̯eụ l-aş lọa d'e cumpạrar'e.

O lọat d'isaźi d'i pă cai̯ ş'o lạpạdat ban'i pă vatră. S'o dus ş'o lọat sabia d'e źd'er ş'o rupt uşa d'e fi̯er. L-o slobozît d'in tśimiță. I̯el zîsă:

„No, tai̯cuțul mi̯ẹụ, batśe milžọaśil'e, că i̯eụ oi̯ batśe mărźin'il'e“!

I̯el înt'un piśi̯or să 'ntorśẹa
O mie odată dobora.

Sîmzîi̯ana Si̯mon'esc, 72 ani.

Descîntece

XLV

D'e şerpe

Pasăr'e albă,
Pasăr'e codalbă,
Pasăr'e roşiie,
Pasăr'e verd'e,
Pasăr'e mohorîtă,
Pasăr'e mică,
Pasăr'e mar'e,
Pasăr'e d'e noază şî noo d'e fel'iuri.
Ho, mihor'e, ho!
Ho, mihor'e, ho!
Nu-ţ varsa ven'inu
Ca bradu rąşîna,
Că ţî sa uscă muşcątura
Ca buśiumu uscat,
Pă gard ląpądat,
Că vin'e dracu
Şî-ţ taie capu
P'on bît d'e-alun,
Că ţ-î nănaş bun.
Cîn ţ-oi d'escînta,
Nu-i mai rąsufla;
Cîn cu d'escîntśecu oi gątśi,
Nu tśe mai duśi d'e-aśi!

Aceeaşi.

— Zîśi d'e noo ori. — Moar'e sîngur.

XLVI

D'e bubă

Amin, amin,
Cuzmă d'e vin,
Vraśi Domnului,
D'escîntu io Śîntśi Marii Mar'e.
L'iac să fie
D'in gura mia,
D'in cuvîntu mieu.
D'escîntśecu i-al lu Dumn'ezău.
Scroafă n'iagră,

Gata d'i-a fată.
Nu ț-î ruşîn'e d'i-a crepa.
Asta-i bubă umflăşioasă,
Bubă gîmfăşioasă,
Bubă viorîntă,
Bubă mohorîtă,
Bubă albă,
Bubă n'iagră,
Bubă roşîie,
Bubă mosorată,
Buba bubelor,
Şiuma şiumelor,
Bubă d'e nooză şî noo d'e fel'iuri,
Cîn ț-oi prinde-a d'escînta,
Prind'e napoi a pl'eca.
Cîn cu d'escîntsecu oi gătsi,
Să fii peritâ d'i-aşi.
D'in vîrf să tşi-apl'eşi,
D'in radaşină să săşi,
N'işi un pic să nu rumîn'eştsi,
N'işi boambă d'e mac
Înt'un vîrf d'e ac.
Potol'eştse-tse,
Ca vaşil'e 'n vacăr'eță,
Ca capr'ele 'n căprăr'eță,
Ca viței 'n cotşeță.
Pir stăl'el'e pa şeri,
Periț şî voi dur'eri,
Că ieu sînt d'escîntătoar'e,
Cu Maica Pr'eşesta ažutoar'e.
Pir stăl'el'e pa şeri,
Periț şî voi dur'eri,
Pa descîntsecu mieu,
P'ažutori d'ila Dumn'ezău,
Că tu ieştsi bubă d'e žoia,
Bubă d'e vin'eria,
Bubă d'e sîmbăta,
Bubă d'e dumin'eca,
Bubă d'e lun'ia,
Bubă d'e marța.
Nu 'mpunże,
Nu răspunże.
Nu coaşe,

Nu rąscǫaśe.
Napoi, bubă, tśe 'ntǫarśe.
N'a rumîn'ia acolo
Bǫamba maculuį
În vîrvu aculuį,
N'iśį atît să nu ramînă dur'ęr'e.

Aceeaşi.

Ghicitori

XLVII

Dźį-aiśia pănă la muntśe,
Tot zal'e mąruntśe

Furn'iśil'e.

Śe tr'ęśe piń apă, nu bęa apă şî ni nu sa udă?

Viţălu 'n vacă.

Męre tot cîntîn şî tot zbierîn. Să bagă cu gura 'ń apă şî nu bęa apă.

Clopotu pă vacă.

Am un nąrod dźe l'emn în sat, l'egat cu śercurį dźe fier.

Butońiu cu rątśie.

Pătru Śiorogarį Borcan, 27 ani.

Povestiri şi descrieri diverse

XLVIII

Tata a fost nemeş. Părinţi luį aų fost nemeş curaţ. Tata ş'a luąt o femeie romînă. Ǫameni zîc că s'a corcit.
Nemeşi sînt un fel de coloniştį unguri aduş aičia.

Pǫgan Antoniu, 13 ani.

XLIX

În săcrin pun'em bucatśe, dacă aį maį puţin'e. Dacă aį maį multśe, l'e baźį în hămbarį.

Ana Para Itul, 20 ani.

L

Tablă pintru susit locşă, laşcă dźe baźį pă lęveş. Cum să faśe locşa? Moį aluatu şî-l frămînţ bin'e. Įeį druga şî-l suśį păn'o

faśi ca pąpiru. L'e taị supțîr'e și l'e baźi pă carn'e. Lașca tot locșă ie. Tăt laolaltă să kiamă lęveș.

Aceeași.

LI

Śiubăr pintru băgat crăstăvieț pă iarnă. Îị băgăm cu oțăt și cimbru și frunză dźe l'iorbă. Ie un fel dźe frunză lată. Să cumpără dźila boltă. Nu ștśiu un'e să faśe, în śe țară.

Aceeași.

LII

Spînz pintru vitśe. Traźi cu sula la vită, sau la cọadă, sau la piept, sau la urętśe și baźi spînz. Spînzu traźe buba dźinuntru.

Pătru Śiorogari Borcan, 27 ani.

LIII

La privieki: Moșu cu copii

O venit oń moș bątrîn. Moșu o rąmas cu doị copiị fără mama lor, o fată ș'un bąiat. S'o rugat să-l lasă pă nọaptśe să hodźin'ęască acolo. Bąieți or plîns, că n'o avut țiță să l'e d'eie. Iel ị-a bątut cu bọata. Bąieți plînźeau. Ị-a maị do omorît cu bątaia. Apoị oamen'i l-a țîpat pă ușă afară.

Ion Băroń, 29 ani.

LIV

Cum se faśe uloju? Aduśe omu dźela cîmp curcúbăta. O taie, al'ęźe sąmînța, l'e bagă 'n cuptorị, l'e uscă. L'e zbiśeștśe puțîn, să fie curatśe.

L'e aduśe la pie și l'e pisază maiel'e în piuă. L'e scọatśe dźę-acó, l'e śern'e cu sîta 'n trọacă și l'e mọaie 'n apă caldă. L'e fraźețăștśe și l'e zdrumi'că, dźe l'e faśe ca surduca (dodoloț ca surduca).

Îl zdrumică iar, îl pun'e pă tśigańe. Dă foc tśescariu la tśigańe; cam o žumá dźe śias, pănă cîn îl strînźi în mînă și să dźesfaśe sîngur. Atunśi ie gata.

Îl ieị în trocuț și-l baźi în ọala tśęasculuị. Îl baźi în tśęasc. Doị suc dźe rọată, să strîngă tśęascu. Uloju cur'e 'n trocuț. În ọală rąmîn'e casu.

Ion Dąn'esc, 31 ani.

LV

Miel'iță̆m cîn'epa. Dacă są miel'iță, dźe să ia pozdar'ęa, rąmîn fuiọar'e. Fuiọar'el'e l'e traźem pin pieptśen cu dźinț marị dźe fier ș'apăị rąmîn'e fuioru frumos. Rąmîn și cîlțî.

Śe są tǫarśe dźin fuior ie laór. Laóru są pîrlue. Îl bągăm în pîrlău, îl spąlăm, îl uscăm şî-l dźepanăm. Ąe lucru mult tar'e cu cîn'epa.

Paraskiva Cordoş Padureąn, 35 ani.

LVI

Înaintśe dźe bataie am spus cîntśeśe la un domn. Am zăuitat, nu-l mai cunosc. N'ę-o lǫat în potrii.

Ioąna Tomońi Borcan, 41 ani.

LVII

Aşa ie obiśeriu nost să purtăm straiţa 'n cîrcă. În straiţă am curcúbetśe.

Sîmzîiana Śiorogari, 46 ani.

LVIII

Pun în trǫacă apă şî moi cąmieşîl'e, izmien'el'e. Dau cu sąpun pă ieł'e şî l'e bag în pîrl'ău. Torn apă fiartă păstă cąmieş. După aia l'e las să są stîmper'e o ţîră. După śe să stîmpără l'e duc în val'e şî l'e spăl. L'e spăl cu maiu. L'e pun pă culmie să są uştśe.

Opriţa Flor'esc, 51 ani.

LIX

O avut un bątrîn un copil ş'o fost cu iel la plug. Dźela o vr'emie copilu o amurţît. L-or pierdut şî l-or gąsît în pądur'e, înt'un steńi dźe piatră, înt'un cl'ianţ. L-or luat dźe acolo. Or pus boi hăi mai tari să-l aducă acasă, da nu l-or putut duśe. Or pus źunśi şî l-or dus, că omu cu źunśi nu i-o dat răului niśiodată. Copilu ier'ea sfînt. L-or vîndut ǫamen'i în Bucur'eştśi. Ier'ea dźin Sl'ivaşu-dźesus. Zîc ǫamen'i: duśe-vi-ţ draculuį că v'aţ vîndut sfîntu!

Ioża Fărcaş, 70 ani.

LX

Unǧiţ pintru păstrăv şî l'ipęn'i. L'e fac cu pęană dźe cocoş şî cu rúdźiţă. Trăbue să l'eg pęana dźe cîrl'igu dźe fier. La cǫadă l'eg rúdźiţă, după cum ie gǫanga. L'eg hasta la o źǫardă lungă dźe tr'ei, patru metăr şî o arunc pă apă, un'e-i mai l'ină. Mintenaş peştśele ieşă, cr'ędźe că ie gǫangă. O prindźe şî ieu-l trag afară.

Lăscuţ Drăgin, 73 ani.

LXI

Ieu, cîn m'am pomen'it, n'o fost bocanśi, făr numa opinśi śî hel'ea n'o fost d'ir'ese dże tălpar. L'e rădzeam noi cît țin'e talpa cu cuțîtu.

O fost nistse obel'e albie pană la zenunke. Oamen'i purta śioar'eśi albi făcuț dzin pănură dże lînă. Izmen'ele ier'ea dzin pînză, făcutse dże mujeril'e noastse. Cămeșa ier'ea dzin cîn'epă. Aveam curę dże piel'e. În sus purtam keptari dże oaie. Pă cap am avut căiță albă.

Fiecar'e Rumîn purta hain'e albie, śî popa încă. N'emeśî o purtat hain'e dże pînză. La iei o fost gul'eru încr'ețît la grumaz. Śî iei umbla cu śioar'eśi albi, numa o avut śiubă n'iagră. Căița lor ier'ea n'iagră.

N'emeśî sînt dże cîn o fost Marea Trężia împărătśeasă. O rumas dzi atunśi. N'emeśî sînt Hun'i, ven'iț dzila Ázia. Nu sînt Rumîn'i toț. Sînt mestecaț cu Unguri. Sînt răformaț.

Acelaśi.

LXII

În vr'emia dzi dzemult or trăit oamen'i foartse 'nfricoșaț, fincă or fost su mîna Ungurilor. Iei n'o putut țin'e ban'i acasă. I-ascundzeau pin pămînt, pă un'e putśeau. Äșe dară un'i or murit ș'or rămas ban'i 'n pămînt.

S'o sporit atunśi hoțî dże codru. Furau dzila oamen'i, mai al'es dzila hei bogaț. Dușiau ban'i iar în muntse, în muntśel'e Branu, Borăscu, la N'edzeia Borăsculuj.

În iun'ie, în vr'emia sęśeri, s'or băgat la un domn ungur acasă śî l-or puścat în pimiță. Or loat dzila iel vinars, slăin'i, pită, ban'i, śi-or fi găsît. Or pl'ecat, or ieșît dzin sus dże sat ș'or însęput a puścări asupra satului. Oamen'i o fost toț la sęśer'e. Cîn or pl'ecat, or găsît tr'ei oamen'i bătrîn'i śi l'e-o dat tr'ei slăin'i în spatse să l'e ducă. Cîn or ajuns dzin sus dże sat, or ăzut ș'o hodzin'it, or beut vinars, or mîncat śî or plecat să iasă la muntse. Or dat śi la oamen'i mîncar'e śî beutură.

Unu dzintră bătrîn'i s'o cam îmbetat. Mergîn nu mult loc, bătrînu o căzut în zenunț cu slăina. Harîmbașa hoțîlor o lăsat p'un hoț cu bătrînu ș'o spus să iasă 'n sus pănă la fîntînă la Barîśea. Hoțu car'e o rumas cu bătrînu l-o loat dże ur'eke śi i-o tăiat capu bătrînului. O loat iel slăina 'n spatse śî s'o dus la hăjalalț ortaśi. L-o 'ntrăbat harîmbașa că un'e-i omu al car'e i-o dat slăina 'n spatse. Hoțu o spus: „iacă-i tăiai capu śî-l lăsai acolo". Pă om l-o kemat N'icolae Zdrăncan. Harîmbașa i-o dat doo, tr'ei

pălmi ș'o spus că dźe śe o omorît omu. Atunśi o dat slăina la hoț în spatśe s'o ducă 'n spatśe dźe ștrof.

Ducînu-să ieį în sus acolo, į-o prins nǫaptśęa în muntśel'e Făźeț̦ăl. Acolo or strîns ieį l'ęmn'e să facă foc păstă nǫaptśe. Hą-rîmbașa o porînśit la un hoț ca să ię pă Ion Drăgin (bunu-mieų) și să să ducă c'o căldar'e dźe aramă, dźe pîrluit, s'aducă apă dźila izvor, să aibă păstă nǫaptśe. Bunu-mieų o fost un om ț̦epen, fără fricâ. O pl'ecat cu hoțu la izvor după apă. Văzîn că hoțu į-o ț̦îră maį slab ca ieį (hoțu n'o fost cu arme), o prins căldar'ęa dźe gár-din și dźe tǫartă, o apucat pin braz ș'o fuźit. Hoțu o 'nśeput a strîga la ortaśi: „cur'eț, mă, să prindźem omu, că įacă o fuźit"! Nu l-or prins. Bunu-mieų o ven'it nǫaptśęa acasă, cu căldar'ęa 'n mînă. Așę s'o folosît și ieį.

Pă hălălalt (Įanăș Ț̦îp) l-or dus păn la Vîrvu-Pietri. Luį į-o plătśit patru sfanț̦, į-or l'egat oki ș'or lăsat p'un hoț lîngă ieį, ca dacă ieį să dźepartă, să nu vadă pă un'e or apucat. O ven'it omu acasă.

Același.

LXIII

Hoțî s'o făcut dźin Turśį. O făcut Turśi o bătaįe cu Sîrbu. S'o perdut o cumpan'ie dźe Turśį. Să vorbęștse c'or lǫat coroana Sîrbuluį. Or apucat întră munț̦, întră Branu și Borăscu. Acoló or lăcuit noo zîl'e fără mîncar'e. Or mîncat carn'e dźe capră sălba-tśicâ și or pușcat pęștśį în apă, păstrăv. Cu aįa or trăit noo zîle, până ș'or căpătat loc dźe scotśęaų făină și cucuruz dźe mîncaų.

Așę or rumas hoț̦, până į-o sturît l'ęźęa ungur'ęască. Ieį, cît or trăit, ven'įaų zîųa dźe amįaz și să băgaų la băį dźe arźint și aur și furaų. Făśįaų și ieį ban'į acolo 'n muntśe. Furaų și dźila domn'į.

Furîn ieį ban'į, į-or dus tăt în muntśe și į-or ascuns acolo pin cl'ęanț̦urį. După śe s'o sturît hoțî, să poatśe să fie ș'acuma ban'į pin stînśį.

Același.

LXIV

Įarna hoțî nu ședźęaų în muntśe. Să băgaų sluźį pin ț̦ărį și satśe pi la boieri. Meręaų toamna la Vin'er'ęa-mar'e. Primăvara să strînźęaų įară toț̦, car'e dźe un'ę-o fost și să dușįaų în N'e-dźeįa Borăsculuį.

Pintru aįa-į zîśe N'edźeįa Borăsculuį, că žucaų și-ș petr'eșęaų dźe voįe bună că s'or putut găsî įară toț̦ laolaltă. Lǫaų armel'e și apuca įar la hoțît păstă vară.

Același.

LXV

O fost un hoţ c'o ružă roşîi̯e 'n obraz. I̯el, înt'o tǫamnă, n'o mai̯ cutśezat să să baźe slugă în ţară, că-l prindźęau̯. Avęa sămn în obraz. Lui̯ i̯-or strîns mîncar'e şî l'ęmn'e dźe cu tǫamna la o peştśere în cl'ęanţ. După śe or pl'ecat în ţară toţ ortaśi lui̯, i̯el o rumas la peştśere. S'o pus, după śe or pl'ecat i̯ei, o n'ęa mar'e. I̯el nu s'o mai̯ putut duśe n'icăur'ęa dźi̯-acolo. Într'o sară, după śe or pl'ecat ortaśi, i̯el o făcut focu, o făcut mîncar'e. Cîn o dat să să culśe o ven'it un urs la i̯el acoló. I̯el şedźęa în peştśere, ursu şedźęa dźinfară, după foc. Or i̯ernat tătă i̯arna amîndoi̯ ca ortaśi.

I̯el dźe frica ursului̯ n'o cutśezat să să culśe niśi̯ zîu̯a, niśi̯ nǫaptśęa. O putut să-l puştśe, da n'o vrut. O gîndźit că nu-l lovęştśe.

Aşę dară, o i̯ernat cu ursu. Cîn o fost primăvara, ortaśi or aştśeptat să i̯asă şî i̯el la N'edźei̯a Borăscului̯. I̯el n'o putut să i̯asă, dźe slab. Ortaśî mintśenaş s'or dus să vadă că śe-i̯ cu i̯el. L-or găsît aşę slab ca o gǫangă. L-or întrebat că śe-i̯ cu i̯el, dźe i̯e aşę slab. I̯el o spus cătă hạrîmbaşa că i̯acă cu śin'e o durmit păstă i̯arnă.

Dac'or văzt că-i̯ aşę slab, i̯-o căştigat iară mîncar'e şî băutură cît i̯-o trăbuit. I̯-o spus hạrîmbaşa să nu să ducă dźi̯-acolo n'icăur'ęa, pănă să faśe sănătos. I̯-o dat partśęa lui̯ dźe ban'i̯ afară, să să ducă 'n lume un'ę-o putśęa trăi.

Acelaşi.

LXVI

Dźintră hoţ o fost unu Bóşcotă. Hăla o fost hạrîmbaşa, şî unu Bǫadăr. Or fost Turśi̯, pă pol'ecra lor. Avęa fest roşu cu śi̯ócot în cap.

Hoţî car'e o mai̯ scăpat s'o aşăzat aiśi̯a la noi̯ pă rîu̯ în sus, dźila bạńeş puţîn în sus. Or zîs cătă ǫamen'i̯ că i̯ei-s călugări̯. Or adus tr'ei̯ căldări̯ dźe bădźic, ca să fi̯arbă śenuşă, cu śe mat'erie or băgat, să facă săpun. Or făcut şî mǫară dźe măśinau̯. Şî astăz sînt nuśi̯ şî prun'i̯ acolo.

Cîn ş'or adus i̯ei̯ ban'i̯ şî multśe lucruri̯, car'e or avut acoló, or încărcat tr'ei̯ cośii̯ şî s'or dus. Nu ştśie nime că un s'or dus.

Bǫadăr nu s'o dus cu i̯ei̯. O rumas aiśi̯a 'n Clopotśiva. Ţîn'ęa bi̯rt şî vin.

Acelaşi.

LXVII

Bọadăr, cîn găta ban'i dźę-acasă, lọa dźisaźi şî să duśęa un'e ştśia c'o pus ban'į şî ven'ja cu dźisaźi cu ban'į. O avut un pr'ętśin, car'e l-o chemat Tśęn'ie Tomońi. Avęa pr'etśin'eşug cu įel. Tśęn'ie s'o dus sara la vin la įel să bęa. Bọadăr o zîs: „fratśe Tśęn'ie, să ştśiį că 'ntr'o sară îį męrźe cu murga tę; îi męrźe cu įęa n'įagră şî-į ven'i cu įęa 'n źos albă" (pintru că o pun'e ban'į în dźisaźi şî ban'i-s albį).

Într'aįa vr'ęme o ven'it muięr'ęa lu Tśęn'ie. O zîs cătă bărbat: „tot aišja şăz la hăsta"? Į-o zîs lu Bọadăr sărîntóc şî pel'eg. Atunśja Bọadăr s'o măn'iat ş'o zîs cătă Tśęn'ie: „no, fratśe, să ştśiį că dźin vorba asta, śe m'o zîs muięr'ęa tę, nu-į căpăta śe ţ-am spus!"

Acelaşi.

LXVIII

O povestît tata mięu, Įon Drăgin, că įęl o fost odată la cọasă la un om. O văzut mulţîme dźe ọamen'į pă rîu în sus. Gîndźin įel că-s hoţ, o fuźit p'un părău în sus. Dacă į-o cunoscut pă ọamen'į că sînt dźila noį, s'o 'ntors įar napoį la cọasă. Ọamen'i s'or dus să cauţśe după hoţ. Or fost plăįeş.

S'or dus pă apă 'n sus. Car'e o mers maį naintśe l-o kemat Ştśirban. Hoţî, dacă or auzît că merg să cauţśe după įeį, or stătut ascunş după un cl'ęanţ, car'e-l kįamă „cal". Hoţî or tras cu puşca ş'or puşcat pă Ştśirban. Plăįeşî n'or maį mers după hoţ, că l'ę-o fost frică. Or întors napoį acasă.

Acelaşi.

LXIX

Maręa Trężįa auzîn că sînt hoţ pă muntśe o trîmes să vină la Dźeva, să-į vadă, că nu l'e faśe n'imica. Įeį or ven'it, cît or fi fost, toţ. Or ven'it păn la Ostrovu-mic. Aśia l'ę-o įeşît o śįoară pistriţă naintśe. Atunśja hạrîmbaşa o lọat puşca ş'o puşcat pă śįoară. O zîs: „įeu nu mă duc acoló un'e m'o kemat, că tu įeştśį cọabă rę".

Įeį s'o aşăzat toţ în Ostrovu-mic într'o şură, la Prădońi. Mîncaų dźin comună, că l'e daų ọamen'i mîncar'e dźe fricǎ. Nu s'or dus tr'eį zîl'e dźį-aśi dźin Ostrov.

Maręa Trężįa, dacă o văzut că nu să duc pă poruncă, o mînat o cumpan'ie dźe cătan'e să 'nconżur'e şura, să-į prindă pă hoţ. Cătan'el'e or ven'it pă poruncă ş'or înconżurat şura. Hoţî įerau înuntru. Hạrîmbaşa o įeşît singur afară la căpitanu ş'o zis cătă įel: „auz, fratśe, să n'e arătăm sęmn'el'e înaintśe amîndoį ş'apăį să n'ę-apucăm dźe bătaįe". Atunśę căpitanu hoţîlor o scos un piştol

şî o zîs cătă căpitanu dźila cătan'e: „Uiţă-tśe la min'e; śe fac ieu să faśi şî tu aşę! Dacă poţ să faśi aşę, n'ę-apucăm dźe bătaje. Dacă nu, să nu tśę-apuśi cu min'e!". O puşcat în palmă ş'o prins glonţu. Į-o arătat glonţu. Căpitanu o zîs că nu poatśe şî să să ducă sănătos, că nu-i faśe n'imica.

Acelaşi.

LXX

Cîn o fost iobăźia, ieraų Rumîn'i supuş su mîna Ungurilor. Toată săptămîna o trăbuit să facă tăt omu dźin casă doo zîl'e dźe lucru la domnu car'e i-o dat pămîntu. Dacă n'o mers dźe dźimin'eaţă, să fie acolo cîn s'o faśe ziųă, îl băga pă om pă horn. Sta acolo înkis ca 'n tśémiţă.

Avęa un om d'er'egători. Dacă nu putśęa omu să lucr'e cît i-o trăbuit luį, îl bătśęa cu boata, îį da la circă.

Acelaşi.

LXXI

Mîncăm cur'ętśi cu carn'e dźe porc, dźe oaje, acarśe ięstśe, śe să zgodźęstśe: śęapă, mazăr'e vęrdźe, crastaveţ.

Iarna trăim maį bin'e. Înăcrim cur'ętśi în cadă.

Acelaşi.

LXXII

Portu mujer'esc o fost cu cămęşa albă: ińęa. Mujeril'e iera 'ncălţatśe cu opinśi, cu śioar'eśi dźe lînă. În spatśe o avut o şubă lungă dźe lînă până 'n pămînt. O avut o śingątoar'e dźe lînă n'jagră. Păstă ięa o avut o brăśir'e. Păstă şubă o avut un pieptarį. În cap o avut o śiapţă. Supt śiapţă o avut doo cǫarn'e, făcutśe dźin fujor. Păstă śiapţă o fost o propǫadă dźe tr'ei metăr.

Acelaşi.

LXXIII

Dźe mult, or fi trejzăśi dźe an'į, am mjers cu doį domn'į, unu dźin Logož ş'altu dźin Caranşebeş, la Rătśezatu. Dźi-acolo am mjers dźepartśe până la Vadu-Rîuluį. Am umblat numa aşa în primblar'e. Am umblat şasă zîl'e şî am lǫat 200 dźe zloţ.

Atunśja iera ban'i maį scumpį. Cu zęśe criţarį lǫam trii pacl'e dźe duhan ş'o dźjufă.

Pantśilie Lihońį, 78 ani.

GLOSAR

Pe lîngă formele din texte sînt înregistrate şi cele culese dela:

Ion Blidari, 27 ani.
Ion Roman'esc, 29 ani.
Pătru Muntşean, 32 ani.
Pătru Gîrgoşi, 33 ani.
Ion Munt'ean, 38 ani.
Ion Padureán, 46 ani.
Ionăş Tomoni, 50 ani.
Mănasîie Stoia, 50 ani.
Marea Pavaloni, 30 ani.
Iozefa Pogan Foarśe. Soţia primarului Foarśe. Fiica nemeşului Pogan.
Ioana Cordoş, 57 ani. Nu ştie carte.
Marea Vîrvoni, 60 ani.
Luiza Bočiat, 70 ani. Bătrînă proprietăreasă a unei mori de pe valea satului. E dintr'o familie de nemeşi.

acáţ, *salcîm* (Pătru Şiorogari).
acó, *acolo* LIV.
afinari, *planta care face afine.*
afund, *adînc.*
alaşi : viţăi alaşi XXXVI, *pestriţi.*
almari, *garderob, dulap.*
án'in'e, *anin* (Pătru Şiorogari).
áripă, *pl.* áripi, *scîndură în care izbeşte apa la roata morii* (Ion Dan'esc):

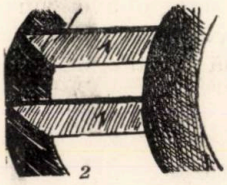

1. áripi
2. colac

astară, *aştăseară.*
babiţă, *ferăstrău mare* (Ion Roman'esc).
badîńi (Ioana Cordoş, Ana Para Itul), bądîńi (Opriţa Flor'esc), *putinei.*
bădźic, *tuci* LXVI. *Ung.* bádik.
balmatucă, *mîncare ciobănească din caş, mămăligă şi unt* (Ioza Fărcaş).
bąńeş LXVI: „*Ţigan, ala car'e lucră 'n l'emn*“ (Ana Para Itul).
baş, *chiar, tocmai. Sîrb.* baš.
bątącuj, *sac mic purtat în spate* (N'esîia Andźeloni).
bel'etuială (la ferească), *tocul ferestrei* (Pătru Şiorogari).
betśeag, *bolnav.*
bihor'el (dźe vînt), *vifor* XLI.
bît, *pl.* bîtśe, *nuia care se pune printre fire la războiul de ţesut* (Marea Vîrvoni).
boază, *unsoare pentru car* (Marea Vîrvoni).
bocşă, *instalaţie de făcut mangal.* Ung. *bogsa.*
bolmarşînă, *sfredel de găurit fierul* (Padureán Ion). *Germ.* Bohrmaschine.
boltă, *prăvălie* LI.
bord, *pl.* borz, *bolovan* (Pătru Şiorogari).

borf, *stomac de vită, peliță.*
botă, *un butoiaș mic de lemn.*
braśinăriță, *o tivitură la izmene pe unde se trece o ață,* braśinariu (Stoia Mănasîie).
br'ęśir'e (Ioana Cordoș), br'eśir'e (Flor'esc Oprița), *bete.*
brîncă, *stîlp de sală* (Marșa Vîrvońi).
brișcă, *briceag.*
broțag, *pl.* broțaguri, *sac de pus pînea* xx. *Germ.* Brotsack.
brustur'e (dże cur'etśi), *foaie de varză* (Opriția Flor'esc).
budugańie, *gaură în mijlocul unui trunchi de copac.*
bumb, *nasture.*
bun, -ă, *bunic, -ă* LXII.
buracă, *ceață,* „n'egur'ęală" (Opriția Flor'esc).
buśium, *căpățîna roței (la car, căruță).*
butău (dże n'icovală), *butuc* (Ion Padurean).
butśie, *reservorul lămpei* (Marșa Vîrvońi).
butoară, *pl.* butori, *trunchi de copac.*
căiță, *căciulă* LXI.
călămac, *lemn pus deasupra osiei la căruță* (Ion Blidari). *Sîrb.* kolomak.
călmęśit, *amețit* (Ioana Cordoș).
căprar'ęță, *adăpost pentru capre* XLVI.
capút, *haină de luat în spate.*
carígă, *rotiță* (Ion Dăn'esc).
carîmb, *partea din față, de sub căruță.*
cart, *o cană de lemn;* iau apă cu iadzin căldar'e dże torn pă pîrlău (Opriția Flor'esc).

căștiga, *a avea grije de a găsi, a procura* LXV.
caśiulă, *o pătură, țesută cu înfloriturí, pe care o poartă țăranii din comunele învecinate. O poartă într'o parte; în cas de ploaie o pun în cap.*
catrînță, *fotă, șorț țesut de femei purtat unul în față și altul în spate.*
cătur, *o bucată de lemn* (Mănasîie Stoia).
cauc, *lingură de supă* (Opriția Fl'or'esc).
cîrcă, *spate* LVII, LXX.
cîrpă, *basma de pus pe cap.*
cleanț, cl'ianț, *stîncă* LIX.
cliambă, *creangă* I.
cloancă, *cioară* XLIV.
coarn'e, *lemne mai groase (căpriori) pe care se pun* laturile *la acoperișul șurei* (Pătru Śiorogari).

coasa:

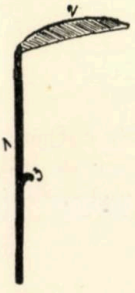

1. dîrżală
2. coasă
3. pișior

cobașă, *gospodărie (casa și șura).*
cocl'eț, *un fier în care se bagă veriga dela ușe* (Pătru Śiorogari). *stup de nuiele.*
colac *(v. fig. dela* aripă*).*

colnă, *un fel de şopron*:

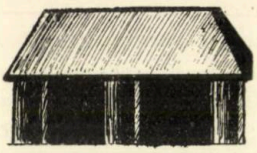

comn'e, *bucătărie*.

copîlnă, *groapă la cimitir; se pun lemne deasupra şi pe urmă se acopere cu pămînt* (Ion Bărońj). *Der. din ung.* kapálni.

copîrşăų, *coşciug*.

cor'ętśe (Luiza Bočiat), cor'eţ (Ion Žurcońj). *postăviţă la moară*.

corfă, *coş*.

cośie, *căruţă*.

cotarcă, *pătul* (Ion Roman'esc, Iozefa Pogan).

cotîj, *o ieşitură a osului piciorului dinapoi la cal* (Ion Roman'esc):

1. cotîj
2. pint'en
3. copită

covaśi, *fierar*.

cózn'iţă, *pl.* cozn'iţ (dże curpen), *stup de nuiele*.

cr'ed'ént, *partea de sus a dulapului*:

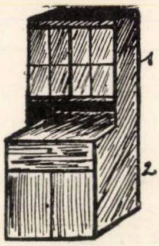

1. cr'ed'enţ
2. pąrsętśi

croznă, *pl.* crozn'e, *nişte sfori care ţin traista în spate*, crozn'e pintru l'egat; ţîn straiţa 'n cîrcă (Pătru Muntśean).

crumpen, *cartof*.

cucui, *a aţipi* XLIV.

cucuruz, *porumb*.

culmie, *o prăjină pusă orizontal în casă, legată cu frînghii de o grindă*, pintru aruncat ţoal'e pă iţa (Ana Para Itul).

cupă, *cană mai mare*.

curcúbătă, *pl.* curcúbetśe, *dovleac*.

cur'e, *a curge, a alerga, a fugi* LIV, LXII; cur'e făina (Ion Dan'esc; atîta cursęi dupa vaśi (Sîmz. Śiorogarj).

cur'ekj, *varză*.

curpatorj, *cîrpător* (Pătru Śiorogarj, Opriţa Flore'sc).

dărab, *bucată*.

do, *aproape, aproape în întregime* LIII. *Sîrb.* do.

dodoloţ, *gogoneţ, rotund* LIV.

drot, *sîrmă*.

drugă, *făcăleţ* (Opriţa Flor'esc).

duhan, *tutun*.

dumǫastă, *dumneavoastră*.

dungarj, *rîndea mare* (Ion Roman'esc).

dźespoja: dźespoj cucuruz, *desfac druga de porumb* (Opriţa Flor'esc).

dźeśtśil'imi, *a deosebi*, dźeśtśil'imit, *deosebit* (Ion Roman'esc).

dźj-a-fetśęa, *geaba* I.

dźje, mă!, *strigăt cînd se mînă caii* (Ion Munţean).

dźilăų, *rîndea;* dźilăų pintru crăstăvjeţ, *un fel de răzătoare* (Mareą Vîrvońj).

dźindźje, *ghindă* (Pătru Śiorogarj).

dźjufă, *pl.* dźjufe, *chibrit, chibrituri, cutie de chibrituri* LXXIII.

fi̯edźéu̯, *glob la lampă* (Mare̯a Vîrvońi̯). *Ung.* fedö.

fel'e, *cană:* ar'e žumăta dźe cupă (I̯o̯ana Cordoş).

felehárţ, *lemnul care cîrmeşte căruţa:*

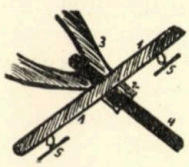

1. felehárţ
2. gruńi̯
3. furca gruńi̯ului̯
4. rudă la coś'ie
5. cruśe

fest, *fes* LXVI.

fe̯ţă (sobă dźe fe̯ţă), *„un fel dźe ţîglă“* (Pătru Śi̯orogari̯).

fînaríţă, *colibă în care se ţine fînul la sălaş* (Pătru Śi̯orogari̯); *o şură mai mare cu acoperişul ţuguiat* (I̯ozefa Pogan).

finźie, *cană. Ung.* findzsa.

fióc, *firidă* (Opriţa Flor'esc). *Ung.* fiók.

firez, fir'ez, *ferăstrău, joagăr.*

fi̯ular'e, *spetează care leagă* trîmba *jugului de* poliśi̯o̯ară (*v.* źug).

fl'ecăra, *a scoate flacări* XLIV.

fl'éndură, *sdreanţă.*

fo̯al'e, *burduf:* suflu cu i̯el în foc (I̯on Padure̯an); *pîntece* XXXV.

fódori̯ *(pl.), o parte a mînecei, dela* pumnaş *în jos.*

1. mîn'ecă
2. pumnaş
3. fódori̯

fogáş, *poliţă unde se pun farfuriile; scîndură în care s'au bătut cuie servind de cuier. Ung.* fogas.

foi̯e̯ză (dźe cucuruz), *foile care înconjoară ştiuletele porumbului* (Opriţa Flor'esc).

frîmbie, *pl.* frîmbii̯, *sfoară;* nu-s înśinsă cu br'eśir'e; sînt în frîmbii̯ (Opriţa Flor'esc).

fruntari̯, *bîrna de deasupra uşei:*

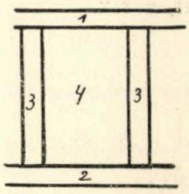

1. fruntari̯
2. talpă
3. uşori̯
4. uşă

gai̯, *tufiş de mărăcini, pădure:* cocoşăi̯ dźin gai̯ XXXVI. Sîrb. *gaj. Trebue deosebit de* gai̯ *înregistrat de* Ov. Densusianu, *Graiul din Ţara Haţegului,* 58.

gárdin, *marginea unel căldări sau a unui vas de lemn* LXII.

găta, *a sfîrşi* LXVII; *ca refl.: a se îmbrăca frumos* XXXVIII.

ga̯urari̯, *un lemn (scîndură mică) cu multe găuri care ţine sulul la războiul de ţesut* (*cf.* źug).

glažę, *sticlă de apă sau de vin.*

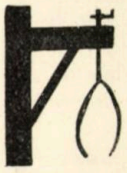

grán'ic: gran'icu mori car'e rădźică pi̯atra, *un fel de macara* (I̯on Da̯n'esc).

grumiţaş, *gropar* (I̯on Bărońi̯).

gruńi̯, *1. deal:* în gruńi̯ duśem morţî (Sîmzîi̯ana Śi̯orogari̯); *2. cf. figura dela* felehárţ.

gužbă, *împletitură de nuiele în formă de colac, care închide poarta. Ung.* guzsba.

gurzui̯: gurzui̯u opinśi, *botul opincei* (Mănasîi̯e Stoi̯a).

haránă, *secară* (I̯on Blidari̯)

hărănźel, *clopoţel.*

ha̯rîmbaşă, *căpitan de haiduci* LXII.

hibă, *boală, viciu* (Ioana Codoș).
hog ! *strigăt la cai să se lase peste brazdă, la arat* (Ion Mun-t'ean)
huza, *interj.* XVIII, XXXIV.
ie, *da. Sîrb.* ja.
iescăl'e, *iesle.*
îmblătșii, *unealtă cu care se treieră cerealele.*
înkeetoare, *lemn care închide ușa* (Pătru Șiorogari).
iñe, *ie.*
in'imal, *pl.* in'imal'e, *animal*: o luat d'ila in'imal'e (Ioża Fărcaș).
întșia, *a închide, a încuia* XLIV.
laboș, *cratiță.*
lăcriță (dże dźiufje), *cutie de chibrituri* (Oprița Flor'esc).
lajbăr, *un fel de vestă.*
lajbăruc, *dim. lui* lajbăr.
lampáș, *felinar.*
lanțir, *o prăjină de fier între-*

buințată la incendii (Ion Roman'esc). *Der. din ung.* láng.
laór, *fuior de cînepă* LV.
lașcă, *tăieței* L. *Ung.* laska.
lăturari, *vas de lemn în care se dă la porci.*
lat, *pl.* lați, *lemne puse curmeziș la acoperișul șurei.*
leasă, *scîndură care se pune înăuntrul loitrei la căruță.*
l'epedźeu, *cearșaf.*
leveș, *supă* L. *Ung.* leves.
l'ingurari, *o poliță mică unde se pun lingurile.*
l'iorbă, *mic arbore cu frunze aromatice* (laurus nobilis) LI. *Germ* Lorbeer.
l'ipean, *pl.* li'pen'i, *pește asemănător cu păstrăvul* LX.
lobodze, *lobodă* (Ioża Fărcaș).
locșă, *tăieței. Ung.* laksa.
lóitră, *partea laterală a căruței, în formă de scară așezată în lat.*
loitriță, *niște lemne care lungesc* coșia: l'e pun'em la coșie cîn dușem scînduri (Ion Roman esc).
lopățuie, *lopățică* (Ion Padurean).
lumină, *lumînare* XVIII.
luntra, *a intra*: n'am putut luntra (Oprița Flor'esc).
majerană, *măghiran* XIV.
máncotse, *mai multe obiecte mici* (Oprița Flor'esc).
mănușeri: îl pun'em la coșie cîn dușem l'emn'e (Ion Roman'esc):

marhă, *pl.* marhă, *vită.* marșînă, *mașină*; să poatse zmicura cucuruzu 'n marșînă; marșînă dże cusut (Oprița Flor'esc).
masái, *față de masă.*
maśiul'iat, *cu măciulie* X.
mazăr'e, *fasole.*
méndźel, *minghinea* (Ion Padurean).
meniță, *din textul* XXXV, *nu știm ce poate însemna.*

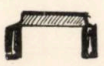

mezdreală, *cuțitoaie* (Ion Roman'esc): mierță, *baniță (are 30 litri, 22 kg.).*
mihor'e: ho, mihor'e, ho! XLV; mihor'ea ie șerpel'e (Sîmzîana Șimon'esc).
mintenaș, *îndată.*
mośiofăl'i, *a murdări*; să mośiofăl'iră 'n tsină (Sîmzîana Șiorogari).
morcoașă, *pl.* morcoș, *bandă de fier care se pune la osie.*

moróg, *pl.* moroźi̯, *morcov* (Mare̯a Pavalońi̯). *Ung.* murok.
mosorat: bubă mosorată XLVI.
murari̯, *rugul care face mure* (Pătru Śi̯orogari̯).
nană, *se întrebuințează cînd o persoană mai tînără se adresează uneia mai în vîrstă:* nana I̯on, nana Tśiva.
nạnaş, *naş* XXXVIII.
nap, *cartof.*
nat, *neam, rudă;* Dumn'ezău̯ cu tăt natu (Mare̯a Pavolońi̯.)
nębia (a să), nu să nębie, *nu se umflă la apă* (I̯oza Fărcaş). *Sîrb.* nabijati se.
n'icăur'e̯a, *nicăeri* LXV.
obiśeri̯, *obicei* LVII.
okeţ, *v. figura dela* ramură.
otśi̯ană, *ochenată* XXVI.
pacl'e *(pl.), pachete* LXXIII.
paduráreş, *pădurar* (Mare̯a Pavalońi̯).
pănură, *dimie* LXI.
pạpír, *hîrtie* L.
pạrsętśi̯, *dulap* (I̯o̯ana Cordoş); *partea de jos a dulapului* (Mare̯a Vîrvońi̯); *v. figura dela* cr'ed'enţ.
păunżi̯ *(pl.),* „crăśi̯ dźe măstacăn: să pun pă şură să nu i̯ę vîntu pai̯el'e" (I̯on Roman'esc); *v. figura dela* şură.
pel'eg, *om gol, golan* LXVII.
petroloi̯, *petrol* (I̯o̯ana Cordoş).
pi̯eptari̯, *un cojocel care se încheie într'o parte* (I̯o̯ana Cordoş).
pimiţă, *pivniţă* LXII.
pîrlău̯, *trunchi de copac scobit la mijloc în care se aşează rufele murdare şi se toarnă apă fiartă peste ele.*
pîrlui, *a spăla rufele* LV, LXII; pîrlău̯ car'e pîrlui̯e hai̯n'e (I̯on Roman'esc).
piscọańe, *locul pe unde curge făina măcinată în lada morii* (I̯on Dạn'esc).
piştol, *pistol* LXIX.
pită, *pîne.*
piu̯ă, *pl.* pie LIII; pie dźe uloi̯ (I̯on Dạn'esc).
placă-ţi, placă-vă, *poftim (îmbiere la masă sau la băutură).*
pl'eu̯, *tinichea.*
ploscă, *pl.* ploştśe, *maldăr de fîn pe cîmp.*
plug:

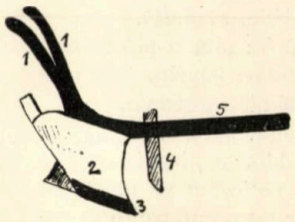

1. cọarn'e
2. córmăn
3. fi̯eru lat
4. fi̯eru lung
5. grindźei̯ (I̯anăş Tomońi̯).

poi̯ată, *loc unde se bagă vitele în şură, grajd:* poi̯ata i̯e ca un gražd'i̯ pentru vaśi̯ (I̯on Roman'esc).
pol'iţă, *raft:* pun'i̯ acolo vasă (Pătru Śi̯orogari̯).
pomen'i (a să), *a se deştepta, a-şi veni în simţiri* XLIV.
pondźi̯ală, *pl.* pondźęl'e, *scîndură pusă sus la tavan pe grindă* (I̯o̯ana Cordoş).
porọabă, *pl.* porọabi̯e, *prune mai mici şi dulci.*

porodaịcă, *pătlăgea; pl.* porodaịși (Opriṭa Flor'esc), porodăiṭ (Ioza Fărcaș), paradaịcă, *pl.* paradăiṭ (Ana Para Itul).

poșor, *pl.* poșorị: tot ploștše (Ion Roman'esc).

postaịcă, *teacă de fasole* (Iozefa Pogan).

postạvíṭă: în car'e cur'e făina dźela moară (Ion Dạn'esc).

potr'ee, *fotografie*, potrii LVI.

pozdar'e, *puzderie, părticelele lemnoase ale cînepei* LV; *pl.* pozdării dźe cîn'epă, *rămășițele dela meliṭatul cînepei* (Opriṭa Flor'esc).

prăștšílă, *șindrilă.*

pr'efaše: pita o pr'efašem, *o frămîntăm* (Opriṭa Flor'esc).

pr'etšin'eșug LXVII.

pricóiṭă, *pătură.*

primblă, *o pîrghie care servește la ridicarea și umflarea foalelor* (Ion Pădureạn).

prímbură, *panglică.*

primež, *despărțitură între cai, în grajd* (Ion Roman'esc).

privịekị, *veghere la casa unui om mort; se spun glume și mai toți sînt veseli* LIII.

privítă, *un fier la car, care ține leuca*:

1. privítă
2. leụcă

progádźie, progadźe, *cimitir* XL.

propọadă, *broboadă* LXXII.

puị, *pl., rîuri pe cămașe.*

puịag, *loc în pod unde se pune otava* (Pătru Șiorogarị).

pumnaș, *șuviță de pînză care leagă mîneca de fódorị (v. figura dela fódorị).*

pup, *pl.* pupị (dźe mur'e), *turtițe mici de mure uscate* (Opriṭa Flor'esc).

pușcărị, *a împușca* LXII.

raf (dźe rọată), *șină de roată. Ung.* ráf.

rạgută, *pl.* rạgutše, *recrut* XVIII.

raịnă, *cratiță.*

ramură, *pl.* rămurị: rămuril'e fereștši:

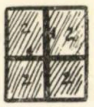

1. rămurị
2. okeṭ

(Pătru Șiorogarị).

ráncotše, *(pl.), mai multe lucruri la un loc, lemne tăiate la un loc* (Mănasîie Stoịa).

răsúcă, *fus de răsucit.*

rășpăl, *pilă pentru răzuit lemnul* (Ion Roman'esc).

răṭšéz, *verigă* (Pătru Șiorogarị).

răṭšie, *rachiu.*

rạzạlău, *răzătoare* (Marẹa Vîrvońị).

răzuș, *daltă* (Ion Roman'esc); *o bucată de lemn cu care se curață plugul de noroi* (Ianăș Tomońị).

rîntšeza, *a necheza* XLIII.

rudă, *proṭap*; rudă la cošie, *oiște* (Ion Blidarị); *prăjină (v. fig. dela* stobor); *un lemn pus deasupra, de care e prinsă pîrghia foalelor, la fierar* (Pădureạn Ion).

rúdźiță, *bucăți de ață colorată* LX.

ružulin, *rujuliță (gălbenele)* III.

săcrin, *ladă* XLIX.

sălaș, *loc unde se țin vitele afară din sat* (Pătru Șiorogari). „La sălaș șăd oameńi cu vitśel'e primăvara cîn fată oile. N'e băgăm cîn ploo vara. Casa ie vacăluită. Stăm și iarna“ (Pătru Muntșean).

salcă, *salcie.*

sal'ie, *pînză de pus peste mort; voal* (Sînzîiana Șiorogari).

sărătoar'e, *jghiab unde se dă sare la vite* (Ion Roman'esc).

sărîntoc, *om sărac* LXVII.

sărsam, *pl.* sărsamuri, *unealtă*; coșie, plug (Ion Roman'esc).

scamn, *pentru tras la* mezdreală:

1. pipă
2. scamn'iș
3. talpă

(Ion Roman'esc).

scamn'iș (*v. fig. dela* scamn).

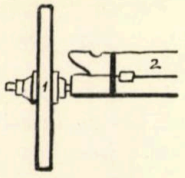

La coșie:
1. roată
2. scamn'iș

(Ion Roman'esc).

Și: scaunul pe care stă femeia la războiul de țesut (Marea Vîrvońi).

slobozîtori, *prăjină care sloboade sulul dinapoi* (Marea Vîrvońi).

spęn'e, *pl.* spę'ni, *coș.*

spetśează, *o bucată de lemn cu care se mestecă în căldare* (Pătru Șiorogari).

spetśie, *armurul dinainte al calului.*

stavilă, *opritoare la moară.*

stăżęri, *stejar.*

stśęangă dże fier, *drug de fier* (Ion Zurcońi); *v. fig. dela* val. *Germ.* Stange.

stęńi dże piatră, *stîncă* LIX.

stśimbăra, *a schimba* XXIII.

stobor: stoboru fîntîn'i, *împrejmuirea fîntînei*:

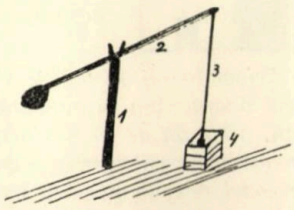

1. furcă
2. cumpănă
3. rudă
4. stoboru fîntîn'i

strącątoar'e, *strecurătoare.*

straiță, *traistă* LVII.

streșînă (la gard), *acoperiș la garduri (gardurile la Clopotiva au o streașină de paie).*

sturî, *a nimici* LXIII.

suliță, *țeapă pusă în vîrful șurei:* să pun să nu tun'e ploia prin paie d'e sus în șură (Ion Roman'esc).

surdúcă, *minge* LIV.

șaf (pintru apă), *un hîrdău mai mic. Ung.* sáf.

șcl'iafă XLIV?

șizloitru, *un lemn care se pune la căruță dela o loitră la alta:*

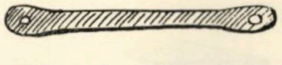

șir'eglă, *partea dinapoi a căruței formată din două lemne împreunate prin speteze, prin care trec mici dreve de fier* (Ion Blidari).

şoróf, *pl.* şorǫafe, *şurub*

ştrîmf, *ciorop.*

ştrof, *pedeapsă* LXII. *Germ.* Strafe.

şură, *locul unde se pune finul şi este grajdul vitelor*:

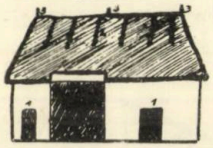

1. poiată
2. păunźi
3. sulíţ

śęa, *strigăt la cai să se lase peste locul nearat* (Ion Muntśęan).

śiapţă, *o bucată de pînză lucrată pe margini pe care o poartă pe conci femeile măritate* LXXII.

śiócot, *pl.* śiócoţ, *ciucure* LXVI, *clopoţel* XLIV.

śiomóc (dźe alun'e), *mai multe alune la un loc în coaja lor, smoc* (Opriţa Flor'esc).

śiopor'el (dźe oi), *cîrd* XXXVI.

śiorap, *obială (neagră)* (Mănasîie Stoia).

śiordźi'ţă (dźe vasi), *cireadă* XXXVI.

śiutură, *roată de moară cu nişte linguri în care bate apa*; mǫară cu śiutură; aia 'n apă, car'e să 'ntǫarśe (Luiza Bočiat).

talpă, *lemnul de sub uşe.*

tălpar, *opincar (cel care face opinci)* LXI.

tąlpigă, *pl.* tąlpiźe, *bucăţi de lemn pe care se pun picioarele şi schimbă iţele.*

tąndąlău, *om prost, nătăfleţ* XXXII

tąn'eri, *farfurie.*

tăpşan, *un loc în faţa cuptorului unde se fierbe mîncarea*:

1. cuptori
2. tąpşan

Şi locul pe care stă soba de tuci (Pătru Śiorogari).

tiglăzău, *fier de călcat* (Ion Bărońi). *Ung.* téglázóvas.

tîrnaţ, *sală.*

tóbotśe, *pl.*, *„trośi, vasă“* (Ioana Cordoş).

topilă, *locul unde se bagă cînepa la putrezit.*

trăgúlă, *tîlv*: o băgăm în butońi şî traźem rătśie (Ana Para Itul).

trocuţă, *postăviţă*; în trocuţă pun'em fainâ; ie făcută dźe bąneş, dźe Ţigan, ala car'e lucră 'n l'emn (Ana Para Itul).

tul'éu (dźe cucuruz), *cocean de porumb.*

tulśeri, *pîlnie.*

ţăpăruie, *lemn mic pus la straşină ca să ţină paiele* (Ion Roman'esc).

ţęgr'e, *portiţă de zăbrele la intrarea pe scară* (Iozefa Pogan Fǫarśe).

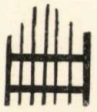

ţiruc, *sirop* (Ioana Cordoş).

ţîpa, *a arunca* LIII.

ţîţă: ţîţă la sobă, *burlan la sobă* (Pătru Śiorogari, Ion Roman'esc).

ţîţîn'e, *ţîţînă* (Pătru Śiorogari).

ţol, *pătură de acoperit.*

ţuca, *a pupa* XXXIV.

tśębe (*pl.*), *unelte mici (lopeţi, săpi, furcere etc.).* (Ion Roman'esc).

tśescari, *proprietar de teasc* LIV.

tśemiţă, *temniţă* LXX, tśimiţă XLIV.

tśindźeu, *şervet mai lung pus pe părete.*

tśioc: *„pentru folosît cutśęa la cǫasă“* (Pătru Śiorogari).

tśitśir'ez: tśitśir'ezu mori, *o bucată de lemn care se plimbă pe*

piatră şi face să cadă boabele din postăviţă (Luiza Bočiat); *postăviţa unde cad boabele din coş* (Ion Dan'esc).

tśiutśitură, *chiuitură.*

uiagă, *pl.* uieźi, *geam, sticlă, sticla lămpei.*

uloi, *ulei*; dźin žîr să faśe uloi (Pătru Śiorogari).

uşcoală, *şcoală.*

uşor, *pl.* uşori, *lemnele din dreapta şi din stînga, de care e prinsă uşa; v. fig. dela* fruntari.

vacălui, *a tencui*; casa ie vacăluită (Ion Muntśean).

vacar'eţă, *staul pentru vaci* XLVI.

vaiagă pintru pricoviţ, *piuă pentru păturі şi ţesături de lînă.*

val, *o roată cu dinţi sub piatra morii:*

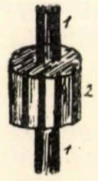

1. stśeangă
2. val

valău, *jghiab.*

vatrańi, *un fier pe care se pune piciorul cînd se urcă în căruţă* (Ion Blidari).

vieacă, *obodul morii:* ţîne să nu meargă faina 'n lături (Luiza Bočiat).

viecal'ie, *obodul sitei* (Opriţa Flor'esc).

vinars, *rachiu* LXII.

viorint, *albastru* XLVI.

voz, *putină mare de pus prune.*

vran'iţă, *poartă mare.*

zăfla, *a afla* XLIII.

zăuita (*şi:* a să z.), *a uita* LVI; m'am zăuitat (Marca Pavaloń).

zbiśi, *a svînta* LIV.

zbiśi, *bici.*

zdrumica, *a pisa* LIV.

zgodźi, *a (se) nimeri, a se afla* LXXI. *Sîrb.* zgoditi.

zmieurari, *rugul care face smeură* (Pătru Śiorogari).

zmicura, *a curăţa porumbul de boabe*; să poatśe zmicura cucuruzu 'n marşînă; zmicură cucuruz (Opriţa Flor'esc).

žeg, *cărbune aprins* (Ion Băroń).

žlip, *scoc:* žlipu mori.

žoavină, *jivină.*

žubră, *bubă* (Ioana Cordoş).

źir'eadă dźe l'emn'e, *grămadă de lemne puse în picioare în jurul unuia mai mare* (Iozefa Pogan).

źug:

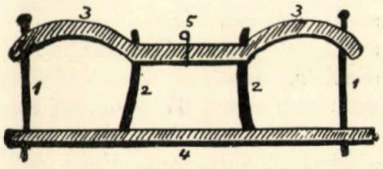

1. răsteu
2. fiular'e
3. trîmba źugului
4. pol'iśioară
5. prinzător

La războiul de ţesut:

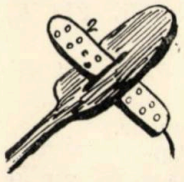

1. źug
2. gaurari

Mihail GREGORIAN

GLOSAR MEGLENO-ROMÎN

S

S' *v.* să.
sa *v.* su.
sa, sạ *v.* irị.
să, *să.*
saát, *ceas:* 2^{3}, $22^{1\cdot2}$; sat $64^{10\cdot14}$; — *art.* satu 51^{19}, 64^{3}; — *pl.* saatị 41^{1}, satị 7^{1} [*bg.* < *tc.* saát].
sabl'ạ, *sabie* [*bg.* sablja].
sac, *sac:* 60; — *pl.* saţ 38^{5}.
săcăírị *v.* săscăírị.
sacát, *olog* [*bg.* < *tc.* sakat].
săcól *v.* sụcól.
sadị, *numai:* 37^{3} [*bg.* < *tc.* sadé]; *cf.* sạldị.
sạdrạzám, sạtrạzám, *vizir* [*bg.* < *tc.* sadrazám].
săghí'ị)ă, *haină lungă pînă la glezne, purtată de femei:* 4^{3}; — săghi(ị)a 4^{1-4} [*bg.* sagija]; *comp.* sighi(ị)ă.
săgl'ịţarị *v.* sugl'ịţarị.
sạibíă, *stăpîn;* — sạibia 7^{4}, $21^{1\cdot4}$; — *pl.* sạibiil' 21^{2} [*bg.* < *tc.* sajbija].
sạibíịcă, *stăpînă;* — *art.* sạibiịca 9^{3}, 41^{2}.
sălăngúr *v.* sălungúr.
salcă *(N.), salcie.*
sạldị, *numai:* $1^{6\cdot10}$, 2^{4}, 3^{10}, 4^{5}, 5^{3}, 10^{9},... [*bg.* < *tc.* sadé + salt].
săldisirị, *a-i slăbi puterile;* — *ind. pr.* săldises [*bg.* saldisvam]
sălúc *(L. H.),* sụlúc *(Oş.), răsuflare; duşcă* [*bg.* < *tc.* solúk].
sălungúr, sălăngúr, sulungúr, *(H.), lungan; cf.* lungúr.
sam, săm *v.* irị.
sạmár, *samar, cerul gurii:* 38^{4};—*art.* sạmaru $38^{4\cdot5}$ [*bg.*].
samarğí(ị)ạ, *samargiu* [*bg.* samardžija].
Săm-Ğordz, *Sf. Gheorghe:* 19^{8}; Săm-Ğorţ 59^{2}; — *art.* Săm-Ğorţu 31^{7}.
Săm-Nicọră *(Oş.), Sf. Nicolae.*
Sămtă-Vinịrị *(Oş.), S-ta Vineri.*
Săm-Tọdăr *npr. geogr.* 2^{1}.
Săm-Tọdịrị, Sim-Tọdịrị, *Sîm-Toader.*
sạmụvílă, *stafie* [*bg.* samovila].
Sănă-Médru, *Sf. Dumitru.*
sạnạtatị, sănătatị, *sănătate:* 40^{1}, 67^{3}; — sănătatẹ 62^{2}, 63^{7}.
sạnạtos, sănătos, *sănătos:* 8^{3}, $27^{6\cdot7}$, 47^{2}; sănătọsă 25^{17}, 51^{11}.
săndzirarị, sundzirarị *(Oş.),* săndzinari *(H.), a sîngera;* — *ind. pr.* sọndzir, săndzines *(H.).*

sândzirós, sândzinós *(H.)*, *singeros.*

sąntráč, *cuțit pentru tăiat frunza de dud; cuțitoaia cu care se taie unghia calului la potcovit* [*bg.* < *tc.*].

sapă, *sapă*: 28[4], 41[1].

săpăníță *v.* sipăníță.

sąpari, *a săpa*; — *ind. pr.* sap, sap, sapă 66[1]; — *sbj. pr.* si-ń sap 50[1], *2 sg*, să sap 26[5].

sápičcă *(H.)*, *sapă mică.*

săptămọnă 7[1], 19[2], 62[1], săptămănă *(H.)*, *săptămînă*; — *pl.* săptămọń 62[5].

sąrari, *a săra*; — *ind. pr.* sar.

sąrátcă *(H.)*, *zăr care se dă la porci* [*bg.* sirovatka].

sărătură, *sărătură.*

sărbăgọscă *(Lm.)*, sărbugăscă *(H.)*, țărbugọscă *(Ln.)*, străbugọscă *(Ln.)*, *coacăză* [*bg.* sъrbogʁzka].

sărbătọri, *sărbătoare*; — *pl.* sărbător 52[4]; sărbătorli 1[8·9], 3[1].

sărcăíri, *a soarbe*; — *ind. pr.* sărcăes [*bg.* sъrkam].

sari, *sare*: 11[1], 32[1], 51[1]; — sarẹ-babăl'a, *un fel de grindină.*

săriri, *a sări*; — *ind. pr.* sar 64[37], *pf. 3 sg.* sări 27[1], 29[6].

sărlíją, *sarailie, plăcintă cu miere și unt* [*bg.* < *tc.*].

săroń *(Oș.)*, *locul unde se dă sare oilor.*

Sărúnă, *Salonic*: 1[1].

sąrupari *(Oș. Lm.)*, *a scutura poame, a culege poamele*; — *ind. pr.* sąrup; *cf.* suruparị.

sărutari [1], *a săruta*; — *ind. pr.* sărut, săruț, sărută 9[3], 19[11], 63[4·6], 64[7].

sărutari [2], *sărutare.*

sărvétă, *basma, șervet*: 19[7] [*bg.* servieta].

săscăíri *(Oș.)*, săcăíri *(Ln.)*, *a asmuța, a întărîta, a aținta*; — *ind. pr.* să(s)cães [*bg.* sъskvam].

săsníri *(Oș.)* = săscăíri.

sat *v.* saát.

săt *(H.)* *v.* sọd.

sątrązám *v.* sądrązám.

sătul, *sătul*; — *pl.* sătul' 38[10].

sătulími, *sațiu*; n'ai ~, *nu te mai saturi.*

săturari, *a sătura*; — *ind. pr.* satur, satur, *3 pl.* și satură 64[36].

saț *v.* sac.

scăcălẹți *(Oș. H.)*, scuculẹți *(Ln.)*, *lăcustă*; — *pl.* scuculẹțil' 60 [*bg.* skakaléc].

scădẹri, *a scădea (verb. în special de apă, cînd fierbe)*; — *ind. pr.* scad.

scafă, *pahar*: 18[2], 63[5]; — *art.* scafa 63[6], 64[37], — *pl.* scọf, scafi.

scáfičcă, *păhăruț.*

scală, scală, scară *(Oș.)*, *scară* [*bq.* skala].

scąldari, *a (se) scălda*; — *ind. pr.* scald, scal'dz (scalt, scal'ț), scaldă 9[4], 62[3]; — *sbj. pr. 3 pl.* să și scaldă 9[5].

scămp *v.* scọmp.

scămpáč, *(care vinde) scump* [scọmp].

scămputíją, *scumpete*: 23[3] [*bg.* skʁpotíja].

scănčíc *(Oș.)*, scáněuc *(H.)*, scăunel *(Ln.)*, *scăunel.*

scand 21[2], 47[12], scant *(Lm. C.)* 64[12·17·20·39], *scaun*; — *pl.*

scandị; — scandu-Domnului, *floare roşie în formă de pîlnie ca crinul, cu petalele crestate.*

scándąlą - mándąlą ? 18^{5}, 53^{2}, 69^{8} [*comp. bg.* skándali, *mură*, mándalo, *zăvor*].

scăndíč, *scăunel.*

scăndură *v.* scọndură.

scănduríčcă, *scîndurică.*

scąpari, *a scăpa*; — *ind. pr.* scap, scap, scapă 10^{9}, $28^{16.19}$, $38^{3.5}$, $47^{3.5}$, scąpọm 28^{11}; — *impf. 3 sg.* scąpa 73^{1}; — *pf. 3 sg.* scăpọ 27^{8}, 28^{23}, $38^{5.8}$, 47^{11}, scąpă 73^{5}; *3 pl.* scąpară 28^{23}; — *sbj. pr.* să scap 47^{5}.

scąpirari, *a scăpăra (din amnar)*; *a fulgera*; — *ind. pr.* scapir.

scápit, scapit-sọrlị $1^{1.4}$, *apus.*

scąpitarị [1], *a apune, a trece dincolo de un deal şi a nu se mai vedea*; — *ind. pr.* scápit.

scąpitarị [2], scąpitarẹ-sọr(ị)lui, scąpitarẹ-sọrlị 1^{2}, 8^{2}, *apus.*

scąpitat, scąpitat-sọrịlui 52^{1}, *apus.*

scară *v.* scală.

scărcă (*C. H.*), scrăcă (*Oş.*), *rîpă, prăpastie, loc rîpos*; — *pl.* scărţ, scrăţ.

scąrţinari, *a* (*se*) *scărpina*; *a ţesăla*; — *ind. pr.* scárţin.

scornă, *cizmă* [*bg.* skóren].

scọmp $33^{1.2}$, scămp (*H.*), *scump*; — *pl. m.* scọmp 5^{3}.

scọndură, scăndură *şi* scọndără (*H.*), *scîndură*; *doagă*; — *pl.* scọndur 52^{2}, $64^{12.17}$.

scọţịri, *a scoate*; — *ind. pr.* scot, scoţ, scọţi 45^{2}, 64^{2}, şi scọţi 11^{1}, 62^{5}, scọţịm 39^{1}, scọţịţ, scot 10^{6}, 31^{9}, 62^{3}, 64^{36}; — *impf. 3 sg.* scutẹ $5^{2.3}$; — *pf.* scoş, scuséş, scọsi 25^{16}, 28^{9}, 38^{15}; — *sbj. pr.* să scot, să scoţ 10^{2}, să-ţ lą scoţ 26^{5}, să-u scọtă 27^{8}, s-lą scọtă 38^{8}, şi scọtă 51^{19}; — *imper.* scọţi-lą 22^{5}; — *part. tr.* scos 9^{4}; *pl. m.* scoş 73^{6}, *f.* scọşi 9^{5}.

scrăcă *v.* scărcă.

scrămări (*H.*), *a se scobi în dinţi*; — *ind. pr.* mị scrăm [*lat.* EX-CON-RĪMARE].

Scremą, *npr. geogr.* 44^{2}.

scripẹţi, *scripete.*

scụcări, *a juca, a sălta*; — *ind. pr.* scoc [*bg.* skokvam].

scucníri, *a sări jos, a sări departe*; — *ind pr.* scucnes, scucneş, scucnẹşti 64^{29}; — *pf. 3 sg.* scucni 27^{8} [*bg.* skokna < skokvam].

scuculẹţi *v.* scăcălẹţi.

scularị, *a* (*se*) *scula*; — *ind. pr.* scol, scol', scọlă, şi scọlă 28^{12}, 64^{2}, 69^{6}; — *3 pl.* şi scọlă 10^{1}, 41^{2}; — *pf.* mị sculaị 73^{3}, tị sculaş, şi sculọ 25^{17}, $28^{2.3}$, 38^{15}, ... şi sculară 25^{18}, 28^{14}; — *sbj. pr. 2 sg.* s-tị scol' 26^{5}.

scultari, *a asculta*; — *ind. pr.* scult, scul'ţ, scultă; — *pf. 3 sg.* scultọ 6^{6}.

scultător, *ascultător.*

scul'(ị)ó, *şcoală*: 1^{9}, 5^{2}, $6^{2.4.6}$, 52^{5}; un ~ 1^{4}; — *art.* scul'ịou 52^{5}; — *pl.* scul'ịóur.

scúndịri, *a ascunde*; — *ind. pr.* scund (scunt), scundz (scunţ),

scundi, și scundi 18^{3}, 19^{2}, 69^{3}; *3 pl.* scund 9^{1}, și scund 2^{8}, 9^{4}, și scunt 64^{37},—*impf.* mi scundem 6^{4}; — *pf.* scunș; *3 sg.* și scunși $28^{11.12}$; — *sbj. pr. 3 sg.* și s'scundă 51^{9}, și și scundă 45^{3}; — *part. tr.* scuns 10^{7}, 25^{16}; scunsă 68^{7}.

scunḡoș $25^{3.18}$, scunzoș, scundzoș, *într'ascuns, pe furiș, în taină.*

scupęt (*Oș.*), *scuipat*; *cf.* scupít.

scupíri [1], *a scuipa*; — *ind. pr.* scup; — *viit. 1 sg.* și scup 51^{20}.

scupíri [2], *a scopi*; — *ind. pr.* scupes.

scupít (*C.*), *scuipat*; *cf.* scupęt.

scurníri, *a scorni, a stîrni din somn;* — *ind. pr.* scurnes [*bg.* skornuvam].

scurt, *scurt*; *cf.* cus.

scuturari, *a scutura*; — *ind. pr.* scutur, scutur, scutură; va și scutură găl'iń'i ? 19^{2}, *vi se scutură găinile ? (e credința că dacă se scutură găinile, trebue să vie oaspeți).*

scuturătură, *scuturătură.*

scuțitură, *ascuțiș.*

scuțori, *a ascuți;* — *ind. pr.* scuțos.

scuțot, *ascuțit, cu vîrf:* 7^{1}.

Seba *npr.* 2^{5}.

sec, *numai la feminin* sęcă, *în expres.* poini sęcă: sęcă mănanc poini, *mănînc pîine goală.*

sedbă, *semănătură;* — *art.* sedba 1^{7} [*bg.* sъidba].

semt, *hotarul satului; locul unde-l trage mereu pe cineva să se ducă, unde e obicinuit să meargă* [*tc.* semt].

seu, *seu, osînză;* seu-găl'inăl'ă, *o plantă;* seu-l'epuruluj, seulu-l'epuru *(H.), o plantă.*

Sevastopol *npr. geogr.* 20^{2}.

sęčcă, *februarie* [*bg.* sečko].

sędăv, *albastru închis, cenușiu.*

sęnă, *fîn* [*bg.* sěno].

sęră, *seară:* $25^{2.11}$, $28^{10.12}$. 73^{3}; *pl.* ser $73^{3.5}$; — *art.* sęra $64^{2.4.8}$, 67^{1}; ier sęră, *alaltăseară;* țesta sęră, *astăseară;* oltăr sęră, *înainte de alaltăseară.*

sęră-ta *(L. O.)*, sęrta *(H.)*, *seara:* 7^{1}, $25^{13.14.16.17}$,70, 73^{6}.

sęrątą *adv. seara:* 31^{13}, 41^{2}, 54.

sęțiri, *secere;* — *art.* sęțira 62^{1}.

sfacą, *fie-care:* 3^{10}, 7^{1}, 8^{5}; sfacą casă 1^{3}, 7^{4}; sfacą Lundzineț 1^{4}; sfacą picurar 10^{3} [*bg.* vsěka].

sfă'rdął (*L. H.*), sfră'dil, *sfredel; cf.* sfordăl [*bg.* svrъdelъ].

sfărșori, *a sfîrși;* — *ind. pr.* sfărșos; *3 sg.* sfărșaști 63^{7}, $64^{4.19.43}$; *3 pl.* sfărșos 7^{4}, 9^{4}, $64^{17.21}$; — *pf. 3 sg.* sfărșo 21^{1}; — *sbj. pr. 3 sg.* sfărșască 19^{7}, 37^{3}; *sbst.* sfărșorę 14^{3} [*bg.* svъršivam].

sfă'rșuc, sforșuc (*Lm.*), *sfîrșit* [bg. svъršekъ].

sfărțălúșcă (*C.*), *surceluș, surcică.*

sfărțęuă, sfărțel (*L. Oș.*), sfurțél, *surcea;* — *pl.* sfărțej.

Sféti-Tódor, *Sîm-Toader* [*bg.* Svéti Tódor].

sfiiri, *a încovoia, a îndoi; ind. pr.* sfies [*bg.* svija].

sfilgán (*L.*) 64^{19}, sflingán (*H.*), flingán (*Oș.*) *ccașcă (de ca-*

fea), *filigean* [*bg.* < *tc.* filğan].
sfil'arį (*H.*), *fluier* [*cf. bg.* svirólъ „*Pfeife, Hirtenflöte*].
sfirbă, *fluierătură* [*bg.* svirbá].
sfirirį, *a fluiera, a șuiera; a cînta din fluier; — ind. pr.* sfires; *3 sg.* sfirẹștį 66^{3};—*sbj. pr. 3 sg.* sį sfirẹscă $64^{5\cdot32}$; *sbj. pr. 3 pl.* sį sfirẹscă 64^{9}; — *part.* sfirindurlẹ 19^{10} [*bg.* svirja].
Sfiti-Ilią, *Sf. Ilie*: 8^{6} [*bg.* Svéti Ilija].
Sfiti-Ịuván (*H. Lm.*), *Sf. Ioan* (24 Iunie) [*bg.* Svéti Ìovan].
Sfiti-Nicola, *Sf. Nicolae*: 1^{4} [*bg.* Svéti Nikola].
sfitirį, *a lumina*; — *ind. pr.* sfites [*bg.* světja].
Sfiti-Vrač 1^{4}, *Sfinții Cosma și Damian (1 Iulie)* [*bg.* Sveti Vračeve].
sfitul'că (*L.*), sfituịl'că (*Oș. H.*), *licuriciu* [*bg.* světúlka].
sflinğán, *v.* sfilğan.
sfong, *panglică; — pl.* sfongur.
sfọrdăl (*Lm.*), *v.* sfărdăl.
sfọrșuc, *v.* sfărșuc.
sfră'dil, *v.* sfă'rdăl.
sfrúịel (*Ln. H.*), sfríịel (*Lm.*), *v.* friịel.
sfulğán 63^{5} = sfilğán.
sfurțél, *v.* sfărțẹụă.
sį[1], *să:* 35; sį zic 6^{5}; sį dọrmă 38^{16}; sį-ț spun 51^{14}; sį da plọịă 38^{17}.
sį[2], *se;* sį ziți $1^{1\cdot2\cdot4\cdot5}$, 6^{6}, $31^{1\cdot2\cdot11}$; sį dună 1^{5}; sį dunară 2^{2}; sį puturčọră $2^{3\cdot4}$; sį puturčọ 2^{4}; sį duc 2^{7}; sį scund 2^{8}.
sibép, *motiv, cauză:* $28^{16\cdot18}$; — *art.* sibepu 25^{20} [*bg.* sebéb < *tc.*].
sicară, *secară:* 1^{6}, $38^{1\cdot2}$; un gărnuț dį sicară 38^{5};—*art.* sicara 23^{1}, 38^{4}.
sicạrẹță[1] (*Ln.*), *miriște de secară, paie de secară.*
sicạrẹță[2]: pọịnį sicạrẹță, *pîine de secară.*
sicărínă (*Ln. Oș.*), *miriște, paie de secară.*
sicnirį, *a seca; pf. 3 pl.* apịlį sicniră 23^{3} [*bg.* seknuvam].
sicul', *săculeț:* 6^{2}, 10^{7}, 69^{11}; — *art.* sicul'u 6^{2}; *pl.* sicul'ălį 7^{4}.
sicurį, *secure; pl.* sicurlį $28^{12\cdot14}$.
sidẹfį (*Oș.*), *nasture* [*bg.* < *tc.* sedef].
sif, *v.* siv.
sífci, *cal sau bou sur:* 18^{4} [*bg.* sivče].
sighíă (*L. H.*), *haină femeiască* [*bg.* sagija].
siğími, *sfoară:* 28^{7} [*bg.* sidžim < *tc.*].
silẹaf, *seleaf:* 3^{1} [*bg.* siljah < *tc.*].
Silistra *npr. geogr.* 20^{2}.
siminarį, *a semăna, a pune sămînță în pămînt; — ind. pr.* sẹmin; *3 sg.* sẹmină 18^{4}; *3 pl.* sẹmină 1^{6}; *sbj. pr. 3 pl.* sį sẹmină $38^{1\cdot2}$.
siminătúră, *semănătură; — pl.* siminătur 23^{1}, 43; siminăturlį 1^{6}; siminăturịlį 60.
simínță, *sămînță:* 64^{25}; — *pl.* siminţur.
simțọrį, sințọrį, *a simți; — ind. pr.* simt (*H.*), simțọs (*C.*), sint (*Oș.*);— *3 pl.* simțọs 37^{1}.

sin, *sîn:* 4[2]; ạn sin 64[24]; —*pl.* sinur.

sindúk'i, *ladă* [*ngr.* σιντούκι < *tc.*].

singur, *singur:* 37[4], 66[1]; —*f.* singură 68[1.2].

siníą, *masă rotundă cu picioarele foarte joase;* 5[2], 25[18], 40[5], 64[38]; — *art.* sinia 40[5], 63[4], 64[34]; — *pl.* siniilį 63[7] [*bg.* sinija].

siníičcă, *dim.* siníă, *mescioară.*

sínor (*L. Lm.*), *hotar, graniță* [*bg.* sínor].

sinţọrį, *v.* simţọrį.

sipăníță, *săpăniță* (*Lm.*), *vărsat (boală a oilor)* [*bg.* sípanica].

sipcă, *vărsat* [*bg.* sipka].

siptăvirį, *a răgușì;* — *ind. pr.* siptăves; *cf.* riptăvirį.

sirác, *orfan;* 38[1]; — *f.* siracă 9[2] [*bg.*].

sirbičós (*H.*), *muncitor, harnic.*

sirbimint, *lucru, treabă;* — *art.* sirbimintu (*H.*).

sirbirį, *a munci, a lucra;* —*ind. pr.* sirbes; *3 pl.* sirbes 1[5], 23[1]; — *imperf. 3 pl.* sirbeų 22[3]; — *sbj. pr. 3 pl.* să sirbẹscă 1[5.10]; — *part.* sirbit 22[4].

sirc, *nume de pom ca coarnele;* — *pl.* sirţ [comp. *bg.* sirka „*plop*"].

sirín (*L. H.*), *senin; loc unde bate soarele.*

síriștį (*Ln.*), *chiag:* 71 [*bg.* sírište].

sirumá, surumá 64[16]; surumau 51[22], *sărac, sărman;* sirumasi 9[2] [*bg.* siromah, *pl.* siromasi].

sirumąşọiă (*L. H.*), *sărăcie* [*bg.* siromašija].

sistră (*Lm.*), *lopățică mică de fier (răzătoare) cu care se rade aluatul:* 9[1]; — *art.* sistra 54 [*bg.* sistro < *gr.* ξύστρα].

sită, *sită;* — *pl.* sitį.

Siti-Andrei, *Sf. Andrei.*

Siti-Iliią (*Lm.*), *Sf. Ilie.*

sitna 9[2] [*cuvînt bulgăresc*].

siţirămint, *seceriș;* — *art.* siţirămintu (*H.*).

siţirarį[1], *a secera;* — *ind. pr.* seţir; *3 pl.* seţiră 42[1].

siţirarį[2], *secerat;* — *art.* siţirarẹ 1[7].

siţirat, *secerat, seceriș:* 38[6].

siv, sif (*Lm.*), *cenușiu, albăstruiu* [*bg.* siv].

sívjč, *un fel de crap mai albastru* [*bg.* sivíček].

sk'imbarį[1], *a schimba;* — *ind. pr.* sk'imb, sk'imp (*H.*); *3 sg.* sk'imbă 64[26]; și sk'imbă 52[6]; *3 pl.* sk'imbă 64[5.7]; — *impf. 3 pl.* sk'imbaų 19[8].

sk'imbarį[2], *schimbare;* — *art.* sk'imbarẹ 19[8].

sk'itnít, *țicnit, smintit* [*comp. bg.* skítnik].

sk'upát (*H.*), *scuipat.*

slab, slap 51[15], *slab; subțire.*

sląbátjc (*N.*), *sălbatec.*

sląbeță (*Oș.*), *slăbiciune.*

slábină, *mijlocul trupului până la încheietura piciorului* 3[7], *pl.* slọ'biń [*bg.*].

slăbirį, *a slăbi;*—*ind. pr.* slăbes; — *impf. 3 sg.* slăbẹ 47[2].

slăgăirį, *a se considera; a se gândi, a cugeta;* — *ind. pr.* mį slăgăes; *3 pl.* și slă-

găes 19^{8}; — *impf. 3 sg.* slăgăja 26^{2}; *3 pl.* slăgăjaụ 28^{14} [*bg.* slagam].

slạnínă *(H.)*, *slănină.*

slap, *v.* slab.

slavă, *slavă;* — *art.* slava 64^{28}.

slạvẹ'i (*Oș.*), *privighetoare* [*bg.* slavej].

slóžnic, *scurt* [*bg.* složen].

smăcăiri (*L. Lm.*), *a aluneca;* — *ind. pr.* smăcăes [*bg.* smъkam].

smăcătós (*L.*), smučetós (*Oș.*), *alunecos;* — *pl. f.* smăcătọși 25^{7}.

smăčóc *(L. Oș.)*, *ulcior la ochi* [*bg.* smíčok].

smạrẹcă, *jneapăn;* frundză di smạrẹcă 45^{3}; lẹmni di smărẹcă 10^{1} [*bg.* smreka, smerika].

smintiri, *a încurca; a zăpăci;* — *ind. pr.* smintes; și smintiră irili [*vsl.* smętiti].

smintit, *încurcat.*

smoc (*Lm.*), *șarpe gros cît mîna, galben, care nu mușcă, dar suge vacile, caprele, etc. și se bolnăvesc;* — *pl.* smoț [*bg.* smok].

smocf, *smochin;* — *art.* smocfu (*H.*).

smocfă (*Ln. H.*), *smochină* [*bg.* smokva].

smọlă, *rășină; smoală* [*bg.* smola].

smucăiri, *a sorbi;* — *ind. pr.* smucăes [*bg.* smukam].

smucăitúră, *sorbitură.*

smučetós, *v.* smăcătós.

smulziri (*Oș.*), *a smulge.*

snagă, *trup;* — *art.* snaga 37^{4} [*bg.* snaga].

snop, *snop:* 28^{7}; — *pl.* snop.

socól, sụcól (*Oș.*) 45^{1}, săcól (*C.*) 51^{3}, *vultur* [*bg.* sokól „*șoim*"].

socru, *socru:* 19^{9}, 64^{38}; socru-su 64^{25}; — *pl.* socri 19^{12}; socril' 19^{12}.

sófričcă, *mescioară* [*bg.* < *tc.* sofrá].

soi, *neam, rudă:* 19^{3}; tot soiu 62^{2} [*bg.* < *tc.* șoj].

soicá, *gaiță; briceag; custură:* 28^{21}; — *pl.* soițli $28^{21.22}$ [*bg.* sojka].

som, *somn* (*pește*) [*bg.* som].

son, *somn:* $38^{15.16}$; — *art.* sonu 18^{2}, 28^{3}, 53^{16}.

sonlív, *somnoros* [*bg.* sъnliv + somn].

soră, *soră:* 18^{2}, 47^{1}; soră-mẹ 47^{12}, soră-ta, soră-sa $25^{8.11.16}$, 47^{2}, sor'-sa (*H.*); *gen.* soră-săi 47^{10}; — *art.* sora 47^{3}; *voc.* soru $47^{4.5}$; *pl.* sụror 18^{6}, $53^{8.12.14}$, 69^{2}.

sorț, *sorț:* să turim sorț, *să tragem la sorți;* și turẹụ sorț 20^{1}.

soț, *soț, tovarăș; pl.* soț 64^{28}.

soțlúc, suțlúc (*H.*), *tovărășie.*

soụă, sọụă (*H.*), *sărciner; prăjină; arac; stîlp* [*bg.* soha].

sọbă (*L.*), să'ba (*H.*), *nume de vacă fătată sîmbăta* [*bg.* Sъba].

sọcră, *soacră:* 16^{9}; sọcră-sa 64^{38}.

sọd, *vas;* — *pl.* sọdur; săt (*H.*), *pl.* sădur [*bg.* sъdъ].

sọfă..... $64^{30.34.36.40}$.

sọmbătă, *sîmbătă;* — *art.* sọmbăta $64^{3.4}$; — *pl.* sọmbăți.

sǫmburi, sămburi *(H.)*, *sîmbure.*

sǫmt, *sfînt:* 26[2·6]; — *pl.* sǫmţ 2[7], 26[1].

sǫndzi *(Oş.)* 10[8], 37[1], 64[43], sǫnzi *(L.)*, săndzi *(H.)*, *sînge;* — *art.* sǫndzili 29[5], 37[1·4], 51[15].

sǫri, *soare:* 25[12], 28[1], 59[1], 64[9]; sǫrli 8[3], 18[2], 31[12]; la 'ncreştire sǫrli 1[2·4]; la dare sǫrli 10[4]; sǫrili 62[5]; — *gen.* sǫriluj 52[1].

sǫrtă, *cămaşa fetusului;* — *pl.* sǫrti.

sǫţă, *soaţă.*

spąlgóc *(H.)*, *melc; cf.* pălgóc.

spărăčunj, *boală la oi cînd le crapă copita din cauza ploii.*

spardzjri, *a sparge, a strica;* — *ind. pr.* sparg, spardz, spardzj; grindina . . . lą spardzj agrili 31[8]; şi spardzj vręmę 8[2]; carj-i ţista ţj-ń spardzj sonu ? 28[3]; *3 pl.* sparg 7[4], 9[4·5]; *pf. 1 sg.* sparş; *3 pl.* sparsjră 23[2];— *sbj. 3 pl.* s'lą spargă 28[12]; — *part. f.* spartă 64[42].

spąręrj[1], *a (se) speria;* — *ind. pr.* (mj) spar, spar, sparj, spărém, spăréţ, spar ; şi sparj njbunil'a 10[9]; *impf.* spąręm ; *3 sg.* şi spăręa 73[1];—*pf.* spăruj; *3 sg.* şi spăru 38[5·8·11·13·16] ; *3 pl.* spąręră; şi spăręară 72[5]; şi spărură 25[6]; *(H.)* mj-am spąrętă:—*imper.* nu ţi spąrj 38[16], 72[2]; spar-ţi 10[8].

spąręrj[2], *speriere, sperietură:* 38[17].

spąrǫtă, *oaia care sufere de* spărăčunj.

spată, *spată;*—*pl.* spǫţ 28[20]; *(H.)* spăţ, spǫţu 64[29].

spątár, *cel ce vinde spete de războiu.*

spic, *spic;*—*pl.* spiţă *(Lm.)*; spiţă, spicur *(H.)*.

spilă, *stîncă;* — *pl.* spilj 25[7·8] [*bg.* spila].

spilarj [1], *a spăla;* — *ind pr.* speł, spel', spęlă, spiłăm...; *3 sg.* spęlă 62[1]; şi spęlă mămuşu 63[6]; *3 pl.* spęlă 52[2];—*sbj. pr. 3 sg.* să spęlă 25[15].

spilarj [2], *spălare.*

spilat: loc spilat, *unde nu mai e iarbă de păşunat.*

spilătură, *spălătură.*

spin, *spin:* 45[4]; — *pl.* spiń 25[7], 27[2].

spindzurarj [1] *(L. H. Lm.)*, *a atîrna, a spînzura;* — *ind. pr.* spinzur *(Oş. C.)*.

spindzurarj [2], *atîrnare.*

spinğu *v.* sprenğu.

spiţă, *aşchiuţă care intră în deget sau subt unghie* [*bg.* spica].

splină, *splină* [*bg.* splina].

spor, *spor.*

sprenğu *(H.)*, spinğu *(Liv.)*, *spînz* [*comp. bg.* spręž].

spričcă, *monetă veche, lăscaie.*

sprótiva, *în faţă, vis-à-vis;* di-sprotiva, *de vis-à-vis;*— Dj-sprotiva, *mahala în Lunzini:* 1[4].

spruză *(H.)*, *spuză.*

spulajdisirj, spulajtisirj, *a mulţumi;* —*ind. pr.* spulajdises

(spulai̯tises);—*pf. 3 sg.* spulai̯tisi 47^{11} [spulái̯ti].
spulái̯ti!, *mulțumim!:* 19^{12}. [*bg.* spolájti < *gr.*].
spumă, *spumă.*
spumari̯, *a face spumă, a spumega;—ind. pr.* spum, spum, spumă.
spunirі̯, *a arăta, a spune;* — *ind. pr.* spun, spuń, spuni̯, 10^{4}, 19^{3}, 37^{4}; si̯ spuni̯ 58; *3 pl.* spun 1^{6}, $2^{3.5.6}$, 21^{1}, 54;—*impf. 3 pl.* spunęu̯ 6^{1};—*pf. 1 sg.* spuș; *3 sg.* spusi̯ $25^{5.21}$;—*sbj. pr. 1 sg.* să va̯ spun 25^{5}; s' va̯ spun 13^{2}; *1 pl.* să-l' spunim 6^{6}; să-ț spuni̯m 19^{4}; *3 pl.* si̯ spună 38^{13}; — *imper.* spuni̯ 51^{14}; spuni̯ ți-i̯ 19^{3}; spuni̯-ń 37^{2}.
spurcăčiuni̯, *murdărie, căcat, spurcăciune.*
spurcari̯, *a spurca;—ind. pr.* spurc; la̯ spurț 8^{3}; ti̯ spurcă cucu 8^{3}; ti̯ spurcă (pupca) 8^{4}.
spurcát, *spurcat.*
sputnírі̯, *a ațîța; —ind. pr.* sputnes ; — *imper.* sputnę focu, *ațîță focul*; sputnę-la̯.
spuză (*Oș.*), *spuză.*
srăcăiri̯ (*Oș.*)=sărcăiri̯.
stafígă (*H.*), stăfigă (*Liv.*), *stafidă;—pl.* stafis [*bg.* stafida < *gr.*].
sta̯íi̯a̯, *stafie:* 70 [*comp. bg.* stihija < *gr.*].
stamnă, (*H.*) stomnă, *ulcior mai mare* [*bg.* stomna].
stămpărari̯, *a se astîmpăra (de copii cînd sburdă);* — —*ind. pr.* stămpăr.
stane, *stînă* (*mai des* ba̯čo̯l'ă) [*bg.* stan].
stăngáč, *stîngaci.*
stănuvít, *băgat adînc în pămînt* (*vorb. de pietre*) [*bg.* stanóvit].
sta̯po̯n 38^{4}, stăpăn (*H.*), *stăpîn;* — *art.* stăpo̯nu 19^{2}, 30^{5}, $38^{1.2}$; stăpo̯nu-su 38^{13}; — *genit.* stăpo̯nului̯ 51^{23}, 66^{3}.
stară, *astăsară.*
stari̯, *a sta; a înceta;* — *ind pr. 1 sg.* stau̯ 45^{4}; *3 sg.* sta 3^{8}, 8^{3}, 18^{7}; sta grindina 31^{10}; *3 pl.* stau̯ 7^{2}; 10^{3};—*impf. 3 sg.* stătę 2^{6}; —*pf. 3 sg.* stătu 27^{5}; — *3 pl.* sta̯tură 33^{1}; *sbj. pr. 1 sg.* să stau̯ 6^{3}; *3 sg.* să sta 1^{7}; s'sta 28^{5};—*imper.* sto̯i̯ 27^{4}; $38^{9.16}$.
stărlúșcă (*L. H.*), stirlučcă (*Oș.*), *un șarpe, viperă* [*bg.* strělúška].
stărníști̯ (*Lm.*), *miriște;* stărniștę 53^{10} [*bg.* trъníšte].
sta̯și̯ón, *stație:* 1^{1}.
sta̯vęłă (*H.*), *stavilă* [*bg.* stavílo].
stávină (*Lm.*), *claie* (*de fîn*); —*pl.* sto̯viń [*bg.* stávina].
sta̯vírі̯ (*H.*), *a stăvili, a opri apa* [*bg.* stavja].
Stă-Vinir, Sămtă-Vinirę, *Sf-ta Vineri.*
sterp, *sterp; f.* stęrpă.
stęg (*Os.*), *steag.*
stęu̯ă, *stea;* la̯ darę stęu̯a 7^{3}; —*pl.* stęli̯ 53^{10}, 64^{29}.
stéžăr (*Oș.*), 40^{1} stéžur, stréžur, *steajer, parul din mijlocul ariei de care se leagă caii ca să treiere;* — *art.* stežăru 40^{1} [*bg.* stéžer].
sticupéi̯, stricupéi̯ (*H.*), tetă-

tódă *(Lm.)*, *grangur*; sticupeju-peju 50[1] [*comp. bg.* čičopĕjo].

stigniri, *a întinde; a strînge;*— *ind. pr.* stignes [*bg. aor.* stegnah < stĕgam].

stimindurlę 27[7] *greșit în loc de* stinindurlę.

stimniri, *a (se) întuneca;*—*ind. pr.* stimnes [*bg.* stъmnjavase].

stindziri, *a stinge;* — *ind. pr.* sting;—*sbj. pr. 2 sg.* s'lą stindz focu 30[4]; *3 sg.* să ți stingă 30[4].

stiniri, *a ofta, a gîfîi;* — *ind. pr.* stines; *part. pr.* stinindurlę 27[7] [*bg.* stena].

stipsi, stipță, *piatră acră* [*bg.* stipca].

stirlúčcă, *v.* stărlușcă.

stirpác, *miel născut mort* [*sterp*].

stirpár, *sterpar, păzitorul oilor sterpe.*

stirpičuni, *stîrpiciune.*

stirpiri, *a stîrpi;* — *ind. pr.* stirpes;—*pf. 2 sg.* stirpiș 27[5].

stoc *(Lm.)*, stog *(L. Oș.)*, *stog, căpiță de fîn* [*bg.* stog].

Stoiči Voltę *npr.* 22[5].

stomnă, *v.* stamnă.

stomníčcă, stumníčcă, *dim.* stomnă; stomnișorcă, *ulcior ceva mai mic decît* stomna; *dar mai mare decît* stomnička.

stonjin *(L. Oș, H.)*, *stînjen* [*bg.* stănžen].

străbugoscă, *v.* sărbăgoscă.

străbușori, *a înfige, a implînta (cuțitul);* — *ind. pr.* străbușos [*bg.* tъrbúša].

străčunári, *a strivi;*—*ind. pr.* străčún ;—stručinari; — *ind. pr.* stručin *(H.); pf.* am stručinată; = *(Liv.* stúlčun, stulčiń, stulčină, stulčinăm) [*lat.* *extortionare].

strămurari, *v.* strimulari.

strat, *plantă ca creasta cocoșului.*

strătíri, *a se pitula;*—*ind. pr.* strătes.

străv, *mortăciune pusă ca momeală pentru fiare (lupi, vulpi, etc.)* [*bg.* strъv].

strá'vnic, (*om*) *lacom* [*bg.* strъvník].

strá'vur, *pl. trufandale* [străv].

străziń, strjziń *(H.), pl. steregie.*

strem, *desfundarea pămîntului pînă la un cot adîncime spre a planta ceva;* — *pl.* stremur 1[7] [*cf.* strimíri].

stréžur, *v.* stéžur.

strępiž *pl. (H.), viermii cari se fac în brînză, strepede.*

streuă 43, strejă 9[3], *streașină;* —*pl.* streș [*bg.* strĕha].

stricăčuni, *stricăciune.*

stricári, *a strica;* — *ind. pr.* stric, striț, strică.

strjcător *pl. (Lm.)*, *niște lemne puse vertical în scocul morii ca să oprească trecerea murdăriilor.*

strjcătoră, stricătoare 71, *strecătoare, strecurătoare (pînza de strecurat laptele).*

strjcori, *strecurătoare;* — *pl.* strjcor.

stricupáșcă, *codobatură* [*bg.* strъči-opaška].

stricupęu *(H.)*, *grangur;*—*pl.* stricupęi; *cf.* sticupęi.

stricurari, *a strecura;* — *ind.*

pr. stricor; *3 sg.* sị strịcọră 11[2], sị stricọară 71; *3 pl.* stricọră 71; stricọară-u bun ọaịa, *să mulgi bine oaia, să nu-i lași lapte de loc.*

strigarị, *a striga;* — *ind. pr.* strig.

strigl'ată *(Oș.), străghiață; un fel de alifie făcută din piatră acră și cu albuș de ou bătut bine, îngroșat apoi cu brînză și întrebuințat ca leac contra durerilor de ochi.*

strịmírị, *a desțeleni, a săpa adînc un loc pentru întîia oară;* — *ind. pr.* strịmés [*cf.* strem].

strimt, *strîmt, îngust:* 8[10]; — *f. pl.* strimtị 3[5].

strimtură, *strîmtoare, loc strîmt, strîmtoare de parale.*

strimularị *(Oș.),* strămurarị *(Oș.),* struminarị, *bățul cu care se mînă boii, strămurare;* — *art.* struminarẹ 18[3].

strindziri, *a strînge;* — *ind. pr.* string; — *pf. 3 sg.* sị strinsị 27[8]; *3 pl.* strinsịră 28[17], 51[8].

strins *(Lm.), sgîrcit.*

strịpižọrị, *a strepezi;* — *ind. pr.* strẹpižă; lạ moș dinții' lạ strẹpižă 45[2].

strịziń, *v.* străziń.

stróịnic, *pețitor:* 19[1]; — *art.* stroịnicu 19[2.3.6.7] [*bg.* strójnik].

stroịniclọc, strụiniclọc, *pețitorie;* — *art.* stroịniclọcu 19[2]; strụịniclọcu 19[7].

strop, *scîndurile puse peste bîrne pentru a forma acoperișul:* 27[2] [*bg.* strop].

stručinarị, *v.* străčunarị.

strug, *unealtă de tîmplar pentru lustruirea samarelor* [*bg.* strug].

strụiniclọc, *v.* stroịniclọc.

struírị, *a peți;* — *ind. pr.* strues; *sbj. pr. 3 sg.* să-ụ strụịască 19[2] [*bg.* strójvam].

struminarị, *v.* strimularị.

strungă, *strungă; strungăreață (la dinți).*

strupcă, *boală la oi, cînd le ies bubulițe pe uger și nu se pot mulge* [*bg.* strupka].

stụmničcă, *v.* stomničcă.

stuparị, *a astupa;* — *ind. pr.* stup.

Stur, *npr. geogr.* 44[1].

su, *său:* tată-su 5[2]; sa, *sa:* mumă-sa 5[2].

su, *sub:* 64[29].

sub, *v.* sup.

sucác, *uliță;* — *pl.* sucaţă 64[44] [*bg.* < *tc.* sokak].

sucálă, *bățul cu care se mestecă mămăliga, făcăleț* (= *Liv.* ştală); — *pl. (L.)* sucọl', *(Oș.)* sucalị [*bg.* sukalo].

sucárdị, *sarică:* 1[8], 3[9], 64[5]; sucardẹ 3[1.8.11], 4[1.4.5] [*bg.* sukarda].

sucaţă, *v.* sucác.

sucnă, *postav:* 4[4] [*bg.* suknó].

sụcól, *v.* socól.

sučọrị, *a învîrti făcălețul pentru a întinde aluatul;* — *ind. pr.* sučọs [*bg.* suča].

sudárị, *a asuda; a aburi;* — *ind. pr.* sud; *(Lm.)* sut, sus, sudă.

sudọrị, *sudoare.*

suflarị, *a sufla;* — *ind. pr.* suflum, sufliș, suflă; *(H.)* suflu, sufl'i, suflă.

súfliț, *suflet; — art.* sufliţu 51^{22};—*pl.* sufliți 1^{2}; mil' dz sufliți 28^{2}.

sugár, *miel sugar; copil neînțercat.*

sugăríță, *oaie care a fătat tîrziu și trebue să fie suptă toată vara.*

sugl'iţari, *a sughița;—ind. pr.* sugl'íț *(Oș.)*, suglíț *(L.)*, săgl'íț *(C.)*, sugl'ít *(H.)*.

sul, *sul (la războiu); — pl.* sulur *(L. H.)*, sulj *(Oș.)*.

sulă, *cîrlig de împletit, andreá.*

sulinár, *jghiab sau burlan de olane pentru condus apa* [*bg.* sulinár < *ngr.*].

sunarj, *a suna;— ind. pr.* sun.

sup, *subt:* $3^{5.6.11}$, 25^{15}, 26^{5}, 27^{5}, 73^{2};—sub 26^{5}, $27^{3.4}$, 40^{3}.

supră, *v.* dișupră.

supţărizarj *(Oș.)*, supţurizorj *(C.)*, supţirizarj *(H.)*, *a subția;—ind. pr.* ~ zos.

supţăsoră *(Oș.)*, supţusoră *(L.)*, supsoră *(H.)* 64^{22}, *subțioară.*

supţorj *(L. Oș.)*, subţărj *(H.)*, *subțire; — pl.* supţor 40^{2}; supţorlj 40^{2}.

surd, *surd;—f.* surdă 51^{16}.

surdzorj, *a asurzi;—ind. pr.* surdzos.

surlă, *surlă (instrument muzical)* [*comp. bg.* zúrla].

surlęst, *buzat* [surlă].

surmąşoiă, *sărăcie* [*bg.* siromašija].

surţél *(Oș.)*, *surcea.*

surumá, *v.* sirumá.

surupari *(C.)*, *a (se) rostogoli jos, a da jos din pom; cf.* sąruparj.

suruvíță, *creangă:* 7^{1} [*bg.* surovíca].

survă, *sorcovă* [*bg.* surva].

sus, *sus;* ąn sus 1^{1}, $27^{2.3}$; 'n sus $25^{12.16.19}$.

susám, *susan* [*bg.* susám< *tc.*].

suşă, *secetă:* 9^{1}, 23^{3} [*bg.* suša].

súşină, *secetă; loc uscat* [*bg.* sušiná].

sută, *sută;* vrină sută 1^{2};ună sută şi nọuzọţ 2^{5};ună sută şi dọuzọţ 2^{5}, 23^{4};ună sută şi ţinzọţ 7^{2}; ună sută şi un 10^{7};—*pl.* sutj 1^{2}; un-dọu sutj 26^{3}; trej sutj şi şazọţ 52^{2}.

suţlọc *(Oș.)*, *tovărășie* [soţ].

suţlúc *(H.)*, *v.* soţlúc.

suvál'că, *suveică; - pl. (H.)* suvăl'ţ [*bg.* suválka].

suvarí, *jandarm* [*bg.*< *tc.* suvarí].

súzirj, *a suge; — ind. pr;* sug, suz, suzj; *pf.* supş. *mmc. pf. 3 sg.* ra suptu 73^{3}; *sbj. pr. 3 sg.* şi sugă 38^{10}, $73^{1.2}$;—*part.* supt.

Ş

Ş', *își, v.* aş.

şa, *așa, astfel:* 24^{3}. $25^{8.15.19}$, 26^{2}; şa-j binj 7^{5}, 9^{4}; tot şa, *tot așa.*

Șaban dj Colj, *npr.* 2^{5}.

şącá *(Lm.)*, *glumă; — pl.* şącọur; şicá *(pl.* şicọiur) [*bg. dial.* šaká < *tc.*].

şącągọiă *(Lm.)*, şicăgíă, *glumeț* [*bg.* šagadžíja]

şacimi, *alice:* 10^{7} [*bg.* < *tc.* sъčmá].

şădẹrị, *a ședea; a așeza;* — *ind. pr.* şọd, *(H.)* şet, şes; *3 sg.* şadị 40^{2}, $64^{20.32.39}$; şẹdị 19^{2}; *3 pl.* şọd 40^{4}, 41^{1}; şọt $64^{10.35}$; — *impf. 3 sg.* şădẹ 47^{4}; *3 pl.* şădẹụ 5^{2}; — *pf. 1 pl.* şăzum 28^{19}; *pf. cp. 3 pl.* şăzut-aụ 21^{2}; — *sbj. pr. 3 sg.* sị şădă $64^{12.16}$; *1 pl.* sị şădem 45^{4}, 51^{11}.

şạgíă, *îmbrăcăminte femeiască;* — *art.* şạgia 1^{8} [*comp. bg.* < *tc.* šegan].

şaịc, *șaiac, aba:* 1^{8} $3^{4.8.10.11}$, 4^{4}; — *pl.* şaiți 1^{5}, 3^{11}; şaịcă 3^{2}; şaịcu $4^{1.3}$ [*bg.* < *tc.* šaják].

şaịsprăți, *șaisprezece.*

şaizọț, *șaizeci:* 2^{5}; şazọț 52^{2}.

şạmíă, şămiă 19^{10}, *batistă, basma de legat la cap, broboadă cu care se îmbrobodesc fetele;* şạmia 1^{9}, $4^{1.5}$; *pl.* şămiị 19^{8} [*bg.* šamija < *tc.*].

şamidoil', *v.* şimidoil'.

şạndán, *sfeșnic* [*bg.* < *tc.*].

şapcă, *șapcă;*—*art.* şapca 53^{18} [*bg.* šapka].

şăpră'tcă *(Lm. Oș.), năpîrcă; femeie răutăcioasă;* — *pl.* şăprătk'ị 34 [şarpị + năprătcă].

şapşál, *prost:* 73^{5}; *voc.* şapşalule 73^{5} [*bg.*<*tc.* šapšalá].

şaptị, *șapte:* 1^{2}, 7^{5}, 10^{4}, 35; — şaptlị 12^{3}.

şaptịsprăți, *șaptesprezece.*

şaptịzọț, *șaptezeci:* 52^{5}.

şạrá *(Lm. Oș.), must; cf.* şirá.

şărămint, *ornamentație;* — *art.* şărămintu 4^{3} [şạrọrị].

şărătúră, *(un fel de) broderie;* —*pl.* şărătur 4^{3} [şạrọrị].

şarc, *alb cu negru (despre cai).*

şarcă, *nume de căței* [*bg.* šarko].

şạrlạgán, şạrlán (Nọntị), *uleiu* [*bg.* šarlagan < *tc.*].

şạrọrị, *a broda;*—*ind. pr.* şạros [*bg.* šarja].

şạrọt, *brodat, pestrițat, bălțat;* —*f.* şạrọtạ 53^{11}; *pl.* şạrọți.

şạrọtă, *oaie cu lînă amestecată (alb cu negru).*

şarpị, *șarpe:* 8^{2}, 31^{2}; şarpịị 34;—*pl.* şọrp 28^{15}, 34, 54; *(H.)* şerp.

şărvétă, *batistă;* şirvetă $64^{18.25.27}$; — *art.* şirveta $64^{5.7}$.

şasị, *șase:* 7^{5}, 10^{10}, 64^{3}; ținț şasị meș 19^{9}; şasị săptămọ́n 62^{5}; şasil' 28^{21}; şasịị 12^{3}.

şătăiri [1], *a se căca;* — *imper.* şătăịá-ti 26^{5} [şătăirị[2]].

şătăiri [2], *a (se) plimba;*—*ind. pr.* mị şătăies;—*3 sg.* şătăịaşti 62^{4}, 64^{43}; — *3 pl.* şătăes 62^{4} [*bg.* šetam].

şătăitórnic, *privată* [şătăirị[1]].

şaţi, *așa:* 28^{23} [şa].

şaụă, *șea;* şaụa dị izmẹnị, *betelia de la izmene prin care trece brăcinarul:* 3^{3}; — *pl.* şọur *(Lm.).*

şazọț, *șaizeci:* 52^{2}.

şcurt, şcurtă, *scurteică;* —*art.* şcurtu $4^{1.4}$.

şei, *lucru;*—*art.* şeịu 22^{5} [*tc.* šej].

şi, *și:* $1^{1.2.3.6.7.8}$....; şi-ş $1^{8.9}$; şi-l' 10^{4}; ş-u 73^{3}.

şic, *găitan de argint sau de aur:* 64^{8} [*bg.* < *tc.* šik].

şicá, *v.* şạcá.

şicăğíă, *v.* şącąğǫiă.

şik'er, *zahăr:* 6[2], 63[4], 64[8·25·26]; — *art.* şik'eru 64[9·27] [*bg.* šiker < *tc.*].

şilă, *sulă, uneltă a argintarului* [*bg.* šilo].

şimíă, *v.* sąmíă.

şimidóil' 25[10], şimidoụălį, *amîndoi, amîndouă;* şamidoil' *(H.).*

şirá, *must; cf.* şą́rá [*bg.* < *tc.* širá].

şirét, *şiret, viclean.*

şirįtlǫ'c, *viclenie, şiretlic.*

şirvetă, *v.* şărvetă.

şiş, *sticlă:* 11[2]; — *pl.* şişur 11[2] [*bg.* šišé < *tc.*].

şişárcă *(Oş. Lm.), păstaie; (la Năntе) ardeiu;* — *pl.* şişǫrţ; *(H.)* şişărţ [*bg.* šišarka].

şištác, *ban străin (neturcesc) de 5—30 piaştri* [*bg.* šestak].

şl'úpcă, *coaje (de ou, de struguri, etc.);* şl'upcă dį uụă, *struguri storşi de zeamă;* — *pl.* şl'upk'į [*bg.* šljupka].

Şopătu-la-per, *numele unei cişmele din Liumniţa:* 52[3·4].

şǫr, *şir; (H.)* şăr;—*pl.* şǫrur.

şǫric, *şoarece:* 30[8]; şǫricu 30[6·7·8]; — coda-şǫriculuį, *coada şoricelului (o plantă);* — *voc.* şǫriculį 30[7];— *pl.* şǫriţ 66[5].

şpirt, *spirt;* chibrit [*bg.* špirt].

ştărbă *(Ln.)* = ştrăbă.

ştarį *(Lm.), atare.*

ştęrdzįrį, *a şterge;—ind. pr.* şterg, şterdz, ştęrdzį; *(H.)* ştergu, şterdzî, ştęrdzį.

ştęrnįrį, *a aşterne;—ind. pr.* ştern; — *pf.* ştirnuį; *3 sg.* ştirnu 38[15];— *part.* ştirnut 66[1].

ştęvį, *plantă cu frunza lată, ştevie;* — *pl.* ştef *(Lm.)* [*bg.* števa].

ştipcă, *un fel de cleşte făcut de ciobani dintr'un beţişor crăpat la un capăt, şi cu care scot viermii la oi; viermar:* 6[1]; ştipca 4[3], *un fel de broderie* [*bg.* štipka].

ştipcarį, *a pişca, a ciupi;— ind. pr.* ştipcum *(Ln.),* ştipcu *(Lm. H.),* ştipcăm *(Oş.),* ştipcu, ştipţî *(H.)* [*bg.* štipam].

ştir, *ştir* [*bg.*].

ştírăvă, *oaie stearpă, care nu fată de loc; femeie stearpă* [*bg.* štira].

ştirį, *a şti;* — *ind. pr* ştiu, ştiį, ştiă 19[2], 47[1]; *3 pl.* ştiụ 2[6·8], ştiă 52[2];— *impf. 1 sg.* ştiịam 6[5], *3. sg.* ştiịa 5[1], 23[1]; *1. pl.* ştiịam 6[6]; *3 pl.* ştiịaụ 38[17];—*pf.* am ştiută *(H.);—sbj. pr. 2 sg.* să-ụ ştiį 26[5]; *3 sg.* şi ştiă 64[13].

ştirnămint, *aşternut;* — ştirnumintu *(H).*

ştirnătură, *aşternere.*

ştirnút, *aşternut.*

ştitarį, *a aştepta;* — *ind. pr.* ştet 37[4];—*(H.)* ştęptu, ştępţî, ştęptă, ştitărn...; *1 pl.* ştitǫm 40[1];—*pf. 3 sg.* ştitǫ 68[6]; *3 pl.* ştitară 28[4], 29[5]; *imper. 2 sg.* ştętă 51[21], 66[2].

ştitătór, *aşteptător.*

ştiút, *cu minte, învăţat.*

ştrăbă *(Oş.),* ştărbă *(Ln.), oaie ştirbă* [*bg.* štьrb].

Ştrăbu, *npr. geogr.* 44^{2}.
ştrăc *(Oş. H.)*, ştroc *(Lm.)*, *barză* [*bg.* štъrk].
ştrecl'ă, *strechie.*
ştriclari, *a strechia:* ştrecl'ă bou.
ştrigońă, *stiriqoaie.*
ştroc, *v.* ştrăc.
ştucniri *(Lm.)*, *a cufunda, a (se) afunda (în noroiu);* — *ind. pr.* ştucnes [*bg.* štuknah <štukvam].
ştur, şturéc, *greiere* [*bg.* šturec].
şuçori, *a răsuci, a învîrti; a-şi sumete mînecile;* — *ind. pr.* şuços [*bg.* šuča].
şumă, *frunze verzi; stejar* 59^{2}, 73^{5}; — *pl.* şumi 73^{3} [*bg.* šuma].
şuşturęţi *(Lm.)*, *greier; v.* ştur.
şut, *ciut, fără coarne* [*bg.* šut].
şutníri, *a arunca;*—*ind. pr.* şutnes;—*pf. 3 sg.* şutni 47^{10} [*bg.* šutnah < šutam].

T

Ta, *ta;* lą ta casă 28^{19}; toų 26^{5}, 51^{23}; *pl. m.* toľ; ocľil' toľ' 47^{7}; ubražil' toľ' 47^{8}.
tąçaráşcă, *mai adesea* tąçaraşili, *pl., titirez (la moară).*
tąçom, *tacîm; costum:* am dărat un tąçom di rubi *(Lm.);*— *(H.)*, tăcîm; — *pl.* tąçomur [*bg.* takъm< *tc.*].
tăcsiri, *a făgădui;*—*ind. pr.* tăcses [*bg.* taksuvam].
tăčuni, *tăciune:* $10^{3.5}$; tăčuniļi 10^{3};—*pl.* tăčuńil' 17^{5}, 64^{33}.
tągąrčíc, tągąrğíc, *traistă de piele în care ciobanii ţin pîinea, brînza, lingura şi o strachină de lemn* [*bg.* tagardžik< *tc.*].
tajfă, *ceată; familie:* 25^{18}; — *pl.* toifurli 21^{4}, 52^{2} [*bg.* tajfa < *tc.*].
taín, *porţiune, tain* [*bg.*< *tc.*].
tăíri, *a se ascunde;*—*ind. pr.* mi tăés [*bg.* tajá].
tąláz, *talaz, val;*—*pl.* tąlazur [*bg.* < *tc.*].
tąlčiri, *v.* tălčori.
tălčitură, *omor;*—*pl.* tălčitur 23^{2}.
tălčori, tąlčiri 73^{2}, *a omorî (în bătăi);*—*ind. pr.* tălčos; *3 sg.* tălčos 10^{6}, 28^{2}; tălčaşti $10^{8.9}$; — *impf. 3 sg.* tălča 27^{5}, tąlča 73^{1};—*pf. 3 sg.*mi tălčo 6^{4}; tălčo 10^{10}, 15^{4}, 28^{1}, 37^{1};—*m. m. c. pf. 3 sg.* vęa tălčit 72^{3}; - *sbj. pr. 2 sg.* s'lą tălčos 30^{6}; *3 sg.* s'mi tălčască 27^{6}, s'lą tălčască 10^{9}, 37^{1}, si-u tălčască 37^{2}, s-ti tălčęscă 27^{4}, să ti tălčęscă 30^{6}; *3 pl.* s'lą tălčęscă 28^{9}; -*part.* tălčit 72^{3}, tąlčot 62^{2} [*bg.* tlăča].
tăligă *(Lm. L. H.)*, *trăsură pe arcuri;* — *art.* tăliga 8^{6}; — *pl.* tălis *(Lm.)*, tăliz *(L.)* [*bg.* taliga <*tc.*].
tąl'ari [1], *a tăia;*—*ind. pr.* tal'; *3 pl.* tal'ą 7^{1}; *pf. 3 sg.* tălo' 25^{15}, tąlo' 22^{3}, 25^{2}, 27^{8}, 30^{8}, 38^{12}; *3 pl.* tąl'ară 13^{2}, $25^{1.3.14}$;—*sbj. pr. 2 sg.* s-lą

taịl' pinu 30[3]; *3 sg.* să-u tal'ạ 25[13], s'lạ tal'ạ 38[11], s-tị tal'ạ 30[2], z'vạ tal'ạ 34;—*part.* tạl'at 37[1], tạl'ată 25[13].
tạl'arị [2], *tăiere*; tạl'arẹ 25[14], tăl'arẹ 28[22].
tạl'ạtór, *tăiș*.
tạl'ạtós, *tăios, ascuțit*.
tạl'ạtúră, *tăietură*.
tạmạk'ạrlọc, *lăcomie* [*bg.* tamahkịar].
tạmán, *tocmai:* 26[5], 38[9], 64[7] [*bg.*< *tc.*].
tạmbúră, *un fel de mandolină, cu două sau patru coarde* [*bg.*< *tc.*].
tạmọńă, tămăńă (*și* tămọńă *H.*), *tămîie*.
tămpạnár, *toboșar* [*bg.* tѫpanarь].
tănguirị, *a se văeta, a se tîngui;* —*ind. pr.* mị tăngues [*bg.* tѫguvam].
tăntu (*Țîrnareca*), *atît* [*cf.* atănt: *Țîrnareca — Serbia*].
tạpạnğiịạ, tạpánğă, *trăgaciu (la pușcă):* 24[1.2] [*bg.*< *tc.*].
tạpółă (*L. C. Lm.*) 25[11.12.13.15], tăpołă 25[11.1], *plop;* tạpoła 25[13.14]; tupołă (*Oș.*); *pl.* tạpọlị [*bg.* topola].
tăpúc (*Lm.*), tăpúză, *băț ascuțit la vîrf pe care-l poartă băieții cînd merg cu colinda* [*bg.*< *tc.* topuz].
tăpúgă, *buzdugan; cf.* tăpúc.
tăpúză *v.* tăpúc.
tar, *povară:* 32[1.2]; un tar dị sicară 38[2];—*pl.* tară; ţinzọţ dị tară dị lẹmnị 7[2] [*bg.* továr].
tărcól, trăcól (*Oș. L.*), *cerc* [*bg.* tъrkaló].
tărčọrị, *a-i părea; a socoti;*—*ind. pr.* tărčọs; *3 sg.* tărčaștị 51[21]; *pf. 3 sg.* tărčọ 38[10];—*impf. 3 pl.* tărčaụ 25[4] [*bg.* tračim].
tarị [1], *atare, astfel;* tarị fičor 47[1]; la tarị cap, tarị căčuụă 66[4]; aliz tarị 22[5], *întocmai, la fel;*—*pl.* tọr 25[20], 68[3.4]; tọr dascạl' 6[8]; ịundị arị cmo tọr ọmiń? 23[4]; tọr lucrị 37[2].
tarị [2], *tare; foarte.*
tărîștị (*H*), *locul unde zac oile și caprele, tîrlă;* tărăștị 70, tărîștị 73[3.6]; tărîște 73[3] [*bg.* torište].
tărọrị, *a tîrî; a pisa;* — *ind. pr.* tărọs.
tărpírị, *a se chinui;*—*sbj. 3 sg.* sị tărpẹască 73[4] [*bg.* trepam].
si-ń tărtăịască 50[2]?
tată, *tată:* 25[1], 29[1], 47[1], 64[3.5]; tati 6[1.3.4.7], 10[4], 25[5]; tat(ă)-tu, tat(ă)-su; tată-su 5[2], 19[2.3], 25[1.4]; tat'su 64[2.7.9]; tată-ńụ 37[3];—*pl.* tạtọń; tătọń 64[42]; tạtọńil' 7[1], 64[24]; tătọńil' 38[17].
tátcă, *tătuc* [*bg.* tatko].
tătún, *tutun;*— *art.* tătunu 52[5].
tạţẹrị, *a tăcea;*—*ind. pr.* tac; —*sbj pr. 3 pl.* să tacă 10[9].
tăún, *tăun;*—*pl.* tăuń; tăuńil' 61.
tăvălirị, *a tăvăli, a murdări, a mînji;*—*ind. pr.* tăvăles.
tạván, *tavan;*—*pl.* tạvanur.
tel'[1] (*Lm.*), *tei.*
tel'[2], *coardă; fir de aur sau de argint:* 3[7], 4[2.4]; *fir telegrafic* [*bg.* < *tc.* tel].

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

ténğiri, *tingire; pl.* tenğir. [*bg.* tendžera < *tc.*].
teslă, *teslă;—art.* tesla 7[1].
tetă, *mătușe;* tetă 29[2]; tetă-sa 68[1·2]; – *voc.* teti 68[1] [*bg.* teta].
tétivă, *coardă* [*bg.* tetivá].
tézghiri, *targă* [*bg.* < *tc.* tezgere].
țecă, *teacă;* — *pl.* țeți *(L.)*, țek'i *(H. Oș. Lm.).*
țetă *v.* tetă.
ți, *v.* tu.
tibișír, *cretă* [*bg.* tebešir < *tc.*].
ticfă *(L. Lm. H.), tivgă;* ună ticfă di apu; *dovleac* [*bg.* tikva].
ticsirát, *nenorocire:* 31[2] [*bg.* taksirát < *tc.*].
ticúșă *(Lm.), plăcintă făcută din ouă și lapte:* 55.
ticva-lupului *(H.), o plantă.*
tigáńă *(Ln. Lm.), tigaie;* — *pl.* tigoń [*bg.* tigan < *gr.*].
țiligraf, *telegraf, depeșe.*
til'ál, *pristav* [*bg.* < *tc.* telal].
timbă, *dosul capului mai sus de ceafă* [*comp. bg.* teme].
timél'ă, *temelie, temeiu* [*bg.* temel].
timinúșcă, *micșunea* [*bg.* temjanužka].
timiru 64[3], *tipărit greșit pentru* tiniru.
timniță *(Lm.), loc întunecos, beznă* [*bg.* temnica].
Timoc *npr. geogr.* 52[6].
timp, *timp, vreme:* 40[5], 42[1]; din timp *(L. Lm.), la anul, anul viitor;*— *pl.* timpur.
timpuríuă *(Ln.),* timpurivă *(Oș.), oaie care fată de timpuriu (între 1 și 15 Ianuare).*
tindecl'ă *(Oș.), mai des* tindecl'i *(Oș. H.), tindeche.*
tíndiri, *a întinde;—ind. pr.* tind, tindz, tindi; *(Lm.)* tint, tinț, tindi; *(H.)* tindu, tindzî, tindi; *pf.* tinș; *3 sg.* tinsi; 38[15]; — *part.* tins.
tini, *tine:* 8[6], 28[6·11·], 30[1].
tinik'íă, *tinichea* [*bg.* tenekija < *tc.*].
tinik'iğíă, *tinichigiu* [*bg.* tenekedžija < *tc.*].
tinir, *tînăr:* 3[8], 64[22·26·28]; tiniru 64[1·3·4·8]; — *f.* tinira 64[1]; tinirlui 64[1·4·5·33]; *pl.* tiniril' omiń 3[9], 36, 64[9·31]; tinirilor 64[27].
tinir-žuni, *mire.*
tipiłoc, *podoabă de aur sau de argint pe care o poartă femeile în păr:* 4[5] [*bg.* tepelikъ].
țipsíă, *v.* tipțíă.
tiptil', *deghizat* [*bg.* < *tc.* teptil].
tipțíă, țipsíă, *tipsie;* — *pl.* tipsiili 63[7], 64[34] [*bg.* tepsija < *tc.*].
tirzíța, *croitor;* tirzia 4[5]; — *pl.* tirziil' 3[11] [*bg.* terezija].
tisă *(Lm.), brad* [*bg.* tis].
tislim, *mă predau* 63[4] [*bg.* < *tc.* teslim].
țiucăiri, *v.* tufcăiri.
tivik'él', *în zadar* [*bg.* < *tc.* tevekel].
tiviri, *a tivi;* — *ind. pr.* tives; *part.* tivită 4[1].
tocmă, *logodnă:* marę tocmă 19[9·11] [*bg* tokma].
tocmą, *tocmai* [*bg.* tokmo].
Todur, *Teodor.*
top *(Lm.), tun;* — *pl.* topur [*bg.* topъ].

topcă, *bulgăre (de zăpadă), boţ, minge;* — *pl.* topk'ị *(H.)* [*bg.* topka].

torbă, *torbă*; — *pl.* torbị.

tort, *tort, firul răsucit în două:* $3^{5\cdot6\cdot7}$, 59^{2}.

tot, *tot:* $1^{6\cdot10}$, 8^{1}, 18^{6}, 64^{40}; *f.* tọtă 2^{7}; tọtă ịarna 1^{5}; tọtă L'umnịţa 1^{6}; tọtă Makedonia 2^{7}; tọtă nọptę $7^{2\cdot3}$; tọtă zuụa 8^{1}, tọată zuụa 69^{3}, 73^{4}; — *pl.* toţ $1^{3\cdot9}$, $2^{1\cdot2\cdot7}$, 5^{2}; — *f.* tọţi $1^{3\cdot5\cdot8}$, 2^{2}, 4^{5}, 6^{8}, 7^{2}, 9^{1}; tọţi ţęşţi 1^{8}; — tot ţi, *tot ce:* 1^{10}; — tot ziţi, *fără întrerupere, neîncetat:* 72^{3}; tot ziţęa 72^{5}; tut lagă, *tot aleargă:* 69^{2}; tut mul'er 39^{1}.

tọmnă, *toamnă.*

tọmnạta, *adv. toamna:* 1^{6}.

tọmpănă *(L. Lm.), tobă:* 64^{6}; — *pl.* tọmpăń, tọmpăńlị 64^{3}; *(H.)* tămpănă şi tọpănă [tîmpină].

tọngă *(Lm. O.),* tîngă *(H.), jale, dor; greaţă* [*bg.* тѫга].

tọrlă, *tîrlă* 10^{3} [*bg.* тъrlo].

tọrţă *(Lm.), tărîţe; cf.* trăţi.

tọrţịrị, *a toarce;* — *ind. pr.* torc; — *3 pl.* torc 1^{7}; *pf.* torş; *3 sg.* tọrsị 14^{1}; — *part.* tors.

tọu, *v.* ta.

trăbăşọnă *(C.),* trubuşínă *(H.), burtă* [*bg.* тъrbuhъ]; *cf.* trubuşọnă.

trăcól, *cerc; cf.* tărcól.

trăculát, *rotund.*

trăculírị, *a se tăvăli; a se rostogoli;* — *ind. pr.* trăcules; *impf. 3 sg.* sị trăculę 38^{4}; *sbj. 3 sg.* sị sị trăculęscă 38^{4} [*bg.* tărkaljam].

trăgnirị, *a retrage;* — *ind. pr.* trăgnes; mị trăgnes, *mă abat* [*bg.* trъgvam].

trăirarị, *a treiera;* — *ind. pr.* trăịér *(H.),* trăír *(L.),* trí-ghịăr *(Oş.),* trighirăm *(H.); impf. 1 pl.* trăịrọm 40^{1}.

trăirị, *a răbda;* — *ind. pr.* trăes; — *sbj. pr. 1 sg.* să trăes 25^{9}; *3 sg.* să trăịască 25^{1} [*bg.* traja].

tráịstur (un ~), *traistă lungă fără baieră în care se duce măcinişul la moară:* un ~ dị gh'ipt, dị făriną.

tramă, *bătătură.*

trămpírị, *a face schimb;* — *ind. pr.* trămpés [*bg.* trampja].

trană, *trahana:* $64^{1\cdot12\cdot17}$ [*bg.* < *tc.* trahaná].

trạnárcă, *femeie care face trahanaua;* baba trănarca 64^{43}.

trăndáfil', *trandafir:* 25^{20}; — *pl.* trăndafil'il' 25^{21} [*bg.* trandafil].

trăntirị, *a trînti;* — *ind. pr.* trăntes; trăntę-lạ *(Lm); pf.* vịţọlu şị trăntị mort 38^{10} [*bg.* trѫtja].

trăóń *(Lm. H.), fereastră;* — *pl. (H.)* trăọńă [*bg.* trionъ].

trap, *pîrîu care seacă uneori vara; groapă:* $38^{12\cdot13}$ [*bg.* trap].

trapéznic, *faţă de masă* [*bg.*].

trapnă *(Lm.), perucă pe care o purtau odinioară femeile bătrîne.*

trăscă, *trestie;* — *pl.* trăsk'ị; — *(Lm.)* trọscă; *pl.* trọsk'ị [*bg.* trъstka].

trăsnirị, *v.* trisnirị.

trăsnitură, *v.* trisnitură.

trăţi, *tărîţe; cf.* torţă [*bg.* trici].

trăzîrĭ [1], *a trage; a cîntări:* trazĭ-la ţista sac să vez cotĭ ok'ĭ-ĭ *(L.);* — *ind. pr.* trag; *(Lm.)* trac, tras, trazĭ; *2 sg.* traz 45^{1}, 51^{3}; tras 66^{5}; *3 sg.* trazĭ 8^{5}, 27^{9}, 37^{1}, $51^{6.13}$; *3 pl.* trac 64^{13}; — *pf.* traş; *3 sg.* trasĭ 47^{9}, 68^{6}; *3 pl.* trasîră $25^{8.10}$, 38^{10}; — *viit. I 3 sg.* si tragă 42^{2}; — *sbj. pr. 3 pl.* s'lă tragă 38^{12}; — *perf.* tras.

trăzîrĭ, *tragere;* — *art.* trazîrę 27^{9}.

trei, *trei:* 4^{4}, 5^{23}, 6^{7}, 7^{3}, $9^{3.4}$; doŭ trei (or) 1^{6}, 3^{4}; dĭ trei or 5^{2}; doŭ trei fețĭ 9^{1}; doŭ trei zolĭ 23^{3}; doŭ trei saatĭ 41^{1}; treĭlĭ 12^{2}, 62^{2}; treĭlĭ or 64^{41}.

treĭsprăţĭ, *treisprezece.*

treĭzoţ, *treizeci:* 1^{6}.

tremur, *cutremur.*

trem *(Lm.), partea casei de la intrare:* 64^{28} (*ar.* hăĭatĭ). [*bg.* trĕm].

trețîrĭ, *a trece;* — *ind. pr.* trec, treț, treți 1^{1}, 3^{3}, 18^{3}, 52^{3}, 58, 63^{1}; *1 pl.* treţîm 44^{1}; *3 pl.* trec 8^{5}, $10^{1.2.3}$; — *impf.* triţę 23^{1}; — *pf.* tricuĭ 58, tricuș $28^{12.15}$, tricu 28^{10}, 53^{18}; *1 pl.* tricum 10^{5}; *3 pl.* tricură 25^{8}, 47^{2}; — *sbj. pr.* să trec 28^{2}; să treț 1^{5}; *3 sg.* să trecă 25^{7}; — *inf.* (dĭ) trețîrę 9^{4}, 10^{1}; — *part.* tricut.

trezą, *adv. a treia zi.*

trĭbuirĭ, *a trebui;* — *ind. pr.* trĭbues; trĭbuĭaștĭ 8^{5}, 64^{5}; *cf.* trubuirĭ.

trimețirĭ, *a trimite;* — *ind. pr.* trimet; *3 sg.* trimețĭ $19^{1.6.7.8.9.11}$; *1 pl.* trimețîm 64; *3 pl.* trimet 1^{9}, 19^{9}; — *impf. 1 sg.* trimitęm 20^{1}; *pf.* trimeș; *3 sg.* trimeșĭ 6^{8}, 38^{2}, 47^{8}, 72^{1}; *3 pl.* trimeșîră 21^{2}; — *sbj. pr. 3 pl.* s'mĭ trimetă 6^{1}.

trimižorĭ *(Oș. L. Lm.), a moțăi, a ațipi;* — *ind. pr.* trimižos [*comp. bg.* drĕméž].

trĭmurarĭ, *a tremura;* — *ind. pr.* tremur; tremură toată snaga mę 37^{4}; — *impf. 3 sg.* și trimura 37^{4}.

tripnirĭ *(H.), a miji, a clipi;* — *ind. pr.* tripnes [*bg.* trepnah < трepкam].

trisnírĭ, trăsnirĭ *(Lm.), a trăsni;* — *ind. pr.* trisnęștĭ 8^{6} [*bg.* trĕsna].

trisnitúră, trăsnitură *(Lm.), trăsnet.*

triușă, *partea curții din fața casei; aria din curte:* 1^{4}, 7^{4}, 28^{5}, 31^{9}, 39^{1}, 40^{1}; *art.* triușa 1^{3}, 64 [13.14] [ușă].

tróscut *(Lm.), troscot* [*bg.* troskot].

tront(ă), *leneș, trîndav* [*bg.* трънт].

troscă, *v.* trăscă.

trubuirĭ, *a trebui;* — *ind. pr.* trubues; trubuĭaștĭ 10^{4}, trubueștĭ 10^{9}; *cf.* trĭbuirĭ [*bg.* trĕbvam].

trubușínă *(H.)*, trubușonă, *v.* trăbășonă.

truculáș *(Lm.), roată* [tărcol].

trudirĭ, *a se trudi;* — *ind. pr.* mĭ trudes; — *impf. 3 sg.* și trudę 38^{5}.

trup, *trup, trunchiu;* — *pl.* trupur.

tu, *tu:* 1^{10}, 25^{11}, 26^{4}, $27^{2.3.5}$; —ţi, *te:* $8^{1.2.3}$; 28^{5}; ţi spurcă $8^{3.4}$; s-ţi tal'ą 30^{2}; s-ţi bę 30^{4}.

tuc, *osînză de porc topită (netopită se zice* untură) [*bg.*].

ţucáłă, ţucálniţă *(Lm.), toacă (la biserică);* — ţucáła 9^{1}.

ţucarį, *a toca (la biserică);* — *ind. pr.* toc; *3 sg.* ţocă 51^{16}.

ţucmirį [1], *a (se) logodi; a potrivi; a asemăna;* — *ind pr.* ţucmes; — *impf. 3 pl.* sį ţucmeų 19^{8}; — *sbj. pr. 3 sg.* s'lą ţucmęscă 19^{1}; — *part. f. pl.* ţucmitį 3^{5} [*bg.* тъkmja].

ţucmirį [2], *logodire; logodnă;* — *art.* ţucmirę 19, $19^{1.5}$, $64^{26.27}$.

tucu, *dară, deşi; ci:* 1^{7}, 2^{2}, 4^{3}, 7^{5}, 10^{4}, $18^{1.2.6}$ [*bg.* tukú].

tuč, *aramă* [*bg.* < *tc.*]

tučǫłă, *tocilă* [*bg.* točilo].

tučǫrį[1], *a da la tocilă, a ascuţi;* — *ind. pr.* tučǫs; — *sbj. pr. 1 sg.* sį-ų tučǫs 47^{8}; *3 sg.* sį-ų tučască 47^{8} [*bg.* toča „*a ascuţi*"].

tučǫrį[2], *a pritoci, a turna vinul din cadă în butoiu;* — *ind. pr.* tučǫs [tučǫrį[1]].

tufcă, *tufă, buchet; moţ:* 3^{5};— *pl.* tufţ.

tufęc, *puşcă:* 10^{7}, 37^{1}, 64^{42}; — *art.* tufęcu $10^{7.8}$, 37^{1}, 64^{23}; *pl.* tufęţi $24^{1.2}$; tufęţilį 21^{4}, 24^{3}; tufęţă 64^{22} [*bg.* < *tc.* tuфék].

tufecčǫią *(Lm.). armurier.*

tufnát, *tufos, des.*

tuğąrlǫc, tuğurlǫc *(Lm.), negoţ* [*bg.* < *tc.* tudžarlъk].

ţuiág, ţuiágă, *toiag, băţ;* — *pl.* ţuiez; — *(H.)* ţuiagă, *pl.* ţuiă's; — *(Lm.)* ţuiák, *pl.* ţuiază; — ţuiagă 66^{5}; ţuiaga 6^{5}, 51^{10}; ţuiagu 38^{10} [*bg.* tojaga < *tc.*]

tulbén, *tulpan;* — *pl.* tulbęnį, tulbénur [*bg.* tjulben < *tc.*].

tuléică, *instrument de fier care se pune la băţul de îmboldit şi serveşte a curăţa plugul de buruienile ce se acaţă de el* [*bg.* tulejka].

tulirį, *a sta la pîndă, a se pitula;* — *ind. pr.* mį tules [*bg.* tulja].

tumbă, *măgură* [*lat.; comp. şi bg.* tumba].

tumbárcă *(Lm.), măgurice;* — *pl. (H.)* tumbărţî [tumbă].

ţumnatic, *tomnatic:* caş ţumnatic *(Lm.);* brǫnză ţumnatică; męrį ţumnatiţi, pęrį ţumnatiţi.

tunarį, *a tuna;* — *ind. pr.* tună 8^{6}; *impf.* tuna 20^{2}.

tunătură, *tunet.*

tundįrį, *a tunde;* — *ind. pr.* tund; — *(H.)* tundu, tundzî, tundį; — *(H.)* tunt, tunţ, tundį; — *pf.* tunş; *part.* tuns; tunş 1^{9}.

ţunįt *(L.),* túnăt *(L.),* túnut *(Oş. H.), tunet.*

tuns, *v.* tundįrį.

túnţę, *atunci:* $2^{1.2}$, 6^{8}, 7^{4}, 10^{1}, 10^{9}, 13^{2}.

ţupirį, *a topi;* — *ind. pr.* ţupes.

tupnirį, *a muia;* — *ind. pr.* tupnes [*bg.* topja].

tupólă, *v.* tăpolă.

turbarį *(C.), a turba;* — *ind. pr.* turb; *cf.* anturbarį.

Turc, *Turc:* 2^{6}, 21^{2}, 37^{2}, 38^{9};

— turcu 31^{12}, $37^{2.4}$, 38^{9}; turculuĭ 38^{11}; — a la turca 64^{3}, *în felul turcilor;* — *pl.* turţ $2^{4.8}$, 33^{1}; turţil' 2^{8}.

turcloçu, *turcime* 8^{3}.

turirĭ, *a arunca; a vărsa; a turna;* — *ind. pr.* tures; *2 sg.* tureş 11^{2}; *3 sg.* tureşti 8^{1}, 9^{3}, 10^{8}, 32^{2}, 63^{5}; *3 pl.* tures 9^{3}, $63^{5.13}$; şi tures 64^{22}; — *impf. 3 sg.* turęa 73^{1}; *3 pl.* şi turęu sorţ ǫmińil' 20^{1}; — *pf. 3 sg.* turi 47^{10}; *3 pl.* turiră $25^{7.8}$; — *sbj. pr. 3 sg.* să turęscă 19^{1}, 27^{1}, 29^{5}; s'lą turęscă 37^{4}; s'l'ą turęscă 64^{33}; — *imper. 2 sg.* turę 45^{1}; turęá 66^{2} [*bg.* turjam].

turlíĭą, *fel:* 51^{17}, 61; lantă turliă, *altfel;* — *pl.* turliĭ; dĭ mułtĭ turliĭ 4^{3}, lantĭ turliĭ 4^{3}, turliĭ dĭ cǫntiţă 52^{4}, turliĭ turliĭ 64^{44}, tǫtĭ turliiliĭ dĭ măncătur 25^{4}, 40^{1} [*tc.* turli].

turnarĭ [1], *a se întoarce; a abate;* — *ind. pr.* torn; — *(H.)* tornu, torń; *3 sg.* tǫrnă apu 38^{14}; *3 pl.* şi tǫrnă 7^{4}; *pf. 3 sg.* şi turnǫ $38^{2.3.5.16}$; *3 pl.* şi turnară 25^{8}, 28^{18}; — *impf. 3 pl.* şi turnaų 20^{2}, 23^{3}; — *sbj. pr. 3 sg.* şi tǫrnă 38^{2}; *1 pl.* s'ną turnǫm 28^{18}; *3 pl.* să şi tǫrnă 28^{16}, z'vą şi tǫrnă 19^{12}.

turnari [2], *întoarcere;* — *art.* turnarę 24^{1}.

turnătúră, *broderie pe mîneca cămeşii şi la marginile de jos ale cămeşii:* 4^{1}; — *art.* turnătura 4^{1}.

turtă, *turtă;* turtă gărnaţă 6^{2}; ună turtă 19^{8}, 40^{4}, 62^{2}; — *art.* turta: turta gărnaţă 6^{2}, cu turta prĭ cap 62^{4}.

túrtură *(L.), turturea;* — túrturĭ *(Oş.),* túrtără *(H.),* tărtúră *(Lm., Liv.).*

turţésc, *turcesc:* 2^{1}, 37^{2}, 38^{14}.

turţęşti, *turceşte:* 2^{8}; prĭ turţęşti 2^{3}.

tusĭ, *tuse.*

tuşǫrĭ, *a tuşi;* — *ind. pr.* mĭ tuşǫs; şi tuşaşti, *refl. (Oş).*

tutk'i, *ca şi cum.*

tutnirĭ, *a alerga;* — *ind. pr.* tutnés; — *pf. 3 sg.* şi tutni $38^{10.16}$; *3 pl.* şi tutniră 38^{4}; — *imper.* tutnę'ţĭ maĭ curǫn [*bg.* tutna < tutam].

tuţĭ, *dumneata:* dĭ ĭundĭ viń tuţĭ? [tu].

tuţnirĭ, *a se lovi cu capul (unul de altul);* — *ind. pr.* tuţnes.

Ţ

Ţădilă, *sădilă:* 71 [*bg.* cĕdílo].

ţąfąrlák'i, *omuşor.*

ţăfúń, *scocul morii (peste care cade apa din scoc la moară; un cep pe care, dacă-l pune morarul, stă moara)* [*bg.* cifún].

ţălúf, *zuluf* [*bg.* culuf < *tc.*].

ţălufátă, *cu zulufi; nume dat unei capre cu zulufi pe la urechi.*

ţălúfnic *(H.), zuluf;* — *pl.* ţălufniţă.

ţăngărirĭ, *a suna (clopoţelul);* — *ind. pr.* ţăngăres.

Ţănţănár *(H.)*, *Ţinţar*, *Aromîn* [*bg.* Cincinar].
Ţănţár *(Lm.)*, *Ţinţar.*
ţap, *ţap jugănit.*
ţapă, *ţeapă; frigare;* — *pl.* ţapi 53^{10} [*vsl.* cĕpa].
ţăpári, *a ţipa; a sbiera;* — *ind. pr.* ţọp, ţọp, ţọpă 7^{5}, ţăpọm; — *(H.)* ţăp *şi* ţọp; — *impf. 3 sg.* ţăpa $28^{17.18}$; — *pf. 3 sg.* ţăpă 73^{3}; — *sbj. pr. 3 sg.* să ţọpă 27^{9}; şi lọ şi-l' ţọpă 38^{16}; *3 pl.* cạţară să ţọpă 28^{22}, 29^{6} [*comp. bg.* cápam].
ţăpari, *ţipare, sbierare;* — *art.* ţăparẹ 60.
ţăpăróg (ţăpăroagă), *berbec (capră) cu coarnele ridicate în sus ca ţepele.*
ţapát *(C.)*, *ţipăt.*
ţăpíri, *a goni;* — *ind. pr.* ţăpés; *3 pl.* şi ţăpes 18^{1}; — *pf. 3 pl.* mi ţăpiră 28^{23}.
ţăprún *(H.)*, *corcoduş;* — ţăprúncă, *corcoduşe;* — *pl.* ţăprunk'i.
ţară, *pămînt, ţărînă; ţară;* — *pl.* ţọr.
ţărbugọscă, *v.* sărbăgọscă.
ţărţárcă, *pepene galben; cf.* ţiţarcă.
ţăsătúră *(L. H. O.)*, *ţesătură.*
ţasiri, *a ţese;* — *ind. pr.* ţas, ţas, ţasi 4^{5}. şi ţasi 3^{2}; *1 pl.* ţásim; *2 pl.* ţasiţ, *3 pl.* ţas $1^{7.8}$, $3^{5.7.11}$; — *part.* ţạsut 3^{8}, 4^{3}, ţạsută 3^{3}, ţạsuţi $3^{3.11}$.
ţăstu *(H.)*, *v.* ţọst.
ţavi *(f.)*, *ţeavă.*
ţe, ţi, *ce;* ţe-l' 72^{4}; ţi $1^{9.10}$, 2^{6}, $5^{2.3}$, 6^{6}, $7^{3.5}$, 8; ţi-ụ ari 1^{5}; ţi-l' 1^{10}; ţi-i 18^{1}, 19^{3}; carnẹ ţi-ụ duseş 25^{3}.
ţela, *acela, (a)cel; f.* ţẹ; *pl. m.* ţel'a, *f.* ţẹli; ţela 4^{3}, 5^{1}, 12^{4}; ţela saat 2^{3}. ţela vạcọt 5^{3}, ţela cupilaş 19^{6}; ţela ţi 24^{3}; ţel'a dascạl' 5^{3}, ţel'a coţ-va 52^{2}, ţel'a ţi vin 19^{12}, ţel'a ţi şi turnaụ 20^{2}; ţẹli 22^{2}, ţẹli spili 25^{8}, ţẹli ọşi 25^{19}, ţẹli ţi 6^{7}, 10^{9}, 19^{11}.
ţer, *cer.*
ţer, *cer, stejar.*
ţerb, *(Lm.)* ţerp, *cerb;* ţerb: 25. $25^{9.10.18}$; — *art.* ţerbu 25^{10}, $^{11.13.14.16.17.18}$.
ţerc, *cerc, arc:* 31^{11}; — *pl.* ţerţă.
ţérčuc, *cerculeţ.*
ţẹ, *cea, acea, aceea;* ţẹ zuuă, *în acea zi:* 5^{2}; din ţẹ zuuă 6^{4}; din ţẹ casă 8^{5}; ạn zuuă ţeia 54; di ţẹ, *de aceea*: 1^{9}, 8^{6}; dintru ţẹ, *de aceea*: 1^{9}, 10^{10}, 13^{2}.
ţẹpă, *ceapă;* — *pl.* ţẹpi.
ţẹ'pičcă, *cepşoară.*
ţẹrniri, *a cerne;* — *ind. pr.* ţern, ţern', ţẹrni; — *pf.* ţirnúi.
ţẹrtă, *ceartă;* — *pl.* ţertur 23^{2}.
ţẹsta, *această, aceasta;* ţẹsta mală 2^{4}; ţẹsta seră 25^{2}; ţẹstă mọncă 28^{5}; ţẹsta bạrọcă 25^{9}; ţẹsta tạpolă 25^{11}; ţẹastă dimneaţă 73^{1}; ţẹasta 72^{5}; ţẹsta-ụ frọnsi ţerbu 25^{17}; *pl.* ţẹşti 31^{11}, 52^{3}.
ţi, *v.* ţe.
ţicọri, *greier;* — *pl.* ţicór [*lat. vulg.* cicala].
ţícut *(Oş. Lm.)*, *ţipăt.*
Ţigán, *Ţigan.*
ţigár, *ţigară.*

ţíglăf *(Lm.)*, *slab, pipernicit.* [*bg.* cíglav].

ţină, *cină:* $25^{2.18}$, $68^{1.2}$.

ţinarĭ, *a cina;* — *ind. pr.* ţin, ţiń, ţină; *3 pl.* ţină 19^{10}.

ţinęrĭ, *a ţinea, a cumpĭnde;* — *ind. pr.* ţọn 10^{4}, ţọń, ţọnĭ; *(H.)* ţîn, ţîń, ţînĭ, ţîném, ţînéţ, ţîn; — ţọnĭ 1^{9}, 51^{1}, 64^{26}; *3 pl.* ţọn 2^{5}, 10^{3}; — *impf. 3 sg.* sĭ ţănę 28^{17}; — *sbj. pr. 3 sg.* să ţọnă 2^{6}, sĭ-l' ţọnă 38^{6}, sĭ-ụ ţọnă 64^{8}; — *imper. 2 sg.* ţọnĭ 30^{1}.

ţinsprăţi, *(Oş.)* ţinspărţi, *cincisprezece.*

ţinţ, *cinci:* 1^{1}, 6^{1}, 10^{10}, 19^{9}, 38^{17}, 63^{7}; patru ţinţ lirĭ 5^{1}; ţinţi-şasĭ $72^{3.5}$; patru ţinţi ser 73^{3}; — (la) ţinţli, *a cincea oară:* 12^{2}.

ţinţigár *(Oş.)*, *sticlete* [*bg.* cincigár].

ţinzọţ. *cincizeci:* 7^{2}.

ţinzọţlę, *al cincizecilea.*

ţipă *(Lm.)*, *şold:* 10^{3} [*bg.* cipa].

ţirbọńă, *cerboaică.*

ţirc, *cearcăn.*

ţirecl'u *(H.)* *cerc de bute;* — *pl.* ţirecl'i [ţirc + *arom.* ţercl'u].

ţirędĭ, *a cere, a dori;* — *ind. pr.* ţer $29^{1.2}$; *3 sg.* ţęrĭ $19^{1.2}$; 22^{5}, 47^{5}; *1 pl.* ţirem 28^{22}; *2 pl.* ţireţ 19^{2}; *3 pl.* ţer 12^{1}, 13^{3}. 25^{5}; — *impf. 3 sg.* ţirę 22^{5}, 28^{11}, $29^{3.6}$, 38^{3}; *3 pl.* ţirẹụ 10^{5}, 20^{1}, 21^{4}, $38^{1.2}$; — *pf. 3 sg.* ţiru 72^{1}; *3 pl.* ţirură 6^{8}; — *m. m. c. pf.* vę ţirut 47^{10}; — *sbj. pr.* să la-ụ ţęră 19^{3}; sa na-ụ ţęră 19^{4}; *3 pl.* să ţęră 25^{1}; — *part.* ţirut 47^{10}, 64^{4}.

ţirnitură, *cernătură (criblure).*

ţirtarĭ, *a certa;* — *ind. pr.* ţert; sĭ ţęrtă cătuneńil' 31^{3}; — *sbj. pr. 3 sg.* să nu-ụ ţęrtă 25^{2}; sĭ nu-ụ ţęrtă 36.

ţirtătór, *certător.*

ţista, *acest(a):* $1^{1.2}$, 4^{1}, $6^{6.7}$, 9^{3}; — *f.* ţęsta; *pl. m.* ţiştę 9^{5}, 23^{1}, 27^{3}, 28^{17}; *pl. f.* ţęşti 1^{8}, $3^{1.11}$, 19^{5}, 28^{20}.

ţiştţu-carĭ, *ori-care.*

ţitatĭ, *cetate* 2^{1}; — Vrău-diŢitatĭ *(loc. la H.).*

ţiţă *(L. H.)*, *ţîţă;* — *art.* ţiţa $25^{2.3}$; *cf.* ţọţă.

ţiţárcă *(Lm. H.)*, *pepene galben cu miros foarte plăcut; cf.* ţărţarcă.

ţiţarĭ, *a suge ţîţă;* — *ind. pr.* ţiţ.

ţíva, *nimic:* 25^{7}, 28^{23}; ţivà, *ceva;*— niţi-ţiva *(H.)*, *nimic;* ni-ţiva, *nimic:* 14^{2}.

ţíva-godę *(Lm.)*, *nimic:* 22^{5}, 54.

ţógläv, ţógläf, *lacom; căpcăun; om care în basme înghite cu lăcomie* [*bg.* coglávec < pesoglávec].

ţọst *(L. O. C. Lm.)*, ţăstu *(H.)*, *ţest; art.* ţọstu 18^{5}; — *pl.* ţọstur, ţăstur.

ţọţă *(Oş. C. Lm.)*, ţiţă *(L.H.)*, *ţîţă;* — *pl.* ţọţi.

ţu, *îţi, ţi:* 28^{19}; ţu-i, *ţi-e* 64^{33}.

ţucníri, *a suge mult, a sorbi;* — *ind. pr.* ţucnes; ţista-i ţucnít unęc, *e beat* [*bg.* cukam].

ţuţul'că, *moţ* [*bg.* cuculka].

U

Ụ! *of!*

ụ, *v.* ạụ.

ụá, *aici:* 3[6], 24[2], 25[9.16], 26[4], 28[5]; ịelạ-ụa *(Lm.), vino 'ncoace.*

ụáịa, *aici aproape.*

ụaịă, *oaie* 73[1]; — *art.* ụaịa 73[1.3.4.5.6].

ụáţi, *aici.*

úbạv 45[4], 47[1], úbăv 45[4], úbạf, *(H.)* úbăf, *frumos* [*bg.* hubav].

ubăvíl'ă, ubuvíl'ă *(H.), frumuseţe;* ubăvil'ạ 52[4].

ubduvíţă *(L. O. H.), văduvă* [*bg.* vdovica].

ụbẹlă, *obială făcută din şaiac ţesut rar şi cu care se înfăşoară iarna piciorul pînă aproape de genunchiu;* — *pl.* ụbel' 1[8], 3[6]; ụbel'lị 3[1.6] [*bg.* objalo].

ubidırị, *a căuta;* — *ind. pr.* ubides; mị ubides, *încerc; 3 sg.* ubides 40[5], ubidẹştị 28[17], 37[1], 38[9]; *2 pl.* ţị ubidiţ? 24[1]; — *impf. 3 sg.* ubidẹ 28[18], 66[3]; — *pf. 2 sg.* ţị ubideş tu ụa? 26[4]; — *sbj. pr. 3 sg.* să-ụ ubidẹscă 25[16], şị ubidẹscă 68[7]; *1 pl.* s'u ubidim 15[1], să-l' ubidim 28[18]; *3 pl.* să-l' ubidẹscă 28[9]; — *imper. 2 pl.* ubidiţ-vạ-lạ 19[5] [*bg.* obida < obiždam].

ubloṇgu *(H.), (Liv.* ublîngu), *oblînc* [*bg.* oblâk].

ụbór, *ogradă; ocolul vitelor în timpul verii* [*bg.* obor].

ụbráz, *obraz:* 19[11]; ubras 64[9.18.22]; ubražil' 47[8.10] [*bg.* obraz].

ubuvíl'ă *(H.), v.* ubăvil'ă.

ud, *ud, udat;* — *pl.* uz *(H.).*

udáịă, *odaie:* 25[6], 28[10.12.14]; udạịa 25[4], 28[10.11.12]; — *pl.* udọi, *(H.)* udăị [*bg.* odaja].

udarị, *a uda;* — *ind. pr.* ud, uz, udă; *(H.)* mị ud, tị uz; *3 pl.* udă 9[4], şị udă 9[5], — *pf. 3 sg.* udọ 38[17].

udbiiri, *a înţerca;* — *ind. pr.* udbies [*bg.* otbija].

ugă'r *(H.), ogor;* — *pl.* ugă'r; *cf.* ugară [*bg.* úgar].

ugáră *(L. Lm.), ogor, ţarină:* 53[9]; — *pl.* ugọr; *cf.* ugă'r.

ụglindálă, *(H.)* ugl'ịdálă, *oglindă* [*bg.* ogledalo].

ụgníşţị, *vatră; groapa unde se fierbe laptele afară din stînă;* - ụgnişţẹ 19[3] [*bg.* ognište].

úgol', *mereu* [*bg.* ogol].

ugudirị [1] *(L. Lm.), a nimeri, a lovi la ţintă; a ghici;* — *ind. pr.* ugudes; — *imper. 2 sg.* ugudẹ 18[1] [*bg.* ugaždam, *aor.* ugadih].

ugudirị[2], *potrivire:* 47[11].

uguliri, *a goli, a despuia;* — *ind. pr.* ugules [gol].

uğác, *ogeac, coş* [*bg.* odžak].

ụigún, *potrivit, nemerit:* 10[1] [*tc*].

uínă *(Oş.), carne de oaie; cf.* uvină.

ulíčcă *(Oş.), ulcică.*

ulm (Nọnţị), *ulm; cf.* ụolm.

uluştisiri, *a se îndeletnici;* — *ind. pr.* mị uluştises; şị uluştisẹştị 1[7].

uluvẹịcă, *bufniţă, cucuvaie;* — *pl.* uluveịţ [*bg.* ulějka + kukuvějka].

ul'itarĭ *(necunoscut la H.), a uita;* — *ind. pr.* ul'it ; *sbj. pr. 2 sg.* să nu lą ul'iţ locu 26^{5}.

ul'udirĭ, *a strica, a prosti;* — *ind. pr.* ul'udes [lud].

umă, *humă, pămînt galben* [*bg.* huma].

Umă, *Huma:* $2^{4.6}$; Uma 52^{1}.

umărătură *(H.), oboseală, osteneală.*

umărnínă, *(H.)* umurnínă, *zăduf.*

umąrọl'ă, *(H.)* umără'l'ă, *oboseală, osteneală.*

umąrọrĭ [1], *a (se) obosi, a (se) osteni;* — *ind. pr.* mĭ umąrọs; *(H.)* mĭ umărăs; *1 pl.* umărọm 23^{4}; — *impf. 3 pl.* sĭ umărau 23^{4}; — *pf. 3 pl.* sĭ umărọră 25^{8}; — *part.* umărọt 28^{6} [*bg.* umorjavam].

umąrọrĭ [2], *oboseală.*

umbră, *umbră.*

umbrós, *umbros.*

Uminéţ, *locuitor din Huma;* Umineţil' 52^{6}.

umiririĭ, *a se împăca;* — *ind. pr.* mĭ umires [*bg.* umirjavam].

umiziri, *a semăna;* — *ind pr.* umizes; *3 sg.* umizeşti 52^{6} [*bg.* omjaz „*asemănare*"].

umurnínă *(H.), v.* umărnínă.

umút, *nădejde;* — *art.* umutu 28^{16} [*tc.*].

un, *un;*ună, *o;* un dọu 1^{2}, 7^{1}, 26^{3}, un stąşion 1^{1}, un cătun 1^{1}, un muntĭ 1^{2}, un criştin 2^{7}; unu 2^{1}, 10^{3}, 12^{1}, $24^{1.2}$;ună pl'amniţă 1^{3},ună valĭ 1^{4},ună lantă valĭ 1^{4},ună gărdină 1^{4},ună pară 1^{10},ună ğamiă 2^{7},ună tufcă 3^{5},ună lăccă 3^{5},ună mọnă 4^{1},ună palmă 4^{1}.ună zuuă, *într'o zi:* $6^{2.4}$; una 1^{4}, 24^{2}, 64^{26}, la una marzinĭ $3^{5.7}$, una partĭ 27^{1};ună cą, *îndată ce;*ună-ụară 51^{16}, unăọră 53^{15}; uńil', *unii:* 60; unlĭ 12^{2}.

ună-şi-ună, *îndată; (H),* unălańţî, *unul altuia.*

undĭ, *unde:* 60.

undzirĭ, *a tencui (cu var);* — *ind. pr.* ung; *(Lm.)* unc, unţ, undzĭ; *(H.)* ungu, unzî, unzĭ, unzem; — *pf. 3 pl.* unsĭră 25^{17}.

unęc. unęcă, *puţin;* unęc $25^{13.14}$, 26^{1}, unęc năut 25^{5}, unęcă apu 52^{3}; unęc căţi unęc, *puţin cîte puţin;* — *pl.* unęţ, unęţi [*comp. bg.* nĕkolko].

unę'ĕcut, *puţintel.*

ungl'ă, *unghie; ghiară;* — *pl.* ungl'i 68^{4}.

unlúc, *ban de zece parale:* 37^{1} [*bg.* < *tc.* onluk].

unspręţi, *unsprezece.*

unt, *unt:* 21^{2}; *(H.)* untu.

untúră, *untură netopită; cf.* tuc.

unturós, *unturos.*

ụocl'u, *ochiu.*

ụocl'u-bouluĭ, *joc copilăresc.*

ụom, *om :* $51^{2.10.11.12.22}$, — ụomu $51^{1.21}$; — *pl.* ọmiń.

ụopt, *opt.*

ụor, *horă* [*bg.* horo].

ụorb, *orb; (H.)* ụorbu *şi* orbu, ụarbă; ụorp 51^{11}.

ụordz, *orz; (H.)* ụordzu.

ụos *(H.) şi* os, *os;* — *pl.* ụasĭ *(H.).*

ụoụ *(H.), ou:* 51^{14}; — *pl.* ụaụă

40^{3}, 59^{2}; ụọụă 6^{2}, 9^{3}, ụọụļ 9^{6}, 12^{3}.

ụọlă, *oală:* $9^{1.3}$; — *pl.* ụọļ 9^{5}, ụalļ 51^{20}, ụọļiļ $9^{2.5}$.

ụpíncă, *opincă;* — *pl.* ụpinţ 1^{8}; upinţļ $3^{1.10}$, 12^{2} [*bg. pl.* opinki, opinci].

ụpinčániţă *(Oş.)*, pinčániţă, *pl.* pinčọniţ *(Ln.)* 3^{1}, *nojiţă din lînă de capră cu care se leagă opincile şi cioarecii.*

uptučọrį, *a tivi; a coase un şiret la margine;* — *ind. pr.* uptučọs; *3 pl.* uptučọs 4^{1}; *part.* uptučọtă $4^{2.4}$ [*bg.* obtoča < obtakam].

upulirį, *a holba ochii;* — *ind. pr.* mį upules [*bg.* opuljam].

uráč, *plugar, agricultor;* — *o constelaţie;* — *art.* uraču 8^{1} [*bg.* oráč].

urąčlọc, *plugărit, meseria de plugar;* — *art.* urąčlọcu 52^{5}.

urăţọrį, *a se uriţi, a deveni rău;* — *ind. pr.* mį urăţọs.

urăžọrį, *a se înarma;* — *ind. pr.* mį urăžọs; *(H.)* mį urăžes [*bg.* vъoražavam].

urbirį, *a orbi;* — *ind. pr.* urbes; *sbj. pr. 2 sg.* să urbeş 27^{2}.

urdă, *urdă:* 18^{1}.

úrdin, úrdinį *(Lm. H.)*, *rînd;* — prį urdinį 5^{1}, prį urdin 64^{37}; vini urdinu $28^{4.6}$, žunsį urdinu $47^{3.5}$ [*lat.* ordĭnem].

úrdina, *pretutindeni;* prį-urdina 2^{7}, dį-urdina 22^{1}.

urdinarį, *a umbla unul după altul; a îndruga vorbe fără şir;* — *ind. pr.* úrdin [*lat.* ordĭnare].

urdzătúră *(Oş.)*, urzătură *(C. H.)*, *urzitură, urzeală.*

urdzícă *(Oş. H. Lm.)*, urzică *(C.)*, *urzică;* — *pl.* urziţ 23^{4}.

urdzicarį, *a urzica;* — *ind. pr.* urdzíc.

urdzọrį, *a urzi;* — *ind. pr.* urdzọs, *(H.)* urdzăs.

urẹcl'ă 51^{7}, urẹcl'ą 51^{22}, *ureche;* — *pl.* urecl'iļ $30^{6.7}$, urẹcl'iļi 51^{19}.

urẹcl'a-lupuluį, *o plantă.*

uricl'át, *urechiat, cu urechi mari.*

uríz 63^{7}, 64^{34}, *(H.)* urís, *orez* [*bg.* oríz].

urlarį, *a urla;* — *ind. pr.* urlum, urliş, urlă 31^{5}; *(H.)* urlu, url'i, urlă; — *3 pl.* urlă 8^{4}; — *imper.* urlį lupi, lupį 49.

urmă, *urmă; talpă;* — *pl.* urmį.

ụrmán, *pădure:* 70, $73^{5.6}$ [*bg.* < *tc.* orman].

urór, *un fel de linte tare pentru vite:* 1^{6} [*bg.* oróv].

urọt 28^{15}, 37^{3}, *(H.)* urît, *urît.*

urrr!, *imită sgomotul unui obiect ce cade:* 38^{13}.

urs, *urs:* 29^{2}; — *art.* ursu $29^{2.6}$.

ursă *(Lm.)*, *ursă.*

ursọńă *(Oş. Lm.)*, *ursoaică:* $29^{.5}$; — *art.* ursọńa $29^{2.3.4.5}$; *pl.* ursóń.

urtąclọc *(Oş.)*, *tovărăşie* [*bg.* ortaklъk < *tc.*].

urzărẹţă *(L.)*, urzărínă *(Oş.)*, *mirişte de orz, paie de orz.*

uscăčunį, *secetă, lucru uscat.*

uscárį[1], *a usca;* — *ind. pr.* usc; *(H.)* uscu, uşti, uscă, uscăm; *3 sg.* şi uscă 11^{2}.

uscárį[2], *uscare.*

uscát, *uscat:* $51^{2.3}$, uscatu 51^{14}; *f.* uscată vẹjcă 8^{3}.

usnă, *buză; (H.)* usnă dị porcu, *bot* [*bg.* ustna].
ustrăl, *trăsnet* [*bg.* ustrêl].
ustură, *urzeală.*
usúc, *usucul lînei (H. Liv.).*
usucós *(H. Liv.), (lînă) cu usuc.*
uşă, *uşă:* 53^{3}, 54, $64^{14.20}$; uşa 38^{16}, $64^{13.14.15}$; — *pl.* uş; uşilị 62^{4}.
uşar, *portar*;—*art.* uşaru 64^{14}.
uşnirị, *a suferi de răceală;* — *ind. pr.* uşnés.
uşnít, *boală de răceală.*
ụtfór, *cheie;* — *pl.* ụtfọrị [*bg.* otvór].
utrăvă, *v.* utrọvă.
utrésuc *(H.)*, *copilul cel mai mic, mezin:* 31^{10}.
utréş, *o parte a plugului (care ţine rariţa de jug)* [*bg.* útriž, utrežka].
utrọvă, utrăvă *(H.)*, *otravă* [*bg.* otróva, utróva].
Utrọva žuletu, *un cîntec:* 52^{4}.
utruíri *(H.)*, *a otrăvi;* — *ind. pr.* utrues [*bg.* otrovjam].
uţídirị *(necunoscut la H.)*, *a ucide;a răni;*—*ind. pr.* uţíd.
úụă, *strugure:* 51^{1}; uụa 50^{1} [*lat.* uva].
uvés, *ovăs:* 1^{6} [*bg.* ovés].
uvínă *(L.)*, *carne de berbec, de oaie; cf.* uínă.
uvişọnă, *(H.)* uvişínă, *miriște (paie) de ovăs.*
uzăvirị, *a se ivi?;* — *pf. 3 sg.* sị uzăvi 68^{2}.
uzdă, *frîu* [*bg.* uzdá < *tc.*].
úzirị *(L.)*, úzịr *(H.)*, *uger.*
uzọrị, *a auzi;* — *ind. pr.* ud, uz, udị, uzọm, uzọţ. ud; — *(Lm.)* ut, us, udị; — *impf. 3 sg.* uzà 21^{3}; *3 pl.* sị uzau 22^{1}; — *pf. 3 sg.* uzọ $6^{4.7}$, $28^{10.16.23}$; *3 pl.* uzọră 6^{8} 24^{3}; *sbj. pr. 1 sg.* să ud $6^{2.3}$; *3 sg.* sị udă 64^{40}; Domnu s'ţi udă! 67^{3}; — *part.* uzọt 22^{5}.

V

Va, *v.* vrẹrị.
vạ, vă; s'vạ spun 13^{2}; Domnu z'vạ lạ facă 19^{5}; nu vạ-ị milă dị minị? 64^{40}.
vacă, *vacă:* 47^{3}, 69^{10}; — *pl.* vaţ; vaţlị 15^{1}.
vaca-domnuluị, *un fel de gîndac mare.*
vạcár, *văcar.*
vạcárniţă, *locul unde zac vacile.*
vạcọf, *vacuf, imobil religios* [*bg.* vakъf < *tc.*].
vạcọt, văcăt *(H.)*, *timp*; vạcọt $5^{1.3}$, 9^{1}, 19^{10}, $38^{4.5}$; vạcọtu 8^{2}, 38^{6}, 63^{2}, $64^{35.37}$; văcăt 72^{1} [*tc.* vakyt].
vadă, *udatul porumbului* [vădiri].
vădírị[1], *a uda, a stropi plantele; a inunda;* — *ind. pr.* vădés; vădẹ'lị k'itk'ịlị, *udă florile;* — *inf.* vădirị 1^{6} [*bg.* vadja].
vădiri[2], *udare, stropire;* vădirẹ 1^{7}.
vă'diţă *(H.)*, *v.* vodiţă.
Vădíţă *(Lm.)*, Vọdiţa 40^{2}, *Bobotează* [*bg.* Vodica].
vaị, *vai:* 9^{2}.
Vaigant, *Weigand:* 6^{6}.
valị, *rîu, vale:* $1^{4.5.10}$, $9^{1.4.5}$; valẹ $15^{2.3}$, $30^{4.5}$; Valẹ-dị-

čor 1[4], Valę-marį 1[4], 44[3], Valę-mică 1[4], Valę-sęcă 1[5], Valę-dį-Umą 44[3], Valę-dį-Alčacu 44[1], Valį-dį-Pătoc 52[2]; — *pl.* vǫl'ur *(L.)*, vă'l'ur *(H.)*; vǫl'urlį 1[5].

váličcă, *pîrîu, vălcea.*

vąl'áviţă, *piua unde se bate şaiacul:* 1[5] [*bg.* valevica].

văłtúr, *vultur.*

vąmpír, *vampir, strigoi;* — *art.* vąmpiru 10[6.7.9], 37[1], 68[2] [*bg.* vampír].

vąmpirğíįą 73[2], *cel ce goneşte vampirii:* vąmpirğia 10[6.7.9.10], 37[1]; *pl.* vąmpirğiil' 10[6] [*bg.* vampiridžija].

vąmpirisírį, *a se face strigoiu;* — *ind. pr.* mį vąmpirisés [*bg.* vampirjasam].

vanǵ'eliįă, *evanghelie;* vanǵ'eliįa 39[2], vanǵ'elia 64[26].

văpsirį, *a vopsi;* — *ind. pr.* văpsés; *(H.)* vopţirį, *ind. pr.* vopţés; — *part.* văpsit 4[3], văpsită 3[5] [*bg.* vapsam].

var, *var:* 52[1] [*bg.* var].

vărbă *(C. Oş.)*, vrăbă *(Oş. L. H.)*, vǫrbă *(Lm.)*, *salcie* [*bg.* vrъbá].

vărcụlác, *vîrcolac* [*bg.* vrъkolak].

Vąrdár, *Vardar (fluviu):* 1[1]; — Picuraru paştį craį vardar, *un cîntec:* 64[38].

Vąrdąréţu, *vîntul care suflă dinspre Vardar.*

várniţă, *locul unde se arde varul* [*bg.* várnica].

vărtęşcă, *un fel de sfîrlează făcută dintr'o nucă sau dintr'un cocean de porumb; vîrtelniţă;* — vărtęaşca 69[2]; — *pl.* vărteşţî *(H.)*, vărteşlį 18[6], 53[8] [*bg.* vъrtěžka].

vărtós, *tare.*

văruírį, vărusírį *(L. H.)*, *a vărui;* — *ind. pr.* văru(s)és [*bg.* varosvam].

vărvălíţă *(Lm.)*, *v.* virviríţă [*bg.* veverica, vervérica].

vărvirį, *a merge, a trece;* — *ind. pr.* vărves; *inf.* (dį) vărvirį 64[31]; sį vărvęu 22[2] *(3 pl.)* [*bg.* vъrvja].

vąstągǫrţ *pl. un par înfurcit care slujeşte la încărcatul sarcinei pe măgar sau pe catîr* 64[39] [*bg.* vastagarka].

văştínă, *boştină (de miere, după ce se stoarce fagurul)* [*bg.* voštína].

vątąmárį, *a bate; a răni;* — *ind. pr.* vátăm; *(H.)* vátăm, váţîń, vátămă; — *pf. 3 pl.* vătămară 72[4.5]; — *part.* vătămat 72[6].

Văti Gabu (?): 15[1].

vatră, *petec de loc semănat:* ună vatră dį loc; — *pl.* vǫtrį.

vecl'u, *vechi:* 5[1]; *f.* vęcl'ă; *pl.* vecl'il' 5[1]; rubįlį vecl'i 62[3].

ver, *văr;* primą ver, *văr primar;* doįlą ver, treįlą ver *(H.)*.

vęc, *veac:* 19[5]; — *art.* vęcu 64[27]; — *pl.* vęcur [*bg.* věk].

vęįcă, *creangă, ramură:* 8[3], 43; *pl.* veįţ [*bg.* vějka].

vęră, *vară:* 64[1]; vęra 1[7.8], 38[6].

vęrdį, *verde:* 8[3], 43, 51[4], 53[1], 66[2]; vęrdįlį 51[14]; — *pl.* verdz; *(H.)* verzî.

vęrdză *(Lm.)* 38[7], vęrză *(L. O. H.)*, *plantă de mîncat, legumă; urzică mică care se mănîncă:* vęrdză uscatį, *le-*

gume uscate; — *pl.* vęrdzăļi 38[7].

vęrgă *(L. O.), vargă;* — *pl.* vęrghi *(H. Lm.).*

vęri, *credință* [*bg.* věra].

vęri, *a avea;* — *ind. pr.* am 18[1.2.3.4.5.6.7], ĭo-ń am 24[2], ąń am 52[3.4.7.8]; aį 1[10],50[18.24]; arį 1[3.4], 3[8.9], 4[4], 8[5]; nǫ-arį 1[3], 4[4], ų-arį 15[1]; — arį, *este:* 1[4.5], 2[1]; — arį, *sînt:* 2[5.6.7], 4[3]; vem 24[2], 35, 40[1]; *3 pl.* aų 2[6.7], 3[5], 4[1], 10[1], 50[18]; — *impf. 1 sg.* vęm 47[12], vęam 73[5]; *3 sg.* vęa 72[1.3] 73[6]; *3 pl.* vę 10[4.5], vęų 5[2], 23[1], 24[1]; — vę, *era:* 2[1.4], 25[11]; — *pf. 3 sg.* vut-aų 27[2], 28[1], 29[1]; — *3 pl.* vut-aų 2[6], 25[1]; — *sbj. pr.* sį aį 50[23], *3 sg.* sį aįbă 62[3], cą să aįbă 1[10], să nǫ-aįbă 11[2], 63[1]; — *sbj. pf. 3 sg.* s'aįbă durmit 63[1].

vęrnic, *vrednic:* 47[12]; — vęrnicu 47[11].

vicăirį, vicnirį, *a chema, a striga;* — *ind. pr.* vicăes, vicnes; *3 pl.* vicăįes 34, vicnes 37[1]; — *pf. 3 sg.* vicăi 27[2], vicni 47[9]; vik'ii 68[1]; — *sbj. pr. 1 sg.* să vicăįes 30[4.7]; s-lą vicăįes 30[6]; *2 sg.* să lį vicăįeș 29[2]; *3 sg.* să vicăęscă 28[30]; — *sbj. pr. 3 pl.* s'lą vik'ască 64[43] [*bg.* vikam].

vicl'ątúră, *vechitură.*

Vida, *nume de vacă fătată într'o Vineri* [*bg.* Vida].

vidęlă, *lumină:* 26[1] [*bg.* vidělo].

vidęrį[1], *a vedea;* — *ind. pr.* ved, vez 28[19], veș 29[2], 52[1]. vędį 19[1], 26[2], 37[1]; *(H.)* vet, vez, vędį; *3 pl.* ved 10[6], vet 64[43]; — *impf. 3 sg.* vidę 24[1.3], *3 pl.* vidęų 20[2], 22[5]; — *pf. 1 sg.* vizuį 10[4.10], 28[15], 37[4]; *3 sg.* vizu 25[10]. [12.13.14], 47[4.11]; *1 pl.* vizum 22[4]; — *3 pl.* cą vizură 2[4], 25[8], 28[4.9]; — *sbj. pr. 1 sg.* să ved 10[10], 29[3], *2 sg.* să-ț l'ą vez 28[19]; *3 sg.* să vędă 28[4], cǫn să vędă 26[5], să lį vędă 19[11], să l'į-u vędă casa 27[2]; sį vęadă 72[6], s'ąl vęadă 73[1]; *1 pl.* s'ną videm 47[9]; *3 pl.* să vędă 12[1]; — *part.* vizut 47[1], vizuț 47[9]; — *inf.* vidęrį 1[7].

vidęrį[2], *vedere.*

Vidin, *npr. geogr.* 20[2].

vidră, *vidră* [*bg.* vidra].

vigl'arį, *a veghea, a păzi; a apăra;* — *ind. pr.* vegl'u, vegl'iș, vęgl'ą, vigl'ǫm, vigl'ąț, vęgl'ą, *(H.)* vegl'u, vegl'i, vęgl'ă; *3 sg.* vęgl'ă 56; — *imperf. 3 pl.* vigl'aų 21[4]; — *pf. 1 sg.* vigl'ai; — *sbj. pr. 3 sg.* s'lą vęgl'ą 10[2], să l'ą vęgl'ą 10[3]; Domnu s'ți vęglį 37[3].

vigl'ątór *(Oș. C.), paznic, străjer.*

vik'i 10[10], *mai (mult)* [*bg.* veke].

vik'il', *vechil, girant de afaceri* [*bg.-tc.* vekíl].

vilă *(H.), furcă de cărat fîn* [*bg.* vila].

víličcă *(H.), dim.* vilă [*bg.* vílička].

víliță, *bărbie;* viliţa 35 [*bg.* vílica].

vin, *vin:* 18[2], 40[1], 47[3] 50[3], 53[7], 64[15]; vinu 50[3], 64[36.40].
vină, *vină.*
vínăt, *vînăt:* 3[8.9], 4[3]; vinạt 64[8]; *f.* vínătă; *pl. m.* vínăţ; *pl. f.* vínăţi.
vinăţọl'ă, *mai des pl.* vinăţọl', *vînătaie; boia vînătă; lucru vînăt;* — vinăţă'l'ă *(H.).*
víndirį[1], *a vinde;* — *ind. pr.* vind; *(H.)* vindu, vindzî, vindį, vindém; *3 sg.* vindį 1[10], 33[2]; — *pf.* vinduį, *3 pl.* vindură 24[3]; *(H.)* am vindută; — *sbj. pr. 1 sg.* s'u vindu 50[1]; *3 sg.* să vindă 27[1]; *3 pl.* sį vindă 33[1]; — *part.* vindut 28[1].
víndirį[2], *vîndere, vînzare;* vindirę 50[2].
vindzirį, *a învinge;* — *ind. pr.* ving; *cf.* ạnvinzirį.
Vínjr, *Vineri:* 64[3]; Vinjrę 22[4].
vinírį[1], *a veni;* — *ind. pr.* vin, viń, vinį 6[6], 8[2], 10[4], 19[2], 21[3], vinim 24[2], 64[14], viniţ, vin 1[9], 2[7], 19[11.12]; — *impf. 3 sg.* vinę 20[1], 25[11], 29[6]; *3 pl.* vineụ 22[1]; — *pf.* vinii 24[3], 25[21], 26[4], 28[3.23], viniş; binį viniş 64[16], 67[2], vini 6[3.5], 47[5], viním; viníţ; binį viniţ 64[20], binį cạ viniţ 24[2], binį viniţ cu Domnụ 40[2]; viniră 14[1], 15[1], 22[3], 28[12], 29[5]; — *pf. cp. 3 sg.* vinit-aụ 21[1.2], 40[5]; — *viit. 1 1 sg.* să vin 29[1], *3 sg.* sį vină 62[6], *3 pl.* să vină 8[5]; — *m. m. c. pf. 3 sg.* vinisį 38[17]; — *sbj. pr. 2 sg.* să viń 28[5], sį viń 51[20], *3 sg.* să vină 19[6], 28[22]; *1 pl.* să vinim 28[19]; *2 pl.* s'nạ viniţ cu sạnạtatį 40[1]; *3 pl.* sạ nu vină 23[2], să vină 25[1]; — *part.* vinit 19[3], viniţ 22[1].
vinírį[2], *venire.*
vinós, *vînos.*
vint, *vînt:* 38[16]; *(H.)* vintu; vintu turbat 31[14]; *pl.* vintur.
vinturárį, *a svînta, a vîntura;* — *ind. pr.* vintur.
vinturíţă, *vijelie.*
viňă, *vie;* viňa 50[1]; — *pl.* viňur 52[4], 59[2]; viňurlį 52[4.5].
vir *(H.), volbură, vîrtej (de apă)* [*bg.* vir].
virdẹţă, *verdeaţă.*
virdzẹụă *(Oş.),* virzẹụă *(H.), vargă, vergea;* — *pl.* virdzel'; virdzẹlį 40[4].
virdzjlúşcă *(Oş.), vergeluşă.*
virghíă, *impozit, bir* [*bg.* vergíja].
virígă, *verigă de fier* [*bg.* veríga].
viríghjă, virighį *(H.), verigă* [*refăcut din pl. bg.* verigi].
virighį, *pl. lanţul de care e atîrnată căldarea deasupra focului* [*bg. pl.* verigi *„idem“*].
virín, *supărare.*
vjrisia 47[7.8]; vjrisiua 47[8], *pe datorie* [*bg.* < *tc.*].
viruirį, *a crede;* — *ind. pr. 1 sg.* virues 10[10]; *2 sg.* viruieş 68[5]; *3 sg.* viruẹşti 8; — *impf. 1 sg.* viruịam 37[2]; *3 sg.* viruịa 68[2]; — *pf. 3 sg.* virui 27[7] [*bg.* věruvam].
virviríčcă *(H.), veveriţă* [*bg.* véverička].
virviríţă, *(Lm.)* vărvălíţă, *veveriţă* [*bg.* vervérica—Prilep].

vis, *vis:* 28^{15}; ved un vis, *visez;* — *pl.* visur.
visări, *a visa;* — *ind. pr.* vises; *cf.* visizarĭ.
visilirĭ, *a veseli;* — *ind. pr.* visiles [*bg.* veselja].
visizarĭ, *a visa;* — *ind. pr.* vises, visej, visęză, visizǫm *(Lm.);* — *pf.* visai, visizai.
vișn(ă), *vișin(ă);* vișnu *(H.), vișin* [*bg.* višnja].
vișnár, *vînzător de vișine; pasăre care mănîncă vișinele* [*bg.* višnár].
vișt*i*minți, *pl. (L. H.), veșminte.*
vită, *vită:* $10^{8.10}$; *pl.* viți $10^{6.7.8.9.10}$, 29^5; viților $10^{2.6.7.9}$, 29^6.
vítičcă, *dim.* vită.
vitúl', *vătuiu; țap sau capră de un an.*
vitul'ár, *ciobanul care păzește vătuii.*
vitul'čác, vitúl'čic, vitul'úș, *dim.* vitul'.
viță, *viță de vie:* 64^{28}; — *pl.* viți.
vițắlúș, viților, *vițeluș.*
vițắlúșcă, *dim. din viței.*
viț*o*l, *viț*el: 38^{10}; viț*o*lu 38^{10}; 51^{17}.
viților, *v.* vițắlúș.
vizír, *vizir* [*bg.* vezír <*tc.*].
viziri, *a broda;* — *ind. pr.* vizes; *3 pl.* vizes 4^2; — *part.* vizit 4^4, 64^8, vizită 4^2, vizițĭ 64^8 [*bg.* vezá].
vizut, *v.* videri.
Vla, *Romîn;* — *art.* vláu; — *pl.* vlaș 1^3, 2^1, 33^1, 52^2 [*bg.* Vlah, *pl.* vlasi].
vlắčǫri, *a face lina pale;* — *ind. pr.* vlắčǫs [*bg.* vlača].
vlădícă, *vlădică, arhiereu;* — *art.* vlădica $2^{2.3}$; — *pl.* vlădițil' 6^8 [*bg.* vladika].
vlagă, *umezeală* [*bg.* vlaga].
Vlaía, *România.*
vlaștár, *vlăstar;* — *pl.* vlaștară [*bg.* vlastar].
vlắșésc, *romînesc;* portu vlắșesc 52^6; *f.* vlắșęscă 2^1, ruba vlắșęscă 52^6; — *pl.* vlắșeșt 52^6.
vlắșęști, *romînește:* vlắșęști și zburești 52^2.
vlážnic, *umed, ud* [*bg.* vlažen].
vlič*o*rĭ, *a se tîrî;* — *ind. pr.* mĭ vlič*o*s; — *(H.)* vličirĭ; — *ind. pr.* vliče*s* [*bg.* vlěká, vlěčá].
Vodița, *v.* vădíță.
voĭ, *voi:* 24^2, 28^9.
Voltę, *npr.* 22^5.
voptirĭ *(H.), v.* văpsirĭ.
vostru, *vostru; f.* vǫstră, prĭ vǫstră limbă 6^6, ạn vǫstră casă 28^{19}; — *pl. m.* vǫștri fičor 19^{12}; iz vǫștri *sau* vǫștri iț cu țista om? *sînteți rude cu acest om?*
vǫditță 3^7 *și* vă'ditță *(H.),* vǫ'nditță *(L. O. Lm.), undiță* [*bg.* vъdica].
vǫrbă *(Lm.), v.* vărbă.
vǫtăr, *fund de butoiu;* — *pl.* vǫtăr [*bg.* vъtor].
vră *(Oș.),* vrău *(H.), vîrf.;* ạn vrǫ 4^5; vrău 38^{12}; *(Lm.)* vrǫu; ạn vrǫu 53^{19}; vrǫu dĭ țoță, *gurguiul, sfircul țițeĭ;* — *pl.* vrăur [*bg.* vъrh, vrъh].
vrăbă, *v.* vărbă.
vrăcụlác *(H.), v.* vărcụlac, vurcụlac.

vrăculisiri, *a se face vîrcolac*; — *ind. pr.* vrăculises [*bg.* vlъkolsam sja].
vră'că, *vas smălţuit în care se păstrează mierea;* — *art.* vrăca 13^{2} [*bg.* vrъčva].
vrană, *nume de capră neagră* [*bg.* vrána „*neagră (ca cioara)*"].
Vrańa *npr. geogr.* 22^{1}.
vrąpčán *(Oş.)*, vropčán *(Lm.)*, *vrabie;* — *pl.* vrąpčań [*bg.* vrabčan].
vrăstă, *vîrstă;* vrăsta 3^{8}.
vrau, *treierat (ul snopilor)* [*bg.* vrah „*arie; aşezarea snopilor în arie pentru treierat*"].
vrău *(H.)*, *v.* vră: Vrău-dį-ţitati, Vrău dį Culă *(localităţi la H.)*.
vrăžă, *vraje, farmec* [*bg.* vraža].
vrąžiri, *a vrăji, a fermeca;* — *ind. pr.* vrąžés; *3 sg.* vrăžaşti 37^{1}.
vrăžitór, *vrăjitor*.
vrędnic, *vrednic* [*bg.* vrěden].
vręmį, *vreme:* 28^{15}, 51^{12}; şi spardzį vręmę 8^{2}; vręmę 31^{13} [*bg.* vrěme].
vręrį[1], *a vrea, a dori; a iubi;* — *ind. pr.* voį, voįu *(H.)*, ver $50^{1.2}$, va 1^{10}, $19^{1.5.6.11}$, vrem, vreţ 28^{9}, vor 64^{37}; — *impf. 1 sg.* $6^{2.3}$; *3 sg.* vrę 20^{1}, vra 38^{12}, vręa $73^{1.3.5}$; — *pf.* vruį 6^{3}, vruş, vru 38^{11}, vrum, vruţ, vrură.
vręrį[2], *dorinţă; voinţă:* 47^{2}.
vrin, *vre-un;* vrină, *vre-o, vreuna;* ąn vrin Paşt 2^{3}, vrin Năntineţ 2^{6}, vrin răşǫn 3^{5}, vrin metru 3^{7}, vrin pal' 8^{5}, vrin loc 10^{8}, vrin žoc 12^{1}, vr'un 10^{1}; vrină sută 1^{2}, vrină şaptį opt sutį 1^{2}, vrină niputęrį 2^{7}, vrină săptămǫnă 7^{1}, vrină nibunil'ă 8^{4}, vrină casă 8^{5}, 9^{4}, vrină zuuă 9^{6}; vărnă-ǫră 51^{2}, vrină-ųară 51^{15}; vr'ună 26^{3}.
vrină-ǫră 13^{1}, cătį vrină-ǫră, *cîteodată:* 1^{6}.
vropčán *(Lm.)*, *v.* vrąpčán.
vrǫų, *v.* vră.
vrut, *iubit;* vrutu 63^{3}.
Vruu-dį-pin *npr. geogr.* 44^{1}.
Vudíţă, *Bobotează* [*bg.* Vodica].
Vujcă *(Lm.)*, *unchiu despre mamă* (al mam-ta fratį) [*bg.* vujko, vujká „*oncle maternel*"].
vulusiri, *a conveni;* — *ind. pr.* vulusés; *3 sg.* vulusęşti 19^{5} [*bg.*<*gr.* vulosvam].
vųmarį, *a vărsa, a borî;* — *ind. pr.* vom, vom, vǫmă *(C.)* vǫmį *(Oş.)*, vųmǫm, vųmaţ, vǫmă *(C.)*, vom *(Oş.)*; — *pf.* vųmaį *(C. Oş.)* [*lat.*].
vurcųlác *(Lm.)*, *v.* vărcųlác.
vut, *avut, bogat;* — *f.* vută 19^{7}

Z

Z' = s'.
zą- *prefix* [*bg.* za-].
zą́álbčic, *cam albicios*.
zą́arsdjapu, *fript de sete, însetat*.
zą́bávă *(Oş.)*, *zăbavă*.
zăbăviri, *a zăbovi, a întîrzia;* — *ind. pr.* zăbăves; — *pf. 3 sg.* zăbăvi $28^{4.7}$.

zą́bít, *ofițer* [*tc.*].

zą́bói, zą́bóiŭ *(H.), o parte a plugului care strînge fierul de plugul de lemn* [*bg.* zabój].

zą́bucurarĭ, *a (se) bucura, a înveseli;* — *ind. pr.* (mĭ) zą́bucur.

zą́bun, *bunicel.*

zăbún, *haină femeiască de pînză de bumbac; un fel de giletcă ale cărei margini, neputîndu-se apropia, rămîn neîncheiate:* 3[7.10]; zăbunu 3[1.4.11] [*bg.*].

zą́buvírĭ *(C. H.)*, = zăbăvirĭ.

zą́cą́cǫrĭ, *a atîrna, a acăța;* — *ind. pr.* zą́cą́cǫs; *3 sg.* zą́căcăștĭ 11[1]; — *pf. 3 sg.* zą́cą́cǫ 30[1]; — *part.* zą́căcǫt 8[5] [*bg.* zakačam].

zą́cą́lcarĭ, *a călca ușor peste ceva;* — *ind. pr.* zą́cą́lc.

zą́cą́lcătură, *călcare ușor peste ceva.*

zą́cą́ld, *călduț.*

zą́căt*a*rĭ, *a se uita, a privi;* — *ind. pr.* zą́cat ; — *impf. 3 sg.* sĭ zą́cą́ta 25[13].

zăcătirǫ́ŭ, *iute, repede:* 28[3] [za- + cătirǫ́ŭ].

zą́cą́țarĭ, *a prinde; a începe; a atîța;* — *ind. pr.* zą́cáț; *3 sg.* zą́cą́ță 9[2], 12[1]; *3 pl.* zą́cą́ță 7[1.3], 10[1], sĭ zą́cą́ță 1[5], 10[2]; — *pf. 3 sg.* zą́cą́țǫ 28[7], 38[6.11.13.17]; *3 pl.* zą́cą́țară 28[14], 38[4]; — *sbj. pr. 3 sg.* să zą́cą́ță 12[1]; *3 pl.* să lą zą́cą́ță focu 7[5].

zą́cą́țat, zą́cą́țătură, *început.*

zą́creștirĭ, *a crește puțin;* — *ind. pr.* zą́cresc; — *pf.* zą́criscuĭ 6[4].

zą́criv, *cam strîmb, cam încovoiat.*

zą́čudirĭ, *a se mira;* — *ind. pr.* mĭ zą́čudes; — *pf. 3 pl.* sĭ zą́čudiră 28[16.17].

zadă, *așchie, despicătură de pin care servește pentru luminat;* — *pl.* zadĭ [*lat.*].

zą́darĭ, *a da;* — *ind. pr.* zą́daŭ; cǫn tĭ zą́daĭ 52[1]; — *pf. 1 pl.* zą́dędĭm 10[4].

zą́dinírĭ, *a tachina, a cicăli;* — *ind. pr.* zą́dinés; nu mĭ zą́dinę [*bg.* zadĕnvam].

zą́dinzurarĭ, *a împresura; ind. pr.* zą́dinzur; *pf. 3 pl.* zą́dinzurară 28[22].

zą́dulțĭ, *cam dulce.*

zą́dunarĭ, *a aduna; a se aglomera; ind pr.* zą́dun.

zą́durmirĭ, *a adormi; ind. pr.* zą́dorm, zą́dormu *(H.);* — *pf. 3 sg.* zą́durmi 38[15]; — *sbj. pr. 1 sg.* să zą́dorm 28[12] ; — *part.* zą́durmit 28[2].

zą́flarĭ, *a găsi îndată;* — *ind. pr.* zą́aflum.

zą́frizirĭ, mĭ zą́friș dĭ apu *(H.), însetai;* zą́friș dĭ apu.

zą́gár, *copoi* [*bg.*].

zą́gras, *grăsuț.*

zą́guniri, *a goni, a grăbi;* — *ind. pr.* zą́gunes.

zăgiă, *pereche*: 19[7] [*cf. ngr.* ζεῦγος].

zahmét, *ostenceală* (*Liv.* zahméte) [*bg.* < *tc.*].

zą́ičár, *acvilă, vultur mai mic care mănîncă pui, iepuri,* etc. [*bg.* zajčar].

zạír, *veninul șarpelui; fiere* [*tc.* zeír].
zạitín, *unt de lemn.*
zạlạgarị, *a alerga*; — *ind. pr.* zạlag; zạlagă-ți ạncọ, zạlagă-ți dincola 10^{8}.
zạlạtrarị, *a lătra*; — *ind. pr.* zạlátăr; *(H.)* zạlátăr, zạlátțăr, zạlátără.
zạlipirị, *a lipi*; — *ind. pr.* zạlipes; — *pf. 3 pl.* și zạlipiră 25^{17}.
zălum, *împilare, persecuțiune:* 2^{4} [*bg.-tc.* zulum].
zamă, *zeamă; sevă.*
zạmarị, *măricel.*
zạmărișór, *cam mărișor.*
zạmărós, *cam amar.*
zămătírị *(L. Lm.), a se încurca;* — *ind. pr.* mị zămătes [*bg.* zamътja].
zạmbác, *crin* [*bg.* <*tc*].
zamcă, *deal, dîmb;* — *art.* zamca [*bg.* zamka].
zạmiccarị, *a mișca;* — *ind. pr.* zạmiccz; *3 sg.* zămiccă 51^{8}.
zămós, *apos.*
zạmulușọt *(Oș.), moleșit.*
zạmutrirị, *a se uita, a privi;* — *ind. pr.* (mị) zạmutres; — *pf. 3 sg.* zămutri 72^{6}, și zămutri nạpoị 73^{1} [*ar.* mutriri].
zạnạját, *meșteșug;* zănăjatu 37^{3} [*bg.* zanjat < *tc.*].
zạnált, *năltuț.*
zạndán, *cea mai grozavă temniță la Turci; groapă adîncă (Lm.)* [*tc.*].
zạndulțirị, *a îndulci;* — *ind. pr.* zạndulțés.
zạniclizarị *(Lm.), a necheza;* — *ind. pr. 3 sg.* zạnicleză; *pf. 3 sg.* zạniclizọ.
zăníță, *(H.)* zuníță, *brîu îngust pe care-l poartă fetele; brîul cu care se încinge popa;* zăniță 64^{3} [*bg.* zunica].
zạntămănarị, *a tămîia;* — *ind. prez.* zạntămọn.
zăntuníă *(L. Lm.),* zintuníă, zuntuníă 63^{7}, $64^{5.15}$, *rudă;* — *pl.* zăntunii $19^{1.8}$, zăntuniilị 38^{17}, zuntunii 62^{2}, $64^{2.3.8.9}$, zuntuniil' $63^{4.6.16}$, zuntuniilị $64^{4.18}$.
zăntuniloc, *rudenie:* 2^{6}.
zănucl'ị, *genunchiu;* — *pl.* zănucl'ur.
zạnudarị, *a înnoda;* — *ind. pr.* zạnód.
zạnvărtirị, *a (se) învîrti;* — *ind. pr.* zạnvărtés; *3 sg.* zạnvărtește 51^{8}, și zạnvărtești 9^{3}.
zạnviirị, *a înfășura;* — *ind. pr.* zạnvies.
zạnviță rị, *a se deprinde;* — *ind. pr.* mị zạnveț.
zạpád, *loc unde nu răsbate soarele iarna* [*bg.* zapad].
zạpạrọrị, *a opri; a asupri;* — *ind. pr.* zạpạrọs [*bg.* zapiram].
zạpisăirị, *a scrie; ind. pr.* zạpisăes; — *part.* zạpisăit 45^{3} [*bg.* zapisvam].
zạpriminirị, *a se primeni;* — *ind. pr.* zạprimines; — *pf. 3 sg.* și zạprimini 26^{1}.
zạprintribarị, *a se cerceta prin întrebări;* — *ind. pr.* zạprintreb; — *sbj. pr. 1 pl.* s'nạ zạprintrịbọm 19^{4}.
zạprins, *însetat, ars de sete:* 25^{8}.
zạpropị, *cam, aproape.*

zạpruk'arị, *a se apropia puțin;* — *ind. pr.* mị zạprok'; zạprọk'ă-tị.

zạpustirị[1] *(Oș. H.), a lăsa sec;* — *ind. pr.* zạpustes [*bg.* postja].

zạpustirị *(Oș. H.), post;* — *art.* zạpustirẹ 19[8].

zăr[1] *(H.),* zọr *(Oș.), zăr.*

zăr[2], *v.* zer.

zarosi, *cade rouă* (cuvînt bulgăresc) 9[2] [*bg.* zarosjava].

zạrọdịrị, *a începe a rîde;* — *ind. pr.* mị zạrọd; *(H.)* mị zărîd.

zạruşirị *(H.),* zạruşọrị, *a roși, a face roșu;* — *ind. pr.* zạruşẹs, zạruşọs; *cf.* ạnruşọrị.

zạrzạvát *(H.),* dzạrdzạvát *(Oș.),* zạrzuvat *(Ln.)* 1[4], *zarzavat, legumă; verdețuri.*

zạstarị, *a sta pe loc, a se opri;* — *ind. pr.* zạstaụ; *3 sg.* zạsta 64[7.23.26.28.30.34]; — *imper.* zạstọi, zạstọ 27[2].

zạsuflarị, *a sufla încet, a adia;* — *ind. pr.* zạsuflum; *3 sg.* zăsuflă bọarẹa 69[9].

zạsunarị, *a suna;* — *ind. pr.* zasun; *impf. 3 pl.* zạsunaụ 22[1].

zạtărọrị, *a freca;* — *ind pr.* zạtărọs [*bg.* zatrivam].

zạtrimurarị, *a cutremura;* — *ind. pr.* zạtremur; — *impf. 3 pl.* sị zạtrimuraụ 20[2]; — *pf. 3 sg.* zạtrimurọ 28[5].

zạțẹrị, *a zăcea;* — *ind. pr.* zac, zaț, zaț 53[1.6], 56, 69[6], zățém; *impf. 3 sg.* zățẹ 28[1]; — *pf.* am zăcută *(H.).*

zăurisirị, *a ura; a prevesti; sbj. pr. 3 sg.* sị zăurisască 64[31] [za- + *bg.* orisvam].

zạúșcă *(Lm. C. O.), gîlcă la subțioară* [*bg.* zauški].

zạvărviri, *a trece prin, peste;* — *ind. pr.* zạvărves; — *impf. 3 pl.* sị zạvărveụ 22[2].

zạveț(i) *(H.), loc spre răsărit unde nu bate vîntul; adăpost* [*bg.* zavět].

zạvlạčọrị, zạvličirị *(H.), a tîrî;* — *ind. pr.* zạvlạčọs, zạvličes *(H.)* [*bg.* zavlačam].

zạvọị *(Lm.), cotitură* [*bg*].

zbirarị, *a sbiera;* — *ind. pr.* zber; — *impf. 3 sg.* zbira 73[1]; — *pf. 3 sg.* zbirọ 68[6]; — *sbj. pr. 3 sg.* sị zbẹară 73[1.4]; — *imper. 2 sg.* nu zbẹră, măgărọță 68[6].

zbor, *vorbă:* 10[2]; — *pl.* zbọră 47[12] [*bg.* sbor].

zbụrọrị *(Lm.), a vorbi, a cuvînta;* — *ind. pr.* zbụrọs; sị zbụrașți 52[2] *(necunoscut la H. unde se zice* lăfirị *și* pricăzirị) [zbor].

zdracă, *rază* [*bg.* zrak, zdrak].

zdrav, *sdravăn, sănătos* [*bg.*].

zdrạvẹț, *plantă din ale cărei rădăcini se face salepul* [*bg.*].

zdrụbirị, *a sdrobi;* — *ind. pr.* zdrụbés.

zdruminarị, *a stîlci;* — *ind. pr.* zdrumín, zdrumíń; (*Liv.* uzdrúmin) [*comp. ar.* zdruminari].

zefc, *petrecere* [*bg.* zevk < *tc.*].

zer, *doară, parcă:* 45[3]; zăr 51[9] [*bg.* zъr < *tc.*].

zet, *ginere;* — *pl.* zeț [*bg.* zet]

zęist *(L. H.)* $13^{1.3}$, zęst *(Lm.)*, zęzit *(Oș.)*, *deget;—pl.* zęistį 4^{4}, 13^{2}, zęstį, zęstįlį 53^{14}.
zéįșčuc, *degețel; — pl.* zęziș-k'įlį.
zęnă, *deal; sprînceană; pl.* — zęnį [drom. *geană*].
zęstrį *(Oș.)*, *zestre.*
zęțį, *zece:* 53^{14}; zęțįlį 12^{3}.
zgąirarį, *a sgîria; — ind. pr.* zgáir.
zgărčǫt *(Lm.)*, *sbîrcit.*
zgărpirį *(Lm.)*, *a deslega; — ind. pr.* zgărpes; — *impf. 1 sg.* zgărpęam 73^{2}; — *pf. 1 sg.* zgărpiį 73^{4}; — *sbj. pr. 1 sg.* s'u zgărpes 73^{5}; — *imper.* zgărpę-lą, *desleagă-l, dă-i drumul.*
zgură, *zgură.*
zid, *perete, zid:* $26^{2.4.5}$; *pl.* zidur 1^{3}.
zidirį, *a zidi; — ind. pr.* zides.
zifrį, dzifrį 1^{8} $3^{4\ 5.11}$, *sf. pl., cioareci albi de șaiac care se poartă de la șold pînă jos la picioare; — art.* zifrįlį $3^{1.4.11}$ [*bg.* zivri].
zift *(Lm.)*, *asfalt.*
ziɡ'iă $64^{3.23}$ = zăɡ'iă.
zímniță, *pivniță* [*refăcut din pl. bg.* zímnici — *sg.* zímnik].
zinɡíįă *(Lm.)*, *scară la șea; — pl.* zinɡíį [*bg.* zengija < *tc.* üzengi].
zinghín, *bogat;* zinɡ'in 64^{16} [*bg.* zengín].
zínirį, *ginere; — pl.* zinir.
zintuníă, *v.* zăntuníă.
zinucl'u, *genunchiu; — pl.* zinucl'i $3^{3.5.6.8.11}$, $4^{2.3}$, 6^{5}.
zis, *zis.*
ziţirį[1], *a zice; — ind. pr.* zic $6^{5.7}$, ziţ $72^{3.4.5}$, ziţį $19^{2.3}$, 40^{3}, sį ziţį $1^{1.2.4.5}$, 6^{6}, $31^{1.2.11}$, ziţim $31^{3.6.10.12.14}$, ziţiţ, zic 1^{10}, $2^{5.8}$, 4^{3}, 5^{3}, 7^{5}. sį zic 6^{5}, 7^{3}; — *impf. 3 sg.* ziţę $6^{1.2}$, 28^{2}, ziţęa $72^{3.4.5}$, *3 pl.* ziţęu 5^{2}, $6^{1.2}$, 22^{4}; - *pf. 1 sg.* ziș $73^{3.4}$, *3 sg.* zisį $13^{2.3}$, 24^{2}, $25^{2.3}$, *3 pl.* zisįră 24^{2}, 28^{10}, $^{11.12.17}$; — *pf. cp. 3 sg.* zisau 2^{3}, 6^{6}, 13^{1}; — *viit. I, 3 pl.* sį zică 63^{3}; — *sbj. pr.* să zic, sį-l' ziţ 62^{5}, 72^{2}, să zică 12^{1}, 27^{9}, s'lą zică 2^{3}, 64^{14}, *2 pl.* să ziţiţ 28^{22}, *3 pl.* să-ń zică 6^{1}, să zică 13^{3}, să-l' zică 28^{14}.
ziţirį, *zicere, spusă.*
zizirarį, *a-i fi frig; — ind. pr.* zęzir [degera].
zizirătură, *ger, frig.*
zlămbóc, *adînc* [*mbg.* zlъbok].
zmeu, *zmeu:* $28^{2.3.5.6.7.8}$; — *pl.* zmeį $28^{4.12.18.19}$; zmeįl' $28^{1.2.4.9.10}$.
zmęnį, *pl. izmene.*
zmintiri, *v.* smintiri.
zmunčǫrį, *a smunci; — ind. pr.* zmunčǫs.
zobį, *grăunțe* [*bg.* zob].
zóbnic, *traistă de grăunțe* [*bg.* zobnik].
Zoįca *(L. H.)*, Zona *(Oș.)*, *nume de vacă fătată Joi.*
zor *(H.)*, zort *(Ln.)*, *zor;* si-ń daį zor *(H);* dintru marį zort 2^{2}.
zorlį, *zorii zilei.*
Zǫna, *numele unui munte:* 1^{2}.
zǫnă, *zînă.*
zǫr, *v.* zăr.
zǫţ, *zeci:* patru zǫţ 63^{7}.
zugrafisit, *zugrăvit:* 26^{2}.

zunísă *(H.)*, *v.* zăníță *(Liv.* zuníță).
zuntuníă, *v.* zăntuníă.
zur, *împrejur;* din zur ạn zur $1^{3.5}$, $3^{8.9}$, $4^{2.4}$ *sau* dị zur ạn zur, *de jur împrejur;* din zur $3^{4.5.10}$, 7^{2}, $28^{4.5.6}$.
zuṵă *(L. O.)*, *zi:* 6^{6}; ţẹ zuṵă, *în acea zi:* 5^{2}, ună zuṵă, *într'o zi:* $6^{2.4}$, 25^{1}, din ţẹ zuṵă 6^{4}, vrină zuṵă, 9^{6}, bună zuṵă 19^{8}; ị-zuṵă, *în fie-care zi:* ^{10}: — *art.* zuṵa 8^{1}, 18^{3}, 19^{8}, 23^{4}, 25^{14}; — *pl.* zọlị 1^{8}, $3^{1.10}$, 6^{7}, 23^{3}; lătorlị zọlị, *v.* lătọră; bunilị zọlị 3^{10}; zọlịlị 35.

Ž

Žaịl', *milă:* 68^{7} [*bg.* žalĭ].
žălirị, *a jeli, a plînge;* — *ind. pr.* žălés; *3 sg.* žăleşti 51^{9}.
žar, *jăratec, jar:* 34^{1}; *art.* žaru 7^{5}.
žimitatị, *v.* žumịtatị.
žir, *ghindă; art.* 53^{18}. [*bg.* žir].
žitu, *cuvînt bulgăresc:* 9^{2} [*bg.* žito, *grîu*].
žoc, *horă, joc:* 12^{1}, 13^{1}, 14^{3}, 38^{3}, 64^{5}; — *art.* žocu 12^{4}.
Žoi, *Joi:* 64^{2}, Žọi-marị 59^{2}; Žọịlị 31^{8}.
žos, *jos:* 4^{1}; 'n žos 25^{19}, ạn žos 25^{5}; žosa mală 52^{4}.
žọp 51^{17}.
žucarị, *a (se) juca, a dansa;* — *ind. pr.* . . . *?? 3 pl.* žọcă 64^{5}, žọacă 69^{11}; — *impf. 3 pl.* žucaṵ 23^{4}, sị žucaṵ $38^{2.3}$; — *sbj. pr. 3 sg.* sị sị žọcă 38^{3}; *3 pl.* să žọcă 21^{2}, să sị žọcă 12^{1}, sị žọcă $64^{5.6}$.
žug, *jug;* — *art.* žugu 8^{1}.
žuletu, *cuvînt bulgăresc:* Utrọva žulet, *un cîntec:* 52^{4}.
žumịtatị, *jumătate:* 1^{1}, 18^{2}, $19^{8.9}$; žimitatị 53^{7}; — *pl.* žimitatlị 64^{35}.
žundzịrị, *a ajunge, a sosi;* — *ind. pr.* žung, žundz 1^{1}, žundzị $4^{2.3}$, 8^{6}, 14^{3}, 67^{7}, žundzịm $44^{1.2.3}$; *3 pl.* žung $3^{4.6}$, 4^{1}, žunc $64^{23.28}$; — *impf. 3 sg.* žundzẹ 25^{19}; — *pf. 3 sg.* žunsị $47^{3.9}$, *1 pl.* žunsịm 10^{5}, *3 pl.* žunsịră 25^{1}; — *sbj. pr. 3 sg.* să žungă 19^{1}, sạ lạ žungă 29^{6}; *3 pl.* să sị žungă $18^{2.6}$, s'l'ạ žungă 25^{6}, să žungă 28^{17}, sị žungă 69^{2}; — *part.* žunsă 19^{5} — *inf.* žundzịrị 18^{1}.
žungl'arị, *a înjunghia; pf. 1 sg.* žungl'ọ 29^{4}, 47^{11}; *3 pl.* žungl'ară 25^{18}; — *sbj. pr. 3 sg.* sạ lạ žungl'ạ 29^{3}, *1 pl.* să l'ạ žungl'ọm 25^{3}, *3 pl.* z'vạ žungl'ạ 25^{5}; — *imper.* nu lị žungl'ạ 40^{3}.
žunị, *june, tînăr:* 23^{4}, $28^{3.18}$, 47^{1}; žunịlị 28^{2}, 36^{1}, 64^{13}; — *gen.* žunịluị 64^{14}.
žurarị, *a (se) jura;* — *ind. pr.* žur; *3 sg.* sị žură 33^{2}.
žutarị, *a ajuta;* — *ind. pr.* žut; *3 pl.* žută 1^{7}; — *sbj. pr. 1 pl.* să žutọm 10^{4}, *3 pl.* să-l'žută 28^{16}.

I.-A. CANDREA

CERCETĂRI DIALECTALE ÎN DOLJ

Comuna Călărași

Comuna Călărași al cărei grai este descris aici se găsește la extremitatea de sud-est a județului, lîngă Dunăre și hotarul județului Romanați. Spre Dunăre se mai află un sat, Oarca sau Sărata, însă acesta datează de vre-o treizeci de ani, iar locuitorii sînt veniți din Călărași și din alte sate mai depărtate; din acest sat nu am cules texte, dînd numai numirile topice de pe teritoriul lui.

Locuitorii se ocupă mai mult cu plugăria, semănînd porumb, secară și puțin grîu, și cu cultivarea viței de vie, care acopere terenuri întinse. Satul are 1070 familii cu 3474 suflete. Locuințele, cele mai multe, sînt făcute cu zid de paiantă, tencuit așa de bine încît s'ar putea crede că sînt de cărămidă. Case în pămînt, bordeie, nu se mai află.

Sînt oameni fără preget la muncă. La cîmp femeile muncesc alături cu bărbații, fiind tot așa de harnice în gospodăria lor. Bărbatul este socotit ca stăpînul casei, privind pe soția sa ca pe o tovarășe, care la rîndul ei se supune fără șovăire, spunînd convinsă că așa a lăsat Dumnezeu.

Se hrănesc binișor, însă se observă mai ales la copii o degenerare, datorită paludismului, la care se adaugă alcoolismul, deși nu au cîrciumă în sat. Dar este de ajuns că fiecare are în casă țuică și vin, din care beau fără socoteală.

Ca îmbrăcăminte s'au molipsit și ei din nimicurile civilisației: bărbații au început să disprețuească cojoacele de oaie

şi iepîngelele făcute din abaua trainic ţesută, iar femeile pieptărăşele şi mai ales zăvelcile, lucrate de ele, luînd în locul lor fuste dela tîrg. Învăţătorul Const. Ciurezu îmi spunea că în 1910, cînd a venit în sat, un singur om şi cu dînsul aveau pantaloni, ceilalţi purtînd iţari (nădragi). Acum, mai ales după război, au schimbat în mare parte nădragii de aba, făcuţi de meşterul din sat, cu pantalonii cumpăraţi din tîrg.

Rar se mai vede cîte o femeie sau fată cu zăvelci, port ce făcea altădată să se distingă fetele şi nevestele din satele de pe lîngă Dunăre. Singure bătrînele mai ţin la portul tradiţional. Din cît am observat, bărbaţii poartă tot vechea căciulă, cu partea de sus rotundă şi mai strîmtă decît cea de jos, ca un trunchi de con. Bărbaţii mai poartă în timpul verei o haină de pînză albastră strînsă pe corp şi cu mîneci strîmte, lungă pînă la brîu. I se zice *antereu* şi *zăbun*; numirea din urmă este împrumutată de curînd. Cămaşa o poartă cu poalele lungi pînă la glesnă şi largă, caracteristică celor din şes.

După înfăţişare, tipul cu ochi albastri egalează în număr cu cel cu ochi negri; rar însă am întîlnit oameni oacheşi pronunţat. Domină tipul cu pielea albă-rosă. De statură sînt potriviţi. Sînt toţi Romîni, afară de un Sîrb macedonean şi un Neamţ pripăşiţi pe aci ca meşteşugari. În sat se mai găsesc cîţiva din acei Romîni ardeleni care veniau pe vremuri cu oile în baltă şi cărora localnicii le ziceau şi le zic, cînd îşi aduc aminte, *Bîrsani*. Mi-au spus că de mult n'au mai venit Bîrsanii cu oile pe acolo, „pentru că s'a arat locu". Am găsit un bătrîn, Ghiţă Petra, 109 ani, care mi-a spus că neamul său se trage de peste Dunăre, din Vraţa, şi că strămoşii lui au fost tot Romîni. Mi s'a spus că au avut întotdeauna legături cu Romîni de lîngă Dunăre, din Bulgaria, avînd chiar rude şi prieteni, cum este în Lescovăţ, sat aproape numai de Romîni — după mărturia lor — apoi Rahova, orăşel (Oreava), Codoslui (Kozloduj) ş. a.

Din punct de vedere al atingerilor cu centrele civilisate, bărbaţii umblă mai mult, pe cînd femeile rar dacă au ieşit

din sat; de-abia dacă merg pînă la Bechet (8 km. spre vest), un fel de tîrguşor unde se face un tîrg de săptămînă. Majoritatea, tinere sau bătrîne, n'au văzut de loc Craiova. Trebue să adaug că nici bărbaţii nu pleacă pentru mult timp din sat — în armată numai —, date fiind mijloacele de trai pe care le au la îndemînă.

Avînd mai mult intenţia să dau cîteva texte culese din acest sat în 1932, am crezut totuşi necesară o relevare a particularităţilor mai caracteristice ale graiului de acolo, care sînt proprii şi altor sate din sudul jud. Dolj şi Romanaţi.

Fonetică

Accentul cade pe silaba ultimă în *acoló* I, II, VII, IX.

Vocale accentuate

Cu fonetism dublu apar *cîi̯ne* şi *cîńe*, *pîi̯ne* şi *pîńe*.

E resultat din *ę* lat. apare ca *ă* după *ș, ț, z*: *șăd* X, *așăz* ; *țăs* ; *Dumnezău* X; *ă* se păstrează şi cînd în silaba următoare se găseşte *i*: *șăz* (= şezi), *țăș* (= ţeşi), *Dumnezăi*.

Dinaintea lui *n*, *ę* apare constant ca *i* în *tinăr*.

E corespunzător lui *ę* lat. trece la *ă* după *s*: *săc*, *săci*, *visăz* XIII.

I se schimbă în *î* după *ș, ț, z*: *bășîcă*, *ieșît* XII; *cuțît*, *mințît* XI; *zî* IX, *zîce* X.

Diftongul *ęa* e redus la *a* după *s, ș, ț, z*: *sară* X, *măsale* XII (din forma veche *măsęale*), *găsaște* IX (< *găsęaște*), *fusasă* VI (< *fusęase*); *șadă*, *așază*, *firșaște* X; *țasă*, *țavă* V, *viței* (< *viței*; vezi toponimie: *Gîrla viței*); *păzaște*.

Un cas interesant de metatesă, ca în aromînă, meglenoromînă, istroromînă şi uneori în dacoromînă [1], e aceea a lui *î* în *bătîrn*, *bătîrnă*, *bătîrnesc* I.

[1] Cf. Weigand, *Jahresbericht*, VII, 39.

Vocale atone

Ă e păstrat în *rădica* (uneori) şi nu apare asimilat în *e*, ci trecut la *o* sub influenţa labialelor vecine, în forma *fomeie* II, XIV.

E iniţial e pronunţat *ie*: *ierea*. După labiala *b*, *e* > *ă*: *băşică*, *băutură* VIII. După *p* se menţine în *pe*, *dupe*. După *s*, *ş*, *ţ*, *z*, *ž* apare constant ca *ă*: *să* < *se*, *fusasă* VI, *sărveşte* VIII; *şădem*, *uşă*; *căruţăle* IX; *coază*. In cuvintele atone în frasă *e* > *i*: *dila* I, *pi la*.

I după *ş*, *ţ*, *ž* trece la *î*: *cămăşîle* I, *uşîle*; *părţîle*; *ponožîi* V. Nu a trecut la *î* după grupuri de consoane: *striga*, *strica*. Final fiind, *i* — devenit *i* — nu se aude după *ş*, *ţ*, *ž*: *căş* I, *tu ieş*, *laş*, *moş* I; *băieţ* VII, *frat*, *toţ* I; *invaliž* VI, *duž*.

Diftongul *oa* e redus la *o* în *dor* (< *doar*) XIV.

Disimilaţia *e* — *e* > *i* — *e* se observă în *dipe* (alături de *dupe*) VI.

Consoane

Labiala *b* este alterată numai de *ie*: *zg'era* < *sbiera*, *g'etu* < *bietu*. Nu se aude decît *albină*, *bine* etc.

F de asemenea este alterat numai de *ie* < *e*: *fk'er* şi *sk'er* IX, *fk'erbe* şi *sk'erbe* III (cf. V). Nu este alterat cînd este urmat de *i* < *i*: *fir*, *fiu*, *a fi*. Dacă găsim *sk'e-mea* XIV, *sk'e-sa*, aceasta s'a întîmplat numai după ce s'a contras hiatul secundar, devenind diftong, în asemenea poziţie. In femininul *fie* < *filiam*, care de fapt nu se aude singur, nu se putea altera *f*, care este urmat de *i* şi se găseşte în aceeaşi poziţie ca şi în *să fie*.

Tot numai de *ie* < *e* este alterat şi *m*: *mńel*, *mńercuri*, *ńeu*, *ńei* I; este palatalisat şi în formele atone: *ńi-a fost* I. Se aud numai: *mic*, *nimic*.

La fel şi *p*: *pk'edecă* şi *k'edecă* IV, *pk'edin* şi *k'edin* V (< * p ĕ d ĭ n u s), *pk'eptin* şi *k'eptin* IV, *pk'atră* şi *k'atră*. Face excepţie un singur cuvînt în care *p* este urmat de *i*: *pk'iuă*, *k'iuă*. Se zice numai *pičior*, *pisat*.

V este palatalisat numai de *ie* < *ę*: *vg'er* şi *zg'er*, *vg'erme* şi *zg'erme* IV. Se aude numai *vie*, *vieaţă*, *vin*, *viţă*, *viu*.

Faţă de alte graiuri este caracteristică palatalisarea labialelor *f* şi *v* + *ie* > *fk'*, *sk'* şi *vg'*, *zg'*. Teritoriul cu *fk'* şi *vg'* este mult mai întins la nord de lunca Dunărei, unde, în unele sate, se pronunţă şi *g'erme* < *vierme* (Brabeţi) şi chiar *sk'er*, *zg'erme* (Mîrşani). Aci împrumutat, poate, pentru că locuitorii din Mîrşani munciau mult înainte de război pe moşia Sadovei alături de cei din Călăraşi şi Dăbuleni.

Pentru *fk'* ne-am fi aşteptat să întîlnim *fh'* sau *h'*, însă, după cum spune Meyer-Lübke [1], s'a întîmplat o articulaţie prin reacţiune, adică o resistenţă faţă de o rostire nouă, modificîndu-se rostirea veche *fh'* în *fk'*, fiind că oclusiva palatală diferă mai mult de *i* decît fricativa palatală. Pentru *sk'*, *zg'* explicaţia se complică. In Maramureş, Oaş şi aiurea, cum e în satele Corbu, Optaşi, Potcoava din jud. Olt, labialele *f*, *v* au evoluat în această poziţie spre *s*: *ser*, *sier* şi spre *z*: *zerme* < *vierme*. In Haţeg întîlnim *şier* < *fier* şi *žier* < *vier* (împrumut). In graiul de care mă ocup să fie din pricina unei încrucişări cu un grai în care evoluţia unei asemenea pronunţări ajunsese la *s* şi *z*?

H intervocalic dispare: *zar* < *zahăr* IX, X, *păruţ* X, (< *păhăruţ*). *N* apare ca *ń* dinaintea lui *i* şi *e* numai în formele: *mîńi* (mai rar *mîńi*) şi *cîńe*, *pîńe* (alături de *cîńe*, *pîńe*), *mîńe* (mai rar *cíńe*, *píńe*, *míńe*).

N a trecut, prin asimilaţie, la *l* în *lumele* VI, XIII şi *b* la *m* în *momilizaţî* II.

S este aferesat uneori în *sfîrşi* > *fîrşi* VIII, IX, X. Constantă e aferesa lui *h*, în forme ca *îrdău* VII, *îrtie* VI, X, *oră* VIII, X, *oţ* II.

MORFOLOGIE

Declinaţie

Formele obişnuite sînt: *uşă* pentru *uşe* VII, *čenuşă* pentru *čenuşe*.

In loc de *legumă* se aude *legume* I.

[1] *Palatalisarea labialelor*, în *Dacoromania*, II, 6.

Pentru *umăr* găsim *umere* (*umerile* X), iar pentru *ginere* întîlnim uneori *gineru, ginerului* X.

Unele substantive presintă două forme: *berbeac* X, *berbeče* şi *deşti, deşte.*

Pičior se pronunţă la plural şi *pičere* IX.

La forma de singular, substantivele în *-or, -ar* din limba curentă se presintă terminate în *-i* ca şi la forma de plural nearticulată: *žudecători* I, *perčitori* VI, *notari* VI.

Substantivele masculine la forma de plural nearticulată, ca şi cele feminine care fac pluralul cu *-i*, pierd terminaţia *-i* după *ş, ţ, ž*: *moş* I, *strămoş* I, *cămăş, căş* I; *frat, părint* X, *invalid* VI, *bož.*

Articolul

Articolul *-l* nu se aude. La plural *-i* se schimbă în *î* după *ş, ţ, ž*: *cocoşî* VII, *moşî*; *fraţî, părinţî*; *invalizî* VI, *božî.* La genitivul -dativ singular al substantivelor feminine *-ii* apare ca *î* după *ş, ţ, ž*: *căşî* VIII; *nunţî* X. Articolul proclitic e *ăl, a* şi *ăi, ăle, ale.*

Numerale

Cele cardinale dela unsprezece pînă la douăzeci se aud astfel: *unspreče, doispreče, treispreče, paispreče* şi *patrus-preče* XIV, *činspreče* etc., precum şi *unspe, doispe* etc.

Pronume

Pronumele personal (pers. a 3-a sg.) este *ieu, iel, ia*; *iei, iele.*

Cele posesive se aud astfel: *neu* VI, *nei*; *mea, mele*; *tău, tele*; *lor*; *nostru, noastră*; *noştri, noastre.*

Pronumele demonstrativ presintă aceste forme: *ăsta, asta*; *ăştia* şi *ăştea* pentru masculin plural, şi *aştea* VI, ca şi *ăştea* I, pentru feminin plural; *ăla, aia* I; *ăia, ălea* şi *ielea* XII.

Verbul

La indicativul present dela verbele de conjugarea a III-a *a scoate*, *a trimete* persoana întîi sing. este *ieu scoț*, *trimeț* VI. Persoana a 3-a pl., la acelaşi mod al verbului *a lua* se pronunţă fără *-u*: *ieĭ ia* VII, IX.

Verbele de conjugarea a II-a şi a III-a care au un *d* sau *t* în temă, ca *vedea*, *crede*, *scoate*, *trimete*, la modul subjunctiv present, mai ales la persoana a treia, singular şi plural, se pronunţă cînd cu *d*, *t*: *să vadă*, *să creadă*, *să scoată*, *să trimeată*, cînd cu *z*, *ț*: *să vază*, *să crează*, *să scoață*, *să trimeață*.

Verbele *a rămînea*, *a ținea*, *a spune*, *a veni* fac presentul indicativului şi subjunctivului la persoana 1[li] sg. fără *n*: *rămîĭ*, *țîu*, *spuĭ*, *viu*. De asemenea la persoana a 3-a sg. şi pl. a modului subjunctiv: *să rămîie*, *să țîie*, *să spuie*, *să vie*.

La imperfectul indicativului, persoana a 3-a pl. verbele nu presintă uneori pe *-u* final: (*ieĭ*) *scăpa* I, *ieream*. Imperfectul verbului *a fi* se aude regulat *ieream*, *iereaĭ* etc. Interesante sînt formele de imperfect dela conjugarea a IV-a: *munčiia* I, *omorîia*, *plătiiam*, *veniia*. Formele din urmă le-am auzit dela moş Ghiţă Petra, cel mai bătrîn om din sat.

In graiul satului Călăraşi, ca şi în al acelora care se află în lunca Dunărei, este caracteristic perfectul simplu, persoana 1[ii] şi a 2-a sg. şi pl. dela verbele de conjugarea a III-a, care se termină cu *s* în temă, precum şi cele analogisate, deoarece pentru *e* sau *ă* după *s* avem *a*: *spusaĭ* X, *spusaș*, *spusarăm*, *spusarăț*; *fusaĭ*, *fusaș*, *fusarăm*, *fusarăț*; *vrusaĭ* X, *vrusarăm*.

Iarăşi interesant este mai-mult-ca-perfectul indicativului tot dela aceleaşi verbe. Se aud regulat: *spusasăm*, *mersasăĭ*, *vrusasăț*, *fusasă* VI. Se aude şi cu *ă*: *spusăsăm*, însă rar şi mai ales la cei mai umblaţi. Această formă se explică uşor: *fusease* > *fusasă*.

Ca să explicăm însă formele de perf. simplu, anume cele de pers. 1-[ii] şi a 2-[a] sg.: *spusaĭ*, *spusaș*, *fusaĭ*, *fusaș*, nu putem

pleca decît dela o influenţă a formelor de plural: *fuserăm*> *fuseárăm*> *fusarăm*, susţinute de mai mult - ca - perfectul dela aceleaşi verbe şi într'o oarecare măsură şi de perfectul simplu dela conjugarea întîi.

La verbul *a ramînea* se observă *u* în loc de *a* sau *î*: participiul trecut *rămus* II, iar indicativul present, persoana a 3-a sg. şi pl. — şi chiar la toate persoanele — *rămune, rămun* V. Analogia pleacă dela *a pune, a spune.*

Adverbe

Obişnuit se aude: *abí* I, *ačilea* II, *dor* XIV (<*doar*), *p'iči* I (<*pe aiči*).

Prepoziţii

Se deosebesc de cele din limba literară acestea: *dila, lingă* pentru *lîngă, pi la* IX, *pin* VII, *du pin* II, *pintru* VI şi *sup* pentru *supt* numai cînd este înaintea cuvintelor care încep cu consoane: *sup căldare* VI.

Conjuncţii

Mai interesante sînt următoarele: *dečí* X <*deaci*, păstrînd mai mult înţelesul vechi de expresiune adverbială; *da* I, pentru *dar*.

Toponomie

(A) Rădanu, baltă cu trestie, papură etc.
Ascunsa, deal, vale, izvor; sat dispărut.
Călăraş, satul
Čioflic, deal (numire dispărută)
Cruceа-lu-Vodă, o cruce foarte veche.
Cumúni, dealuri mici — dune — acoperite cu vii.
Cumurlucu, prund la Dunăre, gîrlă şi pădure.
Delniţa.
Drumu-sărarilor, drum pe unde se aducea sarea din munte.
Gîrla Ţigănci.

Gîrla viţali.
Glodu, gîrlă.
Grindu armaşului, o dună.
În litre, pămînt de muncă.
Măgura verde.
Nisipu-lu-Vlad, dună.
Oarca sau Sărata, sat nou.
Okju-lu-Ştefan, loc rămas între altele cultivate.
Pepiniş, un loc pentru pepeni şi lubeniţe.
Plopu, sat dispărut.
Poteleanca, gîrlă.
Punga, sat dispărut.
Sălcița, gîrlă.
Sărata, v. Oarca.
Sărături, bălţi cu apa puţin sărată; creşte prin apă „părul-porcului" şi „loon" sau „lăun", plante de apă.
Skela Čjobanului, schelă dispărută.
Şopîrla, Şopîrliţa, izlazuri.
Teiş, loc acoperit altădată cu tei; se mai văd şi acum.
Ursoaica, teren întins în lunca Dunării.
Vadu-Berči, loc de trecere peste gîrlă.
Zătoaca, ruptură de apă.
Zătonu-mare,-mic.
Zgaiba, moşie.

Onomastică

Nume de familie

Albu
Bîrsoge
Bîrzăneanu
Bistričeanu
Bizăreа
Bouleanu
Brandibur
Buculescu
Casapu
Čjocan
Čjucă
Dakín
Dančju
Delibaş
Djaconu
Dobrică
Duculescu
Gjoneа
Gîrličj
Gugu
Ijola
Ijovan
Marica
Maroğél
Mazilu
Nisipeanu
Onete
Pencu
Pică
Popa
Preda
Priţu
Răţoj
Rebeğilă
Risteа
Robu
Şărban
Şărcău
Seineа
Sfîrloagă
Slavu
Stănia
Uţ
Uţulescu

Van	Vladimirescu, un notar venit din
Vanče̯a	judeţul Gorj.
Vişan	Vrači̯u

Nume de botez

Ana	Mării̯a
Anica	Mărin
Costandin	Oniţa
Dina	Opre̯a
Dinu	Oprica
Dumitra	Stan
Dumitru	Stana
Flo̯are̯a	Tudor
Flore̯a	Tudora
Florica	Vîlca
Ion	Vîlcu [1]
Io̯ana	Vlad

TEXTE

I

Văduvă, omu mort... A venit, i̯ete, şî l-am lu̯at şî i̯eu̯ ca să ţîu̯ casă; am avut şî i̯eu̯ trei̯ capete de vită. Casa, dila bărbat ńi̯-a fost. I̯el făče̯a lucrătură de̯-asta... zîdărie de căş.

I̯ere̯a i̯ute, mă băte̯a; abí mă scăpa copii. Am avut cu i̯el trei̯ băi̯eţ. Sînt morţ. Fetele le am cu omu ăl dintîi̯. Da ca cîn sînt ş'ale lui̯: dacă le̯-a crescut i̯el! Da nu mai̯ ţîne de i̯ele acu.

Adučе̯a în casă o legume, o îmbrăcătură..., a adus în casă. Casă n'a mai̯ făcut. N'-i̯ere̯a casa bună. A lăsat pe i̯a tot păpurişu ăl veki̯. Tot če i̯este acoló i̯e făcut cu copii ńei̯.

I̯el munčii̯a şî la cîmp. Cîn n'ave̯a de lucru, i̯eşa la cîmp. Ave̯a locuri̯ înkiriete.

I̯el zîče̯a că i̯este din Makedonia. Čecă din Makedonia. Mai̯ bine să-l fi omorît în rezbel; mai̯ lu̯am şî i̯eu̯ čeva dupe urma lui̯.

Pămîntu i̯este dila socru-ńeu̯: dila moş, dila strămoş: pămînt bătîrnesc. Ştii̯ če i̯e . . .

I̯ete, nu i̯-a mai̯ venit cu ğineri-ńeu̯. Că čică să plecăm din casa bărbatului̯ dintîi̯. Pute̯am i̯eu̯ să plec şî să las copii? Nu

[1] Vezi textul XIII.

sîntem toate așa bătîrnele ăștea? Iel îi da zor că să mă duc cu iel în căș cu kirie.

Toț sîntem de pămînt din Călăraș, de-ačilea. Ieu am stătut la locu ńeu. Sînt fomeie bătîrnă. Copii ńei sînt cu țărîna în gură. Iel a luat alta.

Aș batę-o, dar ieu n'am putere, că ia ie mai haiteșă ca mine, mai iortomană.

Lumea zîce că să mă duc și ieu cu pitiție la žudecători, da n'am cu če. Pămîntu nu ne-ažută. De ie p'ici pe baltă... s'a 'necat tot.

Ieu vreau să-ș aducă martori, dacă zîce că l-am bătut și l-am gonit.

Tudora Ion Stoian, 50 ani

II

Dę-un an n'am luat pensîia. Cîn ńi-a fost copii primiam doua mii doua sute; primiam, păcatele mele!

Partea mea? ba o știu: o mie o sută pe trei luni.

Copii știu carte, da nu ie nici unu ačilea.

Ne-a venit alaltăieri pintru copii orfani și pintru invaliști. A fost un alai!... A cîntat goarna pin sat să să strîngă toate fomeile și toț momilizații la primărie, să-ș puie fomeile un diligat din invaliști, ca să să ducă iel cu cererile noastre la ministeri, acoló.

Če oț sînt perčitorii, nici nu să mai poate, nici nu să mai încape!... N'i-a oprit întotdeauna cîte doua sute, trei sute.

Venia du pin Sadóva doi ca să ne dea titu, da ńi-a dat o žumătate de tit. Așa a făcut cu toate fomeile. Unele au rămus și fără pămînt.

Anica Mărin Morariu, 45—50 ani

III

Eu azdimineață am spălat vasăle, am măturat, am dat la rață, am băgat în oală făsui, am făcut mămăligă. Unde arde focu îi zîce vatră; alături este ungietele. Pîinea o coacem cu țăstu. Făsuiu sk'erbe în oală.

Slavu Vîlca, 11 ani

IV

Noi înk'edecăm caii cu k'edeca. Ii înk'edecăm la picoare. Strugurii cresc în vie. Noi sărăm peștele să nu să 'mpută. Peștele, cîn să 'mpute, face zg'ermi.

Aceeași

V

Dimineaţa, cîn mă scol, aduc apă, mătur, fac focu sup căldare ca să sk'arbă. Mama mestecă mămăliga dupe če s'a sk'ert.

Mama ţasă în războj. Ieu fac ţavă cu čeacîru. Bumbacu se pune pe vîrtelniţă, iar vîrtelniţa se pune pe cločimp. Mama, cîn ţasă, pune pičoarele pe ponožîi. Mama ţasă pînza cu suveica. Firele trec piń iţă. Firele care rămun dila pînză îi zîče k'edin. Mama mai ţasă pînza cu brîgle; în brîgle ieste spata. Iţăle sîn legate cu nişte călușăi.

Uţ-Ioana, 10 ani; clasa IV primară.

VI

Bărbatu-ńeu a primit pensîia — n'a fost o mărime čine ştie če — o mie o sută trei lei. A murit de doi ani..., a umplut acu la Sîntă-Mărie.

Actele ńi le-a luat frate-ńeu şî le-a dus la primărie. Şî pe urmă nu le-a 'naintat la Bucureşti până la Paşti. A venit un žurnal unde să zîčea că kiamă invalizî la Bucureşti.

L-am întrebat ieu pe perčitori pintru iele şî ńi-a spus că sîn netrimese. Pe urmă le-a trimes notariu ăsta. Pe urmă a venit îndărăt să cat îrtii de pensîie ca să le trimeţ la Craiova, să-m vie titu pe lumele ńeu.

Dipe îrtiile aleea a venit titu pe lumele ńeu. Dipe asta le-a luat şî pe aştea şî ńi-a venit şî carnetele: amîndouă... Ieu o să mă mulţămesc ş'aşa. O să-l čei dila perčitori, că mai fusasă . . .

Dina Floreea Stănia, 56 ani

VII

Iordănaşî? Băieţî sînt iordănaş. Să strîng sara în cîte-o casă şî dimineaţa, cîn cîntă cocoşî, pleacă la biserică. Acoló trag clopotu şî pe urmă să 'mpart pin sat. Ia apă din îrdău pus în clopotniţă cu apă cititä de popă.

Pe urmă pleacă pin sat cu poloveacu cu caucu. Au steblă de busuioc. Intră din casă 'n casă şî strigă la uşă să iese ca să iordănească. Iasă şî-i toarnă apă şî să spală. Le dă şî lor cît vrea... Şî pe urmă, iacă, sara să strîng şî iei şî gătesc care če capătă din sat, mănîncă şî iei, žoacă . . . Če-a agonisît şî iei.

Aceeaşi

VIII

La Oarca ie 'n altfeli. La Oarca umblă băieții cu lăutarii noaptea Iordanului din casă 'n casă de-i iordănește. Și pe urmă, iacă, zîua destinează o casă și le gătește stăpîna căși ca la nuntă.

Pe urmă vin fetele cu plocoane, dimineața. Le prizînește cu lăutarii ca la nuntă. Pe urmă le așază mesele acoló și le bagă cu lăutarii ca pe brădenče. Pe urmă le sărvește băieții cu mîncare, cu băutură. Pe urmă iasă și să duc la oră și fac oră.

A doua zî să duc și să cinstesc iar. Să fac băieții brezaie: unu să face mireasă, și altu ginere. S'a fîrșît acu.

Aceeași

IX

Diminiața, la Sîn-Văsîi, să scoală lumea de diminiață, și să duc la tămîiat. Pe urmă vin acasă și să premenesc, îș leagă ploconu și-ș ia copii și soțiia și să duc la moașă. Acoló dă moașa copii la grindă: îi pune cu pičerele pe un sk'er žos și-i pune colacu în cap cu zar, cu crăițari și-l dă la grindă. Să'nkină moașa și-l dă copilu la grindă de trei ori. Și pe urmă pune moașa masa cu gățeală și să cinstesc și petrec și žoacă cu lăutarii.

Mai pe sară, așa pe la kindie, cîn să'nkiolează iei mai bine, mai pleacă pin sat, cu țîcăraie la cai.

A doua zî au iar petrečere. Atunči cinstesc, petrec și iar pleacă cu căruțăle pin sat. Pe moașă o face brezaie ș'o plimbă pin sat cu căruțăle cu lăutarii. Acu s'a fîrșît.

Brezaie? O împodobește pe moașă ca pe mireasă. Îi pune în cap ca voal o žigažnie ruptă, la gît un șîr de ardei și cu busuioc la ureke. Cîte unu să face om cu cožocu întors pe dos. Ia un trăistuț cu čenușă la șold și cîte un čiumag la șold în loc de pușcă. Pe moașă o uitai că-i pune și furca'n brîu, cu caier de in, de cînepă, de lînă, de če găsaște.

Aceeași

X

De sîmbătă sara vin lăutari și să strîng meseni la nuntă. Dipe če pleacă meseni, rămîn cîteva fete cu ginerile, cu mireasa, cumnatu de mînă și împodobesc bradu. Pun masa, taie îrtiile; pe urmă mireasa, ginerile, fetele, bagă îrtii în brad.

Și pe urmă, duminecă dimineața, vin brădenčele la brad. Și dipe če le bagă și pe iele la masă, la urmă iasă și pleacă la apă cu mireasa, cu cumnatu de mînă...

Dipe če vin dila fîntînă, pun polovęacu pe capu mesi și dečí

leagă mireasa în brad mere, o batistă, o pîine, o leagă în brad. Şî pe urmă bagă flori în... Întîi mireasa leagă de trei ori o kită de flori în brad, şî pe urmă ginerile iar de trei ori tot kita aia.

Aşa nu vrusai... Pe urmă ia mireasa plosca dila cumnatu de mînă şî ia cu gura vin din ia şî stropeşte bradu de trei ori; pe urmă o dă şî ginerelui şî stropeşte şî ginerile tot de trei ori; pe urmă o dă şî cumnatului de mînă şî face şî iel tot aşa.

Pe urmă iasă afară cu bradu cumnatu de mînă şî fac oră în bătătură şî ţoacă bradu: îl împlimbă pin oră din mînă 'n mînă de trei ori. Decî sparge ora şî pleacă cu nunta să ia naşu. Dipe če vine cu naşu, şade naşu 'n bătătură şî mireasa iasă cu polovęacu cu apă şî dă de trei ori: întîi spre răsărit, pe urmă la vale şî la scăpătat.

Pe urmă naşu ia finu de mînă şî intră în casă. Naşu intră la masă, naşa rămîne cu fina. Fina şade pe scaun, lăutari cîntă şî naşa sovoneşte fina. Pe urmă, dipe če îi pune voala, ia naşa fina de mînă şî să duče la naş la masă şî dă naşa plosca naşului, şî naşu să scoală. Da stăi, că cît stă naşu la masă, kiamă fini şî-i pune pe un căpătîi, înğenunkiaţ amîndoi: cer iertăčiune la naş şî la părinţ şî la toată lumea — şî iasă naşu dila masă şî ia fini de mînă şî iasă afară.

Pe urmă să suie în căruţă şî naşa îi frînğe turta miresi în cap şî aruncă spre răsărit, spre scăpătat, în toate părţîle. Pe urmă pleacă cu nunta în plimbare şî să duc la biserică. Dipe ce să plimbă, să duc la biserică, să cunună, pe urmă pleacă acas. Vin acasă şî să dă mireasa žos pe masă din căruţă ş'o ocoleşte soacra cu pîine de trei ori. Ocoleşte odată şî muşcă mireasa din pîine... Pe urmă o ia soacra în braţă ş'o dă žos.

Dipe če o dă žos, o ia naşa pe fina de mînă, şî naşu pe finu, şî cumnatu de mînă îi ia pe tineri cu un prosop de gît şî intră în casă cu iei. Lăutariu cîntă atunči. În casă le pune soacra masa şî le pune o pîine făcută cu zar şî şăd tineri să mănînče. Sparğe ginerile un măr cu călcîiu drept şî mănîncă cu mireasa.

Dipe če mănîncă, să scoală şî-i ia iar naşu cu naşa; lăutariu le cîntă şî iei iasă la oră de žoacă cu toţ. Acoló în oră ieste o masă cu darurile naşului şî ale naşăi. Alta ieste cu darurile socrului şî ale soacri. Al ginerului ieste pus pe umerile ăl drept. Mireasa are şî ia sovon, pus pe umerile ăl drept, dila naşa.

Pe urmă žoacă în oră năşasca cu mireasa şî taie un berbeac în oră, žucînd năşasca. În oră lăutariu cîntă:

Aî' naşule, dumneata,
Bagă mîna la kisa
De ne dă cîţe-o para...

Dipe če să sparğe ora, îş ia naşu fini şî vine în casă cu ieį. Pe urmă pleacă naşu acasă şi-l aduc sara. Sara să dă daru. Omu zîče: „dila mine puţîn, dila Dumnezău mult: aur şî arğint... atît" Lăutariu strînğe daru pe-o pînie.

Dipe če s'a dat daru, le dă cîte-un păruţ de vin şî înkină, roagă de sănătate la tineri, lu Dumnezău.

Şî de-ačilea, iacă, luni dimineaţa să duče mireasa la apă cu cobiliţa cu vasăle de apă împodobite cu îrtii, cu lăutariu, cu cumnatu de mînă. Vine dila fîntînă şî-i găteşte soacra ploconu şi pleacă la naş. Dila naş îi găteşte naşa iar ploconu şî vin îndărăt.

Acasă iar îi găteşte soacra ploconu şî iar pleacă la cumnatu de mînă. De-acoló îi găteşte iar mama cumnatului de mînă plocon şî-i porneşte acas şî să fîrşaşte.

O spusai toată taina nunţî!

Aceeaşi

XI

N'i-a venit de-aicea băieţ şî nu i-am luat pe ăia. Če a venit o soră a lui cu iel în peţît. A venit ş'a spus că ie bun ş'are bani la bangă... m'a minţît.

De-ači a venit şî iel sara şî ne-a spus tot la feli. A spus că face casă la noi în Călăraş, şî la urmă n'a vrut. Čică če iereа să zîcă şî iel ca să mă ia acoló, la Ianca?

Am stat trei luni. De-ači am venit acas iar în satu ń'eu, în care am trăit.

Oniţa Onete, 20 ani; nu ştie carte.

XII

Cum a fost cu noru-mea, he?

Dor întîi în cap. Dor de ieşa afară, săraca, de n'o puteam s'o ţînem. Pe urmă a pătimit ia de astă toamnă pîn' la Crăčjun. Pe urmă s'a ivit buba în gură; a mîncat gura toată: a mîncat şî măsale şî tot.

Am căutat-o cu doftori, am pus-o pe fumuri, am dus-o şî la spital şî nu s'a putut să vindeče, până a ieşît în nas. Nu ştiu če bubă a fost, că mînca toate ieleа. A murit din vorbă; nički nu credeam că moare.

Stana Stan Morariu, 60 ani.

XIII

Dacă mănîncă vîrcolacu luna şî nu-l vede fomeia — cînd o mănîncă şî ieste însărčinată — , atunči prinde copilu o boală :

spurcu. Dacă n'a văzut, îi pune lumele Vîlcu, Vîlca. Că n'a ştiut, copilu să prăpădeşte, nu trăieşte.

Dacă visăz o pasăre cu bubă 'n gură sau pe cap, tot Vîlcu îi pune lumele copilului.

Aceeaşi

XIV

Din muşcătură de cîine a făcut buba şî a ţînut-o un an de zîle. Şî l-a dus şî la spital, la doftor. A săzut o săptămînă şî doftoru n'a putut s'o vindeče; dor a înkis-o.

Ş'a vinit acas ş'a deskis buba iar. Şî ieu ieream copil ca de patruspreče ani. Noi, din fomei, din gîndurile noastre, l-am pus în moare de săpun, de leşîie. Şî iel a fost să să prăpădească; şî ieu încă c'o fată am adus apă şî l-am spălat. Şî s'a vindecat de n'a mai văzut bubă pe iel până cînd a murit. Şî doftoru n'a avut če să-i facă.

Aceeaşi

GLOSAR

azîr, *gata*: „cîinele stă azîr să sară pe iel". *Şi în ar., megl.*

beleazná, *iarbă care creştea pe unde erau „locurile" nearate.*

brădeancă, *pl.* brădenče VIII, X, *fete invitate de ginere la bradul de nuntă, ca să-l împodobească.*

brăgău, *tinda dela casele în pămînt (bordeie) sau vestibulul, care era afară de pragul adevăratei case. Dispărînd astfel de case a început să dispară şi* brăgăul. *Acesta era de fapt un lemn pus ca prag la intrarea în tindă, de unde acesta şi-a luat numele de* brăgău. *In alte părţi chiar un pat făcut în tindă se chiamă* brăgău.

căluşăl, *pl.* căluşăi, *rotiţa dela scripete pe care se pune o aţă cu ajutorul căreia se balansează iţele.*

čeacîr v, *unealtă prevăzută cu o roată de văcălie sau alt ceva, cu care femeile strîng firul de pe vîrtelniţă, pe ţevi de trestie băgate pe un fus, numit* sucală, *învîrtit de roata ceacîrului cu ajutorul unei curele.*

cločimp v, *un trunchi greu (5-6 kg.) de lemn sau o buturugă, în care se fixează fusul vîrtelniţei. In alte părţi:* cločjumb, cločjump.

dor XII, *durere fisică.*

făsuj III, *fasole.*

găţeală IX, *mîncare pregătită.*

glog, *om cam prost şi puternic: om pădureţ. Acest nume este dat ca poreclă locuitorilor din satul Dăbuleni, jud. Romanaţi, pentru că sînt oameni robuşti şi cu obiceiuri păstrate din bătrîni; deci mai înapoiaţi.*

hajteş,-ă I, *voinic, puternic.*

împlimba X, *plimba.*

înčelui, *a înşela, a amăgi, a-i lua minţile (mai mult diavolul).*

înkiola (a să) IX, *a cam prinde chef la băutură.*

invalişţi II, invaliž VI, *pl. dela* invalid.

iordănaş, *pl.* iordănaş VII, *băieţii care umblă cu „iordanul" (botezul) în noaptea de Sf. Ion.*

iortoman,-ă I, *voinic, puternic, haiteş.*

lăun, lăon, loon *şi* luon (*mai mult* loon); *este o plantă firoasă şi foarte subţire* („myriophyllum"), *care creşte mai ales în apele mici şi încet curgătoare sau stătătoare; înaltă cît adîncimea apei. In Brabeţi şi Dobreşti înseamnă „murdărie ce cade la fund, noroi alunecos din apă".*

legume I, *aliment bun: carne, brînză, ouă, lapte.*

lei (a să), *a se lipsi de, a se curăţi de.*

lele! (olelé!), *interj. care arată mirare, dar uneori şi teamă;* olelé *exprimă şi durere fisică.*

lelia (a să), *a se mira, minuna:* „nu te lelia aşa, că-mi deoki copilu!"

moare de săpun XIV, *lichidul care rămîne în căldare după ce s'a închegat săpunul.*

năşasca X, *hora care se joacă imediat după ce vine nunta dela plimbare. În această horă, numită în alte sate* hora miresi, ai dę-a doi *şi* ai dę-a doiul, *trebue să joace neapărat naşul, naşa şi tinerii: hora naşului.*

om I, IX, *bărbat, soţ.*

perčitorį II, VI, *perceptor.*

polovęac VII, X, *un vas de aramă pentru apă de băut ca de 10-12 litri, de coloare albă, fiind cositorit peste tot. In alte părţi este o căldare ca de 20 litri în care se fierbe apă pentru rufe. In* Dicţ. encicl. Candrea-Adamescu *este înregistrat* polomeac.

prižîni VIII, *a primi, a întîmpina. La imper. are două forme:* prižîneşte *şi* prižǫane *(= primeşte, ţine, prinde, cînd se aruncă un lucru mai de departe). Ca să explicăm acest înţeles, trebue să plecăm dela imperativ.*

soţîie IX, *soţ, bărbat; tovarăş chiar la animale:* „să iaŭ boului soţiie", dacă a rămas numai cu unul.

sovon X, *darul primit de mireasă dela naşe, la nuntă; este o rochie — stofă nelucrată — şi un tulpan.*

sovoni X, *a împodobi mireasa, înainte de a pleca în nuntă.*

ţărînă I, *pămînt numai cînd este vorba de morţii necomîndaţi, pentru care nu s'a dat de pomană; şi pămînt uscat şi fărîmiţat.*

ţăst III, *ţest; vas de pămînt în formă de strachină cu gura în jos aşezat pe vatră; cu el se coace pîinea.*

ţîcărău, *pl.* ţîcăraje IX, *clopoţei puşi la gîtul cailor.*

titu II, VI, *titlu (de pensie).*

trăişţuţ IX *< traistă; este un fel de ghiozdan de pînză de tort şi chiar de lînă; şi-a schimbat genul poate după* săcui, săculete, săculeţ.

umplęa (a să) VI, *a se împlini (vorbind de timp).*

unçiete III, *pl.* unçiete, *locul dela stînga şi dreapta vetrei.*

vale: la vale X, *la mizăzi, spre sud.*

zar X, *zahăr.*

žigažnie IX, *plasă de prins peşte, împletită în ochiuri din fire de tort (2-3 m. lungă şi 1,50 m. lată).*

Luca PREDA

FOLKLOR DIN GORJ

BOCETE

Prin simplificarea tot mai accentuată a obiceiurilor la îmmormîntări şi prin pătrunderea inovaţiilor orăşeneşti în vieaţa satelor noastre, bocetele sînt printre cele dintîi producţiuni populare expuse dispariţiei. Numai astfel se poate explica raritatea lor, cîte două, trei în vre-un sat mai retras şi mai păstrător de tradiţii şi datine.

În judeţul Gorj se găsesc asemenea producţiuni mai cu samă în partea de nord şi cea de vest, în sate mai depărtate de arterele principale de comunicaţie şi de oraş. Obiceiul de a jeli şi „a striga" mortul există în fiecare sat din acest judeţ, dar cîntatul, „bocirea" în versuri şi melodii tipice nu se practică decît în cîteva localităţi din regiunile menţionate; astfel, în Godineşti, Racoţi, Cîlceşti, Ciuperceni, Frăncesti, Tismana, Teleşti, Cernădia, Vălari, Dobriţa, Cîrbeşti ş. a.

Femeile care bocesc nu poartă un nume special; li se spune uneori „jelitoare". Termenii de *bocete* şi *bocitoare* sînt necunoscuţi întregului ţinut.

Aceste femei sînt de obicei dintre cele mai în vîrstă. Ele formează un grup de trei. In acelaşi sat, pot fi două, trei grupuri de femei care cunosc asemenea cîntece. Cîteodată, în grupul celor trei intră şi o fată mai tînără, iar alteori se adaugă la grup o întreagă ceată din tineretul satului, care vine să jelească pe cel mort. Dintre „bocitoare" mai cunoscute amintesc: din Cîlceşti: Maria Arimia de 50 ani; Paraschiva Grecu de 55 ani şi Constandina Spahiu de 55 ani; din Frăncesti: Ana Blendea, Stănoaica Păsărilă şi Măcrina Şipanu,

toate între 45-50 ani; din Godineşti: Lisaveta Rătezeanu de 52 ani, Sanda Slăvei de 70 ani, Ioana Rătezeanu de 40 ani; din Vălari: Ioana Groza, de 29 ani, Maria Cojocaru, 65 ani, şi Costandina Groza, 48 ani.

În unele sate, ca Teleşti şi Cîrbeşti, este obiceiul ca în Vineria Paştilor una sau mai multe femei bătrîne să bocească moartea lui Isus, pe melodie şi versuri speciale.

Jelirea mortului se face de obicei dimineaţa, înainte de răsărirea soarelui, în cele trei zile consecutive cît stă mortul în casă. Pentru aceasta bocetele sînt cunoscute mai mult sub numele de „zorile". In unele sate se boceşte mortul şi pe drum, cînd e dus la groapă.

Privitor la modul cum se boceşte, se observă că femeile bocitoare se aşează în picioare, la rînd, cu faţa spre răsărit şi cîntă versurile obişnuite. Pentru aceasta nu primesc nici o plată, dar li se dă mîncare şi lucruri de îmbrăcăminte de pomană.

Bocetele ce urmează, cu tot caracterul lor ocasional, presintă un interes deosebit din punctul de vedere al conţinutului poetic şi pentru relevarea unor forme lingvistice rare. În ele se poate vedea, pe lîngă expresiile comune şi altor creaţiuni de acest fel, accente de poesie adevărată, asemănătoare de multe ori celor din doine. Alteori vedem cum bocetele degenerează, introducîndu-se în ele elemente de alt gen. Spre exemplificare, relevez această variantă a „Cîntecului bradului":

— Bradule, brăduţule,
Śin' ţ-a porînśit
Dźe tśę-aį pogorît
Dźila loc petros
La loc gunoįos?
— Vasîle mį-a porînśit
Că į-am trebuit,
Vara la răcǫare,
Įarna dźe viscǫale
Şî dźe vîntu al mare.
— Bradule, brăduţule,
Măį apleęacă-ţ creśile,

Să mă ieu cu mînile,
Să mă sui în tsine odată,
Să-m fac okișorii roată,
Să văd lumea toată;
Să văd frați, să văd surori,
Să văd grădiniț cu flori.
Sus, pe doauă rămurele,
Cîntă doauă turturele
Și măi žos, la rădăsină,
Cîntă mama a bătrînă
C'un colac și c'o lumină,
Măi pe sus, pi la milžoc,
Numă kiț dže busuioc,
Ah, še žale și še foc!

Particularitățile fonetice nu se deosebesc de cele pe care le-am relevat în *Cercetări asupra graiului din Gorj* (în această revistă, V).

Vom însemna, deci, aici, formele morfologice și lexicale prezentînd interes.

În ceea ce privește substantivul, avem de remarcat vocativul *pămînte* II.

De mai multe ori apare inf. cu *-re* la formele de viitor cu *voi*: *ne-om gătire, s'or gătire* I, VIII, XV, XIX; acest *-re* întîlnindu-se numai la sfîrșitul versurilor trebue pus în legătură cu adăugarea lui și alteori în poesia populară.

Pentru imperativul prohibitiv, de notat formele: *nu grăbireț* VI, *nu pripireț* X.

În ce privește derivația, găsim forma *vedeală* VIII (= vedere), întrebuințat alteori și sub forma *vezeală*; dim. *cornurele* I, V, VIII, XIX, *cuptorele, mălăiele* V, XVII, *nemurele* I, V, VIII, XV, XVII, XIX; *a pelina* X, XX „a vărsa pelin peste ceva", *a săcuri* VII „a tăia cu săcurea".

Ca și în vorbirea obișnuită, găsim repetarea pronumelui reflexiv după verb: *până s'o ruga-să* I.

Privitor la lexic, avem de relevat următoarele forme:

boștele III cu înțelesul de „basmale mici din care se dau de pomană la îmmormîntare" (similar cu *zăbrane* III);.

cutropi, la subj. *să cutroaie* XXII, cu sensul de „a cuprinde":

fučie XI „butoiaş mic în care se păstrează ţuică sau vin“ ;

împupit X, adjectiv dela part. vb. *împupi* „a îmboboci“;

învolba XIX „a se roti“;

lină XIV „prăjina dela cumpăna puţului de apă“, sau *lumînarea* cum se mai numeşte alteori;

ploştinos XVI, adj. dela *ploştină* „loc jos şi mlăştinos“;

Samodiva X, XX, denumirea morţei în graiul ţăranilor;

strişte X „noroc“;

strună II, un fel de traistă pentru mîncare;

stupie XVIII „stupină“, stup de albine;

zabrane III, basmale mici care se dau de pomană la îmmormîntare.

I

Zorile

Zorilor, zorilor,
Să nu mi-l zoriţ,
Să mi-l ocoliţ
Pe dupe ăi munţ,
Pănă nę-om gătire
Tot de mesă întinsă,
De făcliį aprinsă,
De felii de pîine,
De nǫaụă vačį grasă,
Să punem pe masă,
Nǫaụă buţ de vin,
Că ieụ nu măi vin.
Noi ne măi rugăm
De činčį meşteri buni
Dę-o casă să facă,
Cu nǫaụă ferestį:
Pe una să-i vie
Miros de tămîie,
Pe alta să-i vie
Tot turtiţe calde,
Ulčele de apă,
Dor dila soţîie;
Pe una să-i vie
Dor dila copii ;

Pe una să-ị vie
Dor dila večinị.
Zorilor, zorilor,
Noị ne măị rugăm
Să nu mi-l zoriț,
Să mi-l ofiliț,
Pănă s'o ruga-să
Dę-un scriịtor bun,
Luị ca să-ị măị scrie
Noauă răvășele
Arsă în cornurele;
Ịel să le trimęată
Pi la nemurele,
Să vie și ịele,
Să vadă če žele,
Că ịo acum trec
Dint'o țară 'n alta.

Stroịești — Paraskiva Merčioiu, 49

II

Cîntecul bradului

— Bradule, bradule,
Cin' mi tę-a tăịat?
— Doị voịniči din sat
Cu capu legat,
Că ịeị mị-a plecat
Dila cîntători,
Din vărsat de zorị
Cu săcurị pe mînă,
Cu mîncare 'n strună,
Merinde dę-o lună,
Cu berde la brîu.
Ịeị mị-a tot umblat
To din munț în munț,
Pin braz d'eị mărunț
Și din vale 'n vale,
Păn' m'a găsît mare,
Ịeị m'or înșelat
Pe min' m'a tăịat
Și ịeu am țîpat
Și ịeị m'a tăịat,
Cătă minę-a zîs

Că mă duc, mă duc,
Dila loc petros.
La loc mlăştinos.
Şi mi-a porîncit
Că mă fac, mă fac
Tălpoaie de casă
Să mă şindilească.
— Bradule, bradule,
Čin' ţ-a porîncit
De mi-ai coborît
Tot din munte 'n munte
Cu vîrfu 'năinte?
— Mie mi-a porîncit
Čin' mi-a pribeğit
Şi iei că mă duc
În mijloc de cîmp,
La cap de voinic,
Vîntu să mă bată,
Četina să cadă,
Ploaia să mă ploaie,
Četina să moaie,
Soare să mă ardă.

Cînd se înfige bradul în pămînt la capul mormîntului, se cîntă aşa:

Sus, bradule, sus,
De cătă apus
Greu noor s'a pus,
Nu-i noor de vînt,
Şi negru pămînt.
Sus, bradule, sus,
De cătă apus
Greu noor s'a pus,
Nu-i noor de ploaie,
Şi-i ţărînă noauă.
Pămînte, pămînte,
De az înainte.
Tu să-i fii părinte;
Ţărînă, ţărînă,
Ţărînă uşoară,
De az înainte,
Să-i fii soţioară.

Rasova — Ioana Udriştioiu, 42.

III

Vămile

De ieri dimineață
Mi-a venit, venit
O corboaică niagră,
Din aripi mi-a pleznit,
Buze mi-a lipit,
Oit'i a păinzinit,
Graiu mi l-a loat.
— 'Năinte să merği,
Să nu te sfieşti,
Să n'o iei la stînga,
Că-i poteca strîmbă.
Ţî s'o face, face
To locuri arate,
— Da cu če-s arate?
— Cu bivoli arate,
Spine sămănate.
— Cu če sînt grăpate?
Cu bivoli grăpate,
Spine sămănate,
— 'Năinte să merği,
Să nu te sfieşti,
S'o iei la direapta,
Că-i poteca dreaptă.
Ţî s'o face, face
To locuri arate.
— Da cu če-s arate?
— Cu boi albi arate,
Grîne sămănate.
— Şi cu če-s grăpate?
— Cu boi albi grăpate,
Grîne sămănate.
— 'Năinte să merği,
Să nu te sfieşti.
Ţî s'o face, face
Tot o tufă djasă,
Tufă de răit'ită.
Nu ie tufă de răit'ită,
I Maica Prečesta 'mpodobită,
Să 'nğenunt'i la ia,
Să-i sărut poala

'Năinte să merĝi,
Să nu te sfieşti.
Ţî s'o fače, fače
Tot un bîlčiuleţ,
Să baĝi mîna 'n pozînar
Şi să-ţi tîrguieşti,
Vama s'o plăteşti.
'Năinte să merĝi,
Să nu te sfieşti.
Ţ-o ieşi trei fete mari,
Mîna 'n sîn s'o baĝi,
Boşt'ele să traĝi,
Vama s'o plăteşti.
'Năinte să merĝi,
Să nu te sfieşti,
Ţ-o ieşi trei băeţăi,
Mîna 'n sîn s'o baĝi,
Zăbrane să traĝi,
Vama s'o plăteşti,
'Năinte să merĝi

Rasova — Aceeaşi

IV

Bocetul lemnului (tronului)

Lemnule, lemnule,
Cîn ai răsărit.
N'ăi măi fi gîndit
Că tu te desparţ
Din păduri, de fraţ,
De fraţ, de surori,
De mumă, de tată,
De pădurea ţoată.
Blana a din vale
Ţîne spatele,
Lăturelele
Strîng braţăle,
Căpăţîiele
Strîng ţasăle,
Blana a desupra
Sprižţane ţărîna.

Rasova — Aceeaşi

V

Z o r i l e

Zorilor, zorilor,
Să nu mi-l zoriţ,
Păn' mi s'o găti,
Dila ţel dę-acasă,
Cu puţîn de varză
Şi c'o vacă grasă,
Cu ţîţăle grǫasă,
Cu cǫarnele 'ntǫarsă ;
Nǫaţă cuptorele
Tot de mălăţele;
Nǫaţă buţ de vin,
Nǫaţă de răţi'iţ
Şi trei cuptorele
Tot de pîničele,
Să tręacă şi ţele.
Noi să le făčem
Nǫaţă răvăşele
Arsă 'n cornurele
Să le trimetem
Pi la nemurele,
Să vie şi ţele
Să vadă če žele.

Rasova — Aceeaşi

VI

Z o r i l e

Răsări sǫare, frăţîǫare,
Dę-aţ răsări sǫare roşu,
Sufletu luţ tot în coşu;
Dacă răsări mohorît,
Sufletu luţ s'a gătit.
Zorilor, surorilor,
Nu grăbireţ cu zoritu,
Pănă [cutare] s'o găti,
Să dęa cărţ
În tǫate părţîle
Şi răvaşe
În tǫate oraşele,
Nęamurile să s'adune,
De merinde să gătęască,

Nǫaụă cuptǫare de pîịne
Și ịar nǫaụă de mălaịe
Și ịarăș o vacă grasă
Șị-o bute cu vin,
Că pe aičęa nu măị viụ.
Plînğe casă, plînğe masă,
Că plęacă stăpîn dę-acasă,
Nu plęacă să stăpînęască
Și plęacă să putrezască.
Plînğeț uși, plînğeț fereștị,
Că ịo nu măị stăpînesc,
Mă duc ca să putrezăsc.

Tizmana — Flǫaręa Tomonịu 62

VII

Cîntecul bradului

Bradule, bradule.
Cin' ț-a porunčit
De aị scoborît
De pę-un vîrf de munte,
Dila loc petros,
Dila caị măị mulț
Și marị și mărunț,
Cam pę-o cǫastă 'n vale,
Pe faţă de sǫare,
Sǫarele tę-ar arde
Șî vîntu tę-ar bate?
— [Cutare] mę-a porunčit
De m'am scoborît,
Ca să mă sădească
Și să nu mă săcuręască,
Da [cutare] m'a minţît
Și m'a săcurit.
Pila rădăcină,
Fumu de tămîịe,
Ịar pi la mižloc,
Kiţ de busuịoc,
Sus pe rămurele,
Kiţ de floričele.

Iar cînd se înfige bradul în pămînt:

Bradule, bradule,
Să mă suị în vîrf la tine,
Să văd care cu če vine.

În drum, spre biserică, se cîntă:

Hăi, hăi, hăi, boilor, hăi,
Hăi, hăi, hăi şi nu prea hăi,
Că ce ducet nu măi aducet,
Ieu să ştiu că măi aducet.
Coarnele le-aş auri,
Picioarele le-aş potcovi,
Cu potcoave de arginţ,
Cum nu s'a măi pomenit.

Ajungînd la biserică:

Bucură-te, mînăstire,
Că frumos plocon îţ vine,
Nu vine să stăpînească.
Şi vine să putrezească.

După coborîrea sicriului în groapă:

Pămîntule, pămîntule,
Nu te lăsa greu
Pe trupuşoru mieu
Că de az 'nainte
Tu m'ei fi părinte,
Şi tu ţărînioară,
Ca o surioară.

Tizmana — Aceeaşi

VIII

Z o r i l e

Zorilor, zorilor,
Voi să nu pripiţi
Să vă rîsîpiţi,
Pănă s'o gătire
Un cuptor de pîne
Şi-altu de mălae,
Oale cu varză
Să-i puie la masă;
Top de lumînări,
Turtiţă de ceară,
Să aibă vedeală;
Văluşel de pînză
Şi altu de peştire;
Încă răvăşele
Arsă 'n cornurele,

Ca să le trimeață
Pi la nemurele,
Să vie și iele,
Să vadă că-i žele.

Runcu — Paraskiva Kirculescu, 47

IX

Zorile

— Lăstărel de fag,
Un'e-ai răsărit?
De če n'ai pleznit
Dila vîrf păn' la pămînt?
— Ieu nu mi-am pleznit,
C'am fost rînduit
Tot lu [cutare] de casă,
Că tot če-a avut
Nu i-a măi plăcut.
Pe mine m'or tăia
Noauă meșteri mari
Cu noauă săcuri
Și cu noauă berde
Și cu noauă sfredele,
Tot lu [cutare] să-i facă
Casă cu noauă ferești:
Pe una să-i vie
O turtiță caldă;
Pe masă să-i puie
O ulčea cu apă;
Pe una să-i vie
Miros de tămîie;
Pe una să-i vie
Miros de legume;
Pe una să-i vie
Dor și milă;
Pe una să-i vie
Kituță cu fragi,
Că i-a fost lui dragi;
Pe alta să-i vie
Miros de fructe.

Părău — Floarea Vîlčeanu, 52

X

Dimineaţa

— Scoală, [cutare], scoală,
Fir de trandafir,
Ce mi-ai zăbovit
De n'ai împupit,
De-astă dimineaţă,
Ca ieri dimineaţă?
De nu mi-ai împupit
Roşu rumenit
Şi mi-ai împupit
Galbin, veştezit?
— Io mi-am zăbovit
Păn' m'am despărţit
De părinţî miei,
De mama, de tata,
De fraţ, de surori,
De grădina cu flori.
De lături de sat,
Mi se bat cîini, se bat,
Parcă-i un lup turbat;
Nu ie lup turbat,
Şi ie Samodiva.
Cu toiagu 'n mînă
Şi cu furca 'n brîu
Cu un caier de lină.
Fruntea-i e senină,
Ca să-i vie bine,
Să ia tineri şi bătrîni.
Şi a tot umblat
Tot din sat în sat.
Să afle cine-i bolnav
Nimînea nu s'a aflat,
Număi sîngur [cutare],
Iel măi făr de minte
Şi făr de strîşte.
Cu zîlele scurte,
Iel sîngur s'a spus,
Că iel ie bolnav.
Ia din če auza
Măi tare sîlea
C'un păhar cu apă

Dila vale otravă,
Ca să-l otrăveaască,
Şi un păhar cu vin,
Dila vale pelin,
Să mi-l pelineze,
Zîlele să-i scurteze.

Părău — Aceeaşi

XI

Dimineaţa

Zorilor, surorilor,
Nu pripireţ a zori
Pănă [cutare] s'o trezî;
Iar iel să trimeată
Tot la răvaşe
În toate oraşele
Şi iar cărţ
În toate părţîle,
Pi la frăţîori lui
Şi pi la unkii lui,
Pi la mătuşele lui
Şi pi la moşi lui
Şi pi la večinii lui,
Iar să să ridiče
Tot lui [cutare] să-i gătească
Cuptoare cu pîine
Şi altele de mălai,
Fučii cu răkiu,
Butoaie cu vin
Să aibă 'n destul.
Răsări, soare, frăţîoare,
De ia čeaţa di pe vale
Şi zmoala di pe păduri,
Tot lu [cutare] să-i lumini
Şi bruma di pe poteči,
Ca [cutare] să să ducă
Tot la locu lui.

Părău — Aceeaşi

XII

Zorile de sară

Scoală, [cutare], scoală,
Că soarele-apune,
Calea 'n codru-ţi tună,
Codru ieste mare

Şi lumină n'are;
Codru ieste des,
Întri, nu măi ieşi.
Capu să-l apleci,
'Nainte să merği,
Iar samă să-ţ iei,
Că îţ va ieşi
Lupu înainte,
Să nu te spăimînte,
Mîna să-ţ întinz,
Bun frate să-ţ prinz,
Că iel iar că ştie
Sama pădurilor
Şi a potecilor
Şi a colinelor.
Înainte să merği,
Iar sama să iei.
Că toţ 'ţ va ieşi
Vulpea înainte;
Mîna să ţ-o întinz,
Bună soră să prinz,
Că ia iar că ştie
Tot sama potecilor
Şi a apelor.
Înainte să merği,
Iar sama să-ţ iei,
Că îţ va ieşi
Tot vidra 'nainte.
Mîna să-ţ întinz,
Bună soră să prinz,
Că ia mi tę-o duce
Pi la poduri 'nalte,
Pin ape vărsate
Pe tine mi tę-o treče.

Părău — Aceeaşi

XIII

La mormînt

Din spre roşu soare,
Iar că să ridică
Un noor de ploaie,
Nu-i noor de ploaie,
Ţărînă să huroaie.

— Țărînă, țărînișoară,
Să te lași ușoară.
— Nu te ruga mie,
Roagă-te la vîntu mare,
Că doar o abura,
De m'o ușura.
— Pămînte, pămînte,
De az înainte,
Să-i fii bun părinte,
Să nu te pripești,
Fața să-i zmolești,
Oki să-i păienzinești.

Părău — Aceeași

XIV

Bocetul bradului

— Bradule, bradule,
Cîn' ț-a poruncît
De mi-ai scoborît?
— Doi băieți din sat
Cu capu legat,
Cu păru lăsat.
— Cum mi te-o găsît?
— Bine m'o găsît,
Pe ierburi întreği,
Pe izvoare reci.
— Cum mi te-o înșelat
Pănă te-o tăiat?
— Bine m'o înșelat
Pănă m'o tăiat,
Că iei că o zîs
Că mă pun lină
La fîntînă,
Și iei če m'o pus
În milžoc de cîmp,
La cap de mormînt;
Vîntu să mă bată,
Soarele să mă ardă
Coaža să-m pleznească,
Să nu putrezască.

Vălari — Măria Ianăș Ungureanu

XV

Zoríle

Zorilor, zorilor,
Să nu vă pripiț
Să vă răvărsaț
Pănă s'or gătire
Cuptoară de pîine,
Dalbe de lumini
Dila dragi stupini
Și de buț de vin
Și de răkiu
Și de-o vacă grasă
Din cireadă aleasă
Și trei miorele,
Toate okeșele,
Și pănă-mi trimeteț
Niște răvășele
Pi la nemurele,
Să vie și iele
Să vadă că-i žele.

Sîmbotinu — Măria Popescu, 57

XVI

Cîntecul bradului

— Bradule, bradule,
Čine te-a tăiat?
— Trei voiniči din sat
Cu capu legat,
Cu berde la brîu,
Cu săcuri pe mîni.
— Čin' ț-a porunčit,
De te-ai coborît
Din vîrfu de munte,
Cu vîrfu 'nainte,
Cu vîrfu la vale,
Ca să merği măi tare,
Dila loc pietros,
La loc ploștinos?
Iei a zîs, a zîs,
Cîn mi te-a tăiat
Că au să te puie

Căprior la casă,
Să te şindileşască,
Ploi să nu te ploaie,
Soarele să nu te ardă,
Vînt să nu te bată,
Şi iei mi te-a pus
În mijloc de cîmp,
La cap de voinic,
Ploile te ploaie,
Soarele te arde,
Şi vîntu te bate.

Stolojani — Maria Tobă, 57

XVII

Zorile

Zorilor, zorilor,
Să nu vă pripiţ
Ca să mi-l zoriţ,
Pănă om găti
Merinde frumoasă
Tot de-aici, din casă,
De noauă porci graşi,
De noauă cuptorele
Tot de mălăele,
Să meargă şi iele;
De noauă cuptorele
Tot de colăcei,
Să meargă şi iei.
Zorilor, zorilor,
Să nu vă pripiţ,
Pănă n'om găti
Noauă buţ de vin
Să fie deplin;
Noauă de răikiu.
Să fie destul.
Zorilor, zorilor.
Să nu vă pripiţ,
Pănă om trimete
Noauă răvăşele,
Tot la nemurele,
Să vie şi iele,
Că s'a despărţît
De mumă, de tată
Şi de lumea toată,

De frați, de surori
Și de grădina cu flori.

Stolojani — Aceeași

XVIII

Ieu mi-am venit,
Că mi-am auzît
Că mi-ai adormit
Somn nepomenit;
Și ieu mi-am venit
Cu mîndră făclie,
Ceară de stupie,
Cu flori din grădină,
Kituță făcute.
Cu ață legate,
Cu lacrămi udate.

Stolojani — Măria Priescu, 54

XIX

Zorile

Zorilor, zorilor,
Voi să nu pripiț,
Să mi-ț răsariț,
Pănă s'or gătire
Cuptoară de pîne
Și o vacă grasă
Din cireadă aleasă,
Să trimetem răvășele
Arsă în cornurele,
Pi la nemurele,
Să vadă că-i žele.
Pe mine m'a pornit
Dint'o țară în alta,
Din țara cu milă
În a fără milă.
De ieri,
De alantăeri,
Pe sus învolbîn,
Din aripi pleznin,
O corboaică neagră
Pe mine m'a pleznit
Oki a păieženit,

Buzăle mi le-a pîrlit.
Scoală, mi te scoală,
De grăieşte
Şi ne mulţumeşte.
— Mulţumi-v'ar Domnu,
Că ieu nu vi-s omu.
— Doru cui îl laşi?
— Îl las la copii,
Ca să mă dorească,
Să mă pomenească.

Dobriţa — Cătălina Lătăreţu, 59

XX

Dimineaţa

Scoală, Nicolaie, scoală,
Scoal' dźe iăş afară,
Colea lîngă gard,
Toţ cîni să bat,
Parcă-i lup turbat.
Nu ie lup turbat,
Şî ie zîna Samodźiva,
Cu toiagu 'n mînă,
Ia a tot umblat
Tot dźin sat în sat
Şî a tot întrebat
Dźe oamini bolnavi,
Nimini nu s'a aflat
Măi cu foc, Mărina
Sîngură şa spus
Voiniśelu iei.
Ia cîn auza,
Măi tare 'ntśeţa,
Un păhar cu apă
Dźesupra cu apă,
Dźila val' otravă,
Ca să-l otrăvească;
Un pahar cu vin,
Dźesupra cu vin,
Dźila vale pelin,
Ca să-l pelinează.
Scoală, Nicolaie, scoală,
Scoal' dźe iăş afară,
Uită-tśe la vale,

Dźe vez śine vine.
Că vine un śerb mare,
În cọarne śe avęa?
Lęagăn dźe mătasă,
Să tśe scọată afar dźin casă.
Uşor, śerbule, uşor,
Că pin mînị am mărăśinị
Şî pin pişiọare numa spinị
Şî pin şăle am verźele.
Scọală, Nicolaje, scọală,
Scọal' dźe jăş afară
Tot dźe mi tśe rọagă,
Dźe trei cărturarị.
Dźe trei pręoţ marị,
Numele să-ţ scrie,
În buśin dźe vie;
Cin ţî l-o vedźęa,
Turtiţă să-ţ dźęa.

Śiuperśenị — Măria Busuioc (Vulpọańja) 64

XXI

Zorile

Scọală, Nicolaje, scọală,
Scọală dźe jăş afară,
Că sọarele apune,
Coló codru tună.
Codru jeste mare,
Fără lumînare,
Codru jeste dźes,
Dźin jel nu măị jăş.
Năintśe să merźị,
Tot sama să-ţ jeị,
Că tot ţ-o jăşi
Tot lup înăintśe,
Ca să tśe 'nspăjmîntśe.
Să nu kiotśeştị,
Frăţîor să-l faśị,
Că jel ştie bine
Sama văilor
Şi-a colniśelor.
Năjntśe să merźị
Până la răscruśị.

Că-s potśeśi în cruśi;
Tot sama să-ț iei
Caleța să-ț apuśi,
S'o iei la drẹapta,
Că-i potśeca curată,
Cu plugu arată;
Cu flori sămănată;
Să n'o iei la stînga,
Că-i potśeca strîmbă,
Cu cai arată,
Cu spini sămănată.

XXII

La mormînt

Pămîntśe, pămîntśe,
Dźe az înaintśe
Să-i fii bun părintśe,
Fața să-m primești
Și să n'o zmolești.
Țărînă, țărînă,
Să tśe lași uṣọară,
Să-i fii surioară.
Scọală, Nicolaie, scọală
Scọal, dźe mi tśe rọagă
Tot dźe vintu ăl mare,
Să măi abureze,
Să tśe răcoreze,
Ca să poț merźe
Pin livez verz
Și izvọară reśi.
Scọală, Nicolaie, scọală,
Scọal, dźe mi tśe rọagă
Tot dźe nor dźe plọaie
Să nu tśe cutrọaie.

Śiuperśeni – Aceeași

T. GÎLCESCU

ÎNSEMNĂRI ŞI RECTIFICĂRI

Asupra transformărilor lui *ct*, *cs* lat. în l. romînă

Altfel de cum s'a admis pînă acum încearcă A. Graur şi A. Rosetti, în *Bulletin linguistique*, III, 64, să explice schimbările acestor grupuri consonantice în limba romînă.

Punctul de plecare hotărîtor li se pare că trebue să fie asimilarea *cs*> *ss*, atestată în latina vulgară. Cînd această asimilare e însă presentată ca întîmplîndu-se „de règle" se exagerează valoarea mărturiilor. Ea a avut o circulaţie relativ restrînsă, cum reiese din faptul că în cea mai mare parte din limbile romanice sunetele corespunzătoare provin din *cs*, nu din *ss*.

Referindu-se la latina vulgară, Graur şi Rosetti ar fi trebuit să amintească şi fenomenul paralel, al asimilării *ct*> *tt*; e însă trecut cu vederea, cu toate că implica şi el, indirect, explicaţia de ce fonetismul romanic cel mai extins arată că trebue să plecăm dela *ct*, nu *tt*.

Împotriva pronunţării cu *ss*, susţin Graur şi Rosetti, s'a căutat să se reacţioneze, restabilindu-se *cs* în unele casuri, pe cînd în altele s'a păstrat *ss*. Aşa s'ar explica, de o parte: *ieşi* < *exire*, *leşie* < *lixiva*, *măsea* < *maxilla*, de alta: *coapsă* < *coxa*, ar. *frapsin* (băn. *frapsăn*) < *fraxinus*, *toapsec* < *toxicum*. Graur şi Rosetti contestă părerea, pe care am susţinut-o şi eu, că *cs* a trecut la *ps* după accent şi s'a redus la *s* înaintea lui. De aceea nu consideră ca admisibilă explicaţia dată pînă acum pentru *iese* < *exit*, *lasă* < *laxat*, că ar fi refăcuţi după *ieşim*, *lăsăm*, şi ca o dovadă recurg la

această apropiere cu forme din franceză: „si l'on se reporte aux cas analogues du français, on constate que c'est généralement la forme accentuée qui a imposé son vocalisme: *j'aim, nous amons* deviennent *j'aime, nous aimons*" (p. 67). Nu dovedeşte însă nimic referinţa la franceză, cînd avem atîtea casuri în limba noastră de schimbări fonetice în formele verbale accentuate pe temă după cele cu accentul pe terminaţie: *acăţ, adăp, chem*, dial. *cust, îngheţ* etc.; deci întrucît *ies, las* nu au putut fi refăcuţi după *ieşim, lăsăm*[1]? Influenţa analogică o consideră Graur şi Rosetti cu desăvîrşire exclusă, mai ales cînd este voba de explicarea fonetismului lui *ţese*: „Ici, en effet, l'accent frappait le radical à une époque ancienne, non seulement à toutes les personnes du présent et à l'infinitif, mais aussi à une partie des personnes du parfait et au participe. Il ne reste donc que le plus-que-parfait, qui à lui seul devrait être rendu responsable d'une influence analogique" (p. 68). E inexact că la participiu accentul cade pe radical (*ţesînd, ţesut*), şi de ce e exclusă influenţa analogică, pentru că nu ar fi putut pleca decît dela mai-mult-ca-perfect, ca fiind singurul care nu avea accentul pe prima silabă? Imperfectul (*ţeseam*) apare la fel şi e surprinzătoare această omisiune, cînd e vorba de lucruri elementare de morfologie. Ne-am fi aşteptat să nu fie pierdute din vedere nici derivatele *ţesător, ţesătură*, care şi ele au putut contribui la înlocuirea lui *ps* cu *s* în *ţese*.

Cu privire la *frasin*, Graur şi Rosetti caută să arate că nici una din explicaţiile propuse nu apare întemeiată; nu cred nici eu că dispariţia lui *p* ar fi datorită disimilaţiei[2], dar nu

---

[1] La aceeaşi pagină se spune: „en français, de même qu'en roumain, la syllabe initiale de la première personne du parfait ... n'était pas accentuée, sans que cela ait empêché de se produire l'influence des formes accentuées" — cum se poate afirma aceasta cînd se ştie că atîtea forme de perfect presintă accentul pe temă (*duş, ziş* etc.)?

[2] Cu toate că la p. 71 Graur şi Rosetti nu admit posibilitatea unei disimilaţii cu dispariţia labialei a doua, totuşi la pagina următoare dau ca exemple de asemenea disimilaţie pe *boteza* < *baptizare* şi *vătăma*

văd întru cît se poate aduce obiecţia că e exclusă reducerea lui *ps* la *s* în *frapsin* — *frasin* sub influenţa derivatului *frăsinet*: „une telle influence du dérivé sur la forme mère est inadmissible“ (p. 71). E destul să fie amintite forme ca *adînc*, *ruşine* (în loc de *ruşune*), refăcute după *adînca*, *ruşina*, pentru ca să reiasă netemeinicia unei asemenea obiecţiuni. Dacă Graur şi Rosetti înlătură tot ce s'a propus cu privire la fonetismul lui *frasin*, urma să aflăm cum îşi explică presenţa acestei forme alături de *frapsin* (*frapsăn*). Ar trebui, după teoria pe care au căutat să o susţie, să se admită că în latina vulgară dela nordul şi sudul Dunărei a circulat, de o parte, *fraxinus*, de alta, **frassinus*. Aceasta nu se precisează nicăiri de Graur şi Rosetti; presupunînd chiar că o asemenea explicaţie au lăsat-o subînţeleasă, ar trebui să se găsească un cas analog de diferenţiere în fonetismul nostru, reflectînd diferenţierea din latina vulgară. Să credem, fără altă confirmare, că numai într'o mică parte a teritoriului dacoromîn, în Bănat — ca şi la sudul Dunărei — s'ar continua pronunţarea regulată din *fraxinus*, iar în restul lui am avea o urmă a fonetismului *frasin* < **frassinus*, este o ipotesă de tot îndrăzneaţă [1].

Transformarea lui *ct* în *pt* (şi în albanesă *ft*) e explicată

(**văptăma*) < **victimare*; căderea lui *p* în *boteza* nu e însă datorită disimilaţiei, ci reducerei lui *pt* la *t* dinaintea accentului, ca în *acăţa* < **accaptiare*, *căta* < *captare*; cît despre *vătăma*, trebuia lăsat la o parte, să nu se mai reproducă discreditata lui etimologie.

[1] Într'un adaus la articol, unde se ocupă de formele de perfect avînd un *-cs-* în temă, Graur crede că şi ele ar confirma părerea că acest grup consonantic s'a redus la *s* independent de accent. Ar fi trebuit însă să arate de ce *ziş*, *zise*, *duş*, *duse* (în loc de **zipşi*, **zipse* ...) etc. nu pot fi explicaţi prin influenţa lui *merşi*, *merse* etc. (poate şi datorită formelor de pers. a 2-a sg.: *zisesi* ...); cît de puţin convingătoare sînt interpretările sale se vede şi cînd susţine că din *coxit*, *fixit* am avut mai întîi **coase*, **frise* care au fost schimbaţi în *coapse*, *fripse* după part. *copt*, *fript* (şi ca adjective „d'un grand usage comme termes de cuisine“, p. 62), iar *supse* în loc de **suse* ar fi resultat din faptul că „le rapprochement des deux *s* constituait une raison d'innovation“.

astfel: „le groupe lat. *ct*, inusité dans la partie orientale du domaine roman, a été remplacé par les substituts phonétiques *pt* ou *ft*“ (p. 73). Nu se înțelege bine ce vrea să zică „inusité“ cînd e vorba de limba romînă; termenul a fost trecut de Graur și Rosetti dela albanesă, cînd cu cîteva rînduri mai înainte explică fenomenul de acolo, după părerea, contestabilă de altfel, a lui Meyer-Lübke, prin faptul că în această limbă grupul indoeuropean *kt* fiind redus la *t* cînd au pătruns în ea elementele latine cu *ct* acest grup a fost schimbat după „genul propriu“ al ei. Nu sîntem lămuriți iarăși de ce Graur și Rosetti lasă la o parte, cum nu au făcut pentru fonetismul *cs* > *ss*, atestările din latina vulgară cu privire la asimilarea *ct* > *tt* — am relevat și mai sus această omisiune, intenționată, se vede, pentru susținerea teoriei, numai cu parțiale luări în considerație.

Pentru formele *coptură* și *făptură* Graur și Rosetti admit că au putut fi influențate de *copt*, *fapt*, însă contestă o explicație analoagă pentru *cuptor*, deoarece acesta „ne semble pas avoir été mis en relation avec *a coace* ou *copt*“ (p. 71). Dar *a coace în cuptor* (și chiar *a coace un cuptor*, v. *Dicț. Acad.*, II, 578) nu arată că și acest substantiv putea fi ușor pus în legătură cu verbul din care deriva? *Cuptor* alături de *coace* se explică tot așa de bine ca vrom. *făptoriu* alături de *face* (cade atunci observația, cu totul neîntemeiată dela p. 71, că „aucun nom d'agent n'est fait sur le thème du participe“).

Nevalabilă rămîne și obiecțiunea (p. 72) că *lăptucă* nu a putut fi influențat de *lapte;* la scriitorii latini numele plantei e pus în legătură cu *lac*, de unde și derivă, așa că nu poate părea imposibilă nici apropierea între formele romînești.

Cu eliminări nejustificate, cu interpretări silite și treceri peste fapte bine cunoscute, articolul lui Graur și Rosetti rămîne departe de intenția unei revisuiri să poată fi luată în samă.

Rom. *boroacă*

E dat de G. Ciauşanu în *Glosar de cuvinte din jud. Vîlcea* (p. 8; cf. 42, s. *motîlcos*) cu înţelesul de „gîlcă, tumoare, umflătură". Semnificaţia aceasta ne face să ne gîndim la lat. verruca „ridicătură, în spec. mică excrescenţă pe piele, neg", însă din punct de vedere fonetic s'ar părea că această etimologie întîmpină oarecari dificultăţi; totuşi ele se înlătură: alături de verruca s'a putut foarte bine să existe în lat. vulg. *berruca, după cum şi alteori *v* iniţial fusese înlocuit cu *b*; după ce *berruca a devenit **bărucă* acesta, cu labializarea lui *ă* după *b*, s'a schimbat în **borucă*[1]. Pentru înlocuirea terminaţiunei *-ucă* cu *-oacă* avem un cas la fel în *măcioacă* alături de *măciucă*.

Tot Ciauşanu dă derivatul adjectival *borocos* care ne îndreaptă spre lat. verrucosus, prov. *berrugous* (gasc. *bourrugous*), cat. *verrugós*, sp. *berrugoso*, port. *verrugoso*.

Rom. *caier*

Caracteristic prin întrebuinţarea lui în toate dialectele noastre şi după ce nimic nu-l arată că ar fi de origine streină[2], sîntem îndreptăţiţi să-l considerăm ca element latin, cum sînt şi *furca* şi *torsul*, însă pînă acum identificarea lui astfel a rămas la presupuneri ce se înlătură dela sine. S. Puşcariu[3] a crezut că-l poate explica din *carium < carere „a pieptăna lîna", dar *carium nu putea da nicide-

[1] Un fonetism asemănător întîlnim în gasconă: *bourrugo* (Mistral, *Tresor*, s. *berrugo*; cf. Simin Palay, *Dict. du béarnais*); aici schimbarea lui *e* în *ou* poate fi datorită contaminărei cu un cuvînt începător cu *bour-*, dar nu e exclusă tot influenţa labializatoare a lui *b*.

[2] Cihac în partea a II-a a dicţionarului său (p. 37) îi dă o etimologie slavă, ce rămîne însă în muzeul curiosităţilor filologice de odinioară: proveniență germanică, după ce mai înainte în *Dacoromania*, II, 901, încercase să-l explice din... lat. qua(l)lus, quasillus, i-a atribuit G. Giuglea, *ibid.*, III, 1090, dar inadmisibilă şi ea.

[3] *Zs. f. rom. Phil.*, XXVIII, 689.

cum *caier*, cum arată păstrarea lui *-ri-* totdeauna în forme similare. Renunţînd mai tîrziu la această etimologie, reprodusă în *Dicţ. Academiei* [1], a propus altă formă, reconstruită din c a v a r e, *c a v a b i l i s „care poate fi golit, deşertat“ [2], dar o asemenea reconstruire apare foarte artificială şi lasă nelămurită transiţia semantică din care ar fi resultat înţelesul cuvîntului nostru.

A rămas enigmatic pentru că nu s'a ţinut samă de un fapt simplu: *caierul* e fuiorul ce se pune şi se leagă pe furcă. Deci în legătură cu furca trebuia căutată etimologia lui. La noi, furcile de tors se ştie că nu au totdeauna două coarne, ci sînt făcute şi dintr'un băţ care are la capăt un cîrlig din lemnul lui sau înlocuit cu un cui şi pe asemenea furci caierul e legat de cîrlig.

In latină exista un cuvînt din care poate fi derivat *caier* în acord cu înţelesul pe care trebue să-l fi avut la început. E c a i a „băţ, lemn noduros, măciucă“, dat de Isidor, *Orig.*, XVIII, 7, 7 (unde e atribuit lui Horaţiu) şi poate ar fi de restabilit într'o glosă din *Corp gloss.*, IV, 434 [3]. Alături de el avem c a i a r e „a lovi cu un băţ, a bate“ şi c a i a t i o „bătaie“. Pe lîngă înţelesul atestat, avem motive să credem că şi acela de „băţ cu un cîrlig“ era cunoscut pentru c a i a. In dicţionarul lui Simin Palay, de care mă ocup mai departe, e dată din gasconă (t. I, 251) forma *cay* însemnînd „croc en bois au moyen duquel on cueille les fruits sur l'arbre, crochet en général“. Asemănarea cu cuvîntul latin e prea visibilă pentru ca să nu admitem că spre el trebue dusă explicarea ei, admiţînd şi o formă *c a i u s. Spaniola şi por-

[1] Th. Capidan, *Dicţ. meglenoromîn*, 55, mai crede totuşi că poate fi admisă.

[2] *Dacoromania*, III, 669; cf. L. Spitzer, *ibid.*, IV, 654.

[3] J. Sofer, *Lat. u. rom. aus den Etymologiae des Isidorus von Sevilla*, Göttingen, 1930, p. 31. J. Hoffman în noua ed. a dicţ. etim. latin al lui Walde contestă exactitatea formei dela Isidor şi e de părere că în loc de *caia* trebue cetit *cala*, însă această înlocuire nu se vede întrucît s'ar potrivi mai bine cu textul lui Isidor.

tughesa vin iarăşi să confirme păstrarea în domeniul romanic a cuvîntului latin, cum l-a recunoscut Meyer-Lübke în dicţionarul său (n. 1479). In spaniolă *cayado (cayada)* e „băţul cu cîrlig al ciobanilor, caţa“ şi aceeaşi semnificaţie o are port. *cajado* (din spaniolă sînt împrumutaţi cat. *gayat*, *gayada* şi gasc. *cayado* „croc pour retirer le pain du four“, *cajat* „crochet pour arracher la paille de la meule“) [1]; termenii sp. şi port. în *-a* şi *-o* au putut fi derivaţi din caia sau *caius ori numai din unul din ei, trecîndu-se dela terminaţia *-ada* la *-ado* sau invers.

Formele din sudul Franţei şi iberice vin, astfel, să ne aducă o mărturie indirectă că rar atestatul cuvînt latin avea şi semnificaţia de „băţ încîrligat“. Ne întrebăm chiar dacă aceasta nu a fost în realitate cea originară şi atunci etimologia ce i s'a dat poate fi înlocuită cu aceea care l-ar explica mai bine. Legătura între caia şi *caedo*, admisă de obicei [2], fiind problematică [3], îl putem deriva din altă temă, anume *keg-* „a fi întors, încîrligat“ apărînd în germ. *Haken* etc. [4]; dintr'un **kagiā* a putut resulta foarte bine caia.

Representîndu-ne astfel istoria cuvîntului latin, ajungem să înţelegem din ce formă provine *caier*. Ea presupune un derivat din caia sau, mai curînd, *caius cu suf. -ulus avînd funcţiunea pe care o găsim de ex. în *stragulus*. Insemnînd deci „fuiorul acăţat de cîrligul băţului întrebuinţat ca furcă“ şi legat ca să poată fi tors, *caiulus e în acord şi cu fonetismul lui *caier*, cum *b ier* se explică din baiulus.

VROM. *rutes*

Arătînd în *Hist. l. roum.*, II, 273, care sînt textele ce ne dau această formă şi cum a rămas nelămurită pînă acum,

[1] Sofer, *l. c.*, 39, 171, contestă derivarea lui *cayado* etc. din caia, dar fără convingătoare motive.

[2] E etimologia împărtăşită şi de Ernout-Meillet, *Dict. étym.*, 128.

[3] V. obiecţiunile pe care le aduce Sofer, *l. c.*, 37.

[4] Walde-Pokorny, *Vergl. Wb.*, I, 382.

spuneam că s'ar putea ca ea să fie de origine streină. Presupunerea aceasta mi se pare că trebue lăsată la o parte şi rămîne atunci să vedem în ce sens se poate admite că avem a face cu un element latin.

Din felul cum e întrebuinţat *rutes*, cu înţelesurile de „mai (mult), iară, din nou", cred că un pasaj din *Codicele voroneţean*, XC, 13-14, ne poate îndruma spre identificarea etimologică: *de aci măsurară rutesu* (Coresi la locul corespunzător dă: *iară măsurară*). *Rutesu* fiind pus aici în legătură cu faptul de „a măsura", ne întrebăm dacă nu a fost întrebuinţat la început astfel şi atunci partea lui din urmă putem admite că redă pe lat. t e n s u s. Fr. *toise* se ştie că pleacă şi el dela noţiunea de „a întinde" pentru a face o măsurătoare, fiind derivat din t e n s a. Din punct de vedere morfologic, ca adverb, *-tes* se întîlneşte cu ital. dial. (fass.) *tais* „foarte" şi sardul log. (*at*)*tesu* „departe" (v. dicţ. lui Meyer-Lübke, 8651). Cît despre partea întîi *ru-*, în acord cu semnificaţiile cuvîntului, ea ne îndreaptă spre noţiunea de „repetare a unei măsurători", aşa că poate fi foarte bine lat. r u r s u s, r u s s u s (ca s u s s u m <s u r s u m)[1]. Din r u s s u s+t e (n) s u s a putut resulta **rusutesu* şi pe urmă, cu sincoparea lui *u*, **rustesu*.

Rămîne de explicat căderea primului *s*. O putem atribui disimilaţiei, pentru că avem şi alte casuri de dispariţia lui *s*, celui dintîi sau celui de al doilea, cînd apărea în două silabe apropiate; astfel: *astară* <*astăsară*; *taroste* <*staroste*[2], *a se trăstui* <*a se străstui* într'un bocet publicat de C. Brăiloiu în vol. acesta al revisei, p. 35; cred că tot astfel se explică *opt* „trebue" (alături de *op iaste*) dela Coresi, *Praxiu*, zač. 148, 161 etc.: din **opus est* a resultat **opst* şi acesta fiind urmat de un subjunctiv (**opst să fie*) a pierdut pe *s* sub influenţa disimilatoare a lui *s* din *să fie* etc. Căderea, prin disimilaţie, a lui *s* s'a întîmplat şi cînd un *z* sau *ş* se găsiau

[1] La r u r s u s s'a gîndit şi G. Giuglea, *Dacoromania*, I, 120, însă crezîndu-l compus cu i t e m şi presupunînd o inadmisibilă metateesă.

[2] *Anuarul Arhivei de folklor*, I, 154; V. Sala, *Datinile pop. rom. la nuntă în plăşile Beiuşului...*, Beiuş, 1937, p. 20.

în silaba următoare şi grupez aici formele care vin să o confirme, pentru că au rămas neexplicate pînă acum: *chizmi* (la Gr. Ureche) < *schizmi* (cum apare la Cantemir ş. a.), *feşnec*, *feştanie*, *feştilă*, *fîrşi* (poate în acest cas, ca şi mai sus la *trăstui*, disimilaţia a fost înlesnită de *s* care preceda în *se sfîrşeşte*, *să se sfîrşească*), *fiştoc* <*sfiştoc*, *triste* < *striste* [1] (acesta deci nu cum îl consideră Titkin ca refăcut din *răstriste*).

Alăturarea în latină a lui tensus la russus putem presupune că s'a întîmplat cînd era vorba în special de măsurători de pămînt, aşa că am avea a face cu o expresie din vocabularul agrimensorilor (dela ei s'a păstrat semnificaţia pentru măsurători de acelaşi fel a lui *funie*) [2].

Cum pe lîngă *rutes(u)* apare şi *rutese*, acesta arată înlocuirea terminaţiunei *-u* cu *-e* a mai multor adverbe.

Rom. *strănut* (adj.)

Il consideră tot ca germanic E. Gamillscheg în *Romania germanica*, II, 254, deşi recunoaşte că alte etimologii similare date de Diculescu şi Giuglea trebue eliminate. Ignorarea înţelesului adevărat al cuvîntului romînesc l-a făcut pe Gamillscheg să-l puie, ca şi Diculescu, în legătură cu formele germanice din tema *stern-* „stea“; *strănut* nu înseamnă „(cal) cu o pată albă, cu o stea în frunte“, cum îl explică Gamillscheg, înţelesul lui adevărat e dat în *Etym. magn.* al lui Hasdeu, p. 90, după o comunicare din jud. Buzău: „cînd calul are vre-un semn bălan la buză se zice *buzat* sau *strănut*“; reiese şi din aceste versuri ale baladei *Iancu-Vodă:*

Iepe roibe umblătoare,
Pintenoage la picioare,
Cu dungi negre pe spinare,
Strănute cîte de-o nare [3].

---

[1] Numai în parte s'ar asemăna disimilaţia aceasta cu ceea ce relevează Th. Capidan, *Aromînii*, 335, din graiul fărşerot (*s tibă* <*si ştibă*).

[2] Cf. Candrea-Densusianu, *Dicţ. etim.*, 684.

[3] Tocilescu, *Mat. folkl.*, 731 ; cf. 873 (unde *n'are* trebue îndreptat în *nare*); tot acolo, 124, forma *strînare* care se vede că e alterată din

Deci *strănut* „înseamnă cu o pată deschisă, albă pe bot" şi putem admite atunci că adjectivul s'a aplicat la unii cai prin asemănare cu alt animal care cu deosebire are această înfăţişare. Căprioara se ştie că are botul de coloare mai deschisă şi cum ea e numită în slavă *sr(ŭ)na*, aceasta poate fi forma care să explice partea întîi a lui *strănut*. Etimologia îşi găseşte un sprijin în faptul că în slavă *srna* şi derivate ale lui apar adeseori ca denumiri ale altor animale, după coloarea lor etc.; aşa, în slovenă: *sŕna*, nume de vaci şi oi, *sŕnast* „de coloare cum e căprioara", *srn(á)ča*, nume dat vacilor, *srnec* „bou cu părul ca al căprioarei", *srnjenòg* „cu picioarele ca de căprioară"; în moravă: *srna*, nume de oi, *srnul'a*, nume de vaci [1].

Cuvîntul slav pătrunzînd la noi, grupul consonantic *srn-* a fost schimbat în *str-* prin intercalarea lui *t* ca în alte casuri: *strişte* <vsl. *sъręšta*, băn. *strădomaşi* [2] (în alte părţi *surdomaşi*) < sîrb. *srdomasi* [3].

S'ar părea că terminaţia *-ut* se împotriveşte etimologiei propuse. Plecînd dela *srna*, de sigur că această terminaţie nu poate fi identificată cu *-ut* din *cornut* etc. Pe altă cale ajungem să o lămurim. Am văzut că *strănut* apare sinonim cu „buzat", cu o pată albă la buze. In slavă se ştie că *usta*

---

strănut, în două versuri asemănîndu-se cu cel din urmă de mai sus (*Şi de nare — O strînare*). V. şi dicţ. lui Tiktin, s. *strănut*; Damé, *Termin.*, 48.

[1] Fr. Bartoš, *Dial. slov. moravský*, 394.

[2] L. Costin, *Graiul bănăţean*, I, 187.

[3] *Stretenie* apare chiar în slavă cu *t* intercalat; o altă formă ne vine tot din slavă cu *str-* <*sr-* şi abia dacă poate fi recunoscută, după schimbările pe care le-a suferit, de aceea a rămas nelămurită; e anume *Strat-de-Rusalii*, dat în dicţionare ca şi cum ar fi în legătură cu *strat*, pe cînd, după înţeles, nu poate fi de loc socotită astfel. Prin unele locuri se aude *Strodul*, *Strada-Rusaliilor* şi se zice astfel zilei care cade la mijloc între Paşti şi Rusalii. *Strat* nu e alt ceva decît vsl., bulg. *sr̀eda* „mijloc", alături de care apare şi *str̀eda* (tot aşa *str̀ědě*); acesta în unele părţi a fost schimbat în *strod*, *strada*, în altele, printr'o etimologie populară, în *strat*. Altă deformare a suferit cuvîntul slav în Moldova, unde se zice *Sfredelul-Rusaliilor* (şi acesta nu poate fi despărţit de *str̀eda*).

înseamnă „buză". Acesta adăugat la *srna* sau la un derivat al lui poate explica pe *strănut*, aşa că forma compusă a însemnat la origine „cu buzele ca de căprioară". Forma compusă din slovenă amintită mai sus, *srnjenòg*, cuprinzînd în partea din urmă pe *noga* „picior", vine indirect să confirme pe aceea care în partea din urmă a putut cuprinde pe *usta*.

Strănut poate veni astfel dintr'un mai vechi **strănusta*, pe urmă şi **strănust*[1], refăcut ca masculin, cum *pintenog* a resultat din vsl. *pęta* (*pętĭno*) *-noga*. Cît despre căderea lui *s* în *-ust(a)*, ea se poate uşor explica, prin disimilaţie (v. exemplele de disimilaţie identică pe care le-am dat la p. 278); reducerea lui *-ust* la *-ut* e posibil, dealtfel, să fi fost înlesnită de apropierea care s'a făcut cu *cornut*, *năsut* etc.

Ca şi *pintenog*, termen caracteristic referindu-se la cai, *strănut* l-am luat prin urmare dela Slavi.

EXPRESIA *cu şoşele, cu momele*

Intrebuinţată mai ales prin Muntenia (la Ispirescu apare de mai multe ori, d. e. în *Basme*, ed. 1882, p. 47, 128) a fost pusă de Tiktin în legătură cu *suşui*, *şoşoti*, *şoşet*, dar în realitate a plecat dela altă formă care nu-i era necunoscută lui Tiktin, anume *şuteală;* în *Crestomatia* lui Gaster (I, 171) e dată după un ms. al *Vieţei Patriarhului Nifon* şi o regăsim în partea din acest text intercalată în cronica atribuită lui Stoica Ludescu (*Mag. ist.*, IV, 243): *el cu multe amăgele şi şutele... se lega cu boiarii cari era de acel neam că nu-i va omorî.* Alături de *şuteală* e des atestat, încă din sec. al XVI-lea (la Coresi), *a şuteli*, *şutili* „a ademeni, a înşela". Avem a face

[1] Prin intercalarea unei vocale în grupul *strn-*, forma mai veche trebue să fie cea cu *stră-* (comp. mai sus *strădomaş*), deci nu *stărnut*, cum crede Gamillscheg ca să justifice derivarea lui din germ. *stern-*. Se zice şi *strenut*, v. dicţionarul lui Tiktin; pentru variaţiunile acestea de fonetism, comp. *stărnuta*, *strenuta*, alături de *strănuta*, cum se poate vedea tot în dicţionarul lui Tiktin.

cu un element slav: bulg. *šutja se* „a-şi bate joc", rus. *šutit'* „a glumi, a lua în rîs" etc. (cf. Miklosich, *Etym. Wb.*, 345), aşa că trebue să admitem că a existat şi o formă **şuti* din care s'a derivat *şuteală*; din acesta (şi în special din pl. lui care am văzut că apărea în a *umbla cu şutele)* a fost derivat pe urmă *şuteli*. După ce s'a zis *a umbla cu şuteli şi amăgeli* sau *momeli*, dela o vreme *şuteli*, isolat în această expresie, a fost schimbat în **şuşeli*, *şoşeli* (se aude şi *şoseli)* după *şuşui*, *şoşoti* (numai într'atîta, prin urmare, explicaţia lui Tiktin e de luat în samă). Schimbarea pare să fie veche, dacă ar fi să luăm ca sigură forma din *Varlaam şi Ioasaf: şuşilindu-i* (ed. Gen. P. V. Năsturel, p. 185); e cu totul isolată, pentru că în alte părţi *Varl. şi Ioas.* dă *şutele, şutili, şutilire* (p. 198, 201, 276), aşa că poate fi îndoioasă, dar chiar lăsînd-o la o parte, trecerea dela *şuteli* la *şoşeli* s'a putut întîmpla mai tîrziu prin contaminarea de forme uşor de înţeles.

PROV. *brau*, SP., IT. *bravo* etc.

E surprinzătoare stăruinţa cu care se repetă unele etimologii cu desăvîrşire neîntemeiate. Şi în ediţia din urmă a dicţionarului său (n. 945) Meyer-Lübke admitea că întreagă această serie romanică poate deriva din b a r b a r u s, care ar fi fost schimbat în *b r a b u s, şi aceeaşi etimologie e considerată ca admisibilă de Wartburg *(Fr. etym. Wb.*, I, 248); foneticeşte însă, o asemenea derivare nu vedem cum poate fi susţinută. Luînd în samă înţelesurile prov. *brau* (ca adj. „neîmblînzit, rău, furios, sălbatic" şi ca sb. „taur"), avem posibilitatea de a le explica plecînd dela limbile germanice, unde găsim tema *brad-* cu sensuri apropiate: visl. *brâđr* înflăcărat, aprins, nestăpînit", sued. *bråd* „iute", ahd. *brādam* „căldură" etc., toate avînd la bază noţiunea de „a fierbe, a clocoti" [1]. Prin căderea lui *d*, întîmplată în unele elemente germanice,

[1] Falk-Torp, *Norw.-dän. etym. Wb.*, 96; cf. Walde-Pokorny, *Vergl. Wb.*, II, 158.

ca şi latine (comp. prov. *brou* < *brod-*), germanicul *brad-* a putut da *brau*; acestuia, ca masculin, a venit să i se alăture fem. *brava* „junincă" (comp. *blava* ca fem. a lui *blau* <germ. *blau)*. Ca asociere semantică, deşi uşor de înţeles, pot fi amintite forme asemănătoare din slavă: vsl. *bujь* „nestăpînit, îndrăzneţ, sălbatic", pol., rut., slovac. *bujak* „taur" [1].

O confirmare a acestei etimologii o aduce forma italiană *brado*, căreia ori nu i s'a dat destulă atenţie (Wartburg nici nu o aminteşte) ori a fost greşit interpretată. Ea are aceeaşi însemnare ca şi prov. *brau* (adj.), fiind întrebuinţată în special cînd e vorba de vite: *bue, bestiame brado*. Deci nu numai în sudul Franţei, ci şi în Italia a fost împrumutat germ. *brad-*. In italiană însă, se ştie, apare şi *bravo* pe care trebue să-l considerăm ca un împrumut din provansală, după ce acolo ajunsese să însemne şi „curajos, viteaz". Meyer-Lübke credea că *brado* e resultat prin disimilaţie din *bravo* (disimilaţie imposibil de admis) sau că ar fi de privit ca *biado* alături de *biavo*, fără însă să explice forma dintîi (n. 1153; poate că o atribuia tot disimilaţiei). Diferenţa de fonetism poate fi înţeleasă astfel: forma mai veche fiind *biavo*, acesta a fost schimbat în *biado* ori sub influenţa lui *livido* ori, mai curînd, datorită coexistenţei lui *brado* şi *bravo*. Prin urmare, invers de cum presupunea Meyer-Lübke: *brado* — *bravo* ar fi dat naştere dubletului *biado* — *biavo*.

Cît priveşte celelalte forme romanice, cat. *brau* poate fi considerat şi el ca un continuator direct al lui *brad-*, pe cînd sp., port. *bravo*, prin fonetismul lor, arată că sînt împrumutaţi din provansală; fr. *brave* şi *bravo* apar, cum se ştie, numai tîrziu (în sec. al XVI-lea şi al XVIII-lea), ca împrumuturi din italiană şi spaniolă.

OV. DENSUSIANU

ROM. *acătare*

Hasdeu, care s'a ocupat mai de aproape de acest cuvînt [2], n'a făcut nici o deosebire între adjectivul-pronume nedefinit

[1] Berneker, *Slav. etym. Wb.*, I, 98.

[2] *Etymologicum magnum*, 132-134.

acătare(le), care apare în textele vechi cu diverse înţelesuri, ca „oarecare, anumit, cutare, ce fel de“ [1], şi între omonimul său, adjectiv invariabil şi adverb, întrebuinţat cu sensul de „ales, mai de samă, de mare treabă, de vre-un folos deosebit“. Cu acest înţeles e frecvent astăzi în Moldova şi Bucovina, dar nu e cu totul necunoscut şi aiurea. Anton Pann înregistrează proverbul „eu *acătare* poamă nu sînt, dar nici fiece pasăre nu mă mănîncă“ [2], iar Hasdeu citează după un corespondent din Transilvania (Tîrnova): „nu-i *acătare*, adică nu e mare treabă de el“ [3]. Considerîndu-l identic, din punctul de vedere al originei, cu *atare* şi *cutare*, derivă cîteşi trele formele din lat. eccum-talem.

Dicţionarul Academiei (I, 12) se îndoeşte de identitatea adj.-pron. nedefinit *acătare* cu omonimul său, adjectiv şi adverb, dar nu le poate lămuri originea.

Lăsînd de o parte adj.-pron. nedefinit, de a cărui origine mă voi ocupa în alt rînd, voi căuta să explic obîrşia celui de al doilea.

Înţelesul primitiv al lui *acătare* e fără îndoeală acela de „principal, de căpetenie“, dela care s'a ajuns la acelea de „mai bun, mai de samă, de vre-un folos deosebit“. Meyer-Lübke [4], ocupîndu-se de urmaşii lat. capĭtalis, citează, între altele, adj. span. şi port. *caudal* „vorzüglich“, uitînd să înregistreze prov. *capdal* „principal“ şi cat. *cabdal* „principal, esenţial“. Cuvîntul latin, pe lîngă înţelesul cunoscut, avea şi pe acela de „vorzüglich in seiner Art“, cum îl traduce dicţionarul lui Georges. Acesta fiind exact înţelesul actual al cuvîntului romînesc, nu încape nici o îndoeală că originea lui trebue să fie identică cu a cuvintelor romanice de mai sus. Lat. capĭtalis, sub forma de acusativ capĭtalem, a devenit de timpuriu *captale, de unde rom. **cătare*

[1] Idem, *ibid*, 133. Densusianu, *Hist. de la l. roum.*, II, 195, citează mai multe exemple din textele din veacul al XVI-lea.

[2] *Povestea vorbei*, III, 129.

[3] *Op. cit.*, 133.

[4] *Etym. Wb.*, 1632.

(comp. *căta* < captare). Cît privește proteticul *a-*, el poate fi de aceeași natură ca în *asemenea*, adică prep. lat. a d, afară numai dacă nu e datorit influenței omonimului său *acătare*, de care am vorbit mai sus.

Rom. *Agachi*

Acest nume propriu, pe care-l găsim la Alecsandri în titlul uneia din comediile sale (*Agachi-Flutur*) și mai adesea în expresiunea „înghite Agachi", cu înțelesul de „vrei, nu vrei, trebue să rabzi", a fost rău interpretat de Hasdeu. Socotind că finalul *-achi* e cunoscutul sufix diminutival, împrumutat din neogreacă, îl deriva „dela *agă* sau mai bine dela *agá*", iar expresiunea de mai sus va fi luat naștere pentru că „vr'un aga va fi fost silit vre-odată să înghită ceva nu tocmai pe plac" (*Etym.*, 481).

Ne miră că Hasdeu n'a remarcat în documente numele propriu *Agachi*, pe care-l întîlnim în acte moldovenești, alături de *Agachie*, care alternează adesea cu *Agapie* (v. Ghibănescu, *Surete*, III, 215; VII, 93, 101, 105, 107; *Ispisoace*, II, 163, etc.). Acesta e numele martirului *Agapie*, pe care-l cinstește Biserica ortodoxă la 15 mart. Are aceeași origine ca și numele martirei *Agapia* (gr. ἀγάπη „iubire"), după care s'a denumit vestita mănăstire din Moldova.

Rom. *Barbu*

Singurul, cred, care s'a ocupat de originea acestui nume a fost Hasdeu, fără a-i putea da de urmă. S'a gîndit la *barbă*, din care s'ar fi refăcut un masculin *Barbu*, apoi la numele lat. Balbus, care, nu știm prin ce minune, ar fi ajuns pînă la noi, cu schimbarea grupului *-lb-* în *-rb-*. Totuși Hasdeu a trecut pe lîngă etimologia acestui nume, fără a-și da samă, cînd susținea că „cei cu numele de *Barbu*, printr'o asociațiune curat fonetică, își serbează ziua onomastică la Sf. Barbara", dar adăuga „cu care însă n'au a face etimologicește" (*Etym.*,

2513). Voi arăta, în cele ce urmează, că, tocmai dimpotrivă, una şi aceeaşi origine au *Barbu* şi *Barbara*.

Acesta din urmă, trecut din grec. în lat. vulgară, s'a păstrat în toate limbile romanice şi a ajuns la noi sub forma *Bárbura*< *Bárbora*< *Bárbăra*. Cum însă numelor sfinţilor şi martirilor le corespund, în cele mai multe casuri, alte nume feminine, şi vice-versa (comp. *Ioana* şi *Petra* din *Ioan* şi *Petru*; *Mărgărit*, *Paraschiv* din *Mărgărita*, *Paraschiva* etc.), s'a creat, din forma feminină *Barbura*, masculinul *Barbur*. Acest nume îl regăsim la Bulgari, într'o baladă populară, sub forma de genitiv *Barburov*, unde apare alături de *Radul* (Hasdeu, *Etym.*, 2514). Prin disimilarea celui de al doilea *r* din silaba atonă, a resultat forma *Barbul*, pomenită pentru întîia oară într'o diplomă din 1398, publicată de Venelin [1].

În legătură cu numele muceniţei Barbura, e interesant de relevat următoarele. La 4 decembre, ziua Sf. Barbura, mamele obişnuesc să-şi îmbărbureze copiii, făcînd, cu un amestec de zahăr şi miere, sau cu zeamă de căline, semnul crucei pe faţa copilului, pentru a-l feri în special de *bubat*. Ce afinitate să aibă Sf. Barbura cu bubatul? Nu găsim nimic, în povestirile despre vieaţa ei, care să aibă vre-o legătură cu această boală. Nicăiri la Slavi nici la popoarele romanice nu întîlnim credinţa că Sf. Barbara ar avea darul să ocrotească lumea de această boală. Numai într'un colţişor depărtat din apusul Europei, în micul principat de Luxemburg, găsim aceeaşi credinţă ca la noi, anume că ziua Sf. Barbura trebue păzită pentru a fi apărat de variolă [2]. Această coincidenţă nu se poate explica decît astfel. În dialectele germane, şi în graiul din Luxemburg, variola e numită *barpeln*, *borbeln*, *borpeln*, *parpeln*, *porpeln* etc. [3], ba chiar *Barbara-*

[1] *Vlaho-bolgarskija... gramaty*, Petersburg, 1840, p. 19.

[2] E. Hoffmann-Krayer, *Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens*, I, 908.

[3] Dr. M. Höfler, *Deutsches Krankheitsnamen-Buch*, München, 1899, p. 480.

blattern[1]. Aceste nume derivă din lat. purpura, care, în graiul poporului, avea înţelesul de „bubat", din causa petelor purpurii ce se ivesc pe trupul omului, cînd apare această boală. Formele dialectale germane, *barpeln* etc., fiind puse în legătură cu *Barbara*, au făcut din această mucenică, prin asemănarea numelui ei cu numele date variolei, o ocrotitoare împotriva bubatului. Tot astfel, la noi, lat. purpura, devenit *purpură* „bubat" (comp. fr. *pourpre*, it. *porpora* etc.), cuvînt care trebue să fi existat odată, dar care s'a pierdut cu timpul, a fost de asemenea pus în legătură cu numele Sf. Barbara, dînd astfel naştere credinţei şi datinei amintite.

Rom. *buiestru*

Nici una din etimologiile propuse pentru acest cuvînt nu e acceptabilă[2].

Următorul citat din *Dicţ. Academiei*, I, 680, va servi ca punct de plecare pentru susţinerea etimologiei pe care o propun la rîndul meu: „forma originară era *îmbuiestru* şi cuvîntul era adjectiv; întrebuinţîndu-se ca atribut pe lîngă „cal", indica un cal (de călărie) care, în mers, aduce deodată amîndouă picioarele laterale: *cal îmbuiestru* (H. VII, 149, XII, 25), *cal îmbuiestru, jucător şi băşicat* (H. II, 717)". Din acest citat se vede că:

1. Forma primitivă era *îmbuiestru*.

2. Cuvîntul la început era adjectiv; zicîndu-se *cal îmbuiestru*, aşa că, la feminin, se putea spune *iapă îmbuiastră*.

---

[1] Ed. de la Fontaine, *Luxemburger Sitten und Gebräuche*, Luxemburg, 1883, p. 107.

[2] Lat. *ambulester, propus de Puşcariu (*Zs. f. rom. Phil.*, XXXVII, 109), trebuia să devie **îmbl'estru* > **îmbiestru*. Prototipul lat. **bovestris* „ochsenartiger Gang", la care se gîndise Tiktin (*Dicţ.*, 234), nu se împacă cu înţelesul lui *buiestru*, umblet care nu aduce de loc cu mersul boului. Cea mai puţin convingătoare e etimologia lat. boja „piedecă la picioare" + -ester, propusă de Giuglea, *Dacoromania*, II, 373.

3. Sensul cuvîntului indică umbletul calului care ridică deodată amîndouă picioarele laterale, adică alternînd cele *din afară* din dreapta cu cele *din afară* dela stînga.

Etimologia pe care o propun se întemeiază pe aceste trei puncte. Lat. a m b o (pedes) ĕ x t r a „amîndouă (picioarele) în afară“ explică perfect atît mersul calului, cît şi forma primitivă cu *îm* iniţial. E drept că dela a m b o-ĕ x t r a trebuia să ne aşteptăm la *îmbuiastră*. Dar, cuvîntul fiind adjectiv la început, din expresiunea *iapă îmbuiastră* se va fi refăcut pentru masculin forma în *-iestru*, zicîndu-se *cal îmbuiestru*.

Cine ştie dacă femininul dispărut *îmbuiastră* nu se ascunde în enigmaticul *boiastră*, asupra înţelesului căruia nu sîntem de loc lămuriţi [1], şi pe care *Dicţ. Academiei*, I, 600, îl derivă din lat. *b o v e s t r i s?

Rom. *lepăda*

Etimologia lat. l a p ĭ d a r e e primită cu îndoeală de unii filologi, sau e respinsă cu totul de alţii, care caută să-i substitue alte etimologii, prea puţin convingătoare [2].

Obiecţiunile ridicate împotriva derivaţiunei din l a p ĭ d a r e sînt următoarele:

1. Schimbarea neexplicabilă a lui *-a-* în *-e-*, *-ea-*, în formele *lepăda*, *leapăd*, nu numai în dacoromînă, ci şi în aromînă (*aleapid*, *alipidare*).

2. Curioasa evoluţiune a sensului dela „a arunca (în cineva) cu pietre“ la acela de „a asvîrli“, pe care o are cuvîntul romînesc.

---

[1] *Dicţ. Academiei*, I, 600, dă, după Barcianu, înţelesul de „(vacă) dorită de goniţă“, iar, după Damé, *Terminologia*, acela de „(vacă) care nu se lasă mulsă“. Nu se cunoaşte sensul cuvîntului din versul: „Vaca fuge, boul muge, Ho, balţato, na boiastro!“ redat de Alecsandri, *Poesii pop.*, 352.

[2] E. Herzog, *Dacoromania*, I, 220-222, propusese *l i q u ĭ d a r e, iar N. Drăganu, *ibid.*, VI, 293-297; VII, 138-139, se gîndeşte la un prototip *l e p ĭ d a r e „a năpîrli, a lepăda învelişul, solzii“ <l e p i s, -ĭ d i s „solz“.

Lăsînd de o parte prima obiecţiune, cea de ordin fonetic [1] care poate fi înlăturată, dacă se ţine samă că, alături de forma *lepăda*, textele vechi presintă şi forma *lăpăda*, obişnuită şi astăzi în Oltenia, Bănat şi Transilvania, voi examina mai de aproape a doua obiecţiune, cea privitoare la deosebirea de sens.

În *Apostolul* tipărit de Gaster (la sfîrşitul *Evangheliarului dela Londra*), după un manuscris transilvănean de pe la începutul sec. al XVII-lea, găsim un indiciu preţios asupra sensului primitiv al verbului *lepăda*. Astfel, la cap. VII, 58 din *Faptele Apostolilor*, cetim: „şi-l scoseră afară din cetate şi-l lăpădară şi cu pietri-l ucidea pe ins", unde în contextul Vulgatei avem: „et ejicientes eum extra civitatem lapidabant". Copistul, după ce a scris cuvintele *şi-l lăpădară*, dîndu-şi samă că verbul *lăpădară* nu va fi înţeles de oricine, l-a înlocuit cu cuvintele *şi cu pietri-l ucidea*, uitând însă să şteargă prima expresiune. Cîteva rînduri mai jos, nu mai face această greşeală, ci scrie pe înţelesul tuturor: „şi cu pietri ucidea pre Ştefan" (VII, 58), unde în contextul latin cetim: „et lapidabant Stephanum". În *Apostolul* lui Coresi e tipărit în amîndouă locurile: *cu pietri-l ucidea*.

Dela înţelesul primitiv de „a omorî cu pietri pe cineva, a da cu pietri în cineva", pe care l-a avut l a p i d a r e, s'a desvoltat acela de „a arunca pietri", cum cetim, de pildă, în *Tetravanghelul* lui Coresi: *pietri aruncaţi pre mine* = „me lapidatis" (*Ioan*, X, 32) şi *pietri n'am arunca spre tine* = „non lapidamus te" (*ibid.*, X, 33). Dela acest din urmă înţeles a luat naştere sensul actual de „a arunca, a asvîrli".

ROM. *tatin(ă), iarba-lui-Tatin, tătinească, tătăneasă „symphytum officinale"*

Numele acestei plante înlocueşte uneori „odoleanul" în trinitatea pe care o formează cu „avrămeasa" şi „cărstăneasa",

[1] Să nu se uite că aceeaşi anomalie o presintă şi *repede* < r a p ĭ d u m.

în unele formule magice ale folklorului medical romîn[1]. Iarba-lui-Tatin e citată însă mai adesea printre buruienile întrebuinţate ca leac contra tăieturilor, a scuipărei cu sînge, a vătămăturei, a ruperei şi scrintirei oaselor[2]. Încă din primul veac d. Cr., Dioscorides recomanda rădăcina acestei plante ca leac contra scuipărei cu sînge şi pentru vindecarea abceselor interne (IV, 10). Şi pînă astăzi, mai pretutindeni, această rădăcină e întrebuinţată de popor contra ofticei, disenteriei, rănilor produse de lovituri sau de arsuri şi mai ales pentru vindecarea tăieturilor şi a oaselor rupte[3]. Astfel se explică de o parte numele de *consolida*, sub care o citează Pseudo-Apulejus, nume păstrat în partea de apus a domeniului romanic (v. dicţ. lui Meyer-Lübke, 2168), precum şi acela de *Beinheil*, *Beinwell* etc., date de Germani, iar de altă parte numirile de *herbe des coupures*, *herbe de la coupure*, *herbe au charpentier* (dulgherul producîndu-şi adesea tăieturi sau alte răni cu barda ori cu ciocanul)[4].

Aceloraşi virtuţi recunoscute de poporul nostru acestei plante le datoreşte „tatinul" numirea lui. Socotită ca o buruiană proprie „a tîlharului", expus la tot felul de răni şi tăieturi, numele ei reproduce întocmai cuvîntul slav. *tatinъ* „furis", derivat din *tatь* „fur" (Miklosich, *Lex.*, s. v.). E un împrumut făcut din limba şi folklorul vechilor Slavi, căci nu regăsim acest cuvînt în nici una din limbile slave de astăzi, deşi *tatь* s'a păstrat pe alocuri. Acest *tatin*, socotit ca nume propriu, a devenit apoi *iarba-lui-Tatin*, cum e numită planta în unele regiuni. Formele *tătinească* şi *tătănească* se explică prin influenţa numelor celorlalte plante, de care am vorbit: „avrămeasa" şi „cărstăneasa" zisă şi „cărstinească".

---

[1] Cf. Hasdeu, *Etym.*, 2180.

[2] Dr. N. Leon, *Ist. natur. medicală*, 69; Grigoriu-Rigo, *Medicina pop.*, I, 134; Z. Panţu, *Plantele*, 305.

[3] E. M. Zimmerer, *Kräutersegen*, 194; Hovorka u. Kronfeld, *Vergleichende Volksmedizin*, II, 766; E. Hoffmann-Krayer, *Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens*, VII, 1456.

[4] E. Rolland, *Flore populaire*, VIII, 74.

CU PRIVIRE LA *oacăr*

Derivarea acestui cuvînt din lat. *o b a q u ĭ l u s, propusă de Densusianu (*Gr. şi sufl.*, VI, 317-319), e convingătoare. La formele împrumutate de alte limbi dela ciobanii romîni, voi adăuga următoarele, pe care le-am notat în lecturile mele: rut. *wakyrystyj* „vom Schafe: weiss, rings um die Augen mit schwarzen Flecken" (Żelech., I, 54); alb. *vakĕr* „pecora con muso nero e colle estremità delle zampe nere" (A. Leotti, *Dizionario albanese-italiano*, 1569); ung. *vakara* „nume de oaie" (H. Otto, *A Magyar Pasztorak*, 522).

IT. *lucherino, lucarino*

Pentru acest nume pe care-l are „scatiul" în italiană, Meyer-Lübke (*Et. Wb.*, 5135) propune un prototip lat. l u c a r i n u s, pe care-l însoţeşte de menţiunea „woher?". După ce citează formele dialectale italiene, toate terminate în *-in(o), -í* (lucch. *locorino*, ven., ver. *lugarin* etc.), pomeneşte şi următoarele forme, lipsite de acest sufix, pe care le socoteşte ca „Rückbildungen": ven. *lúgaro*, gen. *lügow*, friul. *lúyar*, sic. *lékuru*, nap. *lękorę, rękolę*. La acestea putem adăuga: cerign. *lúkkaro*, maltes. *ékora* şi menton. *lúgaro* (E. Rolland, *Faune populaire*, II, 192).

Meyer-Lübke n'a cunoscut probabil span. *lugano* şi cat. *lluher*, amîndouă cu însemnarea de „sticlete" şi cat. *llucaret*, numele unei varietăţi de „scatiu", căci n'ar fi ajuns poate la conclusiunile de mai sus.

E mai presus de orice îndoeală că formele în *-in(o), -í, -et* sînt toate derivate posterioare dintr'o formă fără sufix *lúcar-*, pe care o regăsim în dialecte. Originea acestei forme e de sigur lat. l u c a r, l u c a r i s „genus avis quae pulcre canit primo mane quando lux emanat", cum se exprimă un glosator (CGL., V, 554, 20). Rămîne de stabilit dacă acest l u c a r derivă din l u x „lumină", cum pare a voi să sugereze glosatorul, ori din l u c u s „pădure". Dicţionarele latine

înregistrează un cuvînt l u c a r, dar cu înţelesurile de „imposit pe pădurile sacre“ şi „salariul actorilor“, care n'are prin urmare nimic a face cu cuvîntul citat de glosator.

Constatăm însă că l u c a r convine numai formelor de mai sus accentuate pe prima silabă, nu însă şi formelor span. *lugáno* şi cat. *lluhér*. Prima presupune un prototip l u c a n u s, pe care-l găsim într'adevăr în dicţionare, dar cu înţelesul de „gîndac (rădaşcă, boul-lui-Dumnezeu)“. Pentru cealaltă trebue admisă o formă lat. *l u c e r i u s, cu care se poate compara numele geogr. *Luceria*. Amîndouă aceste forme latine derivă, fără nici o îndoeală, din aceeaşi temă l u c- care a dat naştere lui l u c a r, temă care stă la basa şi a lui l u x „lumină“ şi a lui l u c u s „pădure“, al cărui sens primitiv pare a fi fost „luminiş într'o pădure“ [1].

SPAN. *nueza, nuerza, anorza*, PORT. *norça (norsa)*

Aşa numesc locuitorii din peninsula iberică planta „bryonia alba“, pentru care poporul nostru se foloseşte de termenii „mutătoare, curcubeţea, împărătească“ etc.

Această plantă, agăţătoare din familia cucurbitaceelor, are un vrej lung de 3-4 metri, ceea ce face să fie numită în unele limbi „castravete sălbatic“. Fructele ei sînt nişte boabe negre, din care pricină e numită în diverse limbi „viţă sălbatică“, „viţă neagră“ sau „viţă albă“.

Pliniu numeşte această plantă n o t i a, despre care spune că e „herba coriariorum officinis familiaris“ (XXIV, 175, ed. Mayhoff). Se vede că la Romani era mult întrebuinţată la argăsitul pieilor, după cum e şi astăzi în unele regiuni din Franţa, unde e numită din această causă *herbe au tan* „buruiana argăselei“ (Rolland, *Flore pop.*, VI, 48-49). În loc de n o t i a, găsim la Festus (165, 27) „*nautea*, herba granis nigris, qua coriarii utuntur“, şi tot astfel la Placidus (p. 68, ed. Deuerling): „*nautea*, aqua coriis foetida, in qua corium ma-

[1] Cf. Ernout et Meillet, *Dict. étym.*, 536.

ceratur". Alţi glosatori înregistrează numele acestei plante alterat în *notitia*. Aşa în CGL. III, 20: „agaricu id est vite alba, id est *notitia*", şi tot acolo, 536, 63: „*notitia*, bryonia". Alte forme alterate pe care le înregistrează glosatorii sînt *nuetia*, *nossa* şi *nessa*. Astfel, în CGL. III, 548, 22, găsim: „cucurbita, *nuetia*"; iar „cucurbita agrestis" sau „cucurbita silvatica" e glosată, cînd prin „bryonia" (CGL. III, 543, 57; 553, 20; 608, 34; 617, 36; 631, 27), cînd prin *nossa* (CGL. III, 593, 12; 627, 1) sau *nessa* (*ibid.*, 614, 65).

E mai presus de orice îndoeală că forma usitată de poporul roman era *notia*, plantă pe care o pomeneşte Apulejus (*Herbarium*, 113) sub forma *notion* (νότιον) şi pe care o consideră ca un fel de castravete sălbatic.

Lat. n ŏ t i a stă la basa cuvîntului span. *nueza*. Cît priveşte formele cu *-r-* epentetic, să fi fost oare influenţate de arab. *alorşan* „viţe", cum susţine Dicţionarul Academiei spaniole?

I. A. Candrea

Rom. *aht*

Acest cuvînt, cu circulaţie tot mai rară în dacoromînă, e curent în aromînă *(ahte)* şi apare în construcţii şi cu sensuri comune şi altor limbi balcanice. In acest dialect expresiunea *ńĭ-l'ęaų ahtęa* înseamnă „mă răzbun".

Sub raportul etimologic, *aht* a fost apropiat sau chiar derivat din interj. *ah*. In dicţionarul Academiei, în care e amintit la această interj. fără a fi înserat distinct, sînt reproduse şi formele ngr. ἄχτι şi tc. *ahk*. Etimologia nu poate fi decît tc. *ahd*[1] „engagement, obligation", care, şi din punct de vedere semantic, nu presintă nici o greutate mai ales pentru aromînă. Sensurile din dacoromînă sînt influenţate de interj. *ah*.

[1] Cf. Diran Kélékian, *Dictionnaire turc-français*, 1911, p. 864, pe care îl vom cita prescurtat: Kélékian, dînd şi pagina.

Rom. *(a)lăută*

Etimologia admisă în general e germ. *Laute*. Tiktin aminteşte forma arabă *alüd* şi gr. λαούτα. Th. Capidan îl derivă din forma grecească *(Dacoromania*, III, 232). Acest cuvînt, ce apare şi în alte limbi romanice şi pentru care e propusă ca etimologie forma arabă, credem că reproduce şi el tc. *laouta* „luth" (Kélékian, 1073) — ceea ce ar fi în concordanţă şi cu faptul că dela Turci ne-au rămas şi alte numiri de instrumente musicale.

Rom. *bucovină*

Din interesantul material de limbă pe care l-am extras din *Documente basarabene* publicate de L. T. Boga desprind această unică atestare a cuvîntului *bucovină:* „...dela obîrşia Ivancei în faţa locului sub bucovină şi de aci sub bucovină în jos unde se întîlneşte cu hotarul Macicăuţilor..." (V, pag. 27). Forma apare în traducerea romînă a documentului original slav, datat din 1576, şi reproduce forma slavă под бѹковниѹ. Nu ştim dacă astăzi acest element lexical mai circulă ca substantiv comun, aşa cum circulă *făget*, *brădet* etc.

Rom. *cîta*

Cu înţelesul de „puţin,-ă", această formă invariabilă e curentă în Bănat. Circulă şi în istroromînă: *dupa căta zile* „după puţine zile" (S. Puşcariu, *Studii istroromîne*, I, p. 15, v. 72 etc.). Această întîlnire dintre istroromînă şi graiul bănăţean pe de o parte îngreuează, dacă nu înlătură, derivarea sau măcar apropierea ce am putea-o face cu tc. *qyt'a* „partie, morceau, fragment" (Kélékian, 965), iar pe de altă parte arată şi ea o interesantă identitate caracteristică acestor două graiuri.

Rom. *fit*

Unica etimologie propusă şi admisă e germ. *quitt* (cf., acum în urmă, şi I. Iordan, *Buletinul Institutului de filologie*

romînă „Alexandru Philippide“, I, 155-160). Fără a contesta o anumită circulație și influență a formei germane, credem că forma populară din vechiul regat reproduce tc. *fit* „être quitte au jeu, dans un compte etc.“ (Kélékian, 916).

ROM. *maldăr*

In lexicologia noastră etimologia e dată ca necunoscută. L. Șăineanu relevează apropierea cu pol. *maldr*. Avem a face cu compusul turcesc *mal-dar* „opulent,-e, riche“ (Kélékian, 1094), format din *mal* „biens, fortune, somme“ (1094) și *dar* „qui tient, qui a“ (561).

ROM. *marț*

Cu același sens ca și în dacoromînă și în directă legătură cu jocul de table, cuvîntul e curent și în aromînă. Etimologia admisă e it. *marcio* sau forma dialectală *marzo*. Se știe, însă, că o bună parte din terminologia jocului de table e de origine turcească. Ca atare, și *marț* reproduce tc. *mars* „gain doublé dans le jeu de tric-trac“ (Kélékian, 1091. In limba turcă *mars etmek* înseamnă, ca și în dacoromînă, „faire double jeu“. Cît privește trecerea lui *-s* la *-ț*, aceasta s'a făcut sub influența formei *marți*.

ROM. *mat*

Credem că și acest cuvînt, care lipsește în dicționarul lui Șăineanu și al lui Tiktin, trebue considerat ca fiind tot de origine turcească. Se știe că *șahul* — după cum arată chiar numele lui — e un joc oriental. Ca atare, și avînd în vedere influența turcească în limba romînă, înclinăm a vedea în cuvîntul *mat* nu fr. *mat* — cf. I. A. Candrea, *Dicț. enciclopedic ilustrat* —, ci tc. *mât* „mat (au jeu d'échecs)“ (Kélékian, 1088). Și în limba turcă *mât etmek* înseamnă „vaincre, réduire à un état qui ne permet plus de résister, de se défendre“.

ROM. *şabac(ă)*

Ca şi Tiktin, Candrea apropie acest element lexical de it. *sciabica*. Tiktin mai aminteşte şi tc. *chébéké*, care înseamnă „grille, filet" (Kélékian, 719). Originea lui e tot turcească, reproducînd însă forma *mouchabaq* „broderie en forme de tresse, ciselure" (Kélékian, 1170). Singura dificultate pe care o presintă, şi anume aferesa silabică, s'ar putea explica prin încrucişarea formei *mouchabaq* cu *chébéké*.

ROM. *Lehliu*

In seria elementelor de origine turcească trebue trecut şi *Lehliu* — numele unui sat din Bărăgan, jud. Ialomiţa. El reproduce tc. *Lehli* „Polonais,-e" (Kélékian, 1085).

Tache PAPAHAGI

ASUPRA REDĂREI SUNETULUI FRANCES *ü* ÎN LIMBA ROMÎNĂ

In împrumuturile din franceză *ü* e redat în trei feluri. Avem, mai întîi, pronunţarea ortografică, cum e în *costum, buletin, nuanţă, tulipă, tunel*. Pe urmă, pronunţarea romînă desrotunjitoare a sunetului *ü* care, în limba francesă ca şi în limba germană modernă, e rostit cu buzele rotunjite şi care nu există în limba romînă, de ex.: *birou, chiloţi*<fr. *culottes*. În al treilea rînd, în loc de *ü* apare *iu*: *biurou, chiuloţi, chiuvetă* (popular însă *ghivetă*), *piure, meniu, pardesiu, mani-, pedichiură*. Tot aşa elevii romîni care încep a învăţa limba franceză foarte des pronunţă *le miur* (*le mur*). Aceeaşi substituire se poate observa şi în limba englesă, unde, din timpul pătrunderei Normanzilor în Anglia, cuvintele de împrumut frances din această categorie apar, în majoritatea casurilor, cu pronunţarea *iu*: *accuse, bugle*< vfr. *bugle* „corn de vînătoare", *due* „datorit, (de) drept", *duke* „duce", *mew*<fr. *muer* <*mutare* propriu zis „a schimba pielea", *pew* < vfr.

puie < *podia*, *pure* „curat", *refuse*, *use* etc. Sunetul frances *ü* e format prin articulaţia lingvală a unui *i* şi prin poziţia labială a unui *u*, vocalele *i* şi *u* fiind rostite dintr'odată [1]. Din causa lipsei acestui sunet în limba romînă şi în limba englesă (acolo din sec. al X-XI-lea) [2] el a fost substituit prin cele două componente ale lui *i* şi *u*. Chiar astăzi Englesii care nu au studiat fonetica francesă înlocuesc sunetul *ü* cu *iu* [3]. Şi limba veche germană avea diftongul *iu* care însă, contrar limbei romîne şi englese, a fost redus la monoftongul *ü* din sec. al X-lea [4].

În legătură cu felul cum e redat *ü* fr. în romînă cred că se poate lămuri şi originea expresiei „a trage chiulul". Ea aparţine argoului, şi mai ales celui studenţesc. E interesant de observat că cuvîntul *chiul* nu permite un alt verb pe lîngă el decît *a trage* — ceea ce nu este contrazis nici prin primul exemplu pe care-l găsim în *Dicţionarul Academiei*: „Doftoraşul, plictisit,... se hotărî să *recurgă la* un subterfugiu, la aceea ce... *în argoul studenţesc* se numeşte un chiul (Caragiale, *Momente*, p. 88)". Aci verbul „a recurge la" se referă numai la cuvîntul „subterfugiu", pe cînd „chiul", fiind subiectul propoziţiunii subordinate „ce... se numeşte...", s'a pus numai drept cuvînt explicativ pentru „subterfugiu". Rar *chiul* apare ca *substantiv independent*, aşa cum este în exemplul citat. În toate celelalte exemple din *Dicţ. Acad.* verbul *a trage* e pus pe lîngă *chiul*.

S'a crezut că *chiul* ar fi de origine turcească. Întrebarea însă este: din care cuvînt turcesc ar deriva? Şăineanu, cel dintîi, în *Influenţa orientală*, II, 47, s'a ocupat de acest

---

[1] Wilhelm Vietor, *Elemente der Phonetik des Deutschen, Englischen und Französischen*, § 63; Leipzig, 1915.

[2] Karl Luick, *Historische Grammatik der englischen Sprache*, I, 1. Abtlg., § 412; Leipzig, 1921.

[3] Joseph Wright, *An elementary english grammar*, ed. a 2-a, § 116; Oxford.

[4] W. Braune, *Althochdeutsche Grammatik*, 4. Aufl., § 49; Halle, 1925.

cuvînt; dînsul spune acolo că forma aceasta *e abstrasă din chiulangiu*. Cum însă s'ar justifica, din punct de vedere morfologic, o astfel de „abstragere" din *chiulangiu*? De altfel, legătura strînsă a verbului *a trage* cu substantivul *chiul* nu e lămurită.

Tiktin, în dicţionarul său, face o altă propunere, foarte vagă. Marele lexicograf se întreabă dacă *chiul* nu ar putea fi derivat din cuvîntul turcesc *küljuju*, care înseamnă „leşie", şi combină înţelesul acesta cu expresia germană „Jemanden einseifen" = lit. „a săpuni pe cineva", pentru „a înşela pe cineva". Însă şi propunerea aceasta este, din punct de vedere şi morfologic, şi semantic, prea riscată. Nici Tiktin nu-şi da samă că *chiul* se leagă strîns de verbul *a trage*.

Ultima etimologie s'a dat de A. Scriban, în *Arhiva* din Iaşi, XXIII, 382. După părerea sa, *chiul* ar fi „o variantă din *chiulaf*" < turc. *külah*, ce ar însemna nu numai „calpac de derviş, căciulă", ci şi „înşelătorie, chiul". Întîi, cuvîntul turcesc *nu* înseamnă niciodată „înşelătorie", ci numai „căciulă, pălărie" (cf. A. C. Barbier de Meynard, *Dict. turc-français*, Paris, 1881, II, 639, şi J. Th. Zenker, *Dict.-turc-arabe-persan*, 756, 2). Din punct de vedere morfologic, de asemenea, o astfel de „variantă" sau prescurtare întîmplătoare care s'ar fi produs fără nici un motiv special e cu totul exclusă. Scriban afirmînd că *chiul* a fost isolat din *chiulaf* sau turc. *k'ülah* (aşa, cu *k'*, este transcrierea fonetică la Zenker) şi că acesta ar însemna şi *chiul*, nu dovedeşte absolut nimic şi se întoarce în jurul punctului de plecare. În ce priveşte ipotesa greşită că turc. *külah* ar însemna şi „înşelătorie", Scriban nu a sondat bine locuţiunea turcească *külah etmek*, pe care se sprijineşte; *külah etmek* înseamnă, tradus literal, „a face o căciulă" (*etmek* = „a face"). Dat fiind că la pielărie se înşală foarte des, expresia *külah etmek* e indicată, la Meynard, *l. c.*, cu sensul de „jouer un bon tour, duper". Verbul *etmek*, care întotdeauna urmează substantivul, se întrebuinţează ca verb auxiliar după verbe şi substantive de origine arabă sau persană (cf. Meynard, I, 217). Există şi o altă expresie

în limba turcească, cu o însemnare asemănătoare, conținînd și verbul *etmek*: *reng etmek* „tromper, séduire“ (Meynard, II, 25): *reng* „couleur, coloris, teinte“.

Greșită e și explicația pe care Scriban o dă pentru *chiulangiu*[1]; dînsul indică numai sensul figurat al turc. *külahdji* „șiret, isteț“, din care ar deriva *chiulangiu*. Sensul primitiv al lui *külahdji* însă este acela de „fabricant de căciuli“, *külahdji* fiind un derivat din *külah*. Scriban lasă neexplicată prezența lui *n* în *chiulangiu*. Șăineanu a dat etimologia foarte plausibilă a lui *chiulangiu* în *Infl. orient.*, II, 117.

Cred că locuțiunea *a trage chiulul* este un împrumut din franceză.

Există în argoul frances militar expresia *tirer au cul*, cum mi-a relevat, cel dintîi, colegul meu Alexandru Vasiliu, asistent universitar la Fac. de Lit. din București. Pare că expresia franceză nu este veche, nu se găsește, de pildă, în dicționarul lui Littré, nici într'un alt dicționar al limbei francese. E important faptul că Șăineanu o înregistrează pentru argoul frances din sec. al XIX-lea (*Le langage parisien au 19e siècle*, Paris, 1920, p. 141) cu însemnarea *a trage chiulul serviciului militar*, pe cînd în lucrarea sa *Argot ancien (1453-1850)* expresia aceasta lipsește. Din *tirer au cul* s'a format un substantiv modern: „un tire-au-cul“, însemnînd acela care trage chiulul tot serviciului militar (cf. Șăineanu, *L'argot des tranchées*, Paris, 1915, p. 113).

Nici în limba romînă expresia nu e veche. Exemplele date în *Dicț. Ac.* se referă toate la jumătatea a doua a secolului trecut, ca și la secolul nostru. Singurul exemplu citat în *Proverbele* de Zanne e dat cu un asterisc, care înseamnă că nu s'a găsit în nici o altă culegere de proverbe anterioară. Apariția recentă și însemnarea locuțiunei romîne, strînsa ei legătură cu verbul *a trage* — *tirer* și întrebuințarea ei exclusivă astfel dovedesc provenința sa franceză. Trecerea lo-

[1] Tot așa a fost explicat de G. Iogu, *Grai și suflet*, IV, 388.

cuţiunei francese, pur militare, la Romîni în vorbirea şcolărească şi comercială a putut uşor să se întîmple [1].

Rămîne de lămurit un punct: de ce se zice în limba francesă *tirer au cul* şi în limba romînă *a trage chiulul*? Schimbarea dintr'o construcţie intransitivă într'una transitivă a fost uşurată prin faptul că sînt alte locuţiuni francese, cu o însemnare asemănătoare, în care verbul *tirer* apare ca transitiv. De exemplu: *tirer le poil à qn.* (învechit) „a căpăta bani dela cineva prin vorbe dulci"; *tirer une dent à qn.*, sau: *tirer une carotte à qn.*, „a înşela (cu bani) pe cineva".

E de notat că vb. *a trage* apare şi în expresia *a trage clapa*, cum şi în locuţiunea şcolărească *a trage la fit* (aceasta nu tocmai clară, cum e explicată de *Dicţ. Acad.*, din germ. *quitt*).

E. LANGE-KOWAL

CU PRIVIRE LA IMPERATIVUL *duce-vă-ţi*

In *Bulletin linguistique*, III, 55, J. Byck se ocupă de forma de imperativ *duce-vă-ţi*, căutînd să conteste părerea pe care am susţinut-o asupra originei ei în vol. VI, 336 al revistei [2] şi care ar fi plecat dela „un champ de recherches trop limité".

---

[1] Termenul de argou a putut ajunge la Romîni prin ofiţeri care au fost în şcoli militare din Franţa. Cît priveşte pronunţarea cu *-l*, ea poate fi datorită faptului că cuvîntul frances a fost redat aşa cum era scris. Nu e exclusă totuşi altă explicaţie: dacă s'a zis mai întîi *chiu*, în acord cu rostirea francesă, pe urmă forma argotică romînească a putut fi influenţată de *chiulangiu*, şi atunci numai în sensul acesta *chiul* ar avea oarecare legătură cu *chiulangiu*, pentru că am arătat că derivarea lui din acesta nu poate fi admisă.

[2] J. Byck afirmă (p. 56) că explicaţia pe care am dat-o ar reproduce numai ce a spus L. Morariu în *Codrul Cosminului*, IV-V, 63, dar după Morariu optativul nu ar fi punctul de plecare pentru ca să se ajungă la *duce-vă-ţi*, pe cînd eu am susţinut că *duce-vă-ţi* a fost provocat direct de optativul *duce-v'aţi*.

Informația mea nu era totuși „limitată", nu am amintit, e adevărat, toate părerile exprimate asupra acestei particularități morfologice, pentru că expunerea mea se reducea la o notiță — nu avusesem intenția să-i dau extensiunea unui articol. Și atestările la care mă referiam mi se păreau suficiente pentru a pune în evidență eplicația pe care o propuneam; din ele am lăsat chiar unele la care aș fi putut recurge, după cercetări dialectale în Prahova și Argeș.

După Byck, imperativul cu reflexivul intercalat înaintea terminațiunei ar fi datorit adăugirei desinenței *-ți* în *dúceți-vă* pentru că „on a senti le besoin de souligner l'idée de personne" (p. 60) și, pe urmă, *dúceți-vă-ți* s'ar fi redus la *duce-vă-ți* prin disimilație, pentru ca să se evite „d'avoir un trop grand nombre de syllabes après l'accent" (p. 64).

Ipotesa aceasta a părut „ingenioasă" și a convins, cel puțin în parte, pe L. Spitzer care a publicat o notiță în *Bull. ling.*, IV, 180-182.

Într'o astfel de problemă care privește o particularitate morfologică de dată relativ recentă (neînregistrată în aromînă sau meglenită și neîntîlnită în textele vechi) se impune o cercetare atentă, trebue ținută în samă aria geografică a fenomenului și urmărită forma de origine, mai ales cînd se întîmplă, cum e în casul nostru, să coexiste cele două forme în aceeași regiune.

J. Byck chiar cînd s'a ocupat de istoricul acestei chestiuni nu a dat decît o parte din bibliografie — nu a citat bunăoară pe Friedwagner[1] —, pe de altă parte, în argumentarea sa a utilisat indicațiile mele și cînd adaugă unele forme nu ne spune niciodată de unde au fost înregistrate. Iar lista pe care o dă la început — de ce? — dovedește tocmai că la alte verbe nu s'a simțit nevoia de adăugirea lui *-ți* după *-vă*.

Ce trebuia să documenteze Byck era întrebuințarea de imperative la alte conjugări tot așa de frecventă ca și a lui *dúceți-vă-ți*, iar aserțiunea preexistenței acestei forme se lo-

[1] *Ueber die Sprache u. Heimat der Rumänen*, p. 685.

veşte de realitatea lingvistică. Însăşi enumerarea dela p. 55 este elocventă: *duceţi-vă-ţi* atestat în Gorj, *sculaţi-vă-ţi* în Ţara Oltului, pe cînd tipul *duce-vă-ţi* este înregistrat în Prahova, Argeş, Gorj, Sibiu, la care trebue să adăugăm Haţegul, Bănatul, Moldova, Basarabia (menţionez că fiind vorba de cronologia unui fenomen morfologic, referinţa la Basarabia are importanţa ei, întrucît graiul basarabean redă o fasă mai veche a celui moldovenesc). Maramureşul, Oaşul nu cunosc nici o formă, nici pe cealaltă.

Dacă *duceţi-vă-ţi* are o circulaţie mult mai redusă, l-am putea admite la rigoare ca tipul cel vechi cît timp el ar fi fost înregistrat în regiuni isolate unde s'ar fi putut păstra pînă astăzi nealterat, însă nu-l putem socoti astfel din regiuni ca Prahova sau Gorjul, cu flux şi reflux de populaţiune. Exemplul acestor regiuni este cu atît mai caracteristic cu cît ele ofer dublul aspect morfologic, de o parte *duce-vă-ţi*, de alta *ducéţi-vă-ţi*.

Cînd am admite că *dúceţi-vă-ţi* a pierdut pe *-ţi* prin disimilaţie, ca să devie *duce-vă-ţi*, ar urma să ne întrebăm ce rost mai are totuşi alături de el *dúceţi-vă-ţi*, cum găsim în Gorj.

Presentîndu-se astfel faptele, este cu neputinţă a nu vedea clar că *duceţi-vă-ţi* este resultat din întîlnirea acelora care pronunţau *duceţi-vă* cu aceia care aduceau forma *duce-ţi-vă*.

Dar Byck crede că *-ţi* a putut cădea deoarece se afla în plus — odată ce se adăugise un alt *-ţi* —, explicaţie de două ori neconvingătoare: întîi, fiind că prin această alipire nu s'ar fi îmmulţit numărul silabelor şi, al doilea, pentru că din moment ce în limba noastră, cum susţine Byck, se evită prea multe silabe după accent, ce rost mai avea o adăugire fie ea chiar asilabică spre a lungi cuvîntul?

Desinenţa *-ţi* s'a putut adăugi la *duceţi-vă* numai după ce accentul s'a deplasat spre terminaţiune, prin analogie cu celelalte conjugări: un *întoárceţi-vă-ţi*, *înţelégeţi-vă-ţi* n'au putut fi înregistraţi, iar această mutare a accentului este o dovadă că *ducéţi-vă-ti* este posterior lui *duce-vă-ţi*.

Deci seria se presintă astfel: *duce-vă-ți*, *dúceți-vă-ți*, *ducéți-vă-ți* și după acesta prin unele locuri s'a zis *spălați-vă-ți*.

La această indicațiune se adaugă și alta care nu poate fi trecută cu vederea. Cînd Byck dă acel tablou de imperative pentru verbele reflexive și active cu pronumele aton complement direct și indirect n'a remarcat că formele în care imperativul e urmat de pronumele în dativ nu sînt întărite de desinența *-ți*. De ce aici nu s'ar fi simțit nevoia de a sublinia ideea de persoană? Dacă, prin urmare, nu găsim forme ca *duceți-mi-ți*, *aduceți-ne-ți* sau *cereți-i-ți*, prezența lui *-ți* în *duce-vă-ți* nu poate fi datorită intenției de a se precisa ideea de persoană [1].

Neputîndu-se dovedi nici preexistența tipului *dúceți-vă-ți* și nici preocuparea de a marca persoana (lipsa lui *-ți* în formele verbale urmate de dativ), explicația dată de Byck nu se susține.

Forma cea mai veche *duce-vă-ți* se poate bine explica din condiționalul *duce-v'ați*, mai ales că în regiunile pe care eu le socotesc locul de origine al fenomenului *duce-vă-ți* < *duce-v'ați* el putea fi favorisat și de forma de viitor *v'ăți duce* < *v'eți duce* < *vă veți duce* și care, inversată, *duce-v'ăți*, avea aspect fonetic apropiat [2]. Chiar ca sens nu apare imposibilă influența în oarecare măsură a acestui viitor (cf. *m'oi duce*, *duce-m'aș*i).

Ca să se vadă că *duceți-vă-ți* este resultatul unui amestec de populațiune dintr'o regiune care vădește și alteori tendințe de inovare nu era nevoie decît de cunoașterea de aproape cel puțin a unui grai local; n'ar fi lipsit astfel dreapta interpretare a faptelor.

A. ISTRĂTESCU-TZUREA

---

[1] Nici L. Spitzer, *l. c.*, p. 180, cînd împărtășește părerea lui Byck că *duceți-vă* era „une forme aberrante du type normal d'une seconde personne", nu s'a întrebat de ce nu s'a recurs la adăugirea lui *-ți* și după pronumele aton de dativ (*duceți-mi* etc.).

[2] Din Clopotiva (v. mai sus, p. 146) M. Gregorian relevează chiar întrebuințarea lui *dúśe-vi-ț* alături de *duśe-vă-ț* sub influența viit. *v'iț duśe*.

OBSERVAŢII LA CERCETĂRI ASUPRA AROMÎNILOR ŞI GRAIULUI LOR

În legătură cu lucrarea lui Th. Capidan, *Aromînii*, şi amănunţita dare de samă asupra ei publicată de T. Papahagi în vol. VI al revistei, cred că unele observaţii vor putea folosi cercetătorilor.

Asupra unui punct nu pot fi de aceeaşi părere cu T. Papahagi şi nici cu Th. Capidan, anume în ce priveşte numărul Aromînilor. Capidan, „după unele cercetări făcute la faţa locului“ (p. 32), dă ca număr total 300000-350000, dintre care 150000 în Grecia, 100000 în Iugoslavia, 40000 în Bulgaria şi 65000 în Albania. T. Papahagi în *Images d'ethnogr. roumaine*, II, 8, crede că sînt aproximativ 200000.

Cred, tot „după unele cercetări făcute la faţa locului“ că — în Grecia cel puţin — numărul Aromînilor e mai mare. Π. Αραβαντίνος în Μονογραφία περὶ Κουτζοβλάχων, ἐν Αθήναις, τυπογρ. Σπυρίδωνος Κουσουδίνου, 1905, p. 52, făcînd o statistică, după registrele parohiilor, a *capetelor de familie*, găseşte că în Epir, Tesalia şi Macedonia numărul acestora ar fi cam de 28400; socotind cîte 5 suflete de fiecare familie, ajungem la cifra de 142000.

Dacă ţinem samă de următoarele:

1. Că statistica lui Αραβαντίνος nu e obiectivă, deoarece dă mai mulţi Greci acolo unde chiar astăzi nu sînt nici pe jumătate;

2. Că Aromînii din oraşe cum sînt Salonic, Ianina, Volo, Pireu, Atena, Patras, Arta, Agrinion etc, nu sînt de loc menţionaţi şi numai în Salonic sînt cîteva mii;

3. Că făcînd numărătoarea pe localităţi şi enumerînd localităţile în care a cercetat registrele parohiilor, a lăsat la o parte foarte multe sate locuite exclusiv de Aromîni;

4. Că n'a trecut o parte din Albania şi de loc pe cei din Bulgaria;

5. Că Aromînii nomazi, nefiind daţi în registrele nici unei parohii, deşi numărul lor e atît de mare, sînt trecuţi cu vederea ca neexistînd;

6. Că în registrele parohiilor, chiar, mulți Aromîni au fost înscriși ca Greci, fie după declarația lor, dar mai ales din inițiativa celor ce țineau registrele parohiale;

Ținînd samă numai de aceste motive, resultă că statistica lui Αραβαντίνος dinainte de 1905 era departe de a da numărul exact și total al Aromînilor. Și, cum, de atunci a trecut o generație, de sigur că numărul lor e și mai mare.

După părerea mea, numărul Aromînilor trece de 500000. Incontestabil că o statistică exactă e greu de realisat. Risipiți în patru țări — o bună parte nomazi și alta răspîndiți prin orașe —, declarîndu-se ei înșiși de alt neam și anume cel dominant, fără a putea fi învinuiți cîtuși de puțin pentru aceasta, nici una din statistici nu poate fi controlată și nu poate fi respinsă cu suficiente argumente. Mai sînt necesare cercetări adhoc și o statistică mai aproape de adevăr s'ar putea realisa cu ajutorul elevilor dela școalele romînești.

Opera de sintesă a lui Th. Capidan este mai mult o lucrare de birou. In afară de graiul din Bitolia pe care „îl cunoaște de acasă" a făcut cercetări la Aromînii din Albania. Cei mai numeroși însă, din Grecia, care au graiul lor aparte, au rămas necercetați. S'a folosit de textele publicate de Wace și Thomson, Pericle Papahagi, Tache Papahagi, Weigand, de textele de prin reviste și de dicționarele și glosarele lui Șt. Mihăileanu, I. Dalametra, Const. Nicolaidi și G. Weigand. Textele acestea nu presintă însă decît graiul dintr'un număr restrîns de sate. Cei mai numeroși, Aromînii de pe valea Rîului-alb, care-și au particularități de grai ce nu se întîlnesc aiurea, nu sînt trecuți în studiul lui Capidan. Deasemeni, nici Aromînii din Bulgaria; deși socotește numărul lor la 40000, s'ar părea că nu presintă o însemnătate deosebită, deoarece nu le studiază graiul, ceea ce surprinde, fiind că un grup atît de numeros, trăind despărțit de ceilalți Aromîni, va fi presentînd particularități interesante de limbă.

La p. 12 Capidan spune: „pe muntele Smolica se află marea comună Samarina"; afirmația nu e adevărată, după cum observă și T. Papahagi. Trebue făcute două precisări: a) Aro-

mînii nu zic Smolica, aşa spun numai Grecii, ci Smolcu; b) Samarina este aşezată spre sud-est de muntele Smolcu, la poalele muntelui Gurgul'ŭ.

Tot la p. 12 este menţionat muntele Culó, greşeală relevată de T. Papahagi: Aromînii zic Coléu şi Culéu. Numele îi e dat de Fărşeroţi.

La p. 98, corectînd pe Miklosich la transcrierea textului lui Cavallioti, exactă totuşi, introduce o formă greşită. Astfel Miklosich a transcris *ścl'iopu*, iar Capidan dă ca formă corectă *ścl'opu*, aşa cum nu se pronunţă nicăiri.

La p. 180, în notă, dă pentru forma feminină dela *Turcu* pe aceea de *Turkisă* ca „singura întrebuinţată în graiul din nord şi Macedonia", combătînd pe Pericle Papahagi care dă forma *Turcă*. Pentru Macedonia şi Epir ar fi trebuit să releve o a treia formă care circulă, *Turcală*. Eu am înregistrat-o în Cerneşi, Băiasa, Aminciu, Grebena, ca singura întrebuinţată.

Asupra următoarelor forme trebue să ne oprim iarăşi, faţă de categorice afirmaţiuni.

La p. 105 sînt date ca forme rare *cucuč*, *guguč* „Tannenzapfen". Dar formele acestea nu sînt rare, ci foarte obişnuite. Mai puţin răspîndită este forma *cuculičiŭ* întrebuinţată în Samarina şi Smixi.

Tot ca formă rară ar fi *ţară* (p. 238) pentru Aromînii din sud. După cum notează şi T. Papahagi, ea e singura întrebuinţată în sud.

Pentru „peşte", se dă la p. 331 forma *peaşte* întrebuinţată rar şi numai în Samarina. E drept că Sărmăniaţii sînt luaţi în rîs de Pîrvuliaţi pentru această formă cînd zic: „mi duşŭ la pung'ia-al Piang'ie ş'acîţai un peaşk'ie", însă eu am înregistrat *peaşte* pentru *pescu* în Aminciu, Băiasa, Cerneşi şi Turia.

In ce priveşte forma *noară* pe care o dă după Wace şi Thomson ca obişnuită în Samarina, astăzi nu e cunoscută.

La p. 230 Capidan citează formele *ńerlă* şi *ńirlă*, după Weigand, dar spune că nu le-a găsit atestate nicăiri. Reserva aceasta trebue făcută pentru precedentul *noară*, iind că *ńirlă* l-am înregistrat în K'iari şi probabil că

e întrebuințat și aiurea. Mai obișnuit e slav. *kóșuvă*, dar nu e citat.

Pentru Samarina se folosește mult de Wace și Thomson, care au transcris adeseori greșit, după cum observă și T. Papahagi.

La p. 195 dă pentru Samarina *birbeațe* „berbece", dar acolo circulă ambele forme: *birbeațe* și *birbecŭ* cu diferențiere de sens: a) *birbeațe*, pl. *birbeți*, e numit animalul de tăiat *(țe birbeațe trî tîl'iare!)*; b) *birbecŭ* e animalul de prăsilă.

La p. 208 *sîn* „sănătos" e greșit redat ca sens, tot după Wace și Thomson. Pentru „sănătos" există doi termeni: *sînătos (snătos)* și *putut*. *Sîn* înseamnă „voinic, puternic" („eu h'im lîndzid, cu tut-ația h'im cama sîn di nîsŭ").

Afirmațiunea dela p. 194 că *ahtare* e înlocuit în Băeasa cu *tare* e falsă.

La p. 196, făcînd deosebirea între graiul Aromînilor din Olimp și al celorlalți Aromîni, Capidan afirmă că Aromînii din Olimp presintă particularitatea rostirei lui *ș* ca *s* și *ž* ca *z*. Circumscrierea acestui fenomen numai la Aromînii din Olimp nu e valabilă — e dată după Weigand —, fiind că dacă ar fi cercetat puțin ar fi văzut că el e general răspîndit la Aromînii aspropotamiți, dela Prosvala pînă la Agrafa (v. și T. Papahagi, *Aromînii*, curs univ. lit., 1932, p. 71).

Localisarea lui *escu* numai la nord și a lui *h'iu* numai la sud (p. 195) e greșită. *Escu* circulă în Avdela, Veria și în Aspropotamos. In Samarina pers. 1ii sg. dela ind. pres. este *h'im (eu h'im)*. Forma singulară pentru Samarina nu e dată nici la p. 483-484, la gramatică. La fel și cu pronumele personal de pers. 1ii (p. 195): *mine* nu e exclusiv pentru graiul din nord, ci — destul de frecvent — circulă și în sud.

La cuvintele de origine latină, cu evoluție semantică deosebită de aceea din dialectul dacoromîn, sînt dați *inimă*, p. 152, cu sensul și de „pîntece", și *macră* cu sensul de „carne fără oase". Ambele cuvinte apar însă la fel și în dacoromînă, cum se poate vedea în dicționarul lui Tiktin.

La lista presentată acolo sînt de adăugat: *acriștеare* cu

sensul de „a ridica", „a strînge": *acrișteți measa* „ridicați, strîngeți masa"; *antanî* „întîia între femei", „femeie frumoasă, vrednică; *pavrie* „frică" (Grădiște, Aspropotamos); *rădzîm* „coastă de munte, de deal"; *rudzinare* „ofilire", *față rudzinată* „față ofilită"; *i se scrumă gura* „i se uscă, i se arse gura de boală"; *șuperare* „a-și bate joc" (în Aminciu); *aprindire* are, în Zagor, și alt sens: „a înțelege, a pricepe"; *apreașișî*? „ai înțeles"?

La p. 173 sînt înșirate 18 cuvinte albanese care au pătruns în aromînă, după despărțirea de dr., „întrebuințate în grai de către *toți* Aromînii, oriunde se găsesc cu așezările lor, în Tesalia, Epir, Olimp, Macedonia, Tracia sau aiurea". Dintre acestea *g'elă* „mîncare" (< alb. *g'eʦ*) e cunoscut numai Avdeliaților dintre Pindeni; *kipru (kipur)* „clopoțel, zdrîngănel" (alb. *k'iprɛ*) deasemeni nu e general răspîndit; mai răspîndit, în sud, e *gîrgîličŭ*; *počŭ* „ulcior" (< alb. *poč*) se întrebuințează și sub forma *puteț̆ŭ* (Turia); *păitescu* „tocmesc un servitor cu plată'" (< alb. *paitoj*) e necunoscut în sud; *ðală* „un fel de zară" (alb. *ðaʦ*) are în toate regiunile locuite de Aromîni, chiar și la Bitolia, sensul de „lapte bătut"; *bal'ŭ* (despre cal) „cu o pată albă în frunte" (alb. *bat*) se întrebuințează și pentru țapi; *l'ar* (despre oi și cîni) „pestriț" (< alb. *l'arɛ*) se zice și despre boi, foarte des: *boŭ l'ar*.

La p. 159 și 188 e dată o listă de forme aromînești care au pătruns în limba greacă. In afară de cele menționate de Capidan, adaug:

ἀλέθου (ar. *ales*): Χ. Σούλη, Τὰ Ρόμκα τῆς Ἠπείρου, 153.

τὸ κάλτου (ar. *cald*), *ibid.*

γκούρα (ar. *gura*): Χ. Σούλη, Τοπωνυμικὸν τῶν Χουλιαράδων, în Ἠπειρωτικὰ Χρονικά, 1932, p. 227.

τὸ κατσάλ (ar. *căț̆ăl*): Χ. Σούλη, Τὰ κουδαρίτικα τῶν Χουλιαροχωρίων τῆς Ἠπείρου, 164.

τὸ λιούγρ' (ar. *lingură*), *ibid.*, 165.

ἡ μιντζούνα (ar. *minğună*) „minciună", *ibid.*

ἡ νιάρου (ar. *nare*) „nas", *ibid.*, 166.

λάργκου (ἀλάργκου) <ar. *alargu* „departe".

σκούρτου (ar. *ṣcurtu*), întrebuinţat de Greci numai pentru a numi vîrfurile mai mici ale munţilor.

La influenţa greacă trebuia să se arate cum ea apare în expresii traduse *ad litteram*; voi da cîteva:

fîră di altă „neapărat" (ngr. χωρὶς ἄλλο).

îl lo pri guṣă „din vina lui i s'a întîmplat nenorocirea" (τὸν πίρε στὸ λαιμό του.)

va ni k'ară dumnidzălu „o să ne piardă Dumnezeu" (θὰ μᾶς χάσει ὁ Θεός).

ṣî la caplu-a tălŭ „şi la capul tău, şi tu să ai parte de aşa ceva" (răspuns la o urare) (καὶ στὸ κεφαλάκι σου).

aṵa ṣ' doi anĭ „acum doi ani" (τώρα καὶ δύο χρώνια).

Lacune şi inexactităţi se observă multe în lucrarea lui Capidan—şi am relevat numai o parte din ele—, fără să mai vorbim de curioase explicaţii, cum este aceea pentru *cucureč* care nu e „un fel de cîrnat" (p. 189) şi chiar pentru un cuvînt aşa de cunoscut ca *urda*, despre care se spune că e „un fel de brînză de formă rotundă" (p. 192).

Intr'o lucrare de asemenea proporţii şi întitulată *Aromînii* nu trebuia să lipsească o hartă cu aşezările Aromînilor de pretutindeni. M. Χρησοχόος în lucrarea Βλάχοι καὶ Κουτζόβλαχοι, Atena, 1909, presintă două hărţi, dar însemnează regiunile locuite de Aromîni cu coloare roşie, fără a însemna şi localităţile în amănunt.

Un studiu de sintesă asupra Aromînilor, cu mai bogată informaţie şi cu riguros control totdeauna, rămîne deci să vie de acum înainte.

P. GHERMAN

GLOSE LA CÎTEVA EXPRESII DIN ARGOU

In *Bulletin linguistique*, IV, 196, A. Graur aduce unele rectificări şi completări la *Les mots tsiganes en roumain*, articol asupra căruia a mai revenit şi în al treilea volum

al aceleiaşi reviste, p. 185. Recunoscînd că informaţiile care i-au servit i-au fost insuficiente şi uneori eronate, ar fi trebuit ca de data aceasta să fie mai circumspect şi să nu acorde aceeaşi încredere — pe care a arătat-o revistelor *Veselia* şi *Pardon* — glosarului dat de A. Cota, *Argot-ul apaşilor, dicţionarul limbei şmecherilor*. Uneori A. Graur îşi însuşeşte explicaţii greşite ale autorului acestui glosar, iar alteori interpretează greşit cuvîntul dat de acesta pentru a susţinea o explicaţie anterioară, cum e casul pentru *bulan* căruia în articolul său îi dă sensul de „şezut" şi acela de „buzunar dela spate". Această din urmă semnificaţie a găsit-o în *Dimineaţa*, 1. V. 1932, şi acum, revenind, o confirmă cu ceea ce găseşte la Cota. Aici însă cuvîntul e înregistrat de două ori: *bulan* „spate" — numai pe acesta ar fi trebuit A. Graur să-l ia în consideraţie — şi *la bulan* „buzunarul dela spatele pantalonilor". Interpretarea justă e aceea pe care am dat-o, adică prin *la bulan* trebue să se înţeleagă „buzunarul dela bulan".

Revenind asupra lui *cardi*, citează cîteva expresii dela A. Cota, din care reiese bine sensul de „a lovi" şi într'adevăr acesta e înţelesul de bază a cuvîntului, iar nu acela de „a vorbi", cum credea mai înainte. Înregistrînd apoi derivatul *carditor*, A. Graur îşi însuşeşte explicaţia dată de A. Cota: „animator (complice)". Nu ştiu ce vrea d-sa să înţelegem prin „animator".

Pentru susţinerea sensului de „a da" pe care îl atribue lui *dili* citează dela A. Cota expresia „donner un coup". E tocmai ce am spus cînd m'am ocupat de cuvîntul acesta, că are anume sensul de „a da lovituri, a lovi", nu propriu zis acela de „a da". Se spune: *i-a dilit o palmă*, dar nu se poate spune *i-ad ilit o carte, o ţigară*, unde avem sensul de „a da". Nu ştiu de ce a citat A. Graur expresia dela Cota, pentru că nu vine de loc în sprijinul explicaţiei d-sale, ci din contra.

Atestarea lui *manglitor* în glosarul lui Cota şi în *Ordinea*, 19. XII. 1935, face pe A. Graur să recunoască că *manghitor* — pe care l-a dat astfel în articolul său, după *Dimineaţa* — e

datorit, cum am spus, unei erori de tipar şi renunţă la etimologia greşită pe care o dăduse, datorită tocmai acestei erori. Aceeaşi rectificare ar trebui să o facă însă şi în ce priveşte pe *mehalit* în loc de *nehalit* şi să renunţe de asemenea la etimologia *ma* + *halo*, pe care a propus-o pentru această formă inexistentă.

Nu înţeleg de ce avea nevoie A. Graur de atestările dela Cota pentru *mardeu*, *matol*, *mierli*, *mişto*, *mol*, *muie* etc., cînd nu aduc nimic nou ca sens sau ca fonetism, fiind destul de frecvente în argou.

Paradit e dat de Cota cu sensul de „lovit, spart capul" şi A. Graur reproduce — e drept, cu un semn de întrebare — această naivă şi greşită explicaţie. Şi apoi *paradit* nu e propriu zis un derivat, ci forma participiului trecut a lui *paradi* „a sparge".

Şindi e dat după Cota cu sensul de „a tăia pe cineva", cînd în realitate are sensul general de „a tăia": *i-a şindit crăcanii la bulan* „i-a tăiat pantalonii la spate". Ceea ce e mai ciudat e că dă tot de aici derivatul *cu şindeală* „furt prin tăierea buzunarului cu lama de ras sau cu briciul". Avem ceva paralel lui *la bulan*, adică prin *cu şindeală* s'a înţeles „furt cu şindeală". Cuvîntul întrebuinţat în această expresie e sau derivatul dela *şindi* cu sensul deci de „tăiere, tăietură" sau substantivul identic ca formă — pe care l-am relevat — cu sensul de „lamă, cuţit", substantiv pe care Cota şi A. Graur nu-l cunosc.

Uşchit e dat, ca la Cota, cu sensul de „zăpăcit, plecat". Dar aici sau avem două sensuri: un adjectiv şi un verb la participiul trecut şi atunci trebuia să se facă prin cifre această diferenţiere sau mai curînd trebuia să se renunţe la al doilea sens, acesta neconstituind propriu zis un derivat. *Uşchit* îmi este cunoscut mai mult la feminin: *femeie uşchită* cu sensul de „femeie trecută, îmbătrînită".

Tot în acest număr din *Bulletin linguistique* A. Graur se ocupă de unele forme de argou în *Notes d'étymologie roumaine*. Înregistrînd expresia argotică *a cădea pe bec* pe care am dat-o

cu sensul de „a fi arestat" din argoul pungaşilor — există şi aici nu numai în mediul celor culţi cum crede A. Graur — şi în general cu acelaşi înţeles ca al termenului, de asemenea argotic *a se arde*, traducînd expresia argotică franceză *tomber sur un bec de gaz*, A. Graur este convins că în romîneşte prin *bec* s'a înţeles „faţă" — întrebarea e atunci de ce nu s'a tradus şi cuvîntul *bec* — şi de aceea s'ar fi suprimat articolul nehotărît *un*. Ar fi vrut A. Graur să se zică: *a căděa pe un bec*? nu ar fi fost romîneşte sau: *a căděa pe un bec electric*? nu era nevoie de această precisare, pentru că în limba noastră — spre deosebire de franceză — *bec* nu are decît acest sens, de „bec electric". Expresia franceză a plecat, cred, dela ceva foarte concret. Au impresionat adică fluturii, micile insecte care, atrase de lumina becului, se lovesc de el şi cad arse. Avem deci un sinonim al cuvîntului din argoul frances *brûler* şi al celui romînesc *a se arde*. Astfel se spune despre cineva incorect în mînuirea unor bani streini cînd e descoperit: *a căzut pe bec*, sau *s'a ars*. Mai mult chiar, şi sensul obscen al lui *a se arde* este redat de a *căděa pe bec*. Se spune astfel despre o fată care a greşit că *a căzut pe bec*. Interpretarea pe care o dă A. Graur acestei expresii cred deci că trebue exclusă.

Al. Vasiliu

Pe marginea unui răspuns

In *Dacoromania*, VII, 155, Şt. Paşca, răspunzînd dărei de samă pe care am făcut-o, în această revistă (VI, 387-389), la al său *Glosar dialectal*, aduce o serie de obiecţiuni şi unele apreţieri care cred că nu pot fi trecute cu vederea.

Astfel, Paşca îmi atribue afirmaţiuni, unele, pe care nu le-am făcut sau, altele, pe care le-am făcut cu totul sub altă formă.

Nu mi-am spus părerea, în darea mea de samă, asupra valoarei materialului de limbă adunat cu ajutorul „membrilor corespondenţi". Nu m'am pronunţat asupra acestei chestiuni

nici într'un fel: nici diminuînd, nici negînd. Prin faptul că am făcut o serie de obiecţiuni în legătură cu unele cuvinte din *Glosar*, crede Paşca, oare, că poate să-mi atribue afirmaţiuni ce nu erau în intenţia mea?

Deasemenea, nu am discutat causele greşelilor din materialul cules prin membrii corespondenţi, aşa cum lasă să se înţeleagă Paşca atunci cînd spune: „E just că formele de limbă culese de unii membri corespondenţi pot presenta transcrieri mai puţin exacte sau lipsă de precisie în redarea sensurilor cuvintelor. Aceasta provine din lipsă de pricepere uneori, altădată din superficialitate: nu însă din rea credinţă". Nici în chestiunea aceasta nu am făcut nici o apreţiere. Am relevat doar greşelile din *Glosar*, fără să precisez de unde provin. Nu m'a interesat cui se datoresc — corespondenţilor sau lui Paşca [1] —, ci am arătat numai greşelile cum apar de atîtea ori.

Apoi, eu nu „tăgăduesc pur şi simplu" — cum prea categoric se pronunţă Paşca — existenţa unor cuvinte cuprinse în *Glosar*, ci spun „cîteva nu le-am putut înregistra la faţa locului şi cred că nici nu sînt întrebuinţate" [2]. E o sensibilă deosebire între ceea ce spun eu şi ceea ce-mi atribue Paşca; şi mă aşteptam ca nuanţele de sens să fie sesisate cel puţin de cei ce se ocupă şi cu „înţelesul" cuvintelor.

Argumentarea pe care o foloseşte Paşca în răspunsul său îmi pare, uneori, nu numai şubredă, dar chiar curioasă. Cîteva spicuiri pentru exemplificare.

La observaţia mea că *bită* „nană, lele" nu este cunoscut

---

[1] Acum pot să precisez că sînt unele erori care nu se datoresc membrilor corespondenţi, ci acelora care întrebuinţează materialul cules de aceştia, în casul de faţă lui Paşca. Astfel formele *biţă, junişcan, potoviţă, săceteu* din *Glosar*, în loc de *liţă, junişan, potoriţă, săcăteu* sînt datorite unei false lecturi a notelor lui V. Lazăr (iar nu Lazar), corespondentul care a comunicat materialul din Jina.

[2] Cînd am presupus („cred") că aceste cuvinte „nici nu sînt întrebuinţate" m'am basat pe faptul că am urmărit, pe teren, fiecare cuvînt la cel puţin 5, 6 persoane (de vîrstă şi sex diferit).

în Jina, ci numai *liţă*, Paşca răspunde: „*biţă* este o creaţie analogă (din *băbiţă*) cu *liţă* (din *leliţă*)“ [1]. Eu nu am spus că *biţă* este sau nu este o creaţie din *băbiţă*, ci am susţinut că *biţă* nu este cunoscut în Jina. De ce atunci Paşca ocoleşte observaţia mea? Sau poate crede că *biţă*, fiind o creaţie din *băbiţă*, trebue să existe şi în Jina? Sînt îndreptăţit să atribui acest curios raţionament lui Paşca, deoarece îl regăsesc şi mai departe: „nu putem spune că *cioară* nu se zice (la Jina) şi Saşilor, cînd e sigur că această poreclă li se dă şi în alte părţi alte Transilvaniei“. Fiind că *nare* sau *brîncă*, de exemplu, se întrebuinţează în alte părţi ale Transilvaniei cu sensul de „nas“ şi „mînă“, după raţionamentul lui Paşca ar urma ca şi în Jina (unde aceste cuvinte au înţelesul obişnuit) să însemneze tot „nas“ şi „mînă“ [2].

In darea mea de samă am observat că în Jina nu se spune *junişcan*, ci *junişan* şi că *meleandră* nu înseamnă „haină rea, sdreanţă“, ci „numai sdreanţa pe care se pune ceaunul de mămăligă cînd o mesteci“. Paşca răspunde: „credem că se spune la Jina şi *junişcan*, nu numai *jinişan* [eu am spus *junişan*], tot aşa cum se zice şi *meleandră* — haină rea, sdreanţă, care se poate întrebuinţa şi (nu „numai“, cum zice Ş.) la a pune pe ea ceaunul de mămăligă, cînd se mestecă“. Deci, la observaţia mea, basată pe fapte constatate la faţa locului, aşa cum am arătat, Paşca răspunde cu „credem“. Şi totuşi „a aprecia aşa ca Şandru... nu e nici leal şi nici ştiinţific“ [3].

Paşca nu înţelege legătura pe care am făcut-o între

---

[1] In *Glosar*, Paşca trimite la „† *biţă* în DA.“. Nu am găsit forma de mai sus în *Dicţionarul Academiei*, ci numai *biţă*, care, deci, circulă încă şi este un diminutiv din *bădiţă;* aşa dar, nici o legătură cu *biţă* din *băbiţă*, cum afirmă Paşca.

[2] Observaţiile ce le fac aci în legătură cu *biţă* şi *cioară* sînt valabile şi pentru *bală* şi *a vărzui*.

[3] Găsesc nimerit să-mi exprim aci o nedumerire: Paşca recunoaşte că în unele casuri (*bleasc*, *potoriţă*, *săcăteu* etc.) observaţiile mele au fost juste. Pe ce se basează cînd le admite pe acestea şi cînd nu admite altele?

buclă şi *buglă*. Cuvîntul *buclă* „văpsea", dat de *Glosar*, este necunoscut în Jina; în schimb, este cunoscut *buglă* (deci, o simplă legătură de formă) „claie de fîn".

Subliniez că nu am atras atenţia cutărui lexicograf de samă în legătură cu întrebuinţarea formei *făulă* — pentru care aşi fi făcut aceeaşi... greşeală pe care o face şi Paşca cu *junişan* —, ci cu privire la întrebuinţarea formelor *cheş*, *coldănesc*, *meleandră* şi *vărzui*.

Frasa: „e just că adj. *cheş* „pestriţ, cu pete de diferite colori pe corp" se întrebuinţează numai pentru vite. Dar sînt oare şi oameni cu pete de „diferite colori" pe corp? Dacă ar fi, orice Romîn ar zice că sînt *cheşi* (sau *cheşei*, cum zice Ş.[1])" denotă prea multă insistenţă de ironisare, pentru ca să nu mă opresc asupra ei. Vorbind despre acest cuvînt am observat că într'adevăr adj. *cheşei-cheşeie* (iar nu *cheş*, cum continuă să „creadă" Paşca) înseamnă „pestriţ, cu pete de diferite colori pe corp", dar, am adăugat, „se întrebuinţează numai pentru vite", nu şi, bunăoară, pentru pasări, peşti, insecte. Dacă Paşca a găsit de prisos — şi chiar motiv de... subtilă ironie — precisarea mea, presupun că, după dînsul, sau oricărei vieţuitoare „pestriţe, cu pete de diferite colori pe corp" poate să i se zică, la Jina, că este *cheşeie*, sau orice vieţuitoare, în afară de om, e clasată în categoria „vitelor".

Cînd observaţiile mele au fost lipsite cu totul de nota polemică şi cînd am dovedit — Paşca admite în majoritate observaţiile mele[2] —că din cele 55 de cuvinte presentate din Jina mai bine de jumătate sînt greşit redate, fie ca formă,

---

[1] Cum i-a comunicat şi V. Lazăr, fiind că iată ce găsesc în *Dicţionarul Academiei* la cuvîntul *cheş*: „*cheşeiu*, adj. m. = pestriţ (Jina, jud. Sibiu, com. V. Lazăr)". Unde e greşeala, la Paşca sau în *Dicţionarul Academiei*?

[2] Din seria rectificărilor pe care le-am făcut în darea mea de samă Paşca recunoaşte (îmi şi mulţumeşte) justeţea unora (8 cuvinte), trece sub tăcere altele (12 cuvinte) şi doar în legătură cu 9 cuvinte — de care a fost vorba aci — are de făcut unele reserve.

fie ca înţeles, cred că apreţierea mea finală nu-mi poate aduce epitetul grav de „neleal“ şi „neştiinţific“.

Deşi Paşca îmi atribue — şi nu una, ci mai multe — afirmaţiuni pe care nici vorbă să le fi făcut, deşi evită cu abilitate observaţiile mele, recurgînd la digresiuni, care nu aduc nimic pentru discuţie (casul *biţă*), deşi îşi basează susţinerile pe subiective „credem“, „se poate“, iar nu pe fapte reale şi verificări obiective, nu insist să-i atribui lipsă de lealitate, de probitate sau metodă ştiinţifică, ci presupun că i-au provocat oarecare enervare cele cîteva rînduri, al căror scop era acela de a aduce *Glosarului* unele rectificări şi de a atrage atenţia celor ce eventual l-ar întrebuinţa, asupra încrederei ce trebue să i-o acorde. Că observaţiile mele au putut să arunce o umbră de îndoeală asupra lucrărei sale, turburîndu-l, nu pot fi de vină.

D. Şandru

DĂRI DE SAMĂ

Ch. Bally. Linguistique générale et linguistique française; Paris, E. Leroux; 1932; VIII-410 pag.

Intreg volumul redă cursuri universitare, partea întîi cuprinzînd o expunere de principii şi metodă, a doua o caracterisare a francesei de azi.

O părere exprimată de Bally în primele pagini e că, împotriva celor susţinute în general de lingvişti, orice limbă apare, în realitate, ca „instituţie tradiţională", cea mai tradiţională: „la langue ne connaît pas les mutations brusques qu'on observe dans la politique, le droit, voire la morale et la religion" (p. 4-5). Prea categorică afirmaţie, cînd termenii de comparaţie sînt departe de a fi în acord cu evoluţiile lingvistice. Intrucît evul mediu, şi referindu-ne numai la ţările romanice, arată din punct de vedere lingvistic mai mult spirit tradiţionalist decît sub alte raporturi? Il caracterisează, din contra, permanenţe de organisaţie socială, fără să mai vorbim de religie, pe cînd limbile romanice au trecut atunci prin nenumărate schimbări. Pentru timpurile mai nouă chiar limba franceză, tradiţionalistă în unele privinţe, nu arată totuşi că a trecut mult peste ceea ce apare cu persistenţe uşor de recunoscut în alte direcţii? Şi limba noastră nu este o pildă de repezi, chiar neaşteptate uneori, transformări, de un secol şi jumătate încoace? Cînd stările sociale rămîneau aceleaşi, totuşi ea, la sfîrşitul veacului al XVIII-lea şi începutul celui al XIX-lea, s'a îndreptat spre înnoiri, atîtea foarte îndrăzneţe, şi chiar în cele din urmă decenii a evoluat cum nu s'a întîmplat în alte direcţii, cu stăruinţe de rămîneri în urmă. Tradiţionalismul şi înnoirile în ce priveşte limba nu pot fi privite apodictic după alăturări cu unele manifestaţii ale vieţei sociale.

Mai departe Bally găseşte o corelaţie între tradiţia unei limbi şi unitatea ei: „Plus celle-ci est une, plus elle tend à se fixer. C'est le cas du français beaucoup plus que de l'allemand: là, en effet, les dialectes sont encore vivants et pénètrent de toutes parts

dans le haut allemand" (p. 10). Variațiunile dialectale știm însă cît de numeroase sînt în franceză, nu mai reduse decît în germană, așa că nu vedem întrucît tradiționalismul limbei francese ar putea fi explicat cum admite Bally. Și referindu-ne iarăși la limba noastră, ea nu apare mai tradiționalistă decît francesa, cu toate că arată mult mai puține diferențieri dialectale.

Multe observații pe care Bally le face cu privire la structura limbilor — unele cunoscute din lucrările sale anterioare, altele nouă — sînt de reținut, prin valoarea lor de analisă și evidențieri ce reies din ele.

Poate să pară surprinzătoare enunțarea dela p. 49: „*Tout rapport grammatical est verbal. La grammaire tout entière est dans le verbe; inversement, tout verbe exprime par lui-même ou contient de la grammaire*". Părerea e justă în ce privește rolul însemnat pe care-l are verbul, dar în loc de: „gramatica în întregime e cuprinsă în verb" poate fi caracterisată astfel gramatica în cea mai mare parte a ei, deci fără generalisarea exprimată de Bally. Noțiunea verbală nu e totdeauna absolut implicită în fiecare categorie gramaticală.

Asupra exprimărei sintetice și celei analitice Bally relevează (p. 111), și cu deplină dreptate, cum acești termeni sînt întrebuințați arbitrar adeseori. Totuși recunoaște că trebue să recurgă la ei, aducînd unele precisări. Astfel insistă asupra faptului că atunci cînd gîndirea nu este comunicată apare „sintetică, adică globală": necesitatea de a împărtăși gîndirea duce la „analisarea elementelor representărei"; un strigăt este „sintetic", pe cînd frasa este „analitică". De aici conclusia: „un procedeu lingvistic e cu atît mai sintetic cu cît se apropie mai mult de nebuloasa primitivă, cu alte cuvinte de gîndirea neîmpărtășită". De sigur că un strigăt e așa cum îl caracterisează Bally, dar cînd este vorba de exprimarea prin frase aspectul lor analitic e foarte relativ, nu arată o categorică dependență de neprimitivism: un om simplu se exprimă adeseori mai analitic, pentru că întîmpină greutăți în redarea celor ce are să spuie, e impresionat de amănunte pe care nu e în stare să le înlăture cînd vorbește, pe cînd cineva cult găsește ușor o exprimare mai sintetică. Alteori, se știe, felul exprimărei poate să fie invers, așa că și în modul cum Bally întrebuințează termenii de „sintetic" și „analitic", cu toată intenția sa de a-i precisa, vedem un desacord față de realitățile lingvistice.

Caracterul analitic al limbei francese îl atribue Bally (p. 165), în parte, declinului flexiunilor, confundărei mai multor forme în una singură, pentru a exprima funcțiuni deosebite și căutîndu-se să se înlăture confusiunile într'un fel sau altul. Se poate obiecta

însă că dacă în vechea franceză flexiunea substantivală şi cea verbală cunoşteau dierenţieri care au dispărut cu vremea, nu urmează de aici că ea era mai analitică decît franceza modernă: forme vechi ca *li filz, le fil* sau *je disoei, tu disoeis, il disoiet,* faţă de cele de azi *le fils* şi *je disais, tu disais, il disait,* nu contribuiau întru nimic ca franceza veche să apară mai puţin analitică decît cea de azi.

După numeroase relevări, arătînd ce elemente sînt cu deosebire proprii structurei limbei franceze, Bally se opreşte la cîteva consideraţii estetice. Ele pleacă dela întrebarea dacă limba franceză e „artistică" ori „poetică" (p. 380). Pusă astfel, întrebarea nu poate duce la o întemeiată caracterisare. Precisînd ce înţelege prin aceşti doi termeni, Bally spune că „o operă de artă pură este *plastică* în esenţa ei; arată mai mult decît sugerează", pe cînd „o operă poetică pură ..... îndreaptă sufletul spre vis ; expresiunea ei ideală este musica". Ar urma de aici că musica trebue separată de artă. Distincţiuni, circumscrieri cum le admite Bally desorientează interpretările estetice. Arta adevărată nu rămîne niciodată departe de poesie, cuprinde într'o măsură sau alta şi cu variaţiuni de nuanţare virtualităţi de sugestiune — chiar şi ştiinţa adevărată, trecînd peste erudiţie, amplificind-o, ne duce spre poesie.

Urmînd criteriul estetic care i s'a părut că trebue luat în consideraţie, Bally formulează părerea sa cu privire la franceză astfel : „Le français n'est guère fait pour le prolongement de la pensée dans le rêve. Il donne aux idées la limpidité du cristal; il lui en impose aussi la rigidité" (p. 381). Claritatea în exprimarea ideilor a fost totdeauna recunoscută Francesilor, dar de ce Bally se mărgineşte, în această caracterisare generală, numai la ea? Nu trebuia uitată exprimarea sentimentelor cînd era vorba de „prelungire în vis".

Mai departe, e adevărat, Bally se referă la exprimarea lirică, dar afirmă că în poesia franceză lirismul a fost totdeauna „un accident" (p. 383), pe cînd altfel se înfăţişează poesia germană. E o exagerare în clasarea astfel a poesiei francese. Accentele lirice, cufundările în vis nu se reduc în poesia franceză la cît susţine Bally: nici în evul mediu, nici mai tîrziu, la romantici ori la simbotişti; celor din urmă le recunoaşte Bally că au ştiut să exprime „impresii vagi", dar aceasta, adaugă, a fost ceva întîmplător şi datorită influenţelor streine — părere plecînd numai dela unele impresii, denaturînd realităţile literare. Căutînd să caracteriseze limba franceză şi raportîndu-se la literatură, Bally a pierdut din vedere producţiunile literare francese în totalitatea lor, deci şi cele în proză. De atîtea ori acestea sînt străbătute

de lirism şi ne îndreaptă spre vis, cu o superioritate de exprimare artistică ce lasă în urmă prosa germană, aşa că ele nu pot fi neluate în samă. In apreţieri asupra limbei şi literaturei francese păreri unilaterale le vedem des repetîndu-se.

Cîteva pagini sînt consacrate francesei ca limbă de comunicaţie. In general, spune Bally, cînd o limbă ajunge să fie vorbită şi scrisă de cît mai mulţi ea se şi simplifică, înlătură forme putînd fi o piedecă la întrebuinţarea ei cotidiană; urmează observaţia: „il est curieux de constater que les deux peuples qui ont le plus colonisé, les Anglais et les Espagnols, sont aussi ceux dont la langue possède les formes générales les plus simples et les plus régulières" (p. 386). Concordanţa pe care o găseşte Bally e contestabilă: englesa şi spaniola — aceasta totuşi neapărînd tocmai cum e înfăţişată — îşi afirmase caracteristicile lor înainte ca expansiunile coloniale să aibă loc, aşa că nu vedem ce legătură ar fi între faptele la care se referă Bally.

Francesa e presentată ca în desacord cu posibilităţi de răspîndire în anumite direcţii, pentru că ea are oroare „de tout ce qui conduit à l'automatisme, au travail linguistique exécuté en séries" (p. 391). Ea rămîne pînă acum, spune Bally, la ceea ce a făcut din ea o limbă adresîndu-se în primul rînd elitelor, iar dacă transformări în vieaţa popoarelor se vor accentua în sensul că „totul se democratisează", ar fi de regretat ca ea să ajungă la „avilissement", la diminuarea prestigiului ei. Trecînd la asemenea consideraţiuni, Bally atinge problema orientărilor sociale, dar asupra lor ştim cît de departe pot merge divergenţele de păreri.

O. D.

M. FRIEDWAGNER, Ueber die Sprache und Heimat der Rumänen in ihrer Frühzeit; Halle, Niemeyer; 1934; extr. din *Zs. f. rom. Phil.*, LIV, 641-715.

Cu deplină cunoaştere a cercetărilor de pînă acum — şi unele de amănunte, risipite prin publicaţii dela noi nu uşor de urmărit pentru un învăţat strein — M. Friedwagner arată în ce stadiu se găsesc azi şi, examinîndu-le obiectiv, desprinde din ele ceea ce i se pare că e de luat în samă, dar în acelaşi timp aduce consideraţiuni nouă, insistă asupra unor fapte care ori au fost, după părerea sa, greşit interpretate ori au rămas nerelevate pentru elucidarea unor puncte.

Din discuţiile asupra părăsirei Daciei, Friedwagner — după ce analisează relatările lui Vopiscus, Eutropius şi Sextus Rufus —

pune în evidență partea lor pozitivă, ce trebue recunoscut pe bune temeiuri. Că părăsirea Daciei de întreaga populație romană nu poate fi admisă arată Friedwagner amintind (p. 648), ca asemănare de împrejurări, cum a fost relevat de Jung, ceea ce ne spune Eugipius cu privire la Noricum și Vindelicia: Odoacru, la 488, stăruia pe lîngă fratele său ca „toți" locuitorii din aceste două provincii să nu mai fie lăsați acolo, să fie îndemnați a trece în Italia; după Eugipius, ar resulta că toți ar fi ascultat acest îndemn și cu toate acestea nu s'a întîmplat așa, pentru că la începutul sec. al IX-lea pe moșiile mănăstirești dela St. Emmeram (Regensburg) și St. Peter (Salzburg) se găsiau numeroși țărani (ca locuitori în *vici romanisci*) și chiar denumiri toponimice de azi dovedesc că relativ pînă tîrziu au trăit prin acele părți urmași ai coloniștilor romani.

Numărul celor rămași în Dacia crede Friedwagner că era redus, față de al celor care o părăsise (... „ist aber jedenfalls nicht die Mehrheit der römischen Bevölkerung im Lande verblieben"). Mai departe însă (p. 649) Friedwagner stăruie asupra faptului că și înaintea lui Aurelian, la începutul sec. al III-lea, se întîmplase năvăliri ale Goților și cu toate acestea nu se vorbește de vre-o strămutare a populației, din causa lor, așa că nu trebue exagerate urmările lor, pe vremea domniei lui Aurelian, că adică locuitorii Daciei care erau legați de pămînt într'un fel sau altul, în special cei din clasele de jos, nu aveau de ce să se refugieze peste Dunăre, cu atît mai mult cu cît Goții nu veniau ca aprigi cutropitori, sînt înfățișați ca oameni mai pașnici. Se pune atunci întrebarea: aceia care, după hotărîrea lui Aurelian, au părăsit Dacia, fie că erau ostași, fie că aveau însărcinări administrative, fie că făceau parte din aristocrațime, ne putem oare închipui că întreceau ca număr masa populației de rînd din orașe și dela țară? Proporția presupusă de Friedwagner nu apare tocmai convingătoare.

Expunerea asupra influenței albanese și celei slave concentrează ce este esențial pentru înțelegerea lor. Cu privire la cele mai vechi atingeri cu Slavii, așa cum sînt presentate de Friedwagner, pot fi aduse însă unele obiecțiuni: părerea sa e că puține elemente slave (cel mult „vre-o sută", p. 695) au putut pătrunde atunci în limba noastră; despre o influență hotărîtoare în acest sens nu poate fi vorba decît de prin sec. al IX-lea (p. 673, 687 urm.). Epoca aceasta ar coincida, cum a susținut Pușcariu, a cărui părere și-o însușește Friedwagner, cu apropierea mai mare între noi și Slavi, după creștinarea lor. Considerațiuni religioase e greu de închipuit că ar fi avut o înrîurire decisivă în acest sens: pentru strămoșii noștri, creștini, păgînismul Slavilor pînă în sec. al IX-lea

nu a putut fi un motiv de isolări şi, deci, din punct de vedere al limbei, o piedecă pentru un şir de împrumuturi mai numeroase decît le admite Friedwagner. O comparaţie mi se pare că poate fi făcută în această privinţă, ca dovadă indirectă pentru ceea ce nu s'a putut întîmpla între sec. al VII-lea şi al IX-lea: în curs de vre-o două sute de ani am împrumutat multe cuvinte dela Turci, dela necreştini prin urmare, priviţi duşmănos, veniţi la noi în treceri, rămînînd mereu streini; percurgînd dicţionarul lui Cihac şi statistica dată de Şăineanu, *Infl. orient.*, I, CCLXXII, vedem cum peste 300 de cuvinte turceşti le-am păstrat pînă azi — multe altele ştim ce obişnuite erau în sec. al XVII-XVIII-lea. Ţinînd samă de condiţiunile de vieaţă din regiunile carpato-balcanice în sec. al VI-lea şi mai tîrziu, năvălirile Slavilor şi aşezările lor prin multe locuri nu ni le putem representa ca potrivnice contactelor dese cu populaţia romană din aceste părţi şi urmarea lor nu putea fi, chiar înaintea sec. al IX-lea, decît aceea de amestec intens etnic şi de bilingvism, adeseori. Aceasta ne duce spre recunoaşterea unei influenţe nu prea reduse din partea Slavilor asupra limbei noastre încă din sec. al VI-lea, al VII-lea.

Pînă atunci Friedwagner crede că strămoşii noştri au trăit din plugărit, au dus o vieaţă presupunînd stabilitate (o „gesicherte Sesshaftigkeit, die für den Ackerbau Voraussetzung ist", p. 666), că numai pe urmă s'au îndreptat spre păstorit, cu strămutări dintr' un loc în altul. O continuitate între vieaţa păstorească din epoca romană şi a noastră nu poate fi totuşi contestată, cum reiese din mulţi termeni referindu-se la ea. Nu trebue pierdut din vedere nici faptul că îndeletnicirea de plugar nu e părăsită uşor pentru cea de păstor; în schimb, se întîmplă des procesul invers, trecerea dela păstorit la agricultură.

Cu privire la Istroromîni şi Megleniţi, Friedwagner înclină spre părerea că originea lor trebue căutată la sudul Dunărei (p. 659, 696 urm.). Părerea aceasta lasă însă nelămurit un punct: de ce Megleniţii nu au fost absorbiţi de Aromîni sau nu au urmat curentul de admigrare spre nord?

Admigrarea e admisă de Friedwagner (p. 667, 705). dar urmările ei i se par că nu pot fi interpretate în sensul „fusiunei" elementului dela sud cu cel dela nord, ci al „suprapunerei" celui dintîi peste celălalt. Distincţiune care poate fi luată întrucîtva în consideraţie, să fie înţeleasă adică astfel: în punctele de contact dela sud şi dela est fusiunea s'a putut întîmpla, pe cînd spre vest elementul admigrator nu a putut avea de cît o influenţă redusă la cîteva particularităţi suprapunîndu-se celor caracteristice dacoromînei. Un termen, deci, nu ar exclude pe celălalt, amîndoi

corespunzînd condițiunilor deosebite, după regiuni, în care s'a produs contactul între cei veniți de peste Dunăre și cei rămași în Dacia.

Și asupra altor chestiuni referitoare la trecutul nostru studiul lui Friedwagner concentrează aceeași bogată informație, aduce observații nouă, așa că va fi de nelipsită consultare atît pentru filologi, cît și pentru istorici.

O D.

ALF LOMBARD, La prononciation du roumain; Uppsala, Lundequistska bokhandeln ; 76 pag. ; extr. din *Uppsala Universitets Arsskrift,* 1936.

Spre deosebire de lingviștii streini care au studiat limba noastră, din alte puncte de vedere, Alf Lombard a căutat să arate ce caracterisează pronunțarea romînească de azi, în special cea bucureșteană așa cum se aude în cercurile culte. Pentru această anchetă lingvistică s'a orientat după vorbirea unui tînăr profesor, născut la București și făcîndu-și tot timpul studiile aici.

Cu rare aptitudini pentru asemenea cercetări, urmărind pînă în cele mai subtile nuanțări articularea sunetelor, controlînd mereu observațiile, Lombard a reușit să pună în evidență particularitățile proprii rostirei noastre, cu unificări mai mult sau mai puțin, ca să dea și streinilor imaginea exprimărei culte — unele din aceste particularități sînt arătate întîia oară așa cum apar dintr'o minuțioasă analisă fonetică.

Pronunțarea lui *s* (*x*) în cuvinte ca *scenă, sceptic, exces* apare, după justele observații ale lui Lombard (p. 10), așa cum este în realitate, anume nu cu *s* curat, ci apropiindu-se de *ș*, sub influența asimilatoare a lui *c*. Aceeași consoană, spune Lombard, se aude dinaintea unui *i* silabic, dar în exemplul dat, *mașină*, pronunțarea lui *ș* nu pare de loc să fie alta decât în forme ca *înșir, așez.*

Felul cum e rostit diftongul *eo* în unele casuri e bine precisat la p. 30: în *pleoscăi* pronunțarea adevărată a lui *e* nu este cea ortografică, ci aceea ușor de înțeles foneticește, adică: *e* > *ö* datorită acțiunei asimilatoare a lui *o* următor; cum foarte bine a observat, iarăși, Lombard acest *öo* ajunge uneori să fie monoftongat: alături de *plöoscăi* se aude și *plöscăi.*

Sînt de reținut și alte mai multe observații, acelea asupra felului cum sînt articulați *ă, î, l,* asupra nasalisărei, devocalisărei etc.

Cu privire la *au* și referindu-se la formele *caut*, *balaur*, Lombard se întreabă (p. 20) dacă poate fi nedumerire asupra adevăratei pronunțări: *aŭ* ori *au*. Mulți susțin, într'adevăr, că *au* e rostit ca două silabe în *caută* (de aici presentarea lui astfel în versificație); e o eroare, *au* fiind în realitate diftong și astfel îl recunoaște și Lombard.

Pentru *i* final fonetismul e dat ca variind după natura vocalelor ce precedă: cînd acestea sînt *a*, *o* pronunțarea lui *i* s'ar deosebi întru cîtva de aceea cînd el se găsește după alte vocale (p. 39); distincțiunea care i s'a părut lui Lombard că poate fi făcută între *mai*, *doi* și *tei*, *văi* etc. lasă totuși oarecari îndoeli.

Rămîne îndoioasă și distincțiunea făcută cu privire la durata vocalelor după cum sînt urmate de o consoană sonoră ori surdă (p. 44); în casul întîi ele ar fi pronunțate ceva mai lung: *a* și *u* din *drag* și *Cluj* sînt rostiți, spune Lombard, mai lungi decît în *drac* și *Teiuș*; nu mi se pare să existe o asemenea deosebire; poate că Lombard a fost influențat de rostirea specială în unele casuri, cu o nuanță afectivă, a lui *drag* (*mi-i tare drag*, unde *a* poate fi rostit, într'adevăr, mai lung); un *a* la fel se poate auzi însă și în forma *drac* din anumite expresii, iarăși afectiv nuanțate (*să-l i-a dracul*, *ducă-se la dracul*); deci o diferență de pronunțare ar fi de recunoscut nu după natura consoanei cu care vine în contact o vocală, ci după cum aceasta e rostită într'un cuvînt susceptibil de anumite nuanțări.

La sfîrșit e dat un text (după Ispirescu) în transcriere de riguros control fonetic. În vre-o două forme însă nasalisarea a fost notată cînd nu apare de fapt ori a rămas neînsemnată; așa în *lihnit* (frasa 12 dela p. 68; dealtfel, într'o notă dela p. 35, e arătată ca îndoioasă); în *spune* (frasele 28, 31 dela p. 71, 72, unde lipsește semnul nasalisării pe *u*).

Ajungînd să cunoască așa de bine limba noastră, Lombard arată prin această lucrare că un strein poate distinge, uneori, nuanțe de pronunțare de care nu ne dăm samă.

O. D.

G. ROHLFS, Dizionario dialettale delle tre Calabrie; Halle, M. Niemeyer; Milano, V. Hoepli; 1932-1936; vol. I, 424 pag.; vol. II (fasc. 7-10), 256 pag.

Vocabulare calabrese s'au publicat relativ multe, dar cu înregistrări limitate ori cu informații nu totdeauna bine controlate. După alte importante lucrări pe care i le datorim, G. Rohlfs ne dă acest dicționar cuprinzînd o mare bogăție de forme culese din

vre-o 250 de comune şi însoţite de lămuriri asupra originei lor. In introducere sînt arătate aspectele caracteristice ale dialectului calabres, dintre care reiese mai ales acela al latinităţei mai arhaice păstrată în nord, pe cînd în sud circulă numeroase forme atestînd inovaţii (deosebirea aceasta o arată cu mai multe exemple la p. 131-135).

Dintre cuvintele de origine obscură, poate din oscă sau din vre-un alt grai, Rohlfs relevează pe *calfa, carfa* „ghiro madre" (p. 31); forma primitivă e însă *carpa*, cum e dată deasemenea în dicţionar, şi aceasta poate fi pusă în legătură cu gr. καρπάλιμος „iute, sprinten", visl. *hrapa* „a alerga" (v. dicţionarele lui Walde-Pokorny, II, 472 şi Falk-Torp, 879). Numele animalului, explicabil din noţiunea de „iute, sprinten", ar proveni astfel dintr'o formă greacă veche (*κάρπος) din care s'a derivat pe urmă καρπάλιμος.

Ca urme de fonetism osc Rohlfs citează (p. 30) formele *gliefa* şi *tifa*; la acestea, cu fonetism umbric, trebue adăugat *criculu*, arătat în dicţionar ca resultat din lat. c i n g u l u m + umbr. *krenkatrum*.

Interesante sînt cîteva forme latine care pînă acum nu au fost relevate în nici un grai romanic; astfel: *cọi* „legame vegetale... per attaccare il giogo al timone" < c o h u m; *grillu* „seme dell'uva" < a r i l l u s; *murcu* „monco d'un braccio" < m u r c u s; *nticchiare* „misurare il terreno primo di piantare le vite" < i n t i t u l a r e; *pricetta* „caciuola, piccola forma di cacio" < p r a e c e p t a (v. şi lista dela p. 15, din care trebue suprimat *interimme* < i n t e r i m, pentru că singur Rohlfs observă mai departe, s. *nterimme*, că e probabil un latinism din limba juridică).

Cum mai multe forme se întîlnesc cu cele din limba noastră sau dau loc la unele observaţii, relevarea lor poate pune şi mai bine in evidenţă bogăţia lexicală a dialectului calabres:

aḍḍijere „scegliere" < a l l e g e r e (aceasta e forma atestată, nu a l l i g e r e dat de Rohlfs după Meyer-Lübke).

adətẹrzə „l'altrieri" < d i e s t e r t i a; aminteşte pe al nostru *anţărţ* (cf. Meyer-Lübke, 8679).

ammagari „ammaliare, incantare, istupidire", der. din m a g u s, ca *amăgi;* nici forma romînească, nici altele nu sînt date de Meyer-Lübke.

ammarmurare „impietrire, divenir quasi di marmo per paura, dolore o freddo", derivat interesant întîlnindu-se cu *îmmărmuri*.

amprari „andare in campagna" < a m p l a r e; se alătură la seria pe care am studiat-o cînd m'am ocupat de formele latine derivate din tema p a l- (*I-ul Congres al fil. rom.*, 91).

cardararu „specie di piccolo uccello" ne îndreaptă spre c a r-

duelis, ca și alte forme romanice care arată variate alterări ale cuvîntului latin (Candrea-Densusianu, *Dicț. etim.*, 233).

cararre „portare"; ca rom. *cără.*

ciancianielli „minutaglie d'adornamenti, bargigli sotto il collo della capra" trebue privit ca derivat din cincinnus; chiar sensul de „sonagli che portano i cavalli" poate fi explicat din acesta; apare, e adevărat, și *ciancianu* însemnînd numai „campanello, sonaglio" pe care Rohlfs îl consideră ca formațiune onomatopeică (*cian-cian*), însă mai curînd ne îndreaptă spre cincinnus, așa că și forma simplă putem admite că s'a păstrat.

cica „forma plebea apocopata di *dicica* „tu dici" o „si dice che" (de fapt aferesată) presintă o interesantă asemănare cu al nostru *cică.*

coḍḍare „tramontare" (cf. *coḍïare, coriare, cuḍḍare*) ca derivat din collis, adică „a trece peste o colină" ne amintește și el de semantismul rom. *scăpăta;* de notat că în calabresă *cuollu* < collis a primit accepțiunea specială de „terreno da pascolo".

codiv ittula „coditremola" (cf. *cudiváttula, -u*), deci la fel cu rom. *codobatură;* aceleiași pasări i se mai zice *cudalọra, cudicútula, culájita, culércia, culivítula, lumpacuda.*

crudiceḍḍu „alquanto crudo" = rom. *crudicel.*

figghianu „figlioccio" < *filianus se alăturează și el la rom. *fin* și alte cîteva forme dialectale italiene.

ghela „specie di conifera che serve a fare scheggie resinose" dat ca o deformare a lui daeda trebue probabil explicat prin contaminare cu gr. ἐλάτη „brad".

jéminu „gemello" < geminus, ca rom. *geamăn.*

lọcu lọcu (s. *luocu*) „subito subito"; comp. rom. *pe (de) loc.*

mamma „fondigliuolo che fa l'aceto", rar atestat pînă acum și presentînd un semantism paralel aceluia al lui mater (Candrea-Densusianu, *Dicț etim.*, 1071).

manganïare „maciullare", numai în parte se aseamănă cu rom. *mîngîia.*

márgara, margúccia (crapa ~) „capra che porta dei bargigli sotto il gozzo"; comp. numele de capre la noi *Mărgela, Mărgeluța.*

mbu(a) „voce con cui i bambini chiedono da bere, acqua"; cf. *mummu;* e o altă urmă a lat. bua, păstrat cu schimbarea terminațiunei și în rom. *bui,* cum am arătat în vol. III al revistei, p. 432.

míntere < mittere apărînd și cu înțelesul de „tramontare" presintă o interesantă analogie cu ponere și derivate ale lui.

moḍḍarolu „parte molle nel cranio dei bambini"; comp. rom. *moalele capului.*

picca şi *piccu: na picca, nu picchə* „un poco"; deci tocmai ca rom. *un pic.*

ritędda „base di legno, di forma rettangulare, su cui si lavora il cacio fresco per metterlo nelle fiscelle e per far colare il siero" < *r e t e l l a, de unde şi rom. *reţea.*

scotulare (refl.) „tirarsene fuori, non impicciarsene", *mi ndi scótulu* „me ne lavo le mani, non voglio sapere nulla di questo fatto"; la fel, prin urmare, cu rom. *a se scutura.*

Din cuvintele la care ne-am referit cîteva am văzut că privesc păstoritul, dar găsim numeroşi alţi termeni de acest fel şi Rohlfs a ţinut, ca şi în alte lucrări ale sale, să urmărească de aproape această parte a vocabularului calabres. Printre cei mai caracteristici de notat cîţiva ca:

ancinaría „albero con molti rami laterali su cui i pastori appendono i loro oggetti", der. din ngr. ἀγκίνι; e ceea ce păstorii noştri numesc *sărciner* etc.

cortina „parco scoperto in cui si chiudono gli animali" şi *curtina* < *c o h o r t i n a.

curtáglia „steccato per raccogliervi le pecore, ovile" < *c o h o r t a l i a.

fide „contratto di pascolo" < f i d e s.

fronza, crapa ~ „capra dalla fronte bianca".

χédela „capra di vari colori" < *χελιδός.

mišcu şi *mišculu* „bastone per rompere il latte cagliato e per rimestare il latte" < *m i s c u l u m.

Aproape de a fi încheiată — ultimul fascicol a ajuns la litera *S*—, partea întîi va fi urmată de a II-a (ital.-calabr.), care şi ea va înlesni mult cunoaşterea de aproape a acestui dialect.

O. D.

P. SCHEUERMEIER, Wasser- und Weingefässe im heutigen Italien; Bern, A. Francke; 1934; 61 pag. (Heft XII din *Neujahrsblatt der Literarischen Gesellschaft Bern).*

Sîrguinciosul anchetator la *AIS.* ne dă în această lucrare materialul pe care, după cum ne spune în introducere, l-a adunat, după terminarea notiţelor sistematice ale Atlasului, în patru călătorii prin 20 de localităţi în tovărăşia artistului gravor în lemn Boesch.

P. Scheuermeier a reţinut dintr'un imens material etnografic cu deosebire vasele de apă, deoarece în Italia ele formează zone distincte, aşa încît după o scenă dela fîntînă, unde s'ar vedea

forma vaselor, s'ar putea cu precisiune determina regiunea din care provin.

Gruparea nu e făcută de Scheuermeier nici după forma sau materialul din care au fost alcătuite, nici după felul de a fi purtate; criteriul este arbitrar, în sensul că dintre cele trei capitole ale lucrărei primul cuprinde vasele în care se aduce apa dela fîntînă, al doilea pe acelea în care se bea acasă sau la cîmp, iar ultimul sticlele. De aceea, deşi greu de urmărit — întrucît multe forme din capitolul întîi revin în cel de-al doilea —, intenţia autorului a fost să desvolte ce a cuprins schematic în cele trei hărţi etnografice dela sfîrşit: lucrarea în partea ei descriptivă este completată de desenele lui Boesch, ca şi de fotografii. Se pot astfel stabili uimitoare asemănări cu ce găsim în această direcţie şi la noi.

Intre vasele în care se aduce apa dela fîntînă construite din lemn deosebim *mastela* sau *secio* din Istria, Apeninii parmegiani şi Sardinia, identice cu *vadra* din Oltenia şi ca şi ea purtată pe cap, *brenta* din Piemont (ca un *putinei*) dusă pe spate ca şi cea purtată de femeile din Albania de sud, unde seamănă mai degrabă cu un *fedeleş*, şi *secchio* sau *galetta* purtate, cînd sînt două, cu cobiliţa pe umeri ca *găleţile* noastre, deoarece au, specific, toarta deasupra.

Intre cele de aramă — cazanele —, pentru cea mai mare parte a Italiei de jos unde s'au păstrat şi în olărie diferite forme de ceramică antică, este caracteristică în forma ei păstrînd tradiţia milenară (amfora) *conca romana*, purtată pe cap.

In sumedenia de oale de pămînt — să reţinem că Vetralla, centru de industrie a olăritului, alimentează cu mult mai departe decît împrejurimile — sînt atîtea care se pot asemăna fie oalelor noastre cu o coadă sau două, fie ulcioarelor — termenul specific dealtfel e *orcio* —, a căror frumuseţe însă n'o ajung, nici ca formă, nici ca desen. Ceea ce este cu desăvîrşire inestetic la ele, ciuciurul — ţeava prin care se scurge apa — le îndepărtează mult de ulcioarele noastre.

Cositorul mai uşor, comod, are mai mult de luptat decît arama cu regiunile conservative, cu toate că se străduieşte a se imita unele forme caracteristice.

In orice cas, se deosebesc unităţi etnografice nu atît ca material de fabricaţie, cît mai ales ca fel de a le purta: nordul Italiei, cu purtatul vaselor de o toartă, se întinde pînă în Toscana şi Umbria, iar partea cea mai mare peninsulară şi maritimă — ca şi Liguria şi Istria — unde ele sînt duse pe cap, pe cînd cobiliţa apare sporadic în Emilia, Friul, Lombardia.

Totuşi din acest punct de vedere încă nu se pot grupa uşor vasele de apă, pentru că felul de a le purta este supus întrucîtva modei; de aceea, cum remarcă Scheuermeier, se pune genetic întrebarea: s'a schimbat modul de ducere cînd s'a impus o formă nouă de vas sau acesta s'a conformat unui fel nou de transport cînd cel vechi a ieşit din us?

Părerea lui Scheuermeier, deşi nu e categorică, înclină totuşi spre a socoti purtatul pe cap ca obiceiul cel mai vechi de transport, dovadă menţinerea lui în perifericele Liguria şi Istria. Insă motivul acesta nu este singurul, credem: la el se mai adaugă consideraţia că oalele de pămînt — mai vechi — sînt *toate* purtate astfel, asişderea şi *conca romana* continuatoarea amforei, pe de altă parte Albanesele nu duc niciodată astfel vasele de apă.

Un alt indiciu este comparaţiunea cu ce se petrece în alte regiuni în afara Italiei. Fr. Krüger îl socoteşte ca modu le transport cel mai vechi în Pirenei, Bascii mai conservativi încă îl păstrează, îl regăsim în Provansa, în ţinuturi muntoase din Franţa, în Elveţia şi chiar la noi: femeile din Oltenia, Bănat şi o mare parte din Transilvania tot astfel transportă greutăţi pe întinderi destul de mari. Sînt coincidenţe etnografice care ne îndreaptă mult înainte în timp şi atestă vechimea obiceiului. Dealtfel, chiar în Grecia veche exista acest obicei, cum se poate vedea din scenele pictate pe vasele din acea epocă.

Ce ar fi adăugat mult la valoarea etnografică a lucrărei ar fi fost indicaţiunea dacă pretutindeni unde se poartă vasele astfel se întrebuinţează o perinuţă sau colac împletit din cîrpă peste care să se aşeze vasul pe cap — ceea ce numai indirect aflăm din fotografii pentru unele ţinuturi şi numele nu e menţionat decît din Umbria şi Sardinia.

Dintre oalele mai mici cea mai răspîndită, *brocchetto*, oală cu coadă şi ciuciur, se întinde în toată Italia de mijloc fără să treacă de Roma şi Abruzzi, unde este caracteristic *bombolo* cu două toarte, formă ce se găseşte în ceramica greacă veche şi arată conservatismul Italiei meridionale.

Tot în sud — referindu-ne la ultimul capitol — autorul a mai găsit sticle din piele, burdufuri, după cum în nord se mai fac din dovleci (cum avem noi cucurbeta, tigva, tîlvul, traga), vase ce poartă ca şi la noi numele plantei din care sînt făcute şi atestînd o străveche tradiţie spre a păstra băutura rece. Peste acestea şi peste cele de pămînt s'au suprapus cele de sticlă, dintre care menţionez pe aceea care s'a introdus şi la noi, apărată de o împletitură de răchită, *damigiana*.

Alăturînd la aceste descrieri şi fixări de arii geografice ex-

cursul filologic pentru stabilirea etimologiei lui *brocca*, plecînd dela realitatea concretă a lucrurilor, Scheuermeier arată că oricît ar voi un etnograf să se țină departe de cercetările lingvistice, lucrurile înseși îl duc inerent la acestea. Notițele etimologice dela sfîrșit, deși în mare parte impersonale, au avantajul că presintă la un loc ce se găsește în dicționarele lui Meyer-Lübke, Wartburg și Rohlfs.

Lăsînd la o parte unele elemente de cercetare, lucrarea rămîne totuși unică în genul ei prin varietatea și bogăția materialului.

A. ISTRĂTESCU-TZUREA

P. SAINTYVES, Manuel de folklore; lettre préface de S. Charléty; Paris, Libr. E. Nourry; 1936; VII-218 pag.

Alături de articole pe care Saintyves le-a publicat în diferite reviste, volumul tipărit după moartea sa cuprinde o parte inedită, căreia nu ajunsese să-i dea redactarea definitivă. Cercetător pasionat și știind să derive erudiția spre bune alegeri, Saintyves a fost preocupat și de laturea doctrinară a folklorului, a căutat să-i fixeze domeniul, să arăte cum înțelegea să fie orientate cercetările. Găsim astfel în acest „manual", după expunerea diferitelor interpretări date folklorului, părerile la care ajunsese, dar cu unele șovăiri și formulări dînd loc la obiecțiuni. Intr'o conferință la „Societatea belgiană de folklor" spunea în 1927: „par le seul fait que le folklore étudie aujourd'hui non seulement la littérature du peuple, mais tous les innombrables ouvrages sortis de ses mains, son intérêt est devenu sensible, en une large mesure, même aux moins avertis" (p. 5). Folklorul era înfățișat astfel cu întinse ramificații, pînă la etnografie. In aceeași conferință, și ca încheiere, Saintyves îi atribuia folklorului această menire: „lorsque les peuples, non pas un ou deux peuples mais la grande majorité des peuples aura compris les leçons du folklore, alors seulement s'ouvrira l'ère de la paix véritable dans l'humanité" (p. 20) — alunecare spre impresionări de moment, spre exagerări care surprind că se mai pot strecura în știință.

Părerea că folklorul cuprinde întreaga viață a unui popor o regăsim mai departe (p. 30-31) și după ce Saintyves spunea că folklorul ar putea fi numit «la science de la vie ou de la culture populaire" definiția a căutat să o preciseze astfel: „le folklore est la science de la tradition chez les peuples civilisés et principalement dans les milieux populaires" (p. 39). Ținea astfel să înlăture termenul de „tradiție orală" — admis de alții și bine justificat —, pentru că apropia folklorul de etnografie, dar susținea

că nu trebue confundate. Saintyves se lăsa astfel influențat de aceia care au crezut sau mai cred că folklorul e în strînsă dependență de etnografie.

Vorbind de culegerile etnografice alături de cele folklorice, le caracterisează astfel: „les collections ethnographiques et les collections folkloriques, qui ont tant d'analogies, témoignent néanmoins fort nettement de deux esprits et de deux mentalités...; il s'agit, en réalité, de deux mondes différents: le premier... est formé par les primitifs ignorant l'écriture et les livres; le second est formé par les classes populaires des pays civilisés, où la grande majorité sait plus ou moins lire, écrire..." (p. 32). Asupra acestei distincțiuni revine la p. 48 unde, ca subdivisiuni ale antropologiei, etnografia și folklorul sînt presentate într'un tablou astfel: cea dintîi ca „étude de la culture matérielle et intellectuelle des primitifs, c'est-à-dire des sociétés ignorant la tradition écrite", iar folklorul ca „étude matérielle et intellectuelle dans les classes populaires des pays civilisés". Arbitrară distincțiune și care răstoarnă interpretarea dată etnografiei chiar de aceia cu care Saintyves spunea că se întîlnește. După concepția sa, ar urma așa dară că cercetările etnografice s'ar îndrepta numai spre cei care „nu știu ceti și scrie", spre primitivi, adică nu s'ar putea vorbi de o etnografie a țărilor cu cultură bine afirmată — acolo termenul de „folklor" ar fi singur îndreptățit. Dar atunci, chiar în asemenea țări unde se întîmplă să mai fie mulți analfabeți, ca la noi, ar reieși că cercetările de etnografie și de folklor ar fi în dependență de variațiunile de cultură privită astfel. In loc să limpezească distincțiunile dintre etnografie și folklor sau raporturile dintre ele, modul de a vedea al lui Saintyves aduce curioase considerațiuni, limitînd, de o parte, domeniul etnografiei și extinzînd, de alta, pe al folklorului, deși în același timp acestuia îi fixează limitări — se poate să nu se vorbească de un folklor al primitivilor?

Partisan prea categoric al tradiționalismului, Saintyves polemisează (p. 151-157) cu A. van Gennep și A. Marinus, pentru că susțin însemnătatea actualității și în cercetările de folklor. Pentru Saintyves, aceasta ar însemna excluderea punctului de vedere istoric, dar așa ceva nu-i poate trece nimănui prin minte. Cînd arătam, întîia oară, în 1909 (v. *Folklorul — cum trebue înțeles*) în ce sens trebue înnoite cercetările folklorice, prin luarea în considerare a actualității, ar fi fost o exagerare și din partea mea să exclud ce aparține metodei istorice; criticam „mania arheologică" așa cum a dominat mult timp în folklor și susțineam că trebuia să se reacționeze împotriva ei.

Dacă felul cum Saintyves privia folklorul arată neemanci-

pare de interpretări exclusiviste şi unele imprecisiuni, cartea sa rămîne de consultat cu folos prin expunerea despre diferite păreri asupra folklorului şi metodei de urmat în cursul anchetelor.

O. D.

TH. CAPIDAN, Romanitatea balcanică; discurs rostit la 26 mai 1936 în şedinţa solemnă a Academiei romîne, cu răspunsul D-lui S. Puşcariu; Bucureşti, Impr. naţ.; 1936; 68 pag.

In discursul său de recepţie la Academie, profesorul dela Cluj a căutat să caracteriseze „acea latinitate orientală, care de pe la sfîrşitul secolului al IV-lea, din causa evenimentelor istorice, n'a mai putut păstra legăturile de limbă cu latinitatea occidentală" (p. 9). După această enunţare urmează precisarea că romanitatea balcanică trebue privită ca resultînd dintr'o „uniformisare în tipul şi mentalitatea popoarelor din sudul Dunărei, care în mod firesc au dus la omogenitatea lingvistică, în măsura în care se arată azi în graiul tuturor populaţiunilor balcanice" (p. 16).

Pentru punerea în evidenţă a „omogenităţei balcanice", Th. Capidan urmăreşte raporturile etnologice, istorice şi lingvistice ale acesteia cu elementul traco-iliric, albanes şi slav. Regăsim însă, în cea mai mare parte, ceea ce ne e cunoscut din temeinicul studiu al lui Kr. Sandfeld, *Linguistique balkanique*; observăm că Th. Capidan e mai aproape de adevăr cînd reduce importanţa elementului grec, intrat în romanitatea balcanică.

În introducere, Th. Capidan îşi exprimă unele păreri în legătură cu fonetica, problema substratelor, rolul social al vorbirei etc.

D-sa socoteşte că „pentru cei mai mulţi, aceste studii (de fonetică) se reduc astăzi la preocupări mărunte de schimbări de sunete şi forme gramaticale" şi încheie cu observaţia nejustificată că „dacă în cursul cercetărilor lingvistice se face prea mare cas de sunete, aceasta se explică din faptul că ele, constituind elementul primordial al vorbirei, represintă tot ceea ce limba are mai resistent în evoluţia ei dinamică" (p. 10). Sunetele, ştim totuşi că nici în limba noastră, nici în altele nu apar ca elementele „cele mai resistente".

Însemnăm şi nedumerirea pe care o deşteaptă această afirmaţie: „Aromînii... represintă elementul muntean prin excelenţă, ca unii care s'au ocupat cu păstoritul, înainte chiar de a fi fost romanisaţi, astfel încît chiar înainte de secolul al X-lea, numele lor etnic echivala cu numele apelativ de păstor" (p. 21). A vorbi

de Aromîni „înainte de a fi fost romanisaţi" arată o gravă uşurinţă de exprimare.

Asupra originei Albanesilor, sînt exprimate două păreri, contrazicîndu-se. După ce e arătat procesul de romanisare a limbilor balcanice, cetim: „puţine din ele, cum au fost acele vorbite de tulpinile iliro-trace, din care derivă strămoşii Albanesilor, au izbutit să se salveze" (p. 25). Th. Capidan, deci, socoteşte pe strămoşii Albanesilor Traco-Iliri. E o părere pe care o repetă la p. 47. Alt ceva ni se spune însă la p. 40, „nu ştim sigur care sînt strămoşii Albanesilor: Tracii sau Ilirii".

Ne surprinde deasemenea că, vorbind despre raporturile albano-romîne (p. 39-48), Th. Capidan nu aminteşte consideraţiile istorice, geografice şi lingvistice expuse de T. Papahagi în articolul *O problemă de romanitate sud-ilirică* [1].

Sfîrşitul aduce încă o contrazicere. În nota 2 dela p. 61 se spune despre despărţirea dialectelor că „nu poate fi determinată mai aproape" — combătîndu-se părerea lui Al. Philippide şi a lui Ov. Densusianu, primul statornicind acest fapt în secolul al VI-lea, iar cel de al doilea în secolul al XIII-lea. Th. Capidan, amintind „apariţia Vlahilor" în peninsula balcanică, e de părere că aceasta „nu implică despărţirea lor de restul poporului romîn la o dată atît de timpurie", pentru ca să afirme, ceva mai jos, că „despărţirea acestora [a Aromînilor şi Megleniţilor] trebue să se fi întîmplat... cam prin sec. X-XI".

Maria I. DUMITRESCU

SIMIN PALAY, Dictionnaire du béarnais et du gascon modernes (bassin de l'Adour); Pau, Impr. Marrimpouey; 1932; vol. I, XV-575 pag.; vol. II, 666 pag.

După dicţionarul lui Lespy, apărut acum cincizeci de ani, un alt dicţionar era aşteptat pentru o mai extinsă cunoaştere a acestui dialect. Cel pe care-l publică Simin Palay răspunde în parte acestei aşteptări, pentru că cuprinde forme neînregistrate pînă acum ori adausuri asupra întrebuinţărei celor care erau cunoscute; nefiind însă datorit unui lingvist, redactarea lui presintă insuficienţe, rămîne departe de ceea ce trebue avut în vedere astăzi în publicaţiile dialectologice. Cum dintre cuvintele înşirate sînt multe care i-au rămas necunoscute lui Meyer- Lübke pentru dicţionarul său etimologic şi unele presintă interesante concordanţe

[1] În vol. I al revistei, p. 72 urm.

cu vocabularul nostru, am crezut că va folosi lexicografilor să fie relevate aici:

abourrí „lancer avec force", *abourrí-s* „se jeter impétueusement sur quelque chose, s'élancer"; trebue pus alături de *bourrá*, de care m'am ocupat altădată (t. II al revistei, p. 346).

acapulát „qui porte une huppe..., un capuchon", *pic acapulát de néu* „un pic avec un chapeau de neige"; ca înțeles, comp. toponimicul nostru *Căciulata*, zis așa pentru că o culme acoperită de zăpadă a părut că seamănă cu o căciulă albă.

adescá „donner la becquée, nourrir", der. din escare.

afrayrát „qui est comme un frère"; comp. rom. *fărtat*.

agnerí „laine d'agneau" (cf. t. I, 565), ca der. din agnellus, deci o formă paralelă lui *miț(ă)* < *agnicius (Candrea-Densusianu, *Dicț. etim.*, 1142), pe care Meyer-Lübke (n. 5557) îl explică cu totul greșit.

alempiá „rendre net, clair", din limpidus, în suplim. (t. II, 644) e dat și cu sensul de „caresser".

alengá „commencer, mettre en train, sur le métier; faire parler quelqu'un qui hésite"; formă interesantă, în felul ei, pentru că arată un înțeles special dat de țesătoare și amintindu-ne întrebuințarea la noi a lui *rost* și *rosti* în legătură cu țesătoria.

aloulá „bercer", din germanicul *lullen*.

amastoucá, mastoucá „entasser, mal faire, bâcler (un travail)", alături de *amassoucá* „aglomérer, entasser", pare să fie de luat în samă pentru explicarea fr. *mastoc* — nu bine lămurit pînă acum —, cu atît mai mult cu cît apare și forma *mastoulhá* „faire mal un travail".

angós „gorge, passage étroit" <angustus.

aniá „habituer une poule... à rester au nid".

apoúts (II, 645) „sédiments, tartre, lie du vin" <apositus.

arremaníu „se dit d'une personne, d'une bête difficile à éduquer, à dresser, rétif"; ca sens („care rămîne în urmă"), se aseamănă cu *îndărătnic*.

arrepéu (à) „à rebrousse-poil" (cf. II, 568); comp. *în răspăr* și log. *pilimbesse*.

arrougnoús „rouillé" (trebue deosebit de aceeași formă derivată din *arrougne* „rogne, gale"); comp. *ruginos*.

assote „pré, pâturage dont on a retiré le bétail" (comp. vprov. *asolta*), der. din absolvere.

bengle „tige de bois fendue pour tenir la chandelle de résine, pince en bois" <vincula.

berdíu „verdissant", ca al nostru *verziu*.

birá „tourner..., châtrer un animal"; comp. *a întoarce (un ber-*

bece) și derivatele pe care le dă Meyer-Lübke din volvere și *volvitare.

boútre „vautour" < vultur, deci aceeași formă ca vfr. *voutre.*

cabedure „contenance, ce que contient un récipient"; comp. *încăpătură.*

canche (mousque) «mouche de chien, de cheval, on dit aussi *mousque caïsque*»; comp. *muscă cinească.*

capá „châtrer" de alăturat la sp. port. *capar.*

cébe, sébe apare în expresia *nou bau pas ue coude de sébe* „cela ne vaut rien", ca la noi cînd se zice: *nu face o ceapă (degerată).*

ceselhoû „neige fine et drue", *ceserilhe, ceserique, -ite* „grésil", *cesericá, ceserilhoá* „grésiller", *cesericade* „averse de grésil"; toate cu înțelesuri ca *măzăriche.*

charpiá și *escharpiá* „griffer, égratigner" < *carpinare. excarpinare, scarpinare (cf. *Hist. l. roum.*, I, 167).

cimét, cimo, cimse și *siméc* „punaise" < cimicem (singură a treia formă redîndu-l normal; cea dintîi și cea diu urmă cu schimbare de sufix, iar *cimo* refăcut din *cimét*); și *chinche* luat din spaniolă.

coudarroúy, coude-rous „queue rouge, le rouge-queue" (cuprinzînd în partea a doua pe rubeus și russus); comp. *codroș.*

coulhistrou „colostrum" (dat ca întrebuințat foarte rar).

counjést(r)e „neige accumulée par le vent, l'avalanche" < congesta; Meyer-Lübke înregistrează numai forme derivate din congeries.

courtálh „étable, loge à bêtes, parc, bergerie" < *cohortalia (v. mai sus, p. 327, forma identică din calabreză).

courtín (t. II, 655) „compartiment ménagé dans la bergerie pour isoler des bêtes" < *cohortinus; deci o formă asemănătoare cal. *cortina* (v. mai sus, p. 327).

darrigá, desarrigá „aracher, déraciner"; comp. *deretica* (Candrea-Densusianu, *Dicț. etim.*, n. 484).

deboucá, desboucá „répandre, verser (un liquide, des grains etc.), faire tomber quelque chose" <*de-,*disvocare; comp. *dehoca, dăzvoca* (Candrea-Densusianu, *Dicț. etim.*, n. 474, 481).

deglará, desglară „égrener" < de-, *disglabrare; comp. *dejghieura* (Candrea-Densusianu, *Dicț. etim.*, n. 739).

deloúng „qui se prolonge, qui est long", *delounguejá* „traîner en longueur, prolonger"; comp. *îndelung.*

derramă-s „s'user, s'élimer" (cf. *desarramá* „ébrancher", *esdarramá* „épamprer", t. II, 660) <*deramare; comp. *dărîma.*

desaná „mal aller, laisser déchoir“ < * d e s a n a r e.

deschidá „éveiller, réveiller“ < * d e e x c i t a r e; deci forma care continuă pe vprov. *desidá*, alăturîndu-se la *deştepta.*

descougná „mal arranger, mal disposer des choses“; comp. *descuia.*

destramá „défaire la trame“ (cf. II, 656); comp. *destrăma.*

doumédge „privé, apprivoisé, domestique“, deci vprov. *doumegue* păstrat pînă azi.

drascá „écraser les raisins dans une cuve“; de alăturat la fr. *drêche.*

endílho „pièce de fer placée derrière la meule pour régler le débit de l'eau“ < i n d i c u l u m.

ennebá (şi ca refl.) „(s)'enneiger“; comp. vrom. *înneua.*

entarridá „asticoter, agacer, exciter“; deci şi forma cu *en-* (ca *întărîta* etc.), neatestată pînă acuma în prov.

eslouroúnc „furoncle“; pentru *es-*, comp. ar. *sfurunţel.*

esprimaberá „passer le printemps“; comp. *desprimăvăra.*

espume „écume“; şi această formă păstrată, prin urmare (ca în vprov.), pe lîngă *escuma.*

estebeá „rendre tiède“ < * e x t e p i d a r e.

estéyt „qui s'est détaché de la bogue, de l'écale (châtaigne, noix etc.)“ < * e x t e c t u s.

estrám „étoupe non peignée“; comp. *stramă* (*Graiul din Ţara Haţegului*, 53).

estreméra „brebis de 3 à 4 ans, à mettre de côté“ < * e x t r e m a r i a.

galhcantán (*à*) „au chant du coq, l'aurore“; comp. *la cîntători.*

gaule „creux dans la terre“; comp. *gaură.*

iberniu „lieu où les troupeaux passent l'hiver“ < h i b e r n i v u m; ca ar. *arniu.*

meyá „cloison en bois, planchette qui divise la mangeoire des vaches“; ca derivat din m e d i u s presintă o asemănare de înţeles cu *primez.*

oebé „qui est de l'œuf, de l'ovaire“ (cf. *uoere*) < o v a r i u s; comp. *oară* (Candrea-Densusianu, *Dicţ. etym.*, 1295).

papouloû, -léte „coccinelle“, formă ce poate fi apropiată de *păpăruie*; ca terminaţie comp. *cigalhoû* < *cigalhe*, dar ce ar putea fi partea întîi? În gasconă apare şi *pape* „bestiole, insecte“ care pare să ne îndrepte spre lat. p a p u l a, noţiunea de „insectă“ şi de „umflătură, beşicuţă“ fiind adeseori asociate (comp. s. -cr. *buba* „insectă“ alături de alte forme slave însemnînd „beşicuţă, bubă“; chiar păpăruiei în s. -cr. i se zice *buba Mara* şi la noi prin unele părţi i se spune *buburuză*). Gasc. *pape* presupune forma p a p p a,

a cărei întrebuințare reiese confirmată de *Corp. gloss.*, V, 622 (*pappa vel papilla*). Pentru păpăruie Mistral dă altă formă : *parpaiolo*, putînd fi explicată sau prin influența lui *parpalhó* „papillon" sau prin încrucișare cu *parpole* „nom générique du genre coléoptère", *parpulète* „petite *parpole*", care înseamnă și „toute petite fille", acest înțeles trebuind să fie pus alături de al lui *parboulét* „petit enfant" (< *parbol*, vprov. *parvol* „enfant" < p a r v u l u s; deci tema *papp-* schimbată în *parp-*, prin asimilație din *parb-* < p a r v u l u s, între noțiunea de „insectă" și „mic" putîndu-se ușor stabili o legătură). Revenind la cuvîntul nostru *păpăruie*, mi se pare că poate fi derivat din p a p u l a > **papură* și cu sufixul *-uie*: **păpuruie*, *păpăruie* (*-pu-* asimilat de *pă-* precedent).

În legătură cu folklorul e interesantă credința care se găsește și la noi și în sudul Franței că după sborul acestei insecte poate cunoaște cineva ursita lui și de aceea fetele luînd-o în mînă și lăsînd-o să sboare zic (v. Marian, *Insectele*, 110):

Buburuză,
Buburuză,
Unde-i sbura
Acolo m'oi mărita.

Versuri la fel rostesc fetele din Gasconia; pentru că păpăruia e numită acolo și *catarineto*, ele o întreabă astfel ce le prevestește pentru măritiș (v. Mistral, *Tresor*, I, 495 și cf. E. Rolland, *Faune pop.*, III, 353):

Digo-me, catarineto,
Ounte passarai,
Quand me maridarai?

O credință, se vede, veche ducînd spre cuvîntul gascon derivat dela Sf. Ecaterina, socotită în Franța ca „patronne des jeunes filles", și poate că această credință, deși e cunoscută și aiurea, a fost întărită de asocierea altei denumiri a păpăruiei, la noi *Măriuță*, la Gasconi *bote-Marie*, cu *mărita* și *maridá* ; prin Bucovina fetele zic (v. Marian, *l. c.*, 111):

Măriuță,
Măriuță,
Incotro'i sbura
Intr'acolo m'oi mărita.

pechicá „pincer", ca *pișca* și alte forme romanice plecînd dela * p i c c (i u)-.

pegulhe „bétail" < p e c u l i u m; și *pegu'hâ,-lhé* „pâtre".

peyrebatúde „ampoule sous le pied"; comp. *bătătură*.

sási, sasî „repu“ < *satius (influențat de *saï* „gras“); comp. *saț*.

saultadure „saillie, saut d'étalon“; comp. *săltătură*.

semiadure „action de semer, ensemencement“; comp. *semănătură*.

soubte „prompt“, ca vprov. *sobte* < subitus.

sougálh „laine des basses cuisses“; v. mai departe, p. 340.

tardágn,-dán „bête, ovin notamment, née en fin de saison“ < *tardaneus.

terçoû „bovin de trois ans“ < *tertionem.

tes(l) „petit récipient de terre, la boîte cranienne“ < testum; comp. *țăst*.

tierroû „veau non sevré“ < *teneronem.

tinóc „gros morceau de bois informe pour le feu“, der. din tina.

torb „hypocrite“ < torvus.

tourme „foule“, neatestat pînă acum.

tresmudá „transporter, déplacer“, ca vprov. *trasmudar* < transmutare.

O. D.

ION CONEA, Țara Loviștei; geografie istorică; București, Imprimeria națională; 1935; 120 pag. (extras din *Bul. Soc. de geografie*, LIII).

Clasînd ca eronate interpretările de pînă acum ale istoricilor, studiul lui I. Conea situează geografic țara pomenită, în donațiunea lui Bela IV din 1233 contelui Conrad de Tălmaci, cu numele de Loysta, fără să se ocupe mai mult de autenticitatea acestui act de cancelarie regală ungurească.

Sprijinindu-se pe cercetările geografilor, pe atestările lui Bauer și Sulzer, în primul rînd pe cele ale topografului Schwanz, culegînd mărturiile localnicilor de dincoace și dincolo de Olt, autorul fixează după observațiunile sale proprii Loviștea în basinul Titești-Brezoi, identificîndu-i caracterul istoric cu această depresiune intramuntoasă în formă de dreptunghi dela răsărit de Olt, integrînd-o deci în ținutul mai mare al Argeșului.

Fixată astfel, se revendică pentru ea rolul principal, reducîndu-se valea Lotrului—căreia i s'a exagerat importanța istorică și etnografică — doar la o anexă, «un răsad» care fără așezări omenești nu putea constitui acele «utilitates» de care vorbește documentul amintit. Prin faptul că Oltul nu a putut fi un drum continuu por-

nind dela Cozia în sus decît pe vremea Romanilor și mai tîrziu în aceea a stăpînirei austriace—menținut astfel numai cu supraveghere strictă și multă cheltueală, ca și în zilele noastre — ținutul acesta apare ca o răscruce de drumuri dintre care principalul Clineni-Titești-Perișani-Sălătruc predomină în rețeaua de drumuri mai mici pastorale, de aceea — el însuși o cetate—a trebuit să fie întărit prin fortificații în toate timpurile.

Cercetînd toponimia Loviștei, cea din documente completată cu cea actuală aflată dela localnici, în special ciobani, Conea constată asemănarea, ca și în onomastică, cu aceea a celorlalte «țări» (Hațegul, Maramureșul, Vrancea), cuprinzînd și ele numeros contingent de forme slave, ca să deducă, după judicioase observațiuni, că aci a fost aceeași populațiune, rămînînd mereu locului. Totuși nu exclude, alături de locuitori de origine străveche, contribuția din afară provenită din pustnici, ciobani și fugari — dovadă existența toponimicului *Băjenia*—, regiunea constituind mereu un refugiu pentru năpăstuiții de dincoace și dincolo de munți, dar mai ales pentru tîlhari. Ca să dovedească contribuția lor la sporul populațiunei din Loviștea, Conea se referă la numele Lotrului, dar mai semnificativ este, după mine, însuși numele punctului sudic *Sălătrucul*, care este un indiciu de cum erau socotiți Loviștenii de către cei din jur; așezărei acesteia i s'a dat numele de «adăpost de hoți». Intr'adevăr, *Sălătruc* nu poate fi decît sl. *selo lotr-* («sat al hoților») — o înștiințare deci acelora care trebuiau să apuce acest drum, la ce se puteau aștepta dela răufăcătorii de pe acolo.

In privința ocupațiunei principale a Loviștenilor, Conea nu pare să admită că ar fi fost păstoritul, totuși dintre agricultură, vînătoare, pescuit tot el se reliefează ca îndeletnicirea de căpetenie mai ales pentru trecut, deoarece oricîtă importanță am acorda «curăturilor» pentru agricultură, nu trebue să pierdem din vedere situația economică a locuitorilor moștenind pămîntul în devălmășie. Dacă nu știau niciodată unde le era pămîntul, e că nu erau direct legați de el—ceea ce e cu neputință unui agricultor—, mai cu samă cînd atîtea proprietăți sînt pe jghiaburi și «chianțuri».

Utilisînd o bogată bibliografie—chiar manuscrisul lui Pamfil Polonic, atît de năpăstuit prin nepublicarea lui, este adus în argumentare —, lucrarea stă pe planul întîi în această ramură și ar fi cîștigat în ce privește limba prin suprimarea dativului *ni*, scump istoricilor acolo unde corect se zice *ne*, și a formelor ca *fiind fost* care nu se justifică în exprimarea literară.

A. ISTRĂTESCU-TZUREA

A. TH. SCHMITT, La terminologie pastorale dans les Pyrénées centrales; Paris, E. Droz; 1934; XIX-156 pag. (vol. XI din seria *Soc. de publ. romanes et françaises*).

Din două călătorii prin Pirenei și folosind ce s'a publicat de alții, A. Schmitt dă un bogat material lexical și cîteva informații asupra vieței păstorești din această regiune; ele ar fi putut fi însă mai numeroase uneori, după extensiunea dată monografiei.

Găsim și aici o formă, *kurtáw*, „gîte du pâtre et de ses troupeaux", din lat. *cohortalis, care am văzut (p. 327; cf. 335) că se întîlnește și în sudul Italiei; *kurráw* însă e greșit dat ca avînd aceeași origine.

Cu semnificație la fel mai apare, numai în vre-o două locuri, *kweylá, kwilá* <*cubilare.

La derivatele din sal referindu-se la păstorit, ca al nostru *sănune* etc., se adaugă *salyéro* etc. (*salinaria) „auge où l'on met le sel pour les moutons", *salyó* (*salina) „pierres où l'on donne le sel aux bêtes".

Semnificație specialisată la păstorit presintă *ses* (sessum) însemnînd „étable de montagne" și „lieu où l'on trait le bétail".

Unui berbece sau junc de trei ani i se zice *tersun* (p. 46, 65, nerelevat în glosar) <*tertionem, formă ce aduce aminte de al nostru *tărțiu* (*tertianeus).

Ca forme asemănîndu-se în totul sau în parte cu elemente latine ale noastre mai pot fi relevate: *meyes* „poutres qui sèparent les bêtes" <medius (comp. *primez*), *awreĺat* „bête qui a de longues oreilles" <auriculatus (*urechiat*), *arrea* „épine dorsale" <*rena, în loc de ren (deci ca *rînă*).

Subałá „enlever la laine autour du derrière, à la queue et au ventre" nu poate fi *subvel(l)iare, cum, dealtfel, Schmitt îl dă cu un semn de întrebare. Meyer-Lübke, în dicț. său etimologic, n. 8362 a, referindu-se la aceeași formă din Hautes-Pyrénées, o pune alături de arom. *suil'are* (< *subiliare), dar cu toată asemănarea de înțeles forma prov. nu poate avea aceeași origine; trebue privită ca un derivat cuprinzînd în partea a doua pe ala, așa că ar coincida în parte cu megl. *soară*, alături de *subțioară* (*subala).

Burrék „bête à laine d'un an à deux ans" e exclus să aibă vre-o legătură cu interjecția *br*, cum e explicat la p. 64; ca și port. *borrego* etc., apare obscur pentru că nici derivarea lui din burrus, admisă și de Meyer-Lübke, nu-l lămurește bine.

Nabeto nu se vede cum ar putea deriva din novus (p. 60); trebue pus în legătură cu *nabet, nap*, deoarece în aceeași serie

apar derivate ca *pumeto, sirezedo,* deci denumiri de colori după o legumă, un fruct.

Pentru „a mulge" vacile e de relevat forma *ahruntá* <*a f f r o n t a r e, întrebuinţată în Haut-Adour şi explicabilă, cum observă Schmitt (p. 100), deoarece „quand il s'agit d'une vache..., pour la traire, il faut litt. „poser son front contre le flanc".

In indice ar fi fost bine să se dea formele latine şi de altă origine, din care derivă cele dialectale, pentru ca să se vadă repartisarea lor.

O. D.

Atlasul lingvistic romîn (ALR.), publicat de Muzeul limbei romîne din Cluj, de **SEVER POP** şi **EMIL PETROVICI**, sub direcţia lui **SEXTIL PUŞCARIU**; prospect; Bucureşti, Mon. oficial; 1936.

Despre utilitatea atlaselor lingvistice prefaţa scrisă de S. Puşcariu pentru acest prospect caută să dea unele lămuriri, socotite ca necesare, se vede, faţă de insuficienţa la care ar fi rămas cele aduse de alţii; sînt presentate astfel, în primele rînduri: „O limbă n'o poţi cunoaşte numai din gramaticele seci, precum vieaţa plantelor n'o poţi înţelege din ierbare, cu florile lor lipsite de sevă, coloare şi mireasmă. Pentru ca să înţelegi vieaţa plantelor trebue să le cauţi în pădurea seculară, în stepa bătută de vînturi sau în cîmpia luminată de soare. Tot astfel, dacă vrei să pătrunzi în tainele graiului omenesc, trebue să treci peste categoriile rigide ale gramaticei, să nu laşi *tipicul* să-ţi întunece sensul pentru *varietate* şi *nuanţă*". Comparaţia la care recurge Puşcariu răsună din depărtări ale filologiei, cînd lipsa disciplinei ştiinţifice ducea la argumentări uşoare, la impresionări cu naivităţi de literarisare. Gramatici — ierbare, întrucît pot fi puse alături cum face Puşcariu? Nu cuprind, doară, gramaticile forme fără vieaţă, cum în ierbare se înşiră „flori fără sevă", şi ne surprinde să le vedem judecate astfel chiar de un filolog. După aşa de nepotrivita comparaţie urmează frasa cu intenţia de evidenţiere a importanţei geografiei lingvistice: „numai ieşind pe teren, făcînd *geografie lingvistică* poţi întrezări lupta pentru existenţă — adesea crîncenă şi cu desnodăminte tragice — pe care cuvintele unei limbi şi-o dau unele altora". Lupte crîncene între cuvinte, tragedii ale lor..., iarăşi reminiscenţe de fraseologie de altădată — în lingvistica de azi alţi termeni îşi găsesc nimerita alegere, fără să mai vorbim de discreditate teoretisări.

După gramatici, nici dicţionarele nu sînt cruţate, fiind caracterisate astfel: „...dicţionarul singur nu este în stare să dea o

idee despre bogăția unei limbi și despre posibilitățile ei variate de a exprima un gînd. In dicționare vorbele sînt fixate una după alta, în ordinea convențională a alfabetului; abia din *atlasele lingvistice* răsare viața cuvintelor, în întovărășirile multiple în care le fixează, în mod firesc, omul în mintea sa". Au de sigur dicționarele ceva mecanic și cuprind multe lacune, dar nu se poate spune că din ele nu ajungem să cunoaștem cuvintele în „întovărășirile" lor. Acelea care arată, cu frase, expresii din limba de altădată sau actuală, diferitele întrebuințări ale cuvintelor nu desmint ce susține Pușcariu? Se pare că nu și-a pus această întrebare, nu indiferentă pentru felul cum privește chiar *Dicționarul Academiei*, de sub conducerea sa.

Trecînd la precisări pentru ceea ce va aduce nou *Atlasul lingvistic*, Pușcariu dă cîteva exemple, printre care acestea: «cîți dintre noi am ști oare, fără de Atlas, că în nordul Ardealului cuvîntul „nas" e necunoscut și în locul lui se întrebuințează *nari* (vechiul plural al lui *nară*)....; că prin centrul Transilvaniei „florilor" li se zice *pene*....; că pe valea Someșului „șarpelui" îi zic *gîndac*"? Pînă la *Atlas* ar urma deci că nu se cunoștea întrebuințarea astfel a acestor forme, că el ne-ar aduce asemenea revelații lexicale. La improvisatele afirmații iată însă cum răspund rectificări pe care nu le credeam că trebue aduse: pentru *nare* cu înțelesul de „nas" se poate vedea că l-am dat în *Dicț. etim.* (n. 1202), al meu și al lui Candrea, ca întrebuințat astfel în Bănat și Transilvania—Pușcariu vorbește numai de nordul Ardealului, ignorînd Bănatul, poate fiind că anchetele pentru Atlas au lăsat forma neînregistrată de acolo; *gîndac* cu sensul de „șarpe" e cunoscut și el demult, l-au relevat Weigand, Viciu, T. Papahagi (e dat chiar de *Dicț. Academiei*); în ce privește *pene*, că ar fi sinonim cu „flori", prin centrul Ardealului, din felul cum se exprimă Pușcariu ar reieși că semnificația aceasta ar fi generalisată prin acele părți; se spune *pana*, *penele* („florile") dela pălărie, dar aceasta nu înseamnă că „florilor li se zice *pene*" orișicînd.... nu cresc *pene* pe cîmp și nu se culeg din grădină.

Numai datorită Atlasului, insistă Pușcariu, am ajunge și la constatări importante de care am fi rămas prea streini: „abia acum"—cetim mai departe—se va vedea „cu adevărat că în graiul țăranilor și ciobanilor din Carpați și din munții Macedoniei, Albaniei, Pindului și ai Istriei mai există o comoară întreagă de urme vechi, pierdute la popoarele romanice apusene". Știam și o știu toți romaniștii că elementele latine fundamentale ale limbei noastre au fost recunoscute, cu stabiliri în ce privește cele care nu se regăsesc în alte limbi romanice, și aceasta datorită cerce-

tărilor de pînă acum de lingvistică istorică sau de dialectologie; dela ele putem, de sigur, aştepta ca alte cîteva forme latine, neidentificate pînă acum ca atare sau neînregistrate încă, să fie adause la cele cunoscute. Crede Puşcariu că Atlasul va veni cu o contribuţie însemnată în acest sens? Admiţînd chiar că anchetele făcute de S. Pop şi E. Petrovici vor mai aduce vre-o două, trei cuvinte latine ce ne-au rămas necunoscute, întrucît aceasta va schimba mult constatările de pînă acum asupra elementelor latine ale limbei noastre?

Proporţiile de atribuiri Atlasului, aşa cum le anunţă Puşcariu, merg pînă la afirmarea că hărţile lui vor aduce „lumini nouă şi surprinzător de limpezi în chestiunea mult discutatei probleme a patriei primitive a poporului romîn". Va rămînea neîmplinită şi această vestire: mai mult decît au arătat cercetările de pînă acum cu privire la continuitatea noastră la nordul Dunărei nu întrevedem ce „lumini nouă" va aduce Atlasul.

Hărţile, ca inovaţie, vor fi de două feluri: pe lîngă cele pe foi mai mari, altele reduse şi colorate formînd *Micul atlas*. Destinaţia acestora ar fi să înlesnească urmărirea formelor înregistrate pe diferite întinderi. Utilisarea lor va fi însă relativă, cînd circulaţia unor cuvinte e indicată aproximativ, lăsîndu-se să se înţeleagă că alături de ele sînt întrebuinţate altele în zona presentată totuşi uniform în colori; astfel, în harta 1 *nisip* e dat ca avînd circulaţia cea mai extinsă, dar e urmat de etc., aşa că formele neindicate acolo trebue căutate în cealaltă hartă. Din cele cîteva hărţi presentate ca specimen reiese, iarăşi, că înregistrările, aşa cum vor urma în cele zece volume ale Atlasului, vor deştepta îndoeli, vor da chiar o imagine cu totul falsă a răspîndirei unor forme. Din harta 7 ar resulta că *împărtăşanie* e întrebuinţat nu numai în Moldova, dar şi mai spre sud pînă în Prahova şi Ilfov, iar în restul Munteniei apare *grijanie*; *cuminecătură*, însemnat cu totul răzleţ în două regiuni din Moldova şi Muntenia, e dat ca general peste munţi. Cît ştiu, întrebuinţarea lui *cuminecătură* este mai întinsă decît o arată Atlasul. In harta 5 *mocan* e însemnat ca termenul curent pentru „cioban", în sud-vestul Moldovei, cu prelungiri spre Muntenia; să fie aşa, să nu se audă des pe acolo *cioban*? De evidentă presentare cu totul falsă e harta 10: acolo *vioară* e notat ca forma curentă în Moldova, pe cînd ştim că se zice de obicei *scripcă*.

Ca anexă, Atlasul va arăta şi formele aromîne etc. corespunzătoare celor dacoromîne. Şi în această privinţă însă constatăm o procedare cu insuficienţe, putînd induce în eroare: harta 5 dă pentru aromînă numai *picurar*, deşi *cioban* apare şi în acest dialect; foarte rar, e adevărat, dar cineva informîndu-se după Atlas va crede că aromîna cunoaşte numai cuvîntul latin.

Pentru ca să nu fie privit numai ca un *Atlas țărănesc* — termen care ne mirăm că a părut la locul lui —, într'un chenar din josul hărților se vor găsi și formele din limba literară, după răspunsurile la un chestionar ale lui Brătescu-Voinești, Sadoveanu și Agîrbiceanu, ca scriitori reprezentînd Muntenia, Moldova și Ardealul. Într'o hartă se consemnează astfel că *omăt, nea, zăpadă* sînt forme ce le-a dat Sadoveanu în răspunsurile sale. Dacă un scriitor întrebuințează exclusiv anumite forme sau altul e atras, cîteodată, spre eclectism, cu adoptări de provincialisme, întrucît aceasta poate avea importanța de a se consemna într'un Atlas lingvistic, neaducînd alte informații ce nu trebuiau lăsate la o parte? Inovația socotită de Pușcariu că mărește valoarea Atlasului se pierde în ilusionare.

Texte culese din mai multe sate ni se spune că vor cuprinde povestiri ale țăranilor despre felul cum trăesc, descrieri de obiceiuri etc., interesînd astfel alături de dialectologi și pe folkloriști și pe sociologi; e recunoașterea a ceea ce am susținut totdeauna, începînd cu *Graiul nostru*, că dialectologia — și ea înseamnă mai mult decît geografia lingvistică, cum s'a practicat și se practică încă — nu se poate înțelege fără culegeri de cît mai multe asemenea texte. Ca supliment la Atlas, ele vor fi totuși, poate, mai bine de folosit decît unele hărți, cînd tocmai partea aceasta a Atlasului am văzut că se anunță cu prea visibile lacune, care puteau fi evitate.

O. D.

INDICAȚII BIBLIOGRAFICE

Conférences de l'Institut de linguistique de l'Université de Paris; I-III (a. 1933-1935); Paris, Boivin ; 1934-1936; 70, 51 și 55 pag. — Conferințele organisate de „Institutul de lingvistică" din Paris au plecat dela intenția de a arăta care sînt directivele actuale în lingvistică, putînd interesa uneori și pe alții, în afară de specialiști. În prima conferință J. Vendryes relevează cîteva fapte care vin să explice dispariția unor limbi și insistă asupra bilingvismului cu urmările lui în acest sens, cînd adică una din limbile vorbite dispare, găsindu-se, într'un fel sau altul, în condițiuni de inferioritate. La alt aspect al bilingvismului, așa cum apare în clasele culte, se referă expunerile lui A. Meillet și A. Sauvageot. Limbile hamito-semitice, caucasiene și chinesa fac subiectul conferințelor lui M. Cohen, A. Basset, G. Dumézil și G. Maspéro. Sînt tratate și chestiuni privind direct romanistica: structura

francesei de azi, de A. Meillet și Ed. Pichon; dialectologia galo-română, de O. Bloch; toponimia franceză, de A. Dauzat. In fasc. II e adăugată comunicarea, despre fonologie și limba poetică, făcută de J. Vendryes la al doilea Congres internațional de fonetică ținut la Londra în 1935. — O. D.

G. Schaad, *Terminologia rurale di Val Bregaglia*, tesi di laurea; Bellinzona, Arti graf. A. Salvioni; 1936; 169 pag. — Neînsușindu-și, cum ține să spună dela început, formula anchetelor cu un singur informator dintr'o localitate și arătînd (p. 73) alte insuficiențe ale geografiei lingvistice, ale culegerei de material și pentru atlase cum se procedează, G. Schaad ne înfățișează mediul rustic din această regiune, în special cu privire la agricultură și păstorit, după ce întrucîtva ne era cunoscut din alte cercetări. Partea lingvistică e însoțită de numeroase lămuriri etnografice. Printre formele mai caracteristice referindu-se la păstorit de notat: *galdüda* < *gauduta „profitul din produsele dela stînă", *nudrik*, der. din nutricare „la bestia che si vuole allevare"; *pešt* < pastus, nu cu înțelesul de «pășune», ci de «mulsoare»; *štraganüć* < extra + junicius «bovina di quattro anni che non abbia ancora figliato», care ne amintește pe al nostru *strămior*. Alte forme presintă interesante asemănări cu cele dela noi: *furćela* «crestătură la urechea oilor» (comp. *furculiță* cu același înțeles); *koš* «tumore» (comp. *coș*). Pentru *kampać* «coș mare pentru dus fînul» Schaad se referă la etimologia admisă de Meyer-Lübke (< *capacium), însă cuvîntul bregagliot nu poate fi isolat de *kámva*, *kamvél(a)* dați tot de Schaad și arătînd că stau în legătură cu noțiunea de «ceva îndoit» (chiar *kampáć*, cum se poate vedea din figura dela p. 47, arată că e făcut din vergi îndoite); Schaad se raportează pentru *kámva* la **canipa*, artificial reconstruit de Meyer-Lübke; dacă în parte se pare că avem a face, ca și pentru alte forme romanice, cu derivate din capere, sau poate vre-o altă formă, fonetismul cu *-m-* ne îndreaptă spre lat. camus sau chiar camur; deci un cas de contaminare (dealtfel, toată seria aceasta așteaptă să fie urmărită de aproape). Asupra lui *kurtin* nu poate fi îndoeală că redă un derivat din cohortem paralel lui *cortina* din calabreză și provansală (v. mai înainte, p. 327, 335). *Runa* «mucchio di fieno» e lăsat nelămurit; Schaad are dreptate să pună la îndoeală etimologia admisă și de Meyer-Lübke, din readunare. Identificarea lui mi se pare însă evidentă, trebue considerat ca un împrumut germanic, îndreptîndu-ne spre visl. *hraun* «grămadă de pietre» (v. Fick, *Vergl. Wb.*, III, 107; Falk-Torp, *Norw.-dän. etym. Wb.*, 938, 1537). — O. D.

V. Brøndal, *Francesa limbă abstractă*; București, Mon. ofic.; 1926; 17 pag. (extr. din *Rev. Fund. Reg.*). — Caracterisarea unei limbi în legătură cu psihologia celor care o vorbesc implică atîtea distingeri, aprofundări încît nu e ușor să fie precisată, de aceea încercări în sensul acesta s'au oprit de atîtea ori la enunțări sau prea categorice sau prea vagi. V. Brøndal, în această conferință ținută la București, a căutat să arate ce i se pare că este propriu limbei francese, pentru ca să ajungă la încheierea că ea poate fi considerată, în primul rînd, ca o limbă abstractă. Ceea ce, după Brøndal, a contribuit ca ea să apară astfel e „desvoltarea autohtonă și spontană a Franței medievale..., mai ales prin învățămîntul filosofiei și al teologiei speculative". A fost de sigur aceasta o causă determinantă, dar ar fi de ținut samă și de faptul că francesa dela o vreme s'a isolat de felul de exprimare al altora, de vorbirea celor mai puțin culți, neprimind ce o putea devia dela anumite norme. Nu ar fi iarăși de pierdut din vedere că spiritul frances e caracterisat prin pasiunea criticei, prin stăruința de a alege ce i se pare cu justificate preferințe. Comparînd pe Francesi cu Italienii, Brøndal spune că Francesul „nu are simțul artistic imediat al Italianului". O deosebire între ei cred că se observă mai mult în sensul că la Italieni spiritul critic nu este așa de viu ca la Francesi.

Cu tot cadrul ei restrîns, expunerea lui Brøndal cuprinde un șir de observații cu apropieri bine alese ale lingvisticei de istorie, literatură, psihologie. — O. D.

W. Phieler, *Volkskundliches aus den Marken*; Hamburg; 1934; 91 pag. (*Hamburger Studien zu Volkstum u. Kultur der Romanen*, 17). — Descriere uneori amănunțită, alteori sumară a acestui ținut, cu termenii referindu-se la agricultură, păstorit, viticultură, locuințe, port și diferite unelte. Plugul primitiv se mai păstrează bine (p. 56) și sînt date două desenuri. Despre cum se practică transhumanța se dau cîteva informații la p. 14. In legătură cu obiceiul de a purta ulcioarele etc. pe cap sînt înșirate (p. 71) cuvintele pentru oblanic: *róčča* $<$ *rotea, *goróya* $<$ *corollium ș. a. Foarte variate apar formele pentru „leagăn" ; *túčə* e explicat ca resultat dintr'o onomatopee, dar nu poate fi despărțit de nap. *tuculiare* „vacillare", sic. *tucculiari* „agitare" care nu pot fi *excutulare, cum credea Meyer-Lübke (n. 3000); trebue priviți ca de origine germanică, comp. mhd. *tuc*, *duc* „mișcare repede" (Falk-Torp, 1268). — O. D.

Alf Lombard, *L'infintif de narration dans les langues romanes*; étude de syntaxe historique; Uppsala, Almqvist; 1936; 309 pag. (în *Skrifter utgivna av K. Hum. Vetenskaps - Samf.*, XXX). — Pentru

această particularitate sintactică, insuficient cercetată pînă acum de romaniști, privită după contestabile interpretări, Alf Lombard ne dă cel dintîi studiu temeinic. Față de alte infinitive absolute, pe cel de narațiune îl definește ca „un infinitif absolu expimant, sans aucune idée appréciable de modalité, l'idée d'un proces réel, de quelque chose qui se produit, ou qui est, réellement" (p. 9). E de părere însă că trebue făcută o distincție între infinitivul de narațiune (istoric) propriu zis și cel pe care-l numește descriptiv: primul exprimă viu o acțiune nu în succesiuni, ci în sens aoristic, raportată la un anumit punct, de obicei atunci cînd ea a început; al doilea descrie un șir de fapte mai mult sau mai puțin simultane sau repetarea unor fapte (p. 180). După ce arată cum apare infinitivul istoric în latină, Lombard îl urmărește în franceză, italiană etc., cu numeroase exemple — în romînește construcții în totul asemănătoare lipsind (ar rămînea totuși de cercetat dacă anumite construcții de subjunctiv nu au înlocuit pe cele de infinitiv astfel). In ce privește italiana, infinitivul istoric așa cum se întîlnește în texte din evul mediu i se pare că poate fi privit ca transmisiune sintactică din latină (p. 149). Presupunere ce poate fi dusă mai departe, în sensul că textele religioase și istorice au favorisat, în special, pînă relativ tîrziu întrebuințarea construcțiilor ca în latină. Deoarece din sec. al XII-lea în franceză și mai tîrziu în spaniolă etc. infinitivul de narațiune apare cu prepoziția *ad* (nu însă în provansală), acesta e considerat de Lombard ca o creațiune romanică. El și-a putut lua naștere dintr'o predispoziție de exprimare apărînd independent în diferite limbi. In capitolul din urmă Lombard dă exemple de infinitiv istoric din engleză, germană, limbile slave etc. și ajunge la conclusia că în cele mai multe casuri nu poate fi vorba decît de poligenesă, că forma aceasta de infinitiv, expresivă, caracterisînd bine intenții, situații, are pecetea creațiunilor spontane.

Din lucrarea lui Lombard, de vastă documentare, de continue confruntări, cu puneri la punct cerînd multă perspicacitate, se poate vedea cîtă muncă implică lămurirea unor probleme de sintaxă. — O. D.

W. BERGMANN, *Studien zur volkstümlichen Kultur im Grenzgebiet von Hocharagón u. Navarra;* Hamburg; 1934; 99 pag. *(Hamburger Studien zu Volkstum u. Kultur der Romanen,* 16). — In acord cu titlul, monografia aceasta înfățișează viața rustică din această regiune și sub aspecte care în unele monografii sînt lăsate la o parte; astfel la sfîrșit se spune cum se exploatează pădurile, cum se lucrează la lemnărie, se construesc plutele. Dintre termenii păstorești de notat: *cubilar* „țarc" (p. 75); *catremudada* „capră de doi ani", numită

așa pentru că i s'au schimbat patru dinți; *zarrada* „capră de patru ani", a cărei vîrstă nu mai e arătată de numărul dinților (p. 73). Din ce se spune la p. 81 aflăm că se mai păstrează, ca și la noi, furcile de tors avînd forma în acord cu denumirea lor *(forca, burculla)*.—O. D.

G. Vidossi, *Nuovi orientamenti nello studio delle tradizioni popolari* (extras din *Rivista di sintesi letteraria*, I, 1934, pag. 197-215; Torino). — Intr'o expunere concentrată și cu multe referințe bibliografice, G. Vidossi arată cum e privit folklorul de diferitele școale: cea englesă, cea finlandesă, germană ș. a. Preocupări ale lor, ori prea extinse ori prea limitate, le subliniază cu observații juste și, în același timp, arată unele perspective de orientare. Recunoscînd că folkloriștii nu trebue să rămîie streini de realități de azi, asupra acestui punct nu insistă mai de aproape, arătînd mai mult preferință pentru școala tradiționalistă. Ocupîndu-se de părerile lui Naumann și Hoffmann-Krayer, cu privire la ceea ce trebue considerat ca individual și colectiv în motivele de folklor, Vidossi aduce cîteva considerațiuni judicioase. In încheiere accentuează tendința de a se emancipa folklorul de „retorica diletanților" și idei preconcepute. — O. D.

Revue internationale des études balkaniques; directeurs: P. Skok, M. Budimir; Beograd, Imprimerie Minerva; 1934-1936; Ière année, 338+293 pag.; IIme année, 629 pag. — Intenției cum era arătată în programul revistei i-a urmat, la scurt interval, apariția a două volume în care multe articole și notițe se referă la lingvistică, semnate de A. Meillet, P. Kretschmer, N. Jokl, Kr. Sandfeld, A. Belić, P. Skok, V. Pisani, C. Tagliavini, L. Spitzer, Th. Capidan ș. a. Mai puțin representat e folklorul, iar celelalte articole arată o prea inegală varietate. Dacă asupra țărilor balcanice rămîn multe, foarte multe cercetări de făcut, ar fi fost totuși de preferat ca revista ce apare la Belgrad să se mărginească la publicarea de studii temeinice în două, trei direcții; căutînd să se extindă spre toate domeniile, și fără contribuții nouă, adeseori numai cu sumare notări, cu reveniri asupra unor lucruri cunoscute, ea se îndepărtează de preocupările pe care în primul rînd ar fi trebuit să le aibă în vedere. — O. D.

P. Bosch-Gimpera, *Etnologia de la Península ibèrica*; Barcelona, Editorial Alpha; 1932; 711 pag.—Lucrări anterioare ale sale și altora asupra peninsulei iberice sînt mult amplificate de P. Bosch-Gimpera în această operă de sinteză. Cu ajutorul arheologiei, mărturiilor istorice etc. urmărește pînă în trecutul cel mai depărtat diferitele elemente din care și-au luat naștere Spaniolii, Portughesii și Bascii,

unele din ele cu prelungiri dincolo de Pirenei; cum au constatat și alții, apar chiar surprinzătoare concordanțe mergînd departe spre nord pînă în Irlanda. Pe Basci nu-i consideră ca urmași ai Iberilor (p. 615) și, ca în alte studii ale sale, susține că problema afinităților antropologice trebue despărțită de aceea a originei limbei lor. Cu privire la Celți, Bosch-Gimpera arată că ei nu au avut așezări statornice în ținuturile basce și astfel ne explicăm de ce limba bască nu cunoaște elemente caracteristice împrumutate dela Celți. — O. D.

H. Sköld, *Materialien zu den iranischen Pamirsprachen*; Wörterveiznichnisse von H. Smith; Lund, C. Gleerup; 319 pag. (vol. XXI din *Skrifter utgivna av Kungl. Hum. Vetenskapssamf. i Lund*). — O parte din culegerile făcute de H. Sköld într'o călătorie de cercetări în 1927 e publicată, după moartea sa, prin îngrijirea lui G. Morgenstierne și altor savanți. Sînt descrise graiurile waxī, iškāšmī etc. (pentru wanjī, care mai e vorbit numai de cîțiva bătrîni, nu a putut avea informații mai precise). Textele de folklor sînt urmate de un glosar, cuprinzînd mai multe forme nouă pe lîngă cele atestate pînă acum; iraniștii vor avea astfel un nou izvor pentru cunoașterea acestor dialecte. — O. D.

INDICE

ROMÎNĂ

Dacoromînă [1]

acătare 283
Agachi 285
aht 293
(a)lăută 294
amăgi 325
anţărţ 325
argea 86
astară 278
Barbu 285
Barbura 286
bătătură 337
bătîrn 233
boiastră 288
bordei 87
boroacă, borocos 275
bucovină 294
bui 326
buiestru 287
burdă 88
buşdă, buşdei 88
Căciulata 334
caier 275
căra 326
cătun 90
ceapă: o ceapă degerată 335
chiul 297
chiulangiu 297, 298
chizmi 279
cică 326
cînească (muscă~) 335
cîntători 336
cîta 294
codobatură 326
codroş 335
coş 345
crudicel 326
dărîma 335
dăzvoca 335
dehoca 335
dejghieura 335
deretica 336
descuia 336
desprimăvăra 336
deştepta 336
destrăma 336
făptoriu 274
fărtat 334
feşnec 279
feştanie 279
feştilă 279
fin 326
firşi 279
fişloc 279
fit 294, 300
frapsăn 271, 273
furculiţă 345
gaură 336
geamăn 326
ginere 236
iarba-lui-Tatin 289
îmbuiestru 287
îmmărmuri 325
încărătură 335
îndărătnic 334
îndelung 335
înneua 336
întărîta 336
întoarce 334
Lehliu 296
lepăda 288
loc: pe, de ~ 326
maldăr 295
Mărgela 326
Măriuţă 337
marţ 295
mat 295
măzăriche 335
mîngîia 326
miţ(ă) 334
moalele capului 326
oacăr 294
oară 336
opt (=op) 278
păpăruie 337
pişca 337
pic: un ~ 327
primez 336, 340
purpură 287
răspăr 334
reţea 327
rînă 340
rosti 334
ruginos 334
rutes 277
şabac(ă) 296
Sălătruc 339
săltătură 338
sănune 340
saţ 338
scăpăta 326
schizmi 279
scutura 327

[1] Nu s'au trecut aici formele dela p. 78-81, 101-131, 184-193, 246-248, 251-252, putînd fi uşor urmărite în ordinea cum sînt date acolo.

semănătură 338
Sfredelul-Rusaliilor 280
şoşele 281
şoşoti 281
Strada-, Strodul-Rusaliilor 280
strădomaş 280
stramă 336
strămior 345
strănut (adj.) 279
Strat-de-Rusalii 280
Stretenie 280
strişte 280
surdumaş 280
şuşui 281
şuteală 281
şuteli 281
taroste 278
tărţiu 340
tatină, tătinească 289
trăstui 278
trişte 279
urechiat 340
verziu 334

Istroromînă

căta 194

Meglenoromînă

soară 340

Aromînă

acrişţeare 307
ahte 293
antanî 308
aprindire 308
arniu 336
bal'ŭ 308
birbeaţe, birbecŭ 307
ɔală 308
escu 307
frapsin 271, 273
g'elă 308
gîrgîličŭ 308
kipru 308
l'ar 308
ńirlă 306
păţtescu 308
pavrie 308
počŭ 308
puteţŭ 308
rădzimare 308
sfurunţel 336
sîn 307
sînătos 307
sul'are 340
şuperare 308
Turcală 306

ITALIANĂ

aḍḍijere 325
adətɛrzə 325
ammagari 325
ammarmurare 325
amprari 325
ancinaría 327
biado, biavo 283
brado 283
bravo 282
cardararu 325
carrare 326
ciancianielli, ciancianu 326
cica 326
coḍḍare 326
codiváttula 326
coi 325
cortina 327
crículu 325
crudiceḍḍu 326
curtáglia 327
fide 327
figghianu 326
fronza 327
furćela 345
galdüda 345
ghela 326
gliefa 325
goróya 346
grillu 325
χédela 327
jéminu 326
kampáć 345
koš 345
kurtin 345
lọcu, lọcu 326
lucherino 291
mamma 326
manganïare 326
marcio 295
margara 326
mbu(a) 326
mintere 326
mišcu, mišculu 327
moḍḍarolu 326
mummu 326
murcu 325
nterimme 325
nticchiare 325
picca, piccu 325
pricetta 325
ritɛḍḍa 327
róčča 346
runa 345
scotulare 327
štraganüć 345
tais 278
tifa 325
túčə 346
tuculiare 346

SARDĂ

(at)tesu 278
pilimbesse 334

FRANCESĂ

borde 88
brave, bravo 283
drêche 336
herbe au tan 292
herbe des coupures 290
mastoc 334
toise 278
voutre 335

PROVANSALĂ

abourri 334
acapulát 334
adescá 334
afrayrát 334
agneri 334
ahruntá 341
alempiá 334
alengá 334
aloulá 334
(a)mastoucá 334
angós 334
apoúts 334

arrea 340
arremaníu 334
arrepéu (à) 334
arrougnoûs 334
assote 334
awretat 340
bengle 334
berdíu 334
birá 334
borda 88
bourdeu 89
bourrá 334
bourrugo, bourrugous 275
brau 282
burrék 340
cabedure 335
canche, caïsque (mousque ~) 335
capdal 284
cayado, cayat 277
ceselhoû 335
cimét 335
coudarroáy, couderous 335
coulhístrou 335
counjest(r)e 335
courtálh 335
courtín 335
deloúng 335
derramá 335
derrigá 335
desaná 336
de(s)boucá 335
deschidá 336
descougná 336
de(s)glará 335
destramá 336
drascá 336
endilho 336
ennebá 336
entarridá 336
(es)charpiá 335
eslourounc 336
esprimaberá 336
espume 336
estebeá 336
estéyt 336
estrám 336
estreméra 336
galh cantán (à) 336
gaulo 336
iberníu 336
kurráw 340
kurtáw 340
kweylá 340
meyá 336
meyes 340
oebé 336
nabet 340
pape 336
papouloû 336
parpaiolo, parpole 337
pechicá 337
pegulhe 337
peyrebatúde 337
salyéro 340
salyó 340
sási 338
sautadure 338
semiadure 338
ses 340
soubte 338
sougálh 338
subatá 340
tardágn 338
terçoû 338, 340
tierroû 338
tinóc 338
torb 338
tourme 338
tramudá 338

CATALANĂ

brau 283
cabdal 284
gayat, -ada 277
llucaret 291
lluher 291

SPANIOLĂ

berrugoso 275
bravo 283
burculla 348
catremudada 347
caudal 284
cayado 277
cubilar 347
forca 348
lugano 291
nue(r)za 292
zarrada 348

PORTUGHESĂ

borrego 341
bravo 283
cajado 277
caudal 284
norçe 292
verrugoso 275

LATINĂ

absolvere 334
**affrontare* 341
allegere 325
ambo extra 288
amplare 325
angustus 334
appositus 334
arillus 325
auriculatus 340
barbarus 282
**berruca* 275
bua 326
burrus 340
*caia, *caius, *caiulus* 276, 277
caiare, caiatio 276
camus 345
capitalis 284
carduelis 325-326
cimex 335
cincinnus 326
**cohortalis* 327, 335, 340
**cohortinus* 327, 335, 345
cohum 325
collis 326
congesta 335
**corollium* 346
**cubilare* 340
daeda 326
**deexcitare* 336
**desanare* 336
*de-, *disvocare* 335
**disglabrare* 335
eccum-talem 284
escare 334
**extectus* 336
**extepidare* 336
extra junicius 345
**extremaria* 336
fides 327
**filianus* 326
**gauduta* 345
geminus 326
hibernivus 336
indiculum 336
interim 327
lapidare 288
lepis 288
limpidus 334
lucar 291
magus 325
mater 326
**misculum* 327

mittere 326
murcus 325
notia 292
ovarius 336
papula 336, 337
parvulus 337
peculium 337
**picc(iu)-* 337
praecepta 325
purpura 287
**rena* 340
**retella* 327
**rotea* 346
rursus 278
salina,-aria 340
**satius* 338
sessum 340
**subala* 340
**subiliare* 340
subitus 338
**tardaneus* 338
**teneronem* 338
tensus 278
**tertianeus* 340
tertionem 338, 340
tertius 325
tina 338
to vus 338
transmutare 338
verruca, verrucosus 295
vincula 334

GREACĂ

ἀγάπη 285
ἐλάτη 326
καρπάλιμος 325
ῥήγνυμι 87
*χελιδός 327

Neogreacă

ἀγκίνι 327
ἀλέθου 308
ἄχτι 293
γκούρα 308
κάλτου 308
κατοῦνα 93
κατσάλ 308
λαούτα 294
λάργου 308
λιούντρ' 308
μιντζούνα 308
νιάρου 308
σκούρτου 309

MACEDONICĂ

ἄργελλα 86

ILIRICĂ

βαρύκα 89

ALBANESĂ

katunt, katundar, katundes 90, 93, 95
ragal 86
vakĕr 291
vent, vendar, vendes 93

ARMEANĂ

argel, argelum 87
ergic-uçanem 87

SLAVA

bordej 87
buba Mara 336
bujь, bujak 283
katun 92
srdomasi 280
srĕda 280
srna, sŕnast, srnec, srnjenòg, srnul'a 280
sъręšta 280
šutja se, šutit' 282
tatь, tatinъ 290
wakyrystyi 291

LIMBI GERMANICE

barpeln 286
brâd, brādan, brâđr 282
Beinheil 290
Haken 277
hrapa 325
hraun 345
lullen 334
quitt 294
racud 87
stern- 279
tuc, duc, 346

LIMBI IRANICE

kata-, kad, čéd, katak, kt'k 91
k'n'k 91
sk'ät 91

SANSCRITĂ

argala-h 87
bardhaka-h 89

UNGARĂ

bordej 88
vakara 291

LIMBI TURCO-TĂTARE

arğa 87
ahk 293
chébéké 296
fıt 295
külah, külahdji 298, 299
lauta 294
Lehli 296
mal-dar 295
marc 295
mât 295
mouchabaq 296
qyt'a 294

BASCĂ

bordeia 89

CUPRINSUL

Pag.

BRĂILOIU C., Bocete din Oaş 1
CANDREA I. A., Glosar megleno-romîn 194
DENSUSIANU OV., Cuvinte referindu-se la locuinţe primitive: *argea, bordei, cătun* 85
GÎLCESCU T., Folklor din Gorj 249
GREGORIAN M., Graiul din Clopotiva 132
PREDA Luca, Cercetări dialectale în Dolj 231
VASILIU AL., Din argoul nostru 95

ÎNSEMNĂRI ŞI RECTIFICĂRI

CANDREA A. I. — Rom. *acătare* 283
Rom. *Agachi* 285
Rom. *Barbu* . . . . . „
Rom. *buiestru* 287
Rom. *lepădă* 288
Rom. *tatin(ă), iarba-lui-Tatin* 289
Cu privire la *oacăr* 291
It. *lucherino* . . . . . „
Sp. *nueza*, port. *norça* 292

DENSUSIANU OV. — Asupra transformărilor lui *ct, cs* lat. în l. romînă 271
Rom. *boroacă* 275
Rom. *caier* . . . . . „
Vrom. *rutes* 277
Rom. *străinut* (adj.) 279
Expresia *cu şoşele, cu momele* 281
Prov. *brau*, sp., it. *bravo* etc. 282

GHERMAN P. — Observaţii la cercetări asupra Aromînilor şi graiului lor 304

ISTRĂTESCU-TZUREA A. — Cu privire la imperativul *duce-vă-ţi* 300

LANGE-KOWAL E. — Asupra redării sunetului frances *ü* în limba romînă 296

		Pag.
Papahagi T.	Rom. *aht*	293
	Rom. *(a)lăută)*	294
	Rom. *bucovină*	„
	Rom. *cîta*	„
	Rom. *fit*	„
	Rom. *maldăr*	295
	Rom. *marț*	„
	Rom. *mat*	„
	Rom. *șabac(ă)*	296
	Rom. *Lehliu*	„
Șandru D.	Pe marginea unui răspuns	312
Vasiliu Al.	Glose la cîteva expresii de argou	309

DĂRI DE SAMĂ

Atlasul lingvistic romîn (prospect), de S. Pop și E. Petrovici (O. D.) . . . 341
Ch., Bally, *Linguistique générale et linguistique française* (O. D.) . . . 318
Capidan Th., *Romanitatea balcanică* (Maria I. Dumitrescu) . 332
Conea I., *Țara Loviștei* (A. Isrătescu-Tzurea) . . . 338
Friedwagner M., *Ueber die Sprache u. Heimat der Rumänen* (O. D.) . . . 320
Lombard Alf, *La prononciation du roumain* (O. D.) . . . 323
Palay Simin, *Dict. du béarnais et du gascon modernes* (O. D.) . 333
Petrovici E., v. *Atlasul ling. rom.*
Pop Sever, v. *Atlasul ling. rom.*
Rohlfs G., *Dizionario dialettale delle tre Calabrie* (O. D.) . . . 324
Saintyves P., *Manuel de folklore* (O. D.) . . . 330
Scheuermeier P., *Wasser- und Weingefässe im heutigen Italien* (A. Isrătescu-Tzurea) . . . 327
Schmitt Th. A., *La terminologie pastorale dans les Pyrénées centrales* (O. D.) . . . 340

Indicații bibliografice

Bergmann W., *Studien zur volkstüml. Kultur im Grenzgebiet von Hocharagón u. Navarra* . . . 347
Bosch-Gimpera P., *Etnologia de la Península ibèrica* . . . 348
Bröndal V., *Francesa limbă abstractă* . . . 346
Conférences de l'Institut de linguistique de l'Université de Paris, I-III . . . 344
Lombard A., *L'infinitif de narration dans les langues romanes* 346
Phieler W., *Volkskundliches aus den Marken* . . . 346

Pag.

Revue internationale des études balkaniques 348
Schaad G., *Terminologia rurale di Val Bregaglia* 345
Sköld H., *Materialien zu den iranischen Pamirsprachen* 349
Vidossi G., *Nuovi orientamenti nello studio delle trad. pop.* . . 348